V. K. ARSENIEV

prin taigaua extremului orient

**

V. K. ARSENIEV

PRIN TAIGAUA EXTREMULUI ORIENT

Volumul II

DERSU UZALA

Amintiri dintr-o călătorie făcută prin ţinutul Ussuri în 1907

Versiunea în limba română de TATIANA MEDVEDEV
Prefaţa de GHEORGHE NEAMU

EDITURA MERIDIANE
Bucureşti, 1987

Coperta de
ŞTEFAN DAMÓ

В. К. АРСЕНЬЕВ
В дебрях Уссурийского края
Государственное издательство географической литературы
Москва, 1952

DERSU UZALA

Amintiri dintr-o călătorie făcută prin ținutul Ussuri în 1907

Dedicată amintirii lui Dersu

Capitolul I
PLECAREA

Planul expediției. — Catîrii. — Harnașamentul. — Inventarul. — Bazele de aprovizionare. — Sosirea lui Dersu. — Marinarii ne dau ajutor. — Golful Petru cel Mare. — Insula Askold. — Golful Preobrajenie. — Călătoria cu torpiloarele. — Sosirea în Golful Olga. — Debarcarea. — *Gorbușa.*

Din ianuarie pînă în aprilie 1907 am fost ocupat cu întocmirea rapoartelor asupra expediției precedente și numai la jumătatea lunii mai am putut începe pregătirile pentru noua mea expediție. Pregătirile de acest fel au totdeauna foarte mult farmec. Planul general al expediției era de mult hotărît ; rămîneau de stabilit doar detaliile.

De data aceasta trebuia să cercetăm partea centrală a munților Sihote-Alin, între paralelele 45° și 47°, litoralul mării, începînd cu punctul unde se încheiaseră lucrările cu un an înainte, deci de la Golful Ternei către nord, cît ne va permite timpul, după care urma să străbatem valea rîului Bikin pînă la vărsarea în Ussuri.

Expediția din 1907 a fost organizată, în general, aidoma celei din 1906. S-au făcut doar unele modificări la cîteva puncte, pe baza experienței dobîndite anterior.

De data aceasta detașamentul era alcătuit din nouă pușcași *, botanistul N. A. Desulavi, P. P. Bordakov, stu-

* Saghid Sabitov, Stepan Arinin, Ivan Turtîghin, Ivan Fokin, Vasilii Zaharov, Eduard Kalinovski, Vasilii Legheida, Dmitrii Diakov și Stepan Kazimirciuk (*n. a.*).

dent la Universitatea din Kiev, şi adjunctul meu A. I. Merzleakov ; ca preparator a fost angajat G. I. Merzleakov, fratele celuilalt. În locul cailor, am luat catîri, care, avînd un mers mai sigur, urcă bine pe munte, sînt mai puţin pretenţioşi în ce priveşte hrana, dar, în schimb, merg foarte greu prin mlaştini. Cîinii au rămas aceiaşi : Léşii şi Alipa.

În ce priveşte inventarul, s-au făcut unele modificări. Experienţa mă învăţase că piedicile nu sînt folositoare. Se agaţă de cioturi, de tufişuri şi stînjenesc mult mişcările cailor, iar uneori îi ţin chiar în loc. Caii le rup deseori şi le pierd, mai ales pe vreme umedă şi ploioasă. În loc de piedici ne-am procurat conoveţe, de două ori mai multe căpestre şi clopoţei.

În ceea ce priveşte partea gospodărească, am făcut şi aici unele schimbări. De pildă, am renunţat cu totul la ceainicele de aramă. Sînt grele, trebuie cositorite întruna şi li se dezlipesc des ciocurile. Sînt mult mai bune ceaunele simple de aluminiu de diferite diametre. Sînt rezistente, ieftine, uşoare şi în timpul transportului le poţi băga unele într-altele. Am luat şi un năvod mic cu care să prindem peşte în rîuri.

Într-o expediţie, lucrul cel mai important e să ştii cum să-ţi fereşti chibriturile de umezeală. Oriunde te duci ţi se poate întîmpla să fii udat pînă la piele. În asemenea cazuri nu-ţi e de folos nici un fel de ambalaj, fie el de piele sau de cauciuc. Pe ploaie chibriturile nu se aprind chiar dacă sînt uscate. Mijlocul cel mai sigur e să le ţii într-o cutioară de lemn cu capacul bine ajustat. Din cauza umezelii lemnul se umflă, iar capacul se lipeşte mai tare de marginile cutiei. Am păstrat o rezervă intangibilă de chibrituri chiar în geanta mea. Puşcaşilor le-am cumpărat pungi de tutun făcute din cauciuc, strînse la gură cu şiret.

Afară de aceasta, pentru orice eventualitate, am luat foi de celuloid, cremene, iască, amnar şi fitil.

Uneltele şi aparatele erau aceleaşi. S-au mai adăugat următoarele scule de dulgherie : burghiu cu diametrul de 8 mm, rindea, daltă, pilă şi un joagăr. Ca plăcile fotografice să nu se strice din pricina umezelii, le-am pus în cutii de zinc lipite cu cositor ; cîte douăsprezece bucăţi în fiecare. N-am uitat nici daruri pentru femeile şi copiii băştinaşilor, adică mărgele, nasturi, aţă de lînă şi de mătase, ace, oglinzi, bricege, cercei, inele, diferite brelocuri, lănţişoare şi altele. Pentru bărbaţi am luat cadouri mult mai preţioase : topoare, ferăstraie, carabine Berdan de cavalerie şi muniţii.

Cu o lună înainte, A. I. Merzleakov a fost trimis la Vladivostok să cumpere catîrii necesari expediţiei. Era de mare însemnătate pentru noi să găsim animale neînvăţate cu potcoave, cu copite tari. I-am spus să trimită catîrii cu vaporul în Golful Rînda, unde să-i lase sub supravegherea a trei puşcaşi, iar el să plece mai departe şi să pregătească baze de aprovizionare pe malul mării. Fuseseră proiectate cinci asemenea baze : în golfurile Djighit şi Ternei şi pe rîurile Takema, Amagu şi Kumuhu, lîngă Capul Kuzneţov

În aprilie toate pregătirile erau terminate, iar A. I. Merzleakov a plecat la Vladivostok. Fiindcă mai aveam de pus la punct cîteva lucrări preliminare, am mai rămas două săptămîni la Habarovsk. M-am folosit de această amînare şi l-am trimis pe Zaharov la Anucino, să-l caute pe Dersu. Trebuia să se înapoieze la calea ferată ussuriană şi să aştepte noi veşti de la mine.

De la satul Osinovka, Zaharov a plecat cu cai de poştă intrînd în fiecare fanză şi întrebînd pe toţi cei pe care-i intîlnea dacă n-au văzut cumva un gold bătrîn din neamul Uzala. Cu puţin înainte de a ajunge la pădurea Anucino, a

găsit într-o fanză de la marginea drumului un vînător gold care-şi pregătea traista şi vorbea singur. Întrebîndu-l dacă nu cumva cunoaşte pe un gold, pe Dersu Uzala, bătrînul îi răspunsese :

— La mine este !

Zaharov i-a spus pentru ce venise, iar Dersu a şi început pregătirile de drum. Au pornit la Anucino, iar dimineaţa au făcut cale întoarsă. La 13 iunie mi-am terminat lucrările şi mi-am luat rămas bun de la Habarovsk. Zaharov şi Dersu au stat patru zile în gara Ippolitovka, iar cînd au primit telegrama mea au ieşit în întîmpinarea trenului şi s-au urcat în vagonul ce ne fusese rezervat.

M-am bucurat foarte mult de sosirea lui Dersu. O zi întreagă am stat cu el de vorbă. Goldul mi-a povestit că în timpul iernii a prins la izvoarele rîului Sanda Vaku doi samuri, pe care i-a dat unor chinezi, primind în schimb o pătură, un topor, un ceaun, un ceainic şi ceva parale cu care şi-a cumpărat pînză chinezească pentru un cort nou. Cartuşe cumpărase de la nişte vînători ruşi ; femeile udeghee îi cîrpiseră încălţămintea, pantalonii şi haina. Cînd zăpezile începuseră să se topească, trecuse în pădurea Anucino, unde a locuit la un gold bătrîn, un vechi cunoscut. Văzînd că nu-i dau nici un semn de viaţă, se apucase de vînătoare şi împuşcase un cerb, ale cărui coarne le lăsase pe credit unor chinezi.

Între altele, cît timp stătuse la Anucino fusese prădat. Făcuse cunoştinţă acolo cu un aventurier şi, din naivitate, îi povestise că iarna prinsese samuri pe rîul Vaku şi că-i vînduse bine. Aventurierul l-a poftit într-o cîrciumă şi i-a făcut cinste cu vin. Dersu a primit. Ameţit de băutură, goldul i-a dat noului său prieten toţi banii în păstrare. A doua zi, cînd s-a trezit, aventurierul dispăruse. Dersu nu pricepea deloc cum se putuse întîmpla asta. Oa-

menii din tribul lui își lăsau totdeauna blănurile și banii în păstrare și niciodată nu le dispăruse nimic.

În vremurile acelea nu existau comunicații regulate pe malul mării Japoniei. Direcția colonizărilor închiriase, cu titlu de experiență, vasul „Eldorado", care mergea numai pînă la Golful Djighit. Curse regulate nu existau încă, și nici administrația nu știa cînd se va înapoia vasul și cînd va porni într-o nouă călătorie.

N-am avut noroc. Am ajuns la Vladivostok două zile după ce plecase „Eldorado". P. U. Tigerstedt și A. N. Pel mi-au dat însă o mînă de ajutor, propunîndu-mi să plec cu ei cu torpiloarele. Urmau să navigheze spre insulele Santarskie și mi-au promis să ne ducă pe toți în Golful Djighit [1].

Torpiloarele plecau în a doua jumătate a lunii iunie. N-aveam ce face ; a trebuit să ne împăcăm cu ideea, fiindcă în primul rînd nu exista nici o altă posibilitate de a ajunge pînă la Golful Djighit, iar în al doilea rînd, călătorind pe mare cu vasele militare, am economisi o sumă considerabilă. În plus, dată fiind viteza cu care navigau torpiloarele, recuperam jumătate din timpul pe care-l pierdeam la Vladivostok.

La 22 iunie, după-amiază, ne-am îmbarcat. Seara, în salonul vasului, discuțiile cu marinarii s-au prelungit mult după miezul nopții. Speram să dorm bine, dar n-am reușit. Cu mult înainte de răsăritul soarelui, s-a auzit un zgomot puternic : se ridica ancora. M-am îmbrăcat și am ieșit pe punte. Soarele răsărea, de pe ape se înălțau cețuri dese, era frig și umezeală. Ca să nu-i încurc pe marinari, am coborît înapoi în cabină, mi-am scos din valiză caietele și mi-am început jurnalul. Curînd, ușoare legănări m-au vestit că ieșisem în larg. Zgomotele de pe punte se liniștiră.

Pe harta maritimă din 1787, a lui La Pérouse, golful lui Petru cel Mare se numește Victoria. Peninsula Albert (care astăzi se cheamă peninsula Muraviov-Amurskii) și arhipelagul Evgheniev (insulele Ruskii, Škot, Popov, Reneke și Record) împart golful în două: Golful Napoleon (Golful Ussuri) și Golful Guerin (Golful Amur).

Pe la zece și jumătate, torpiloarele se aflau în dreptul insulei Askold, pe care chinezii o numesc Țindao (Insula Verde). Această bucată de pămînt, smulsă prin cine știe ce forță de restul uscatului, cu maluri înalte, stîncoase, are forma unei potcoave îndreptată cu partea concavă către sud. Continuarea ei înspre uscat o formează insula Putiatin și Capul Meidel. Astăzi insula Askold e cunoscută ca o pepinieră naturală de cerbi pătați.

Cu vreo cincisprezece ani în urmă se găseau aici aproape 4 000 de cerbi. Din cauza braconajului, a zăpezilor mari și a degradării progresive a pășunilor, numărul animalelor a început să scadă rapid, încît astăzi nu se mai află pe insulă decît cel mult 150 de capete. Alegînd numai iarba furajeră, cerbii au contribuit la răspîndirea unor plante necomestibile pe întreaga insulă. Izolarea completă și amestecul de sînge au redus fecunditatea la minimum.

O altă caracteristică a insulei sînt zăcămintele de aur. Exploatarea se face prin fărîmițarea minereului, din care se extrage apoi aurul prin amalgamare cu mercur.

În largul mării am întîlnit balene albastre dungate și mari delfini. Balenele albastre înotau încet, urmînd aceeași direcție cu torpiloarele și dîndu-le prea puțină atenție, dar delfinii s-au repezit în urmărirea vaselor și cînd au ajuns în dreptul lor au început să sară din apă. Pușcașul Zagurski a tras în ei : de două ori n-a nimerit, dar a treia oară glonțul și-a atins ținta. În apă a apărut o pată mare de sînge. Ca urmare, delfinii au dispărut cu toții. Pe înserat am ajuns la Golful America, unde am înnoptat, iar a

doua zi am plecat mai departe. În după-amiaza zilei de 27 iunie am ocolit Capul Povorotnîi şi am luat direcţia nord-est. Pe la patru după-amiază vremea se strică, se iviră ceţuri de la răsărit şi, deşi nu era încă vînt, marea era foarte agitată. Faptul se explică prin aceea că valurile se deplasează deseori mai repede decît vîntul.

Torpiloarele înaintau cu atenţie, pe pipăite cum s-ar zice, potrivindu-şi mersul după indicaţiile locului. E de mirare cum au descoperit marinarii Golful Preobrajenie navigînd pe întuneric şi pe o asemenea ceaţă, şi cum au intrat în el printr-un culoar îngust (45°54′ latitudine nordică şi 151°34′ longitudine estică).

Noaptea s-a pornit un vînt puternic şi marea s-a învolburat. Dimineaţa, cu tot timpul nefavorabil, torpiloarele au ridicat ancora şi au plecat mai departe. Nu puteam sta în cabină şi am ieşit pe punte. În urma lui „Groznîi" navigau încolonate celelalte torpiloare. Cel mai aproape era vasul „Besşumnîi", care, cînd cobora in văile adînci dintre valuri, cînd urca pe crestele lor încununate cu coame albe. Valurile înspumate acopereau prova vasului, părîndu-se că marea îl va înghiţi cu totul, dar apa se scurgea de pe punte, torpilorul ieşea din nou la suprafaţă şi-şi croia drum înainte.

Cînd am intrat în Golful Olga se lăsase întunericul. Fiindcă luasem hotărîrea să petrecem noaptea pe uscat, am coborît pe mal şi am făcut foc. Contrar aşteptărilor, Dersu n-a suferit de rău de mare. Torpilorul era şi el o fiinţă vie.

— La mine bine înţelege la el, spuse Dersu arătînd spre torpilorul „Groznîi". Astăzi rău supărat.

Ne-am aşezat la foc să mai schimbăm o vorbă. Se înnoptase, iar ceaţa, care pînă atunci plutise pe faţa apei, se ridicase şi se prefăcuse în nori. De vreo două ori începuse să bureze. În jurul focului era beznă ; nu se vedea nimic,

se auzea doar cum bătea vîntul prin tufăriş şi prin arbori; cum se zbuciuma marea furioasă şi lătrau cîinii în sat.

În sfîrşit, începu să se lumineze. Spre soare-răsare, de unde prinseseră a se ivi zorile, se înălţau trîmbe de nori. Toate se vedeau acum : poteca, tufişurile, pietrele, malul golfului, o barcă răsturnată cu fundul în sus şi un chinez care dormea sub ea.

L-am trezit şi l-am rugat să ne ducă pînă la torpilor.

Pe vase mai ardeau din loc în loc lumini. În dreptul scării mă întîmpină şeful de cart. I-am cerut iertare pentru deranj, am coborît în cabină, m-am dezbrăcat şi m-am culcat.

Peste noapte marea s-a mai liniştit ; vîntul a mai slăbit şi ceaţa a prins să se risipească. În sfîrşit, apăru soarele, care lumină malurile stîncoase, mohorîte.

În seara de 30, torpiloarele au ajuns în Golful Djighit. P. G. Tigerstedt mi-a propus să dorm pe vas, urmînd să începem debarcarea a doua zi dimineaţa. Toată noaptea torpilorul s-a legănat din cauza hulei. Ruliul * m-a făcut să aştept cu nerăbdare dimineaţa. Cu ce plăcere am coborît cu toţii pe pămîntul solid ! Cînd torpiloarele şi-au ridicat ancora, marinarii ne-au făcut semne cu batistele, iar noi le-am răspuns cu şepcile. Prin porta-voce vîntul ne aduse : „Vă dorim succes !" Peste zece minute vasele dispărură din raza vizuală. Ca loc de debarcare fusese fixat golful Djighit, şi nu Ternei, fiindcă acolo, din cauza valurilor permanente, nu puteau fi debarcaţi catîrii.

Îndată după plecarea torpiloarelor, ne-am întins corturile şi am adunat lemne. Între timp, unul din noi se duse după apă. Cînd se înapoie, ne spuse că la gura rîului se află o mulţime de peşti. Puşcaşii aruncară năvodaşul şi

---

* Mişcarea oscilatorie a vasului în jurul axei sale longitudinale *(n. ed.)*.

prinseră atît de mult, că nu-l putură scoate pe mal. Peștele prins era *gorbușa*. Printre zecile și zecile de *gorbușa* se nimeriseră și alți doi pești, mai mici : un *osmerus* cu pete de culoare închisă, a cărui prezență era neobișnuită, fiindcă înaintează totdeauna de-a lungul mării și nu intră niciodată în rîuri, și un osar, locuitor obișnuit al golfurilor de rîu și al brațelor moarte, adus probabil în acest loc de curentul rapid.

Gorbușa nu avea încă înfățișarea aceea hidoasă pe care o dobîndește mai tîrziu, deși maxilarele începuseră să i se încovoaie, iar pe spinare apăruse o mică cocoașă *. Le-am spus oamenilor să oprească numai cîțiva pești, iar celorlalți să le dea drumul în apă. Toată lumea s-a înfruptat cu lăcomie din „recoltă“, dar ne-am săturat curînd și nu ne-a mai trebuit nici un fel de pește. După-amiază am plecat împreună cu N. A. Desulavi să vizităm împrejurimile. El a colectat plante, iar eu am vînat.

* Înainte de a-și depune icrele, peștii îmbracă haina nupțială. În cazul de față, la salmonidul *gorbușa* se produce o alungire și încovoiere a maxilarelor, iar pe spinare apare o cocoașă numită în limba rusă *gorb*, de unde și numele rusesc al peștelui *gorbușa* (*n. ed.*).

Capitolul II
DEBARCAREA ÎN GOLF

Golful Rînda. — Privire asupra băştinaşilor. — Urme tainice. — Oameni care se ascund în taiga. — Frigurile aurului. — Expediţie spre Golful Plastun. — Ceaţa. — Un trofeu pierdut. — O noapte nedormită. — Regăsesc întîmplător trofeul. — Tir la raţe. — Concurs. — Trage şi goldul. — Dersu potoleşte pe cîţiva puşcaşi ameţiţi de băutură. — Povestea „Pescarul şi peştişorul fermecat". — Comentariile goldului.

Golful Rînda se află la 44° 47' latitudine nordică şi 136° 31' longitudine estică de la Greenwich, şi este format din două părţi : cea de nord, care se numeşte Djighit, şi cea de sud, Plastun. Amîndouă au deschidere spre mare şi de aceea, pe vreme rea, nu oferă totdeauna adăpost vaselor. Adîncimea lor maximă e de 25—28 m. Culmea de munţi care separă cele două părţi ale golfului e formată din porfir cuarţitic şi porfirit cu incluziuni de sticlă vulcanică. Cu cît te apropii de mare, munţii sînt din ce în ce mai mici; chiar pe mal se găsesc cîteva dealuri înalte de 400—580 m.

Trecînd cu N. A. Desulavi pe lîngă tufişurile aflate pe luncile de pe litoral, mi-a atras atenţia asupra următoarelor plante întîlnite foarte des în aceste locuri : 1) o steliţă cu frunze alungite, romboidale şi dinţate, cu flori violet-gălbui, cu o creastă albă, mică, cît un bănuţ ; 2) un fel deosebit de coşaci * — ale căror rădăcini sînt colectate de chinezi în cantităţi mari pentru efectul lor tămăduitor —

* Sau : unghia-găii *(n. ed.)*.

o plantă mare, perenă, cu tulpina ramificată, frunze mărunte și numeroase flori mici, de un galben-pal ; 3) nemțișor-de-cîmp, mare, cu flori albastre, cu întreaga parte superioară acoperită de un puf fin ; 4) ciocul-berzei, păros, cu frunze grosolane, adînc crestate și flori gingașe zmeurii ; 5) sorbostrea, de culoare purpuriu-închis, cu frunze de o formă originală, asemănătoare cu penele ; 6) ențură cu frunze mari, o plantă cu rădăcină și tulpină groasă și frunze lungi, cu flori albăstrui-violete, și altele.

Dintre păsări am văzut în ziua aceea un șoim-călător. Ședea într-un copac uscat de pe malul rîului și părea că dormitează, dar de cum a zărit o pasăre, a și pornit în urmărirea ei. În alt loc, doi corbi urmăreau un sfrînciog care se ascunsese într-un tufiș ; zburau din loc în loc printre tufe, săreau din ramură în ramură și făceau toate sforțările să pună gheara pe acest mic bandit.

Mai erau cîteva presuri, niște păsărele mici, ruginii. Foarte neliniștite de țipetele sfrînciogului și de croncănitul corbilor, nu stăteau nici o clipă locului : acum le vedeai sus pe cracă, acum veneau iară jos, pe pămînt.

În împrejurimile Golfului Rînda, și anume pe peninsula lui Egorov, aflată la marginea lui de nord-est, trăiesc cerbi pătați. Pe vremuri erau mult mai mulți, dar în 1904 au căzut zăpezi atît de mari, încît majoritatea lor au murit de foame.

Peste vreo trei zile (pe 7 iulie) a sosit vasul „Eldorado", dar nu ni-l adusese nici pe Merzleakov, nici catîrii. Trebuia, deci, să așteptăm o altă ocazie. Pe vas au venit însă în Golful Djighit două familii. Au debarcat lîngă corturile noastre și au dormit pe țărm. Seara m-am apropiat de focul pe care îl făcuseră, unde am văzut un bătrîn stînd de vorbă cu Dersu. M-a mirat că vorbeau pe un ton atît de prietenesc, încît îți făcea impresia că se cunosc de

mult. Își aduceau aminte de niște chinezi, vorbeau despre tazi și pomeneau numele multora dintre ei.

— Probabil că vă cunoașteți mai de mult ? îl întrebai pe bătrîn.

— Cum să nu ! îmi răspunse. Îl cunosc bine pe Dersu. Era încă tînăr pe vremea cînd mergeam împreună la vînătoare. Pe atunci locuiam pe rîul Daubihe, în satul Petropavlovka, și vînam pe rîul Ulahe, pe Fu-dzin și pe Noto.

După această scurtă întrerupere, continuară să-și depene amintirile : cum umblau după coarne de cerb, cum împușcau urși, apoi vorbiră de un chinez căruia îi ziceau Kosozubîi *, despre doi coloniști cu porecle curioase: Zelionîi Zmii și Derevcannoie Botalo **. După spusele lor, primul era de felul său un om foarte rău, iar al doilea avea cusurul că vorbea de nu se mai oprea. Goldul îi ținea isonul și rîdea din inimă. Celălalt îl trata cu miere și colăcei. Îmi făcea multă plăcere să văd că Dersu era iubit. Bătrînul mă pofti și pe mine la foc și ne întinserăm la vorbă. Înainte de a ne fi terminat taclalele, Dersu plecă, lăsîndu-mă să ascult singur poveștile bătrînului.

Mai tîrziu, în tabără îl văzui pe Dersu șezînd la foc lîngă soldați. Uitîndu-mă la el, mi-am dat seama că se pregătește să plece undeva.

— Încotro ? îl întreb.

— La vînătoare. La mine vreau un capră împușcă. Trebuie pe bătrîn ajută. La el mulți copii. La mine numărat șase.

A doua zi de dimineață, Dersu se înapoie foarte devreme. Împușcase un cerb și mă rugă să-i dau un cal să transporte carnea spre tabără. Mai îmi spuse că a văzut urme recente lăsate de o încălțăminte cum nu are nimeni

* Dinte strîmb (în l. rusă) (*n. ed.*).

** Balaurul Verde și Melița de Lemn (în l. rusă) (*n. ed.*).

dintre ai noştri şi cum nu poartă nici rudele bătrînului. Zicea că sînt trei necunoscuţi, dintre care doi sînt încălţaţi cu cizme noi, iar cel de-al treilea cu nişte cizme vechi, tocite, cu blacheuri. Ştiind bine că spiritul de observaţie al lui Dersu nu dă greş niciodată, eram sigur că aşa trebuie să fi fost.

Pe la ora zece, Dersu s-a înapoiat aducînd carnea. A împărţit-o în trei, dînd o parte puşcaşilor, alta bătrînului şi ultima porţie — unor chinezi de prin fanzele vecine. Puşcaşii au protestat împotriva unei astfel de împărţeli.

— Nu se poate ! ripostă Dersu. La noi nu poate aşa. Trebuie împrejur la oameni dai. Numai un oameni mănînci, păcat.

Iată, aşadar, principiul repartiţiei egalitare a produselor muncii în plină acţiune. Acest Dersu îşi împărţea roadele muncii. Tot ceea ce dobîndea prin vînat era împărţit în mod egal tuturor celor din jurul său şi niciodată nu-şi oprea pentru el „partea leului“.

După vreo două zile am trecut de partea cealaltă a Golfului Djighit împreună cu Dersu şi Zaharov. Abia ne-am depărtat cu vreo sută de paşi de mal, că Dersu a şi descoperit alte urme. Ele ne duseră la locul unde fusese o tabără. Cercetîndu-le cu atenţie, Dersu stabili îndată că pe-acolo înnoptaseră nişte ruşi veniţi de la oraş, şi că nu mai fuseseră niciodată în taiga. Prima concluzie o trăsese din faptul că pe jos erau aruncate pachete goale de ţigări, borcane de conserve, un ziar şi coji de pîine de oraş. Faptul că aceşti oameni se aflau pentru prima oară în taiga l-a dedus din felul nedibaci cu care fusese făcut focul şi, mai cu seamă, judecînd după lemne. Se vedea că cei care au înnoptat acolo nu se pricepeau la calitatea lemnelor pentru foc şi adunaseră tot felul de putregaiuri, iar unul şi-a ars şi pătura.

De atunci am auzit din ce în ce mai des de existența unor oameni care se ascundeau prin taiga ; erau văzuți cînd ei înșiși, cînd locul taberei lor, cînd vreo barcă pitită în tufișuri și alte diverse urme. Era ceva suspect în toate acestea ; dacă ar fi fost chinezi, i-am fi putut lua drept niște hunhuzi, dar, judecînd după urme, erau ruși.

În fiecare zi aflam cîte ceva nou despre ei. În cele din urmă, lipsa de alimente i-a silit pe oamenii aceștia misterioși să-și facă apariția. Unii au venit pînă-n tabăra noastră rugîndu-ne să le vindem pesmeți. Bineînțeles, le-am pus o serie de întrebări, din care aflarăm următoarele.

La începutul acelui an se răspîndise la Vladivostok zvonul că în regiunea Golfului Djighit sînt zăcăminte foarte bogate de aur și chiar diamante. Atunci se repeziră spre litoral o sumedenie de oameni fără căpătîi, nădăjduind să se îmbogățească peste noapte. Veneau acolo cu bărci, cu goelete și pe vapoare, în loturi mici. Debarcau pe undeva pe mal, lîngă Djighit, de unde se strecurau apoi cu traista în spinare, în taină, înspre acel Eldorado imaginar. Frigurile aurului îi cuprinseră pe toți : tineri și bătrîni. Cîte unul, cîte doi, cîte trei, îndurînd tot felul de privațiuni, obosiți, neliniștiți de căutări îndelungi și zadarnice, acești nefericiți, în realitate oameni cu sufletul bolnav, rătăceau prin munți în speranța că vor găsi măcar un grăunte de aur. Nu divulgau scopul venirii lor, se pitulau prin munți și răspîndeau dintr-adins cele mai năstrușnice zvonuri, doar-doar și-or deruta concurenții. Toți erau certați între ei și începuseră să se urmărească unii pe alții. Cînd un grup pleca fără nici un motiv să caute aur într-o surpătură oarecare, altora li se părea că tocmai acolo sînt diamante. Al doilea grup încerca s-o ia înaintea primului, așa că lucrurile ajungeau adesea pînă la vărsări

de sînge. Văzînd că nu-i deloc ușor să găsești aur și că pentru așa ceva îți trebuie experiență, timp și bani, hotărîră să se stabilească în această regiune. Au plecat înapoi la Vladivostok și, obținînd de la direcția colonizărilor ajutoare bănești, s-au înapoiat în chip de coloniști. O parte din căutătorii de aur s-au așezat în golful Ternei.

Am fost nevoiți să rămînem aproape două săptămîni în golful Djighit. Trebuia să așteptăm neapărat catîrii. Fără animale de povară, nu puteam porni la drum. Folosindu-mă de acest răgaz, m-am ocupat de cercetarea împrejurimilor golfului Plastun, unde anul trecut avusese loc întîlnirea între Dersu și hunhuzi. O dată am fost pe rîul Kulema, iar altă dată am pornit spre nord, pe țărmul mării.

La înapoierea din aceste explorări am trecut pe curat materialul cules de pe urma ridicărilor topografice. N. A. Desulavi s-a ocupat de cercetarea florei specifice litoralului, iar P. P. Bordakov și-a petrecut toate zilele cu Dersu, stînd de vorbă cu el pe teme de vînătoare, despre viață în general, despre moarte...

Două zile în șir n-am părăsit cortul și n-am lăsat planșeta din mînă. Trebuia să termin neapărat trasarea ultimelor linii pe hartă. În fine, ultima linie și... gata, punct. Mi-am luat pușca și am plecat la vînătoare de căprioare.

Pe marginea dreaptă a văii Iodzîhe se întind cîteva dealuri line, înmlăștinate, acoperite cu iarbă sărăcăcioasă, tufișuri de lespedeță și o pădure rară de stejar, tei și mesteacăn alb. Între dealuri, apele au săpat rîpe prelungi. Într-acolo mi-am îndreptat pașii. Deși era soare, vîntul aducea dinspre mare valuri de ceață. Nu pătrundeau departe pe uscat, ci se împrăștiau curînd în văzduh. Acest fenomen obișnuit e bine cunoscut locuitorilor de pe litoral. În timp ce pe malul mării e vreme posomorîtă și umedă, în munți e senin, uscat și cald. Întîlnind aerul încins, vaporii nu se condensează și devin invizibili. Iată de

ce chinezii nu se așază niciodată pe țărmul mării, oricît de bun ar fi pămîntul, ci preferă să plece în munți.

Ajungînd la vreo 4 km de tabără, am dat de o potecuță care m-a dus în pădure. Am observat curînd că ramurile mă loveau mereu peste față. Așa mi-am dat seama că era o potecă de animale și, temîndu-mă să nu mă abat cine știe unde, am părăsit-o și am mers prin locuri neumblate. Am rătăcit mult prin toate rîpele, dar n-am găsit nimic.

Cea mai mare parte din zi trecuse. Se apropia seara. Pe măsură ce se răcorea, ceața pătrundea mai în adîncul uscatului. Cobora din munți spre văi ca o vată murdară, întinzîndu-se din ce în ce mai mult și înghițind tot ce întîlnea în cale.

Deodată, își făcură apariția două căprioare. Am ridicat repede arma și am tras. Una a căzut, iar cealaltă s-a oprit ceva mai departe. Am tras și în ea. S-a împiedicat, dar, venindu-și în fire, a pornit încet spre tufe. Fără să mai pierd vremea, am alergat în urmărirea ei, dar n-am reușit s-o ajung. Pentru că nu voiam să rămîn nici fără cea împușcată, m-am întors, dar nu reținusem bine locul unde căzuse țapul — căci era un țap — și am trecut probabil pe lîngă el. Am luat-o atunci în altă direcție, dar în zadar. Tufele și copacii semănau grozav unii cu alții. Animalul dispăruse de parcă l-ar fi înghițit pămîntul. M-am hotărît să mă înapoiez în tabără, să mă întorc a doua zi cu încă cineva și să mai încerc o dată să-l găsesc. Alegînd direcția care mi s-a părut cea bună, am pornit de-a lungul unei rîpe.

În vremea asta, vizibilitatea începu să scadă : năvăliră ca din senin valuri după valuri de ceață deasă. Rămăsesem despărțit ca printr-un zid de restul lumii. Nu mai vedeam decît în imediata apropiere. Din ceață îmi ieșeau în întîm-

pinare, unul după altul, cînd un copac căzut la pămînt, cînd o tufă de salcie, un ciot, un muşuroi şi cîte altele.

Pe asemenea timp se înserează devreme. Ca să nu mă rătăcesc, mi-am zis că cel mai cuminte lucru e să merg pe potecă. După socotelile mele, trebuia să fie pe stînga, şi undeva în urmă. Trecu o oră, apoi încă-una, dar poteca — nicăieri. Am schimbat direcţia mergînd pe rîpă, dar se abătu şi ea într-o parte. Nu învăţasem nimic din întîmplarea de anul trecut, cînd rămăsesem fără foc, noaptea, în pădurea de pe rîul Arzamasovka : iar am plecat fără chibrituri. Am tras cîteva focuri în gol, dar n-am primit nici un semnal de răspuns. Obosit, m-am aşezat pe un trunchi doborît şi am simţit de îndată că mă ia cu frig. Umezeala rece m-a silit să mă scol şi să merg mai departe. Probabil că răsărise luna. Prin ceaţă nu se vedea, dar pe pămînt se făcuse ceva mai multă lumină. Am mai rătăcit vreo două ore la întîmplare. Regiunea era uimitor de uniformă : poieni, petice de pădure, rîpe, tufişuri, copaci stingheri şi doborîţi la pămînt —toate semănau atît de mult unele cu altele că nici vorbă nu putea fi să mă pot orienta. În cele din urmă, sleit de puteri, m-am apropiat de primul copac căzut ce mi-a ieşit în cale, m-am aşezat şi, rezemîndu-mă cu spinarea de un ciot, am aţipit. Mi-era foarte frig. Am sărit în sus, bătînd pămîntul cu picioarele ca să mă încălzesc. M-am chinuit aşa pînă spre ziuă. Alături mai era un copac doborît. Mi se păruse necunoscut, dar, cînd m-am apropiat de el, mi-am dat seama că era cel pe care stătusem întîia oară.

Se crăpa de ziuă. În văzduh prinse a se revărsa lumina tulbure, cenuşiu-albăstruie, a dimineţii. Ceaţa părea imobilă, somnoroasă ; iarba şi tufişurile erau ude. Pe încetul, se treziră şi locuitorii înaripaţi ai pădurii. De undeva apăru un corb, croncăni şi zbură leneş pe deasupra poienii. După

el se treziră ciocănitorile, porumbeii sălbatici şi dumbrăvencile. Cînd se lumină mai bine, îmi alungai somnul şi călcai cu nădejde pe marginea rîpei. N-am făcut nici zece paşi de la copacul pe care dormitasem, că am dat peste ţapul împuşcat.

Probabil că, ameţit de atîtea căutări, îi dădusem ocol tot timpul. La început mi-a fost ciudă de noaptea nedormită, dar mai apoi m-am bucurat. Nu mă înapoiam cu mîna goală în tabără. Deh ! ce să-i faci ? E o chestiune de vanitate de care nu este scutit nici un vînător.

Curînd se lumină de-a binelea. Soarele nu se vedea, dar prezenţa lui se simţea peste tot. Ceaţa se împrăştia cu iuţeală, lăsînd să se ivească din loc în loc petice de cer albastru, cînd deodată razele strălucitoare răzbătură prin piclă şi scăldară pămîntul umed. Vedeam, în sfîrşit limpede, vedeam unde mă găsesc şi încotro s-o iau. Acum mi se părea curios că nu găsisem direcţia cea bună. Soarele dogorea ; se făcu cald, bine ; grăbii pasul.

În două ore am ajuns la tabără. Tovarăşii mei nu fuseseră îngrijoraţi din cauza mea, crezînd că am dormit în vreo fanză de-a chinezilor.

Mi-am băut ceaiul, m-am culcat şi am adormit buştean.

După cîteva zile ne-am reglat tirul armelor. Am împărţit cartuşe şi am fixat o ţintă în care să tragem din poziţia rezemat. Cînd am terminat cu verificarea armelor, soldaţii mi-au cerut voie să-i las să tragă în diferite ţinte. Au tras într-o sticlă, într-o pată albă de pe trunchiul unui copac, apoi într-o pietricică aşezată pe o margine de stîncă.

Deodată s-a ivit de undeva o raţă sălbatică din cele roşii. Fără să-i pese de împuşcături, s-a aşezat pe apă, aproape de mal. Au ochit-o şi Zaharov şi Sabitov, dar cum fiecare voia să tragă primul, se grăbiră, se fîstîciră şi se încurcară unul pe altul. Porniră aproape simultan două

împuşcături. Un glonţ căzu în faţa ţintei, iar al doilea plesni apa departe, dincolo de raţă. Pasărea, speriată, se scufundă, ca să iasă din nou la suprafaţă, mai departe de mal. Zaharov trase din nou, dar tot n-o nimeri. Glonţul căzu în apă mult într-o parte. Raţa se scufundă din nou. Soldaţii lăsară tirul la ţinta fixă şi, înşiruindu-se pe mal în linie de trăgători, deschiseră un foc susţinut asupra păsării care se îndepărta ; dar cu cît erau mai zoriţi, cu atît o alungau mai departe. După aprecierea mea, se găsea la vreo 300 de paşi de mal, dacă nu şi mai mult. În acest timp sosi şi Dersu în tabără. De cum îl văzui, înţelesei că a tras o duşcă. Faţa îi era numai zîmbet. Apropiindu-se de corturi, se opri şi, punîndu-şi mîna streaşină, căută să vadă în ce trag soldaţii.

În acel moment trase Kalinovski. Glonţul căzu atît de departe, că nici n-o mai sperie. Aflînd că puşcaşii n-o putuseră nimeri cînd fusese aproape, veni spre ei şi zise rîzînd

— La voi bine trage. Acum la mine vrea goneşte raţa

Spunînd aceasta, luă arma la umăr şi, aproape fără să ochească, trase un foc. Un strigăt de uimire ieşi din pieptul tuturor. Glonţul lovi apa chiar pe sub pasăre şi o stropi toată. Raţa se sperie rău, se ridică ţipînd şi, îndepărtîndu-se puţin, se cufundă din nou. După cîteva minute reapăru la suprafaţă, mult mai departe. Cu o iuţeală uimitoare. Dersu duse din nou arma la ochi şi trase. Dacă raţa n-ar fi săltat în aer, ai fi putut crede că o nimerise. Acum era foarte departe. Cu greu o puteai zări cu ochiul liber, aşa că ne luarăm binoclurile. Dersu rîdea de se prăpădea şi glumea pe seama soldaţilor. Dmitrii Diakov, care se socotea un bun ţintaş, încerca să demonstreze că Dersu trăsese la întîmplare şi că el nu trage mai rău decît goldul. Ceilalţi îi propuseră să-şi dovedească iscusinţa Diakov se aşeză în genunchi, se pregăti mult, ochi îndelung şi, în

sfîrşit, apăsă pe trăgaci. Glonţul ricoşă în apă cu mult în faţa raţei. Pasărea se cufundă, dar imediat reapăru la suprafaţă. Atunci Dersu îşi ridică încet arma, ochi şi trase. Cu binoclul se văzu cum glonţul a înspumat din nou apa chiar sub pasăre. Probabil că acest concurs de tir ar fi durat încă multă vreme, dacă nu i-ar fi pus capăt chiar raţa, care se ridică de pe apă şi zbură.

Seara îi auzii pe puşcaşi discutînd cu aprindere. După cît erau de bine dispuşi, ghicii că băuseră ceva. Am aflat că Dersu adusese o sticlă de spirt şi-i cinstise pe toţi. Băutura îi încălzise şi începură să se certe.

— Nu trebuie ceartă, le spuse Dersu. Ascultă mai bine să cînt un cîntec.

Şi fără să mai aştepte vreun răspuns, începu să cînte. Mai întîi nu-l luă nimeni în seamă, dar apoi unul dintre certăreţi tăcu, apoi altul, al treilea, şi curînd se făcu linişte în toată tabăra. Dersu cînta ceva trist, de parcă şi-ar fi adus aminte de trecut şi-şi jelea soarta. Era un cîntec monoton, tînguitor, dar plin de duioşie şi care parcă îţi dădea fiori, răscolind în suflet cele mai înălţătoare simţăminte. M-am aşezat pe o piatră ca să ascult în linişte cîntecul acela nespus de trist şi mi-am adus aminte de o veche zicală elveţiană : „Să-ţi faci casă acolo unde se cîntă ; cine cîntă, nu gîndeşte strîmb".

Se înserase ; pe cer se aprinseseră o puzderie de stele lucitoare ; de după munţi se ridica luna. N-o puteai vedea încă, dar lumina ei diafană se răspîndea pe toată bolta.

Puşcaşii, ameţiţi, adormiseră, iar Dersu tot mai cînta, acum cu glasul pe jumătate, ca pentru el. Mă înapoiai în cort, mă culcai şi adormii.

În seara următoare, stînd la foc, le-am citit puşcaşilor povestea „Pescarul şi peştişorul fermecat". Dersu cioplea ceva cu toporul. Se opri din lucru, lăsă încetişor toporul şi,

fără să-şi schimbe poziţia, fără să-şi întoarcă capul, stătu să asculte. Cînd terminai de citit, Dersu se ridică.

— Drept că aşa babă rea multe este, spuse el scuipînd înciudat. Apoi continuă : — Săracul bătrîn ! Trebuia lăsat baba, făcut barcă şi plecat în alt loc.

Ne-a pufnit pe toţi rîsul. Era mentalitatea băştinaşului nomad. După părerea lui, cea mai bună soluţie ar fi fost ca bătrînul să-şi fi făcut o barcă şi să fi plecat aiurea.

Seara, tîrziu, mă apropiai de foc. Dersu şedea pe lemne şi privea îngîndurat la flăcări. Îl întrebai la ce se gîndeşte.

— Tare milă de bătrîn ; la el un oameni cuminte era. De cîte ori la mare merge peştişorul strigă, sigur toceşte de tot opinci.

Se vedea că povestea cu pescarul şi peştişorul fermecat îi lăsase o puternică impresie. Am mai stat puţin cu el de vorbă şi apoi am intrat în cort.

. Capitolul III
PRIMA EXPEDIŢIE

Plecarea. — Dersu găseşte detaşamentul după urme. — Rîurile Iodzîhe şi Litiangou. — Afluenţii lui Iodzîhe. — Capcana. — Taigaua. — Păianjenii. — Da-Sinanţa şi afluenţii lui. — Ploi îndelungate. — Un taz cocoşat şi familia lui. — Fuga lor de teama chinezilor. — Visul lui Dersu.

În cele din urmă, pe la sfîrşitul lui iunie, după ce ne săturasem aşteptînd, a sosit şi „Eldorado", aducîndu-ne catîrii. A fost un eveniment care ne-a bucurat pe toţi, căci ne-a scos din inactivitate şi ne-a îngăduit să plecăm în expediţie.

Vaporul s-a oprit la vreo patru sute de paşi de gura rîului. Catîrii au fost lăsaţi de-a dreptul în apă. S-au orientat numaidecît şi au pornit înot spre mal, unde-i aşteptau puşcaşii.

Timp de două zile le-am ajustat şeile şi samarele. La 30 iunie a fost ultima zi de popas, iar la 1 iulie am pornit la drum.

Pe rîul Iodzîhe detaşamentul s-a împărţit. Eu, N. A. Desulavi şi P. P. Bordakov cu o parte de oameni am pornit pe rîul Sinanţa[2] iar A. I. Merzleakov cu ceilalţi s-a îndreptat în sus pe rîul Liteangou[3]. Trebuia să ne despărţim lîngă ultimele fanze ale tazilor, în colţul de nord-vest al văii. Dersu se apropie de mine şi mă rugă să-i dau voie să rămînă o zi la tazi. Promitea să ne ajungă a doua zi spre seară. I-am spus că mă tem să nu ne piardă urma. Goldul rîse cu poftă.

— La tine nu este un ac; un pasăre tot nu este — zboară nu. La tine pămînt merge, piciorul bate, urmă face. La mine ochi este, vede toate.

N-am mai avut nimic de zis. Cunoşteam posibilităţile lui de a se orienta prin descifrarea urmelor şi m-am învoit. Am plecat mai departe, el a rămas pe rîul Iodzîhe şi, în adevăr, a doua zi ne-a ajuns. Ştia tot ce se întîmplase în detaşament numai după urme : văzuse locurile de popas, văzuse că am stat mult într-un loc, tocmai acolo unde poteca se curma brusc, văzuse că am trimis oameni în toate părţile să caute drumul. Colo, un puşcaş îşi schimbase încălţămintea. Un petic plin de sînge şi un smoc de vată aruncate pe jos îi arătaseră că cineva se rosese la picior, şi altele. Eram obişnuit cu sistemul lui de analiză, dar pentru puşcaşi era ceva cu totul nou. Se uitau la gold cu uimire şi curiozitate.

Nu ştiu din ce motive, rîul Iodzîhe [4] (în limba udeghee lenii) poartă pe hîrtiile maritime denumirea de Vladimirovka şi e indicat ca un pîrîiaş. Pe dreapta, valea lui, a cărei lăţime ajunge pînă la trei verste, e înaltă şi muntoasă, iar pe stînga se întind dealuri line, acoperite cu păduri rare de plop de munte, mesteacăn, arin şi mariţă. Locul în care valea intră în munţi e greu de stabilit. Mai în sus pe rîu decorul se schimbă şi înălţimile dobîndesc un caracter pronunţat muntos.

Afară de stejar, mai cresc aici : mesteacănul negru şi alb, frasinul chinezesc, nucul, arţarul, pinul, filodendronul, tisa, salcîmul, plopul de munte şi teiul ; iar dintre arbuşti : alunul, păducelul, călinul, taula şi lespedeţa.

În apropiere de vărsare, rîul Iodzîhe se împarte în numeroase braţe, dintre care unul se apropie de partea dreaptă a văii. Dinspre malul mării, poteca merge în sus pe vale, aşa că toate braţele lui Iodzîhe rămîn pe dreapta,

dar apoi, chiar în dreptul gurii lui Dungou, trece printr-un vad aflat lîngă cîteva fanze chinezeşti, aşezate la poalele unei terase largi, alcătuite din argilă, nisip şi sfărîmături colţuroase de rocă.

Ar fi mai corect ca rîului Iodzîhe să i se zică „Rîul Căprioarelor", căci nicăieri ca aici n-am văzut atît de multe căprioare.

Căprioara siberiană e ceva mai mare decît cea europeană. Corpul are lungimea de 1,5 m şi înălţimea de 87 cm. Capul, frumos şi bont, cu urechi mari rotunjite şi mobile, se reazemă pe un gît lung ; masculii poartă podoaba unor coarne cu ramuri puţine, cel mult şase, bifurcate la capete. Vara corpul capătă un colorit ruginiu-închis, iar peste iarnă, brun-cenuşiu. În spate, pe crupă, la noadă, blana e albă. Pata aceasta, căreia vînătorii îi spun „oglindă", se vede foarte bine cînd căprioara fuge, săltîndu-şi puternic spatele. Datorită coloritului său, animalul e invizibil, căci nuanţele blănii se contopesc cu ale mediului înconjurător, rămînînd vizibilă doar albeaţa „oglinzii".

Toamna, în octombrie, turme mari de căprioare părăsesc regiunile păduroase ale ţinutului Ussuri şi migrează în Manciuria ; un număr oarecare de animale rămîn însă în stepa Hankai. Observînd locurile prin care turmele de căprioare traversau rîul, cazacii le pîndeau şi le nimiceau cu nemiluita, fără să ţină seama de sex şi vîrstă. Odată cu construirea căii ferate şi cu popularea văii lui Ussuri, căprioara siberiană şi-a întrerupt migraţiile. Nimeni nu le mai vînează la vaduri, iar din aceste migraţii n-a mai rămas decît amintirea.

Capra sălbatică e un animal sperios, urmărit veşnic de răpitoarele patrupede şi de om. E într-o continuă stare de alarmă şi caută să prindă cel mai mic semn de primejdie cu ajutorul auzului şi al mirosului. De preferinţă

căprioarele stau prin pădurile de foioase cu mlaştini şi doar seara mai prind curaj şi ies la păscut prin poieni. Dar chiar şi acolo, în linişte deplină, ciulesc urechile şi privesc temătoare de jur împrejur. Speriată, căprioara poate face în fugă salturi uimitor de mari, peste rîpe, tufişuri şi trunchiuri de copaci doborîţi.

În ţinutul Ussuri căprioara trăieşte pretutindeni unde există poieni şi păduri arse ; nu-i priesc înălţimile mari acoperite cu grohotişuri şi pădurile dese de foioase.

Oamenii o vînează pentru carne. Pieile celor vînate iarna se folosesc pentru saci de dormit şi haine îmblănite ; coarnele se vînd cu trei ruble perechea.

E curios cît de bine se împacă căprioara cu alte animale ; totuşi nu suportă deloc prezenţa iziubrului. Dacă în crescătoriile artificiale e ţinută la un loc cu acest cerb, se prăpădeşte. Aceasta se vede mai ales pe pămînturile sărăturoase. Cînd le descoperă mai întîi căprioarele, vin la ele atîta timp cît nu se ivesc cerbii. Vînătorii au observat de nenumărate ori că îndată ce pe sărături apar cerbii, chiar pentru scurtă vreme, căprioarele le părăsesc pentru un timp mai mult sau mai puţin îndelungat.

Pădurea rară din munţi, dealurile line, acoperite cu tufe, şi valea largă a rîului Iodzîhe, plină cu trestii înalte şi pelin sînt foarte prielnice căprioarelor. Le-am văzut deseori ieşind în goană din ierburi, dar se ascundeau atît de iute prin deşişuri, că n-am reuşit să împuşcăm nici una.

Din loc în loc, pămîntul era scormonit. Deoarece chinezii îşi ţin porcii în cocini, nu mai puteau fi bănuiţi decît mistreţii, fapt care ne-a şi fost confirmat. Iar dacă există mistreţi, înseamnă că trebuie să fie şi tigri. În adevăr, curînd am găsit în nisipul de lîngă rîu urmele unui tigru foarte mare. Mersese de-a lungul apei, ascunzîndu-se pe după copacii căzuţi. De aici se putea trage concluzia că

fiara înspăimîntătoare nu venise acolo să-şi astîmpere setea, ci ca să vîneze căprioare şi mistreţi.

Din povestirile tazilor am aflat că, cu vreo două luni în urmă, un tigru furase un copil chiar de lîngă fanză. Peste cîteva zile, un alt tigru a atacat un chinez care lucra pe cîmp şi l-a rănit atît de rău, că acesta muri în aceeaşi zi.

În valea rîului Iodzîhe trăiesc atît de mulţi fazani, că-i întîlneam aproape la fiecare pas. Preferă desişurile de lîngă păşuni şi plantaţiile de mac, pe care chinezii îl cultivă pentru opiu. Prin desişurile de sălcii, pe albiile vechi şi pe lîngă braţele laterale întîlneam şi ierunci, dar mult mai rar. Ciuguleau cîte ceva de pe jos şi nu zburau în copaci decît cînd se dădea alarma : în văzduh se roteau cîţiva vulturi de mare cu coada albă. Unul coborî ca glonţul spre rîu. Mă strecurai cu grijă prin ierburi pînă la mal, ca să-l observ. Se aşezase pe prundişul de lîngă apă, unde se aflau cîţiva corbi ce se ospătau cu peşte. Vulturul i-a luat la goană ; corbii au încercat la început să se apere, dar primind cîteva lovituri puternice de cioc, au părăsit locul şi au zburat în alte părţi. Atunci vulturul se puse pe pescuit. Intră de-a dreptul în unde, băgîndu-se pînă la jumătate cu coada şi cu aripile, după care începu să salte prin apă. Într-un minut a şi prins un peşte, l-a scos la mal şi a început să-l mănînce. Sătul, răpitorul înaripat se ridică din nou în înaltul cerului, unde i se alăturară îndată alţi doi vulturi, rotindu-se lin. Nu se fugăreau unul pe altul, ci planau liniştit la înălţimi diferite, ridicîndu-se din ce în ce mai sus în albastrul nemărginit al zării. Curînd nu mai rămaseră decît nişte puncte mici abia vizibile, pe care nu le-am pierdut din vedere doar pentru că nu mi-am luat o clipă ochii de la ele. Auzii apoi dinspre drum voci ce mă chemau. Erau tovarăşii mei de călătorie, care mă strigau să mă înapoiez mai repede. După vreo cinci minute i-am ajuns.

Pe cursul inferior, rîul Iodzîhe primește trei afluenți mici : pe dreapta, Seao-Iodzihe cu o lungime de 16 km, iar pe stînga, Dangou, pe care îl cunoșteam încă de anul trecut, și Liteangou, pe care trebuia să meargă acum A. I. Merzleakov. Rîul Seao-Iodzîhe e foarte pitoresc. Are o vale șerpuitoare, mică, străjuită pe margini de munți destul de înalți. După spusele chinezilor, sus, către izvoare, se găsesc filoane solide de minereu de argint cu plumb și calcopirită.

Valea rîului Liteangou e oarecum ciudată : nici transversală, nici longitudinală. Pe alocuri se lărgește pînă la 1,5 km, iar în alte părți se îngustează pînă la 200 m. În partea inferioară se găsesc numeroase poieni pline de pietre și de aceea neprielnice pentru agricultură. Se întîlnesc deseori codri arși și din loc în loc cresc păduri rare de foioase. Cu cît urci mai sus, cu atît mai des încep să apară siluetele întunecate ale rășinoaselor.

Pe cursul superior al rîului Liteangou se află fanza unui vînător chinez. De la ea, poteca cotește la stînga, în munți, și merge spre Iman. Pe partea sudică, urcușul spre trecătoarea Huntami e greu, iar la izvoare valea se îngustează foarte mult, fiind plină de stînci și de copaci doborîți.

Pe valea rîului Iodzîhe trăiește o populație amestecată, alcătuită din chinezi și tazi (udeghei). Fanzele chinezești sînt concentrate mai ales pe malul stîng al rîului, iar băștinașii s-au așezat în partea de sus a văii, lîngă munți.

În ziua următoare ne-am despărțit de chinezi.

Poteca a traversat din nou rîul și ne-a scos curînd la locul unde Iodzîhe se împarte în trei : 1) Sinanța ; 2) Kulemu, (etimologia acestui cuvînt mi-e necunoscută) și 3) Hanidaheza [5]. Rîul Kulemu, lung de 40 km, curge de la apus, izvorînd din munții Sihote-Alin, iar Hanidaheza are 20 km lungime ; mergînd de-a lungul lui se poate ieși la

rîul Siţa (afluentul lui Sanhobe), unde anul trecut m-a prins incendiul din pădure. De la confluenţa acestor trei rîuri începe rîul Iodzîhe propriu-zis. Aici, pe partea dreaptă (în sensul curentului), se ridică un deal înalt, stîncos : Da-Laza. Poteca trece pe la picioarele lui. Chinezii spun că acesta e locul preferat al tigrilor.

Rîul Sinanţa curge printr-o vale longitudinală între munţii Sihote-Alin şi o culme paralelă cu ei. Are o lungime de vreo 75 km şi o lăţime de aproape 30 m. După dealul stîncos se întind mai întîi locuri deschise şi în parte mlăştinoase. Mai departe, poiana începe să se înalţe şi trece pe nesimţite într-o terasă acoperită cu o pădure rară de foioase. Coborînd, am mai străbătut vreo jumătate de kilometru, după care am pătruns într-o frumoasă, falnică pădure.

În evocările mele, dacă mă gîndesc la taiga, constat că-mi stăruie în minte anume această vale a rîului Sinanţa. Afară de obişnuitul frasin, de mesteacănul Ehrmann şi de plopul de munte, mai creşteau aici : bradul de Aian, reprezentant al florei din regiunea Ohotsk, arţarul cu ramuri roşii şi cu frunze ca ale gladişului, apoi mălinul Maak, cu coaja galbenă ca la mesteacăn şi cu ramurile plecate la pămînt — la a căror îndoire au contribuit în mare măsură şi urşii — şi, în sfîrşit, pîlcuri de sălcii cu lăstari de nuanţă roşiatică-albăstruie care împînzesc malurile rîului.

Printre tufele subarboretului trebuie remarcat agrişul cu frunze foarte mărunte, rotunjite şi pufoase, şi cornul-alb cu ramuri lungi, flexibile şi frunze lanceolate. pe partea superioară de un verde-închis şi alburii pe partea inferioară.

Sus, ramurile copacilor s-au împletit, aşa că cerul e de nevăzut. Plopul şi cedrul mai ales ajung la dimensiuni uimitoare. Copacii tineri de 40 de ani, care cresc sub

acoperămîntul lor, par un subarboret jalnic. Liliacul care de obicei creşte ca o tufă, avea aici aspectul unui copac cu o înălţime de cinci stînjeni şi cu perimetrul de două picioare. Buştenii căzuţi la pămînt, înveşmîntaţi cu muşchi, au un aspect foarte decorativ, fiind în deplină armonie cu vegetaţia luxuriantă ce-i înconjoară.

Datorită subarboretului des — format din iederă, viţă de vie şi liane — aceste locuri sînt foarte greu accesibile şi de aceea detaşamentul înainta destul de încet : eram nevoiţi să ne oprim des, să cercetăm unde se găsesc mai puţini arbori doborîţi de vînt şi să facem cu catîrii ocoluri mari.

Cu cît înaintam, cu atît ne izbeam mai des de buştenii căzuţi ; poteca nu mai era bună pentru transportul samarelor.

Ca să nu mai întîrziem, am format o avangardă de lucru sub conducerea lui Zaharov. Trebuia să curețe drumul de buştenii căzuţi şi, pe unde era nevoie, să facă drumuri de ocol. Uneori, cîte un copac căzuse, încurcîndu-se cu ramurile altor arbori. Atunci tăiau numai crengile de jos, lăsînd o trecere ca o poartă ; arborilor căzuţi la pămînt li se tăiau cioturile, ca să nu rănească catîrii la picioare sau la burtă.

După-amiază am ajuns la un gard-capcană. Tăia valea rîului Sinanţa, oprindu-se cu un capăt într-un deal stîncos. Era o capcană veche şi de aceea trebuia să ne uităm cu atenţie pe unde călcăm, ca să nu cădem în vreo groapă. Poteca ne scoase la fanza unui vînător ; era părăsită. Alături de ea se ridica un hambar pe stîlpi, hărăzit păstrării rezervelor de hrană, blănurilor de animale, coarnelor de cerb şi altor bunuri cinegetice. Aici ne-am petrecut noaptea.

Dimineaţa n-am putut dormi prea mult fiindcă au apărut musculiţele. Aerul era aproape irespirabil din

pauza lor. Catîrii s-au oprit din păscut şi s-au tras la fumul focurilor. Ne-am băut ceaiul în grabă, am strîns corturile şi am pornit la drum.

De la fanza vînătorului, poteca merge printr-o pădure deasă, făcînd ocoluri mari pe după buştenii căzuţi sau pe după desişurile de viţă.

În a doua jumătate a verii apar prin aceste locuri un soi de păianjeni mari, negri. Întind pînze ca o roată cu spiţe, ale căror fire principale ajung pînă la o lungime de 5—7 m şi sînt atît de rezistente, că le poţi da uşor la o parte cu mîna fără să se rupă. În august aceşti păianjeni dispar şi în locul lor se ivesc alţii, de dimensiuni ceva mai mici, de culoare galbenă-verzuie, cu un desen roşu pe abdomen şi pe torace. Ne loveam aproape la fiecare pas de pînzele lor nesuferite. Cel ce mergea în faţă avea de întîmpinat foarte multe neplăceri : se ştergea mereu de funigeii care i se prindeau pe faţă sau lupta cu cîte un păianjen care i se agăţa de nas.

În ziua aceea am ajuns pînă la locul în care Sinanţa se împarte în două : rîul principal Da-Sinanţa [6] şi afluentul său Seao-Sinanţa [7].

Pe măsură ce ne apropiam de cumpăna apelor, pădurea devenea tot mai mohorîtă, iar urmele de sălbăticiuni tot mai numeroase ; poteca se întrerupea des şi trecea cînd pe o parte a rîului, cînd pe cealaltă, pînă cînd, în cele din urmă, s-a pierdut cu totul.

Pe această distanţă, în Sinanţa se varsă următoarele pîraie de munte : Pearl-gou şi Izimlu, pe dreapta, şi Laza-gou şi Hongolea-gou [8], pe stînga. Rîul propriu-zis n-are un debit mare, dar buştenii adunaţi în grămezi impresionante arată că în timpul ploilor apele se umflă, ducîndu-i uşor dintr-un loc într-altul.

Cu cît înaintam, cu atît mersul devenea mai dificil. De aceea am hotărît să las catîrii în tabără şi de a doua

zi să ne continuăm drumul cu traistele în spinare. Ne-am făcut socoteala să atingem în două zile cumpăna apelor ; totuşi, drumul acesta ne-a luat patru zile. În plus, vremea s-a stricat şi au început ploile.

Riul Sinanţa primeşte pe cursul superior, pe stînga, un şir de pîrîiaşe care se scurg de pe Sihote-Alin.

Alegînd unul din ele, am început să urcăm spre culme. După observaţiile lui Dersu, ploaia trebuia să fie de lungă durată. Norii lunecau pe jos, pe deasupra pămîntului, acoperind pe jumătate munţii. Prin urmare, sus pe culmi am fi văzut numai ceea ce ar fi fost foarte aproape de noi. Totodată, rezervele de merinde pe care le luasem erau pe sfîrşite. Din această cauză am fost siliţi să coborîm a doua zi în vale.

Am rămas în corturi timp de două zile şi ne-am odihnit. Era o vreme afurisită de nu puteai cu nici un chip să ieşi afară. Pe cerul posomorît alergau la mică înălţime, ca la o întrecere, nori grei, din care se scuturau picături de ploaie. În cele din urmă, am ajuns la capătul răbdării şi, cu tot timpul rău, am hotărît să ne înapoiem spre mare. Plecînd din tabără, n-am apucat să străbatem decît distanţa de la care poţi auzi pe timp liniştit un foc de armă, că ploaia s-a şi oprit, a ieşit soarele şi tot ce ne înconjura a luat o înfăţişare veselă ; numai apa tulbure a rîului, iarba lipită de pămînt şi peticele de ceaţă din munţi mai arătau că fusese vreme rea şi că de-abia trecuse.

Obosiţi de cîte îndurasem, ne-am făcut tabăra devreme. Seara, un tigru a dat tîrcoale în jurul taberei, răgind. Noaptea am pus mereu lemne pe foc şi am tras de cîteva ori cu armele.

După două zile am ajuns la locul unde lăsasem catîrii şi o parte a detaşamentului. Lingă gura rîuleţului Sinanţa am dat de un taz cocoşat cu familia lui : nevastă şi doi

copii mici ; mai era încă un tînăr udegheu, pe nume Cean-Lin. Stăteau pe o fîşie de prundiş şi pescuiau. Nu departe se putea vedea o barcă răsturnată cu fundul în sus. Albeaţa lemnului şi arsurile proaspete de pe margini arătau că fusese cioplită de curînd şi încă nu făcuse cunoştinţă cu apa. Tazul ne-a spus că nu ştie să facă bărci şi că pentru această treabă îl chemase pe un nepot al lui de pe rîul Takema.

Am stat puţin de vorbă cu ei şi apoi am plecat mai departe, dar Dersu a mai rămas. A doua zi ne-a ajuns şi mi-a povestit o seamă de lucruri interesante. Am aflat astfel că nişte chinezi din partea locului se vorbiseră să-i ia tazului cocoşat nevasta şi copiii şi să-i ducă pe Iman. Tazul s-a hotărît atunci să fugă. Dacă ar fi plecat pe jos, chinezii l-ar fi prins şi l-ar fi omorît. Cean-Lin l-a sfătuit să-şi facă o barcă şi să fugă pe apă.

La 25 iulie ne-am îndreptat spre fanzele chinezeşti aşezate pe rîul Dungou, pe valea căruia o ia drumul spre rîul Sanhobe.

Noaptea următoare a fost întunecoasă şi ploioasă. Tazii s-au hotărît s-o folosească pentru fugă. Din întîmplare, şi chinezii sorociseră aceeaşi noapte ca să-i atace şi nu numai să ia femeia, dar să termine o dată pentru totdeauna şi cu cei doi tazi. Dersu, nu ştiu în ce fel, le dibăcise planul şi i-a înştiinţat pe udeghei de primejdia care-i ameninţa. Luîndu-şi carabina, se duse la fanza tazului cocoşat şi făcu înăuntru un foc mare ca să lase impresia că proprietarii sînt acasă. În acest timp, tazii au lăsat încetişor barca pe apă şi au urcat într-însa femeia şi copiii. Trebuiau să treacă prin faţa cătunului chinezesc. Noaptea neguroasă, cu ploaie şi vînt le-a înlesnit fuga.

Pentru ca barca să nu poată fi văzută, Dersu o unsese pe dinafară cu noroi şi cărbune. Oricît s-au străduit cei doi vînători, totuşi pe cîini n-au reuşit să-i păcălească.

I-au simţit şi au început să latre cu furie. Chinezii au dat buzna de prin fanze, dar înainte să ajungă la rîu, barca trecuse de locul primejdios. Dersu se hotărî să-i petreacă pe tazi pînă la malul mării, unde barca ajunse după vreo oră. Goldul îşi luă rămas bun de la ei şi ieşi pe mal. Ferindu-se de chinezi, nu se înapoie pe drum, ci se ascunse în pădure, întorcîndu-se în tabără abia spre dimineaţă.

La 26 iulie am rămas tot pe rîul Iodzîhe. Puşcaşii şi-au pus la punct încălţămintea şi şi-au spălat rufele.

Toată ziua Dersu a stat îngîndurat şi posac. Şedea singur tot timpul şi nu voia să vorbească cu nimeni. Apoi m-a rugat să-i dau trei ruble şi a plecat undeva. Pe la patru după-masă, N. A. Desulavi şi P. P. Bordakov s-au dus într-o excursie prin împrejurimi, iar eu am rămas să desenez traseul parcurs pe rîul Sinanţa.

Pe înserat s-au ivit din nou ceţurile, care se îngroşau din ce în ce mai mult, pe măsură ce se întuneca. Curînd dispărură şi malul opus al rîului şi fanzele chinezilor. Părea că odată cu ceaţa coborîse pe pămînt o linişte de mormînt, pe care o tulbura doar căderea picăturilor de apă de pe frunzele ude ale copacilor.

Unul dintre puşcaşi veni şi-mi spuse că Dersuk (aşa-i ziceau) stă singur la foc şi cîntă.

L-am întrebat unde-l văzuse pe gold.

— Departe — îmi răspunse — în pădure, lîngă rîu.

Îmi explică apoi că trebuie să merg pe cărare pînă voi vedea o lumină pe dreapta. Acesta era focul lui Dersu. Am făcut vreo trei sute de paşi în direcţia indicată, dar n-am găsit nimic. Era cît pe ce s-o iau înapoi, dar deodată am zărit lumina unui foc abia licărind prin ceaţă. N-am mai făcut decît vreo cincizeci de paşi de la potecă şi ceaţa s-a risipit brusc.

Ceea ce am văzut atunci a fost pentru mine atît de neaşteptat, că am încremenit şi n-am mai îndrăznit să fac

o mişcare. Dersu şedea la foc cu faţa spre mine. Alături de el, pe pămînt, toporul şi carabina. Într-o mînă avea un cuţit. Cioplea un beţişor proptit în piept şi cînta încetişor un cîntec monoton, trist, de jale. Nu ducea cioplitura pînă la capăt. Aşchiile se îndoiau una după alta, formînd un fel de umbrelă. Ţinînd beţişorul în mîna dreaptă şi oprindu-se din cîntare, punea din cînd în cînd cîte o întrebare cuiva aflat în spaţiul nemărginit şi apoi asculta, asculta cu încordare, dar nu-i venea nici un răspuns. Atunci arunca beţişorul în foc şi se apuca să ciopleascǎ altul. După un timp, scoase o căniţă, turnă în ea votcă din sticlă, îşi udă degetul arătător în băutură şi stropi pămîntul în patru părţi. Strigă din nou ceva şi ciuli urechea. Din depărtări se auzi strigătul unei păsări de noapte. Dersu sări în picioare.

Reluă acelaşi cîntec cu glas tare şi turnă tot spirtul în foc. Pentru o clipă, focul se înteţi, arzînd cu o flacără vie albastră, apoi omul aruncă în vîlvătaie foi de tutun, peşte uscat, carne, sare, ciumiză, orez, o bucată de pînză albastră, o pereche de încălţăminte nouă chinezească, cutii de chibrituri şi; în sfîrşit, sticla goală. Se opri din cîntat. Se aşeză pe jos, lăsă capul în piept şi căzu pe gînduri.

M-am hotărît atunci să mă apropii, dar am coborît dintr-adins pe prundişul de pe mal, ca să-mi audă paşii. Bătrînul săltă capul şi mă privi cu nişte ochi în care se citea o tristeţe nemărginită. L-am întrebat de ce se îndepărtase atît de mult de fanză şi-i spuse-i că mă temusem pentru el. Nu-mi răspunse nimic. M-am aşezat în faţa lui la foc. Stăturăm vreo cinci minute fără să vorbim. Deodată însă, se auzi din nou strigătul păsării de noapte. Dersu se sculă în grabă şi, întorcîndu-se cu faţa în partea de unde venise ţipătul, strigă ceva cu glas tare, în care se simţeau note de tristeţe, de teamă şi de bucurie. Apoi liniştea cuprinse din nou toate întinsurile. Dersu se lăsă încetişor

pe locul lui și ințeți focul. Sticla încălzită la roșu, plesni și începu să se topească.

Nu-l întrebai ce însemnau toate acestea, fiindcă știam că o să-mi spună singur, și nu m-am înșelat.

— Acolo oameni mulți, începu el. Chinezi, soldați... Nu este înțelege, ríde, la mine încurcă.

Nu-l întrerupsei : îmi povesti că în noaptea trecută avusese un vis rău. Văzuse o iurtă veche, dărîmată, iar într-însa se afla familia lui în groaznică sărăcie. Nevasta și copiii tremurau de frig și erau flămînzi. L-au rugat să le aducă lemne și să le trimită haine călduroase, încălțăminte, mîncare și chibrituri. Ceea ce pusese pe foc era o ofrandă trimisă în lumea de dincolo, alor săi, care în închipuirea lui Dersu trăiau acolo ca și aici pe pămînt. Îl întrebai cu sfială ce înțeles puteau să aibă strigătele păsării de noapte căreia îi răspunsese.

— Este *haniala* [9], spuse Dersu. La mine gîndește era nevasta mea. Acum ea toate primește. La noi poate merge la fanză.

Se sculă și stinse focul. Se făcu și mai întuneric, iar după cîteva minute mergeam în lungul potecii. Dersu tăcea. Tăceam și eu.

Pretutindeni, liniște. Văzduhul adormit părea imobil. Cețurile dese coborîseră pe văi și începuse să bureze. În apropiere de fanză, cîinii dădură glas cu înverșunare.

Ca de obicei, Dersu rămase să doarmă afară, iar eu intrai în fanză, mă întinsei pe patul cald și ațipii. Alături, prin perete, se auzeau catîrii rumegînd fîn. Cîinii nu se liniștiră multă vreme.

Capitolul IV
ÎN MUNŢI

Rîul Dungou. — Ploi şi vijelii. — Ursul la miere. — Întîlnire cu Cijan-Bao. — Rîul Beia. — Limita zoogeografică a goralului. — Rîul Kudea-he. — Fanza Dun-Tavaiza. — Rîurile Fatu şi Adimil. — Grohotişurile din munţi. — Pîraiele cu apă mică ce curg spre mare. — Poteca de pe mal. — Pisica sălbatică. — Atacul gîndacilor.

A doua zi a fost o vreme posomorîtă ; pe cer se tîrau încet nori grei de ploaie şi aerul părea întunecat, ca în zorii zilei. Munţii, care cu o zi înainte fuseseră încă frumoşi şi pitoreşti, aveau acum o înfăţişare mohorîtă.

Tovarăşii mei de drum ştiau că, de obicei, dacă nu plouă cu găleata, plecarea fixată nu se amînă. Numai ceva deosebit ne putea opri în tabără. La 8 dimineaţa am plătit chinezilor ce li se cuvenea şi am pornit la drum pe o potecă cunoscută, făcută de locuitorii din partea locului pe valea rîului Dungou spre Golful Ternei.

În natură se simţea ceva trist. Aerul nemişcat şi îngreuiat de umezeală părea că se prăvălise asupra pămîntului şi de aceea toate vietăţile se pitiseră. Cerul posomorît, buruienile umede, noroiul de pe potecă, băltoacele şi, mai ales, liniştea atotstăpînitoare arătau că ploaia se oprise doar ca să răsufle, pentru ca apoi să toarne din nou, cu şi mai multă înverşunare.

La amiază am ajuns la izvoarele rîului Dungou, unde am făcut un popas. În timp ce stăteam la foc şi ne beam ceaiul, se ivi de după munţi un vultur de mare cu coada

albă. Descriind un cerc imens, se aşeză uşor, din zbor, pe o lariță uscată şi privi în jur. Zaharov îi trimise un glonț, dar nu-l nimeri. Pasărea, speriată, se ridică şi zbură spre pădure.

— Este rău ! spuse Dersu. Ploaie mare vine.

La întrebările mele, mă lămuri că dacă pe timp liniştit ceața se ridică în sus şi dacă ecoul e puternic, trebuie neapărat să te aştepți la o ploaie de durată.

Pe la ora unu am pornit înainte cu N. A. Desulavi şi P. P. Bordakov, iar puşcaşii au rămas să încarce samarele pe catîri. Pe la ceasurile trei am urcat în trecătoare, de unde apele curgeau spre rîul Kaimbe. Aici trebuia să ne facem tabăra, dar am cedat la rugăminţile tovarăşilor mei şi am plecat mai departe. Abia am coborît de pe culme, că ploaia a şi început, prefăcîndu-se curînd într-o rupere de nori. Am aprins un foc cît toate zilele : ne uda ea ploaia, dar în acelaşi timp ne şi uscam. Pe înserat se apropiară catîrii şi numai atunci ne-am putut schimba hainele şi am întins corturile. Ceva mai tîrziu, ploaia se înteţi şi dură pînă-n zori. N-am dormit toată noaptea. Mi-a fost frig, am pus mereu lemne pe foc, am băut de cîteva ori ceai şi între timp am mai şi aţipit cîte puţin.

Dimineaţa, N. A. Desulavi a vrut să plece pe muntele Huntami, să culeagă plante de pe vîrfurile golaşe, dar n-a reuşit. Vîrful muntelui era acoperit de ceaţă, iar pe la ora două se porni din nou o ploaie măruntă şi deasă. În timpul zilei am avut vreme să ne uscăm bine, să ne aranjăm corturile şi să tragem un pui de somn.

A doua zi, la 29 iulie, iar a plouat. Nu puteam deosebi unde se termină ceaţa şi unde încep norii. Ploaia asta măruntă şi deasă a ţinut trei zile în şir, cu o uimitoare constanţă.

Ajunsesem la capătul răbdării. N. A. Desulavi nu mai putea aştepta, concediul îi era pe sfîrşite şi trebuia să se înapoieze la Habarovsk. În ciuda vremii urîte, se hotărî să plece spre Golful Djighit şi să aştepte acolo vaporul. Îi dădui doi catîri şi doi însoţitori. La ora 11 ne-am despărţit, urîndu-ne drum bun şi succese în muncă.

La amiază vremea nu se schimbase. Poate fi descrisă în două cuvinte : ceaţă şi ploaie. Am rămas iarăşi toată ziua în corturi. Mi-am recitit notele de drum, iar puşcaşii au dormit şi au băut ceai. Spre seară se porni un vînt puternic. Liniştea care domnise pînă atunci fu deodată tulburată. Aerul amorţit se puse în mişcare şi într-un avînt puternic se scutură de apatie.

Frunzele smulse din copaci se rotiră în vîrtejuri, ridicîndu-se în sus. Rafalele erau atît de puternice, că rupeau ramurile, îndoiau la pămînt arborii tineri şi-i răsturnau pe cei uscaţi.

— Termină este, spuse Dersu, cu o voce satisfăcută. La noapte la noi stele vede. Mîine soare vede.

În adevăr, pe la nouă seara nu mai era nici pic de nor şi se văzu bolta întunecată a cerului spuzită de milioane de stele. Aştrii strălucitori, parcă spălaţi de ploaie, priveau surîzători spre pămînt. Către dimineaţă se răcori.

Ziua următoare era ultima din iulie. Am văzut din zori că avea să fie vreme bună. Pe munţi mai dăinuiau din loc în loc petice de ceaţă, care, parcă simţind că li se apropie sfîrşitul, căutau să se ascundă prin văile adînci. Natura se arăta plină de veselie. Tot ce era viu saluta soarele atotputernic, parcă recunoscînd că numai el poate opri intemperiile.

Am folosit ziua pentru a ajunge la fanza culegătorilor de ciuperci de lîngă Lacul Fericirii, pe care o cunoşteam mai de mult. Din nou am avut de luptat cu mlaştinile,

care după ploi se făcuseră şi mai de netrecut. Ca să scăpăm de ele, am făcut un ocol mare, dar zadarnic. A trebuit să tăiem copaci şi tufe, să le aşternem pe mlaştină şi cu toate acestea, bietele noastre animale de povară se înfundau la fiecare pas aproape pînă la burtă. Ne-am chinuit cum nu se mai poate pînă am reuşit să trecem peste nisipurile mişcătoare şi abia spre seară am izbutit să ieşim pe pămînt solid.

A doua zi am plecat devreme. Aveam de străbătut un drum lung şi doream să ajungem mai repede la rîul Sanhobe, de unde trebuia să-mi încep lucrările. P. P. Bordakov îşi luă arma şi merse pe de lături. Eu cu Dersu am plecat înainte ca de obicei, iar A. I. Merzleakov a rămas în urmă cu catîrii.

Lîngă a doua vale largă mă aşezai să mă odihnesc, iar Dersu îşi schimbă încălţămintea. Deodată, ajunseră pînă la noi nişte zgomote care semănau cu un urlet, un schelălăit sau mîrîit. Dersu mă apucă de mînecă, ascultă atent şi spuse :

— Ursul !

Ne sculărăm şi pornirăm încetişor înainte. Curînd îl şi văzurăm. Un urs de mărime mijlocie trebăluia pe lîngă un tei mare. Copacul crescuse aproape lipit de o stîncă. Pe partea din faţă, pe trunchi, era o cioplitură făcută cu toporul, arătînd că roiul de albine fusese găsit de cineva înaintea noastră şi a ursului. Dintr-o privire, am înţeles despre ce era vorba : ursul umbla după miere, stătea pe labele dinapoi şi se întindea în sus. Stînca nu-i îngăduia să-şi bage laba în scorbură. Era însă un urs din cei cu răbdare multă. Mîrîia şi scutura copacul din toate puterile. Albinele roiau de jur împrejur şi-l înţepau în bot. Şi-l freca atunci cu laba, scotea nişte ţipete ascuţite, se tăvălea pe jos şi se apuca din nou de treabă. Toate mişcările lui erau teribil de comice. În sfîrşit, obosit, se aşeză jos

ca oamenii şi se uită cu gura căscată la copac, cugetînd probabil în felul lui. Stătu aşa vreo două minute. Apoi se sculă în grabă, veni în fugă la tei şi se urcă tocmai în vîrf. Ajuns acolo, se strecură între stîncă şi trunchi şi. sprijinindu-se cu toate patru labele de stîncă, începu să împingă cu putere, cu spinarea, în copac. Teiul se îndoi puţin, dar probabil că pe urs îl durea spinarea. Atunci îşi schimbă poziţia şi, rezemat cu spatele de stînci, începu să împingă copacul cu labele. Teiul pîrîi şi se prăvăli la pămînt.

Asta voise şi ursul. Acum nu-i mai rămînea decît să desfacă scoarţa şi să ajungă la faguri.

— Tare viclean oameni ! spuse Dersu. Trebuie goneşte la el, că altfel repede mănîncă tot miere. Spunînd aceasta strigă :

— La tine ce oameni este ? La tine cum miere străină *karabci* ? [10]

Ursul se întoarse, ne zări, o luă la goană şi curînd se făcu nevăzut pe după stîncă.

— Trebuie sperie la el, spuse Dersu şi trase un foc în aer.

În acest timp se apropiară şi catîrii. Auzind împuşcătura, A. I. Merzleakov opri detaşamentul şi veni să afle ce s-a întîmplat. Am lăsat doi puşcaşi ca să adune mierea. Mai întîi trebuiau să aştepte pînă s-or linişti albinele, iar apoi, gonindu-le cu fum, urmau să culeagă mierea. Oricum, dacă n-am fi mîncat-o noi, ar fi luat-o ursul.

După vreo cinci minute am pornit mai departe.

Pe măsură ce înaintam spre nord, pe ţărmul mării, se putea constata că reprezentanţii florei manciuriene rămîn în urmă unul după altul. Primul a rămas părul. L-am văzut pentru ultima oară pe rîul Iodzîhe. Apoi salcîmul Maak. Probabil că Golful Ternei este graniţa lui de nord. Cel mai departe spre nord pătrunde stejarul

mongol. În schimb, larița creștea pe malul mării în mici pîlcuri. Afară de mălin, alun și lespedeță care cresc aici din belșug, am observat frunzulițele penate cu cinci foliole galbene-pal, caracteristice plantei numite cinci-degete, apoi scorușul pitic cu fructe mici de un roșu-deschis și aproape fără gust, iar alături de el ienupărul dauric, care se-ntinde pe pămînt și-și ridică în sus ramurile verzi de nuanță albastră-mat încărcate cu fructe uscate rămase de anul trecut.

Mai departe, călătoria noastră pînă la rîul Sanhobe a decurs fără nici un fel de peripeții. În Golful Ternei am ajuns la patru după-amiază, iar după o oră au sosit și pușcașii, ducînd pe umeri 9 kg de miere în faguri. Seara, cazacii au pescuit în rîu. Afară de gorbușa n-au mai intrat în năvod decît cîțiva boișteni, a căror carne avea un gust amărui.

Aici ne-am despărțit de P. P. Bordakov, deoarece se hotărîse să se înapoieze în Golful Djighit, cu gîndul să-l ajungă pe N. A. Desulavi și să plece împreună cu el la Vladivostok. Mi-a părut rău că mă despart de un bun tovarăș, dar n-aveam ce face. Ne-am despărțit ca doi buni prieteni. A doua zi, P. P. Bordakov a făcut cale întoarsă, iar după încă o zi (la 3 august), am pornit și noi la drum.

Pe rîul Sanhobe ne-am întîlnit din nou cu Cijan-Bao, șeful grupului de vînători. Am rămas cu el o zi întreagă. Aflase multe din cele ce ni se întîmplaseră cu un an înainte pe Iman. În iarna care trecuse fusese să cerceteze o neînțelegere ivită între tazi și chinezi pe seama pămîntului, iar primăvara ajunse pe rîul Noto, unde nimicise o bandă de hunhuzi.

M-am bucurat mult cînd am auzit că vrea să meargă cu mine spre nord. Aveam un dublu folos. În primul rînd, cunoștea bine geografia litoralului, iar în al doilea rînd, autoritatea de care se bucura în rîndul chinezilor și in-

fluența lui asupra băștinașilor trebuiau să mă ajute în mare măsură să-mi duc sarcinile la îndeplinire.

Rîulețul Beia[11] (în limba udeghee Ielia), pe care am mers de la Golful Ternei, se varsă în Sanhobe la 2 km de gura acestuia. Are o lungime de vreo 12 km și curge printr-o vale mlăștinoasă paralelă cu malul mării. Dealurile care se întind pe dreapta sînt line, cele de pe stînga vulcanice, stîncoase, formate din porfir cuarțitic, diabaz și diorit.

La izvoare, Beia cotește spre răsărit și ajunge aproape pînă la mare. Chinezii au făcut potecă pe dealurile de pe partea dreaptă a văii. Munții înconjurători despre care vorbim aici sînt acoperiți cu o pădure foarte rară, formată mai ales din arțar, filodendron, nuc, tei și mesteacăn negru. Pe malurile rîului cresc zăvoaie de sălcii și arini. Locurile deschise sînt acoperite cu lespedeță, taulă, măceș și mălin. Jos, în depresiuni, e împărăția trestiei, a drăgaicii și a pelinului. În unele locuri, aceste ierburi aproape că înăbușă toate celelalte plante. Doar sîngele-voinicului, care are putința de a se prinde de ele, își mai poate disputa dreptul la existență.

Urmînd rîulețul, poteca se abate spre răsărit, dar n-ajunge pînă la izvoarele lui, ci cotește din nou spre nord, urcînd la trecătoarea Kudea-lin[12] aflată la o înălțime de 260 m. Urcușul în trecătoare pe la sud și coborîșul pe partea opusă sînt repezi. Pe partea stîngă a trecătorii se găsește un munte în formă de cupolă, numit de chinezi Țzun-gan-șan[13]. E format în special din andezit augitic.

După trecătoare am dat de un pîrîiaș numit Kudeahe[14], care pe hărțile maritime e trecut Kudiia, iar tazii îi zic Kudea-Beazani. N-are ieșire la mare, căci gura îi este înfundată cu nisip și pietriș, din care cauză s-a format și o baltă. După spusele tazilor, e cel mai bun teren

sărăturos din întreaga regiune a litoralului. În adevăr, lîngă mlaștină se vedeau numeroase urme de sălbăticiuni. Kudea-he e despărțit de mare prin niște munți stîncoși, acoperiți pe partea adăpostită de vînt cu o pădure de rășinoase. Din punct de vedere zoo-geografic, locul e foarte interesant : pe aici trece limita nordică a răspîndirii goralului*.

După rîul Kudea-he, poteca trece peste un mic promontoriu și coboară în valea unui alt pîrîu de munte, Tavaiza [15] (în limba udeghee Omuski) lung de 7—8 km. Coborîșul în valea Tavaiza e iute, aproape rîpos. Încă o trecătoare și am ajuns într-o minunată vale fertilă, cea a rîulețului Adimil, care pe hărți e notat Akma, iar udegheii îi zic Agama. Drept vorbind, aici, la un kilometru de mare, se unesc două pîraie. La gura lor, o adîncitură a liniei malului a format un mic golf foarte pitoresc. Am găsit în acest loc o frumoasă fanză chinezească purtînd numele de Dun-Tavaiza [16]. De la Golful Ternei pînă aici sînt 27 km.

Din fanză ne-au ieșit în întîmpinare doi chinezi. Au luat catîrii de căpestre, ne-au ajutat să ne dezbrăcăm și ne-au poftit în casă. N-am întîlnit nicăieri o primire mai binevoitoare. Seara, așezați în fața unei tăvi cu jeratic, am băut ceai, am mîncat prăjituri și scovergi sărate și-am stat de vorbă cu bătrînul despre drumurile care duc spre nord.

Rîul Fatu (în udeghee Fartu) se varsă în Sanhobe pe stînga, la depărtare de o zi de gura lui, și curge de la nord-est, paralel cu malul mării. Culmea muntoasă care-i separă bazinul de pîraiele ce se scurg direct în mare are o înălțime medie de 600 m. Următorul rîu mare care începe

---

* *Nemorhaedus goral raddeanus (n. ed.).*

din munții Sihote-Alin e Bilimbe și se varsă în mare lîngă muntele Jelezniak, ceva mai la sud de Capul Șanț.

M-am gîndit să trimit o parte din oameni cu catîrii pe poteca din lungul țărmului, iar eu, împreună cu Cijan-Bao, Dersu și trei pușcași să mergem în sus spre izvoarele rîului Adimil, să urcăm pe rîul Bilimbe pînă la munții Sihote-Alin și tot pe el să coborîm înapoi spre mare.

Dimineața, în ziua de 4 august, ne-am făcut pregătirile de drum. Chinezii nu ne-au lăsat pînă nu ne-au ospătat cum se cuvine. Afară de asta, ne-au mai dat și sumedenie de provizii pentru drum. Am vrut să le plătesc, dar au refuzat cu îndărătnicie. Le-am pus atunci banii pe masă, dar i-au dat înapoi pușcașilor, pe nesimțite. I-am pus din nou tot pe nesimțite sub un vas. Chinezii au băgat de seamă și cînd am ieșit din fanză au aruncat banii la picioarele catîrilor. A trebuit să cedez și să mi-i iau înapoi.

Rîul Adimil e format la izvoare din două pîraie, care curg unul în întîmpinarea celuilalt. La vreo 5 kilometri de fanza agricultorilor se găsește o altă locuință, așezată lîngă un gard-capcană. În ea locuiesc trei vînători chinezi, care prind cerbi în gropile capcanei.

În valea rîului Adimil cresc păduri de foioase, al căror lemn e bun și de foc, și pentru confecționarea diferitelor obiecte de mică valoare ; în munți se văd peste tot urme de incendii. Pe grinduri și pe dealuri cresc desișuri de taulă, alun și lespedeță. Mai departe, în munți, apar puțini cedri și pini. Fîșiile late de prundiș de pe marginile rîului și buștenii fărîmițați din albie arată că, deși pe aici nu se produc inundații mari, totuși, în anotimpul ploios vin ape foarte repezi și cu toată forța spală malurile.

Fiindcă detașamentul a plecat destul de tîrziu de la fanza Dun-Tavaiza, a trebuit să mergem pînă s-a întunecat. Abia seara tîrziu am ajuns la izvoarele rîului Adimil

şi ne-am aşezat tabăra în apropierea trecătorii spre rîul Fatu. În ziua aceea, deşi era ceaţă şi un cer închis, în aer se simţea zăpuşeală. Mă temeam de ploaie şi, ca de obicei, am dorit o confirmare din partea lui Dersu. L-am întrebat ce părere are, dacă va ploua ori nu. Mi-a răspuns că nu poate să se pronunţe asupra timpului probabil pentru că în clipa de faţă „nici chiar ceaţa în persoană nu ştie ce vrea : să se preschimbe într-un nor sau să se destrame." Mi-a spus asta în maniera lui proprie zicînd că ceaţa este şi ea „oameni" şi că, prin urmare, avea şi ea nevoie de un timp de gîndire pentru a se hotărî dacă e cazul să se transforme în ploaie ori să mai aştepte oleacă.

Pe la şapte seara, ceaţa începu dintr-o dată să se ridice grăbită. În acelaşi timp se porni să bureze, dar după vreo cincisprezece minute încetă, şi totodată se împrăştie şi ceaţa. Pe cer se iviră stelele.

Dimineaţa ne-am trezit destul de devreme. Ne-am băut ceaiul şi am început urcuşul pe muntele Tigrovaia* (595) m), acoperit peste tot cu grohotişuri.

Trebuie să spun că în regiunea litoralului grohotişurile sînt mai dezvoltate decît la apus de munţii Sihote-Alin. Unele sînt formate din sfărîmături de un metru, altele din bolovani cît un cap de cal, iar altele mai mici, de mărimea capului de om. Sfărîmăturile sînt colţuroase şi atît de compact aşezate, că poţi merge pe ele la fel de uşor ca şi pe o scară. Grohotişurile de provenienţă veche sînt totdeauna ascunse sub un covor gros de vegetaţie. Mi s-a întîmplat totuşi deseori să văd grohotişuri vechi acoperite doar cu licheni. Aceştia se întind mai ales pe vîrful munţilor şi din depărtare par nişte pete cenuşii. Uneori, grohotişurile ocupă cea mai mare parte a muntelui. Atunci

* Muntele Tigrilor (în l. rusă) (n. ed.).

se întîmplă fenomenul invers: porțiunile cu vegetație apar pe fondul general-cenușiu al grohotișurilor ca niște pete verzi.

Cum s-au format grohotișurile ? La prima vedere, s-ar părea că s-au produs cutremure în cursul cărora s-au sfărîmat stînci întregi. În realitate, acțiunea aceasta e lentă, seculară și nu poate fi văzută cu ochii. Mai întîi apar în rocă fisuri, ale căror dimensiuni cresc cu timpul ; forța de aderență cedează în fața forței de gravitație, bolovanii se desprind unul după altul, cad, și încetul cu încetul, în locul vechii stînci se creează un grohotiș. Sfărîmăturile se rostogolesc la vale pînă dau de un obstacol.

Mersul pe grohotișurile acoperite cu mușchi e totdeauna greu : ori ți se sucește un picior, ori intri cu el în vreo crăpătură. Jos, grohotișurile sînt acoperite cu o iarbă atît de deasă, că nici nu le observi, dar, pe măsură ce urci, vegetația dispare treptat.

Vara, în zilele călduroase, smirdarul degajă atît de multe uleiuri eterice, încît un om neobișnuit poate să-și piardă cunoștința. După smirdar urmează mușchiul și lichenii. Pentru oameni, grohotișurile nu sînt un obstacol, dar pentru cai și catîri prezintă dificultăți serioase. De aceea trebuie evitate, făcînd ocoluri mari.

Urcați pe culme, am cotit spre nord și am mers cîtăva vreme pe creastă. Acum, pe stînga noastră se afla valea împădurită a rîului Fatu, iar pe dreapta, micile pîraie care curg spre mare, și anume : Sekumu, Odega I, Odega a II-a, Tanica, Veastîgni, Hotze, Ielea și Șakira.

De-a lungul malului mării există o potecă de picior, care întretaie toate pîraiele amintite, la 3—5 km de la gurile lor. Convoaiele cu samare pot merge ușor pe această potecă, pentru că e bine bătătorită. Trecătorile peste ramurile de munți dintre pîraie nu depășesc 125 m.

Pe întreaga întindere dintre rîurile Sekumu și Șakira se întîlnesc în ordine consecutivă următoarele roci : calcare, gresii calcaroase, granite, gneise și șisturi cristaline.

Pe la patru după-amiază se porni ploaia. Am coborît de pe creastă și de cum am dat de un pîrîu, ne-am instalat tabăra. Pușcașii au început să scoată șeile de pe catîri, iar eu am plecat cu Dersu în recunoaștere : eu am pornit în susul pîrîului, el în jos.

În pădure aceeași ploaie te udă de două ori. Bietul drumeț e stropit la orice mișcare de toți copacii și de toate tufele. Pe frunzele de lespedeță, mai ales, rămîne foarte multă apă. După cinci minute eram ud de parcă aș fi intrat pînă peste cap într-un rîu.

Era cît pe ce s-o iau înapoi, cînd îmi ieși înainte un animal curios. Cobora dintr-un copac. Am ochit și am tras. Animalul căzu zvîrcolindu-se : am tras al doilea foc ca să-i curm chinurile. Era o pisică sălbatică (în limba chineză, *eliza*), ale cărei dimensiuni m-au uimit. Am crezut la început că e un rîs, dar lipsa pămătufurilor de la urechi și coada lungă m-au convins că-i pisică. Era lungă de 1,09 m : tot corpul avea un colorit brun-gălbui-cenușiu cu pete abia vizibile, iar burta și labele pe partea anterioară erau de un alb-murdar. Coada e mai scurtă decît a pisicii domestice și n-are dungi întunecate transversale. Se mai deosebește de aceasta nu numai prin proporțiile ei, ci și prin alte semne : are dinții mai puternici, mustățile mai lungi și blana mai deasă.

Pisica sălbatică duce o viață solitară, trăind prin pădurile dese, întunecoase, unde sînt stînci și copaci scorburoși. Animalul acesta precaut și fricos e capabil de atacuri violente atunci cînd se apără. Vînătorii au încercat să domesticească pui de pisică sălbatică, dar n-au reușit niciodată.

Udegheii spun că puii, chiar dacă sînt luați de foarte mici, nu se domesticesc.

Nimeni nu vînează în mod special pisici sălbatice, dar cînd se întîmplă să fie vînate, chinezii din partea locului fac din blana lor gulere și căciuli. În ținutul Ussuri sînt răspîndite pretutindeni, dar cel mai frecvent sînt întîlnite pe insula Russkii de lîngă Vladivostok.

Luîndu-mi trofeul, m-am înapoiat în tabără. Se adunaseră cu toții, întinseseră corturile, făcuseră focuri, mîncarea era aproape gata. Curînd se înapoie și Dersu și ne spuse că a văzut cîteva urme de tigru, una foarte aproape de tabăra noastră.

Pe la opt seara ploaia s-a oprit, deși cerul rămăsese la fel de posomorît. Dersu propuse să facă de strajă pînă la miezul nopții. Se încălță, înteți focul și, așezîndu-se cu spatele, începu să strige tare pe limba lui către pădure.

— Ce tot strigi acolo ? Cu cine vorbești ? îl întrebară pușcașii.

— Amba, răspunse el. La mine spune lui : la tabără mulți soldați este. Soldații trage, atunci la mine nu este vinovat.

Și, iar începu să strige prelung și răspicat : „A-ta-ta-ai ! A-ta-ta-ai !" Ecoul îi răspundea ca și cum ar fi fost o ființă ce repeta pe diferite voci ultima silabă : „ai". Strigătele se pierdeau în depărtări, apoi se stingeau.

După o vreme se iscă în jurul nostru un zgomot puternic, asemănător cu țîrîitul lăcustelor. Ceva mare se lovi de fața mea, simții o înțepătură, după care „acel ceva" mi se așeză pe ceafă. Am dus iute mîna și am prins o gînganie aspră, țepoasă, pe care am aruncat-o speriat cît colo. Era un gîndac imens, semănînd cu o rădașcă, dar fără coarne. Pe altul îl aruncai de pe mînă, apoi văzui trei deodată pe cămașă și doi pe pătură. Erau nenumărați.

Unii se tîrau prin preajma focului, alții cădeau peste jăratic. Cei care încercau să mi se așeze din zbor pe cap mi se păreau înspăimîntători. Am sărit din pat și am fugit afară. I-am văzut încă multă vreme, cînd pe pătură, cînd pe manta, cînd într-o tașcă, cînd pe șapcă.

Dersu rosti :

— La mine înainte nu este vede așa oameni mulți, și arătă spre gîndaci. Unul-unul, fiecare an găsește... cum așa mulți adună ?

Am prins o gînganie și mai tîrziu i-am aflat și numele : croitorul-lemnului gigantic. E un reprezentant al faunei rămase în ținutul Ussuri ca moștenire din perioada terțiară. Gîndacul era de culoare cafenie, pufos pe spinare, cu mandibule puternice întoarse în sus și semăna foarte mult cu croitorul-stejarului, doar că avea antenele mai scurte. Corpul era lung de 9,5 cm și lat de 3 cm. Ochii mici, triunghiulari, așezați de o parte și de alta a capului, erau de culoare închisă și parcă se ascundeau după o rețea cu găurele mici.

Am avut mult de furcă cu gîndacii ăștia și nu ne-am liniștit decît după miezul nopții.

Capitolul V
INUNDAŢIA

Rîul Bilimbe. — Semne rele. — Locul bîntuit de diavol. — Alarmă în noapte. — Sihote-Alin. — Neguri. Fanza unui vînător. — Uraganul. — Plouă torenţial trei zile în şir. — Se dezlănţuie elementele naturii. — Pădurea inundată.

A doua zi ne-am continuat drumul spre nord, mergînd pe culme, şi pe la zece dimineaţa am ajuns pînă la muntele Ostraia *, înalt de 678 m. Orientîndu-ne, am coborît pe un pîrîu care ne-a dus la Bilimbe.

În aceste zile vremea a fost mohorîtă. De cîteva ori încercase să plouă. Munţii din depărtări erau învăluiţi într-un fel de ceaţă sau pîclă. Spre răsărit însă, se iviseră cîteva fîşii luminoase printre norii care acopereau cerul, dîndu-ne speranţa că timpul se va îmbunătăţi.

După ce caîrii s-au săturat de păscut, am urcat pe rîul Bilimbe, pe care udegheii îl numesc Bili, iar chinezii Bin-lean-bei [17]. Rîul, lung de 90 km, izvorăşte din munţii Sihote-Alin. De la Bilimbe se fac trei trecători : una la stînga (dacă stai cu faţa spre izvoare), spre rîul Sanhobe, alta spre rîul Takema, iar a treia drept spre Iman. Bilimbe curge printr-o vale destul de îngustă şi în tot cursul său nu primeşte decît patru afluenţi mai mult sau mai puţin importanţi, cîte doi de fiecare parte. Cel mai mare e rîul Zabîtaia **, ce se uneşte cu Bilimbe pe stînga, în sensul

* Muntele Ascuţit (în l. rusă) (*n. ed.*).
** Rîul Uitat (în l. rusă) (*n. ed.*).

curentului, la 26 km de vărsarea acestuia. Izvoarele lui se găsesc într-un masiv muntos, unde își au obîrșia și rîurile Amagu și Kulumbe.

Pe vremea aceea valea lui Bilimbe putea fi socotită pustie. Pe cursul inferior rîul are o lățime de 20 m, adîncimea pînă la 1,5 m și viteza curentului de 8—10 m pe oră. La izvoarele lui se află cîteva fanze ale unor vînători. Iarna veneau aici după samuri și chinezii de pe Sanhobe.

În ziua aceea am parcurs vreo 30 km, iar pînă la Sihote-Alin mai rămîneau tot pe atîția.

Valea lui Bilimbe e împărăția plantelor. Pe ambele maluri ale rîului pădurea e atît de deasă, că rîul pare să curgă printr-un culoar. Copacii aplecați în toate direcțiile aveau în multe locuri ramurile împletite, formînd arcade pitorești.

Pe la patru după-masă ne căutarăm un loc bun de tabără. Rîul făcea un cot mare. Malul din partea noastră era scund, iar cel din față rîpos. Ne-am oprit aici. Pușcașii s-au apucat să întindă corturile, iar Dersu a luat ceaunul și a plecat după apă. După un minut s-a înapoiat foarte nemulțumit.

— Ce s-a întîmplat? il întrebai.

— La mine gîndește locul rău este. La mine rîu merge, apă vrea să ia, peștele ocărăște pe mine.

— Cum te-a ocărît? s-au mirat soldații, tăvălindu-se de rîs.

— De ce rîde la voi? se supără Dersu. Îndată o să plînge la voi.

În sfîrșit, aflai ce se întîmplase. În clipa cînd a vrut să umple ceaunul cu apă, un pește a scos capul din rîu și s-a

uitat la el, căscînd şi închizînd gura.

— Peştele tot oameni este, îşi încheie Dersu istorisirea. La el tot vorbeşte poate, numai încet. La noi nu este înțelege la el.

Cînd am pus ceainicul la foc, o piatră încinsă a plesnit cu aşa tărie încît a împrăştiat jăraticul în toate părțile. Făcu un zgomot de parcă ar fi tras cineva cu puşca. Un cărbune căzu pe genunchii lui Dersu.

— Ptiu ! zise el cu năduf. Am spus eu bine, locul rău este.

Puşcaşii pufniră din nou în rîs.

După-masă mi-am luat puşca cu gîndul să fac o plimbare în jurul taberei. La vreo jumătate de kilometru m-am aşezat pe o buturugă şi am rămas acolo ascultînd. Împrejur era linişte ; numai sus, la praguri, bolborosea înfundat apa. Pe malul opus, cedri puternici se înălțau ca nişte santinele uriaşe. Stăteau mîndri, ca şi cum ar fi cunoscut o taină pe care cu orice chip trebuiau s-o țină în secret. După ploaia caldă începuseră să iasă din pămînt aburi grei. Se îngroşau din ce în ce, pînă cînd, în scurtă vreme, tot rîul fu învăluit de neguri. Din cînd în cînd, cîte o suflare de vînt punea ceața în mişcare şi atunci se desluşeau prin ea contururi neclare de pe malul opus, acoperit de brazi.

La un moment dat, am zărit mişcîndu-se greoi prin ceață o umbră impresionant de mare. Venind spre mine în lungul rîului, se deplasa încet şi absolut fără nici un zgomot. Am încremenit. Bătăile inimii mi se întețiră. Am rămas şi mai uimit cînd am văzut că lucrul acela de culoare închisă s-a oprit, a dat înapoi, iar după cîteva minute a pierit tot aşa de tainic cum se ivise. Fusese o sălbăticiune sau un trunchi care plutea pe rîu, nu ştiu. Totul — amurgul, pădurea mohorîtă, ceața deasă şi mai ales liniştea aceea mormîntală — alcătuia un decor nemai-

pomenit de sinistru. Mi s-a făcut frică. M-am sculat și am pornit în grabă înapoi. După vreo zece minute eram aproape de tabără.

Oamenii se mișcau în jurul focului părînd a fi niște lungi fantome. Se întindeau în sus, apoi deodată se scurtau și se turteau la pămînt. L-am întrebat pe Zaharov dacă nu văzuse plutind ceva pe rîu. Mi-a răspuns că nu zărise nimic.

Le-am spus și lor ce văzusem și am încercat să explic toată întîmplarea ca fiind un joc de umbre ale ceții.

— Hm, loc rău ! auzii vocea lui Dersu.

Mă întorsei și-l văzui stînd la foc și dînd din cap.

— Trebuie gonește pe el, spuse goldul punînd mîna pe topor.

— Pe cine ?

— Pe necuratu', îmi răspunse cu tonul cel mai serios.

Apoi se duse în pădure și începu să taie un brad, un arin, liliac și alți copaci verzi, numai soiuri care trosnesc cînd ard. Cînd a strîns destule lemne, a aprins un rug mare. Se ridică pîlpîind o flacără vie, făcînd să se rotească prin văzduh mii de scîntei. Cînd lemnele s-au prefăcut în jăratic, Dersu a început să le arunce în toate părțile, strigînd din răsputeri. Pușcașii bucuroși de ocazie, îi săriră într-ajutor. Roteau lemnele aprinse pe deasupra capului și le azvîrleau în sus. Frumos mai arată o asemenea rachetă învîrtitoare care aruncă în juru-i scîntei ! Două lemne aprinse au căzut în apă. S-au stins îndată, dar au mai fumegat multă vreme. În sfîrșit, focul a fost împrăștiat. Tăciunii aruncați în pădure se stingeau unul după altul.

După aceea, ne-am băut ceaiul și ne-am pregătit de culcare. Am încercat să citesc puțin, dar nemaiputînd lupta cu somnul, am adormit pe nesimțite. Mi s-a părut că dormisem mult, cînd simții că mă scutură cineva de umăr.

— Sculați-vă repede !

— Ce s-a întîmplat ? întrebai deschizînd ochii.

Era întuneric, chiar mai întuneric decît înainte. Ceața deasă ca vata cuprinsese toată pădurea. Bura.

— O sălbăticiune a sărit în apă de pe malul celălalt ! răspunse speriat omul de strajă.

Sării în picioare și-mi luai arma. După un minut auzirăm în adevăr o făptură ieșind din apă și scuturîndu-se puternic. În clipa aceea se apropiară de mine Dersu și Cijan-Bao. Ne așezarăm cu spatele spre foc, scrutînd întunericul ca să putem desluși ce se întîmplă pe rîu, dar ceața era atît de deasă, iar bezna de nepătruns, că nu reușeai să vezi nimic nici la doi pași.

— Este merge, spuse Dersu în șoaptă.

Într-adevăr, făptura pășea încetișor pe prundiș. După un minut auzirăm din nou sălbăticiunea scuturîndu-se. Probabil că și ea ne auzise, căci se opri. Aruncai o privire la catîri și-i văzui cum se băgau unul într-altul privind spre rîu cu urechile ciulite. Cîinii erau și ei neliniștiți. Alipa se vîrîse în colțul cel mai îndepărtat al cortului și tremura, iar Léșii, cu coada între picioare, cu urechile ciulite, se uita înfricoșat într-o parte și într-alta.

Zgomotul făcut pe prundiș se auzi din nou. Am dat ordin să fie sculați și ceilalți oameni și am tras un foc. Bubuitura cutremură aerul neclintit. Ecoul surd o luă și o duse departe, în fundul codrilor. Se auziră pași repezi alergînd pe prundiș și o plescăitură în apă. Cîinii speriați, săriră de la locurile lor și se puseră pe lătrat.

— Ce să fi fost ? îi spusei goldului. Vreun cerb ?

Făcu din cap că nu.

— Poate un urs ?

— Nu ! răspunse Dersu.

— Dar ce ? îl întrebai nerăbdător.

— Nu știu ! îmi răspunse. Noaptea termină, urmele vede, atunci înțelege.

După alarmă n-a mai dormit nimeni. Vorbeau cu toții ; fiecare avea cîte o părere și-l bombardau întruna pe Dersu cu tot felul de întrebări. Goldul răspundea că nu fusese cerb, fiindcă loviturile de copită ar fi sunat mai puternic pe prundiș ; nu fusese nici urs, pentru că l-am fi auzit pufnind.

Am mai stat cît am mai stat, dar pînă la urmă tot ne-a cuprins somnul. Restul nopții am rămas de strajă cu Cijan-Bao. După o jumătate de ceas dormeau cu toții tun, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

În sfîrșit, se iviră și zorile. Ceața prinse o culoare cenușiu-albăstruie, părînd mai posomorîtă. Copacii, tufele și iarba se acoperiră cu picături de rouă. Pădurea mohorîtă dormita. Rîul părea nemișcat și somnoros. Abia atunci m-am vîrît și eu sub polog și am adormit adînc.

M-am trezit pe la opt dimineața ; bura ca și înainte, Dersu fusese în recunoaștere, dar nu descoperise nimic. După ce trăsesem focul de armă animalul care se apropiase în timpul nopții sărise în apă și trecuse rîul. Nu ne mai rămîneau decît presupunerile. Dacă n-a fost elan, cerb sau urs, probabil că a fost tigru.

Dersu avea însă păreri personale în toate privințele.

— Peștele vorbește, piatra împușcă, la tine căpitan, vede ceva rău prin ceață, noaptea un oameni rău merge... la mine gîndește aici necuratu' trăiește. Altă noapte la mine nu vrea doarme aici !

Pe la nouă dimineața ne-am ridicat tabăra și am pornit în sus pe rîul Bilimbe. Timpul nu se îmbunătățise. Copacii păreau că plîng : de pe ramuri cădeau întruna picături mari de apă. Pînă și trunchiurile erau ude.

Cu cît înaintam, valea se îngusta din ce în ce mai mult. În drum am întîlnit cîteva fanze ale unor vînători : erau pustii. În ele am văzut doar ceea ce ar fi remarcat orice alt observator, dar Dersu vedea mult mai multe. Aşa, de pildă, cercetînd nişte bucăţi de piele, ne-a spus că cel care le ciopîrţise avusese un cuţit neascuţit şi cînd le-a tăiat, a ţinut un capăt cu dinţii. O blăniţă de veveriţă aruncată de vînători îi arătase că animalul fusese zdrobit de o bîrnă care căzuse peste el. Într-alt loc, Dersu văzu că în fanză erau mulţi şoareci, cu care stăpînul ducea un război nemilos, şi altele.

Am întîrziat puţin în ultima fanză şi către amiază am ajuns la izvoarele rîului. Poteca se sfîrşise de mult şi cîtăva vreme ne-am continuat drumul prin locuri neumblate, trecînd deseori de pe un mal pe altul.

Pe măsură ce ne apropiam de munţii Sihote-Alin, pădurea era din ce în ce mai deasă şi mai plină de arbori doborîţi de vînt. Stejarul, plopul şi teiul rămăseseră în urmă, iar în locul mesteacănului negru se ivise cel alb.

Călcam acum pe muşchi ; creşteau pe aici din belşug cornişorul, feriga, rogozul mărunt de pădure şi măcrişul-iepurelui.

La izvoare rîul Bilimbe e alcătuit din două pîraie. Dacă mergi pe cel din dreapta, ajungi prin trecătoare la rîul Kulumbe (afluentul superior al Imanului).Dacă porneşti însă pe cel din stînga (spre nord-vest), ieşi pe unul din afluenţii superiori ai rîului Armu. Am mers pe pîrîul din dreapta, care ne-a scos curînd la poalele munţilor Sihote-Alin. Acum Bilimbe avea aspectul unui pîrîu de munte, cu albia plină de bolovani mari. Apa se scurgea printre ei în şuvoaie plăpînde, se ascundea prin buruieni şi apărea cînd nici nu te aşteptai pe lîngă vreun trunchi căzut.

Dinspre mare, urcuşul în trecătoare e destul de abrupt. În aceste locuri creasta munţilor Sihote-Alin e golaşă. Pînă să ajungem sus, am avut de întîmpinat destule greutăţi. Am vrut să mă opresc acolo ca să mă orientez, dar nu se vedea nimic din pricina ceţei. Lăsînd catîrii să se odihnească, am pornit mai departe. Coastele dinspre apus ale munţilor Sihote-Alin sînt acoperite de o pădure rară de răşinoase, năpădită de muşchi şi de smirdar.

Coborînd puţin de la cumpăna apelor, ne-am instalat tabăra la primul pîrîu pe care l-am întîlnit.

Nici spre seară nu s-a schimbat timpul ; o ceaţă deasă ca un văl a acoperit din nou pămîntul. Negura asta şi burniţa începeau să ne agaseze. Să mergi prin pădure pe o asemenea vreme e ca şi cum ai umbla pe ploaie. Fiecare tufă, fiecare arbore pe care-l atingi fără să vrei cu umărul, te împroaşcă cu mii de picături mari de apă.

După-masă puşcaşii şi-au şters în grabă armele şi s-au culcat. La început am încercat să-mi văd de ridicările mele topografice, dar treaba nu mergea deloc. M-am înfăşurat în cojoc, m-am întins lîngă foc şi am adormit.

Ziua următoare am hărăzit-o cercetării coastelor dihspre apus ale munţilor Sihote-Alin. Aici, la drept vorbind, nu există pîraie. Apele se strecoară fără zgomot pe sub covorul de muşchi şi apoi curg liniştit între maluri joase, acoperite cu brazi, pini, lariţe şi arini.

Voiam să coborîm pe rîul Kulumbe pînă la locul unde-i găsisem anul trecut pe udeghei, dar Dersu şi Cijan-Bao m-au sfătuit să nu trecem dincolo de cumpăna apelor. Ziceau că trebuie să ne aşteptăm la ploi mari şi, ca o dovadă a spuselor lor, îmi arătară cerul. Ceaţa se ridicase ceva mai sus şi semăna acum cu nişte nori de ploaie. Cei doi însoţitori ai mei mi-au explicat că, dacă pe timp liniştit ceaţa nu se mai condensează, ci începe să se ridice,

dacă nu mai cade nici un strop de ploaie, şi dacă ecoul se pierde repede, trebuie să te aştepţi la ploaie mare. În adevăr, cîteva zile în şir pămîntul părea că se căzneşte să se învăluie în ceţuri, vrînd parcă să se ascundă de-o ameninţare ; ceaţa l-a trădat însă şi, ca şi cum s-ar fi înţeles cu cerul, se urcă în înălţimi, lăsînd stihiile cereşti să se răfuiască cu pămîntul după bunul lor plac.

Cijan-Bao mă sfătui să ne înapoiem pe Bilimbe şi să încercăm să ajungem pînă la fanzele vînătorilor. Era un sfat pe cît se poate de înţelept, aşa că am pornit înapoi în aceeaşi zi. În trecătoare se zărea încă de dimineaţă o umbră de ceaţă. Acum, în locul ei, se tîrau peste culme nori grei. Dersu şi Cijan-Bao mergeau în faţă, se uitau mereu la cer şi vorbeau între ei. Ştiam din experienţă că Dersu arareori se înşală şi, dacă e neliniştit, înseamnă că are motive serioase.

Pe la patru după-amiază am ajuns la prima fanză a vînătorilor. Deodată se aşternu o ceaţă deasă ca vata, care-ţi făcea impresia că e necesar să depui un efort ca să o străbaţi. Dersu trase un foc în aer. Ecoul surd se răspîndi în valuri prin toate cotloanele pădurii. Mă încurcasem rău în meteorologie şi-l rugai pe Dersu să mă lămurească, fapt care-l bucură. După spusele lui, însemna că a doua apariţie a ceţei cu bură şi ecoul înfundat arătau că ploaia avea să întîrzie cel puţin pînă în zori. Puteam deci să mergem mai departe. Aşa am şi făcut. Pe înserat am ajuns la a doua fanză. Era mai confortabilă şi ceva mai încăpătoare.

În cîteva minute am făcut rînduială în fanză, ca să putem locui ca lumea. Am adunat într-un colţ lucrurile împrăştiate, am măturat pe jos şi am aprins focul în sobă. Din cauza ceţei, dar poate şi din pricină că nu fusese foc de multă vreme, coşul nu trăgea şi toată fanza se umplu de fum. A trebuit să încălzim soba cu jăratic.

Coşul a început să tragă abia către seară, cînd s-a întunecat de-a binelea ; atunci s-au încălzit şi paturile. Puşcaşii au făcut un foc mare afară, au pus de ceai şi s-au aşezat la taclale, rîzînd în hohote. La un alt foc stăteau Dersu cu Cijan-Bao. Tăceau amîndoi şi-şi fumau lulelele. Sfătuindu-mă cu ei, am hotărît că, dacă nu va ploua a doua zi, să mergem mai departe. Trebuia să trecem cu orice chip defileul, căci altfel, dacă se umflau apele, nu-l mai puteam străbate şi am fi fost nevoiţi să facem un mare ocol peste dealurile stîncoase Onku şi Cijugdîn, care în limba udeghee înseamnă „Casa Diavolului".

Noaptea trecu cu bine.

Era încă întuneric cînd Cijan-Bao ne trezi pe toţi. Omul acesta ghicea ora fără să aibă ceas. Ne-am băut în grabă ceaiul şi, fără să mai aşteptăm răsăritul soarelui, am pornit la drum. Socotind după ceas, soarele trebuia să fi răsărit de mult, dar cerul se prezenta cenuşiu şi posomorît. Munţii erau acoperiţi de ceaţă sau cu un fel de ploaie ca pulberea. Curînd începu să picure, iar la scurtă vreme se adăugă la zgomotul ploii un altul, cel al vîntului.

— Este, începe, spuse Dersu arătînd cerul.

Prin vălul sfişiat al ceţei se vedea limpede cum se mişcă norii. Alergau cu iuţeală spre nord-vest. N-a trecut mult şi eram uzi pînă la piele, dar nu ne mai păsa. Ploaia nu ne mai putea opri. Ca să nu mai înconjurăm stîncile, am coborît spre rîu şi am mers pe limbile de prundiş. Toţi erau vioi, puşcaşii rîdeau şi-şi dădeau brînci unul altuia în apă. La trei după-amiază am trecut prin defileu, lăsînd în urmă locurile primejdioase.

În pădure nu sufeream din pricina vîntului, dar de cum ieşeam la rîu ne apuca frigul. La ora cinci am ajuns la a patra fanză de vînătoare. Era ridicată pe malul unui mic braţ lateral. Am trecut dincolo de apă şi ne-am pre-

gătit pentru noapte. Puşcaşii descărcară catirii, aduseră lemne şi făcură rînduială în casă.

Cine a avut de umblat prin taiga, ştie ce înseamnă să găseşti o fanză pe vreme rea. În primul rînd n-ai nevoie să aduni multe lemne, iar în al doilea rînd. fanza e totuşi mai uscată şi mai sigură decît cortul. Cît timp puşcaşii au trebăluit pe lîngă cocioabă, am urcat împreună cu Cijan-Bao pe un deal din apropiere. De acolo de sus se putea vedea valea rîului Bilimbe.

Un vînt puternic, cu scurte răbufniri, mîna suluri de ceaţă dinspre mare. Se rostogolea în valuri gigantice pe deasupra pămîntului şi urca pînă în munţi, unde se amesteca cu norii.

Pe înserat ne-am înapoiat. În fanză ardea focul. M-am întins în pat, dar n-am putut să dorm multă vreme. Ploaia bătea în ferestre, iar sus, se auzea plesnind probabil coaja de copac din care era făcut acoperişul ; pe undeva urla vîntul şi nu-ţi puteai da seama dacă auzeai zgomotul ploii sau gemeau tufele şi pomii înfriguraţi. Furtuna a ţinut toată noaptea.

Dimineaţa — era 10 august — m-a trezit un zgomot puternic. N-a trebuit să ies din fanză ca să-mi dau seama ce se întîmpla. Ploua cu găleata, iar răbufnirile puternice ale vîntului scuturau fanza din temelii.

M-am îmbrăcat repede şi m-am năpustit spre uşă. Ceea ce am văzut că se petrece afară mi se păru sfîrşitul lumii, prăpăd, nu alta ! Întreaga natură în plină dezlănţuire a forţelor sale, ceva de groază ! Şi torente de ploaie, şi vălătuci de ceaţă, şi învolburări de nori, toate la un loc într-o învălmăşeală de nedescris. Giganticii cedri se clătinau dintr-o parte în alta, fîşîind îndureraţi, părînd a se jelui şi ei de amarnica lor soartă.

Îl zării pe Dersu pe malul rîului. Umbla de colo-colo şi privea cu atenţie apa.

— Ce faci acolo ?

— Pietrele priveşte. Apa creşte ! îmi răspunse şi începu să-l ocărască pe chinezul care-şi ridicase fanza atît de aproape de rîu.

Abia acum îmi dădui seama că fanza era într-adevăr foarte aproape de mal, şi putea fi uşor inundată cînd creşteau apele.

Pe la amiază, Dersu se înţelese cu Cijan-Bao să plece în pădure.

Mi-am aruncat pe umeri mantaua de ploaie şi m-am luat după ei ; i-am văzut lîngă dealul pe care-l urcasem cu o zi înainte. Cărau lemne şi le aşezau grămadă. M-am mirat, căci nu mă dumiream de ce le adună atît de departe de fanză. I-am lăsat în pace şi am urcat dealul. Degeaba trăsesem nădejde să văd valea lui Bilimbe ! Nu se zărea nimic ; numai ploaie şi ceaţă. Ploaia trecea ca valurile prin văzduh, năvălind asupra pădurii. După o clipă, două, de răgaz, furtuna, parcă vrînd să cîştige timpul pierdut, răbufnea cu şi mai multă furie.

Ud şi îngheţat m-am înapoiat în fanză şi l-am trimis pe Sabitov să ia cîteva lemne de la Dersu. Se înapoie şi-mi raportă că Dersu şi Cijan-Bao nu-i dau lemne. Ştiind că Dersu nu face nimic fără socoteală, am pornit împreună cu puşcaşii să adunăm lemne de pe lîngă rîu.

Dersu şi Cijan-Bao se înapoiară pe la ora două. Erau uzi leoarcă. S-au dezbrăcat şi au început să-şi usuce hainele la foc.

Înainte de a se întuneca, m-am mai dus o dată la rîu. Apa creştea încet şi probabil pînă dimineaţă nu era pericol să iasă din maluri. Cu toate acestea, am ordonat să se strîngă toate lucrurile şi să se pună la îndemînă şeile catîrilor. Dersu a fost de acord cu această măsură de pre-

cauţie. Seara, după ce s-a întunecat, s-a pornit o ploaie torenţială. Era sinistru !

Deodată, în fanză străfulgeră o lumină puternică. Fulgerul fu urmat imediat de bubuitul tunetului. Ecoul surd se rostogoli pe bolta cerului. Catîrii se speriară şi începură să tragă de conoveţe ; cîinii urlau îngroziţi.

Dersu nu dormea, şedea pe pat şi asculta cu atenţie cele ce se întîmplau pe-afară. Cijan-Bao stătea la uşă şi, din timp în timp, schimba cu el o frîntură de frază. Am vrut să spun ceva, dar Cijan-Bao mi-a făcut semn să tac. Cu răsuflarea tăiată, ascultai şi eu. Prindeam cu urechea de dincolo de peretele fanzei un sunet slab, asemănător cu murmurul apei. Dersu sări de la locul lui şi ieşi în grabă afară. După un minut se întoarse, spunîndu-ne că trebuie să trezim în grabă oamenii, fiindcă rîul ieşise din matcă şi apa a ajuns pînă în dreptul fanzei. Puşcaşii au sărit în picioare şi s-au îmbrăcat la repezeală. Turtîghin şi Kalinovski luară din greşeală unul încălţămintea celuilalt şi pufniră în rîs.

— De ce rîde ? strigă supărat Dersu. Curînd o să plînge.

Cît timp ne-am îmbrăcat, apa a şi pătruns prin perete, ajungînd pînă la foc. Tăciunii au început să sfîrîie şi s-au stins. Cijan-Bao aprinse o torţă. La lumina ei ne-am strîns paturile şi ne-am dus să vedem de catîri. Stăteau pînă la genunchi în apă şi priveau speriaţi. La lumina torţei, i-am înşeuat. Era şi timpul. Apa îşi săpase în dosul fanzei un braţ adînc şi dacă am mai fi întîrziat puţin, nu l-am mai fi putut trece. Dersu şi Cijan-Bao au dispărut nu ştiu unde ; eu — trebuie să recunosc — mă speriasem rău. Am dat totuşi ordin oamenilor să se ţină cît mai aproape unul de altul şi m-am îndreptat spre dealul unde fusesem peste zi. Bezna, vîntul şi ploaia ne întîmpinară de cum am cotit după fanză.

Ploaia ne biciuia obrajii, silindu-ne să înaintăm cu ochii aproape închişi. Era o întunecime de păcură. În întunericul gros părea că vîntul cară cu el în beznă copacii, colinele şi apele rîului, şi că în încleştarea cu ploaia, învălmăşeala asta de neguri formează un tot imens, o masă compactă într-o rostogolire ameţitoare gonind demenţial.

Puşcaşii se zăpăciseră. În această clipă am zărit în faţă un foc pîlpîind : am ghicit că-l făcuseră Dersu şi Cijan-Bao. Cum am mai spus, în spatele fanzei se formase un braţ adînc. Le-am dat ordin puşcaşilor să se ţină de catîri pe partea dimpotriva curentului. Pînă la foc aveam vreo sută cincizeci de paşi, dar ne-a trebuit mult timp ca să-i străbatem. Pe întuneric, am nimerit între nişte buşteni doborîţi, ne-am încurcat în tufe, apoi am dat iarăşi de apă. După iuţeala cu care curgea la vale, se vedea bine că pînă spre dimineaţă va inunda toată pădurea. Am ajuns, în fine, şi la deal. Abia acolo am constatat cît de prevăzători fuseseră Dersu şi Cijan-Bao şi m-am lămurit pentru ce adunaseră atîtea lemne. Puseseră pe nişte prăjini două bucăţi de coajă de cedru, la adăpostul cărora făcuseră focul. Ne-am întins cortul fără să mai pierdem vremea. O stîncă înaltă, la picioarele căreia ne aşezasem, ne adăpostea de vînt. De dormit nici vorbă nu putea fi. Am stat multă vreme la foc, încercînd să ne uscăm, în timp ce furtuna se dezlănţuia cu o furie tot mai mare. Zgomotul pe care îl făceau apele rîului creştea mereu.

În sfîrşit, se crăpă de ziuă. Pe lumină n-am mai recunoscut locul unde fusese fanza. Nu mai rămăsese nici urmă din ea. Apa năpădise toată pădurea şi acum se apropia de tabără ; era timpul să ne îngrijim s-o mutăm mai la deal. A fost suficient un singur cuvînt ca oamenii să înţeleagă ce aveau de făcut. Unii s-au apucat să mute

corturile, alții să taie cetină și s-o așeze pe pămîntul ud. Dersu și Cijan-Bao se apucară din nou de cărat lemne. Mutarea taberei și strînsul lemnelor au durat vreo oră și jumătate, timp în care ploia parcă s-a mai potolit. N-a fost însă decît o scurtă întrerupere. Se iviră din nou neguri dese, care se ridicară iute în sus, apoi se porni iarăși să plouă cu găleata. N-am mai pomenit asemenea ploaie nici pînă atunci, nici după aceea. Vîntul și ploaia făceau una cu pămîntul copacii neclintiți de veacuri. Munții și pădurea din apropiere pieriseră pe după o perdea de apă. Ne-am înghesuit iar pe sub corturi.

Deodată, se auziră strigăte. Primejdia se ivi de unde nici nu ne așteptam. Apa năvălea prin trecătoarea la a cărei intrare ne așezasem. Spre norocul nostru, o parte a văii era mai lăsată, așa că apa porni într-acolo, săpîndu-și la repezeală o albie adîncă. Eu și cu Cijan-Bao apăram focul de ploaie, iar Dersu și pușcașii se luptau cu apa. Nimeni nu se mai gîndea să stea să se usuce. Eram destul de mulțumiți că ne puteam încălzi. Din cînd în cînd, se zărea prin ceață cerul negru acoperit cu nori. Nu înaintau încotro sufla vîntul, ci spre sud-vest.

— Este rău, spunea Dersu. Îndată nu este gata.

După spusele lui, mai fusese un asemenea taifun în 1895. Inundația îl prinsese pe rîul Daubihe, lîngă pădurea Anucino. Atunci salvase într-o bărcuță pe șeful oficiului poștal, patru neveste ale soldaților cu copiii lor și patru chinezi. Umblase cu bărcuța două zile și două nopți, salvînd oamenii urcați pe acoperișurile caselor și prin copaci. După ce făcuse această faptă bună, Dersu plecase de la Anucino fără să mai aștepte ca apele să intre în matcă. Au vrut să-l răsplătească, dar nu l-au mai găsit în taiga.

Înainte de a se întuneca, am mai făcut un drum după lemne, ca să nu rămînem fără foc peste noapte.

În dimineaţa zilei de 12 august se porni din zori un vînt puternic de la nord-est, dar se potoli curînd. Ploua fără întrerupere, cu aceeaşi furie ca mai înainte. Eram cu toţii istoviţi şi abia ne mai ţineau picioarele. Trebuia cînd să ţinem cortul să nu-l smulgă vîntul, cînd să facem vreun adăpost în jurul focului, cînd să cărăm lemne. Apa de care curgea prin trecătoare ne făcea destule griji. Deseori pătrundea spre corturi, şi atunci trebuia să facem zăgazuri şi s-o abatem. Lemnele ude ardeau prost şi scoteau fum mult. De atita nesomn şi fum ne usturau pe toţi ochii. Aveam senzaţia că erau plini de nisip. Bieţii cîini zăceau într-un cotlon al stîncii şi nu îndrăzneau să-şi ridice capul.

Cînd te uitai la rîu, te înspăimîntai. Te apuca ameţeala văzînd cu ce iuţeală curg apele. Părea că şi malul e smuls şi aruncat cu aceeaşi viteză, dar în sens opus. Toată valea, de la un munte la celălalt, era acoperită cu apă. Albia rîului era marcată doar de un curent şi mai iute. Pe apă pluteau gunoaie şi buşteni mari, care parcă încercau să scape prin fugă de nenorocirea ireparabilă care se întîmplase pe undeva, în creierii munţilor. Spălaţi la rădăcină, uriaşii pădurii se prăbuşeau în valurile înspumate, trăgînd după ei grămezi de pămînt şi arbori tineri crescuţi alături. Apa lua trunchiurile prăvălite şi le căra în depărtări. Rîul se zbătea între maluri ca o fiară furioasă. Apa se scurgea în lungul văii, făcînd salturi nebuneşti. Prin locurile pe unde o stăvileau buştenii se închegaseră adevărate dîmburi de spumă galbenă. Prin băltoace săltau băşici de aer ; pluteau duse de vînt, plesneau, se iveau altele.

Trecu încă o zi. Seara, ploaia porni cu o înverşunare şi mai mare. Vîntul se înteţi şi el. Am petrecut noaptea aceea într-un fel de stare de somnolenţă. Ne simţeam pe

jumătate adormiţi. Unii izbuteau să se mai ridice în picioare, alţii cădeau istoviţi.

Aveai senzaţia că asişti la o demonstraţie de forţă, că sub grandoarea naturii dezlănţuite era neapărată nevoie să se ştie cît de mică şi de neînsemnată e făptura omului, a omului în luptă cu forţele ei stihinice. Şi-aşa, trecu şi cea de-a patra noapte furtunoasă.

În zori — furtuna a luat-o de la capăt. Se auzeau un tumult şi un huiet nemaipomenite, dar nu puteai să-ţi dai seama de la ce provin ; să fie ploaia ? vîntul ? apele vijelioase ale rîului ? ? Pe la nouă dimineaţa vîntul şi-a mai schimbat o dată direcţia, suflînd dinspre sud-est. Puşcaşii, acoperiţi cu mantalele lor, zăceau nemişcaţi sub corturi. La foc nu mai rămăseseră decît Dersu şi Cijan-Bao, dar după toate semnele se aflau şi ei la capătul puterilor. Mă simţeam sleit. Nu-mi mai era nici foame, nici sete, nici somn ; nu mai doream decît să zac în nemişcare. Pe la amiază cerul se înseniná, dar ploaia tot nu se opri.

Deodată, apărură vîrtejuri scurte, dar puternice de vînt. După fiecare vîrtej de acesta, se făcea linişte. Cu timpul, se răriră, dar erau din ce în ce mai năprasnice.

— Curînd este sfîrşit, spuse Dersu.

Cuvintele bătrînului avură darul să ne trezească din lîncezeală. S-au înviorat cu toţii dintr-o dată şi s-au ridicat în picioare. Ploaia îşi pierduse continuitatea şi cădea neregulat, cînd turnînd cu găleata, cînd burînd. Chiar şi acest fapt aducea oarecare variaţie şi ne făcea să nădăjduim în schimbarea timpului. Spre seară, intensitatea ploii scăzuse simţitor, iar mai tîrziu încetă cu totul. Cerul se însenină treptat. Din loc în loc se iveau stele...

Cu ce plăcere ne-am uscat, am băut ceaiul şi ne-am culcat într-un aşternut care nu mai era ud ! Asta zic şi eu odihnă !

Capitolul VI
ÎNAPOI SPRE MARE

Traversarea rîului Bilimbe. — Întîlnirea cu A. I Merzleakov. — Chinezii ne aduc provizii. — Gura rîului Bilimbe. — Coada de cerb. — Păsările. — Tigrul împușcat de Dersu. — Luminiscența mării.

A doua zi ne-am trezit tîrziu. Printre norii sfîșiați se zărea soarele. Se ascundea, ca și cum n-ar fi vrut să vadă ce prăpăd făcuse uraganul pe pămînt. De pe munți ape tulburi se scurgeau în cascade zgomotoase. Frunzișul copacilor și iarba nu se uscaseră încă și luceau ca poleite ; soarele se reflecta în picăturile de apă, irizînd toate culorile curcubeului. Natura prindea din nou viață. Norii călătoreau spre răsărit. Acum furtuna bîntuia pe alte meleaguri, pe țărmurile Japoniei sau pe la capul sudic al insulei Sahalin.

Am rămas pe loc toată ziua ; ne-am uscat lucrurile și ne-am odihnit. Omul uită repede toate necazurile. Pușcașii rîdeau și glumeau unul pe seama altuia.

La asfințit cerul luase un colorit roșu-purpuriu, iar înserarea a durat timp îndelungat. Ne-am culcat devreme, căci trebuia să recuperăm timpul pierdut și să ne pregătim pentru viitor.

În ziua următoare ne-am trezit cu toții devreme, în zori. La răsărit mai dăinuia o fîșie neagră de nori. După socotelile mele, A. I. Merzleakov și restul detașamentului nu ajunseseră prea departe. Inundația trebuia să-i fi oprit pe lîngă rîul Bilimbe. Ca să-i găsim, urma să trecem

pe malul drept, şi acest lucru trebuia făcut cît mai repede, fiindcă, cu cît ne-am fi lăsat mai jos, cu atît am fi traversat rîul mai greu, deoarece acolo apele erau şi mai mari.

Ca să ne aducem planul la îndeplinire, am mers la început în josul văii, dar a trebuit să ne oprim curînd : rîul curgea pe la picioarele stîncilor. Apa cărase sumedenie de buşteni călărindu-i într-un zăgaz enorm. Pe cealaltă parte se vedea o movilă neacoperită de ape. Trebuia s-o cercetăm. Primul a trecut Cijan-Bao. Intrat în apă pînă la brîu, a umblat mult pe lîngă malul opus, pipăind fundul cu un băţ. Cercetările au arătat că rîul se împărţea acolo în două braţe, aflate la o depărtare de treizeci de metri unul de altul. Al doilea braţ era mai lung şi mai adînc decît primul şi n-avea buşteni pe el. Cu prăjina nu i se putea da de fund, fiindcă o lua curentul la vale. Dersu şi Cijan-Bao se puseră să taie un plop înalt. Curînd veniră şi puşcaşii să le dea ajutor cu ferăstrăul. Munceau cu nădejde, stînd în apă pînă la genunchi. Peste vreo cincisprezece minute, copacul pîrîi şi căzu în apă. Curentul duse trunchiul la vale, dar curînd se înţepeni în ceva şi rămase pe loc. S-a făcut astfel o punte, pe care am trecut peste al doilea braţ. Mai aveam de străbătut doar vreo cincizeci de metri prin pădurea năpădită de ape.

După ce ne-am convins că nu mai sînt alte braţe, ne-am înapoiat.

Oamenii puteau să treacă lucrurile şi şeile, dar ce făceam cu catîrii ? Dacă îi lăsam să înoate, îi lua curentul şi-i tîra pînă sub zăgazul de buşteni, înainte de a ajunge pe malul celălalt. Am hotărît să-i legăm cu frînghia şi să-i trecem înot. Alegînd căpăstrul cel mai ţeapăn, am legat de el o frînghie şi i-am tras capătul peste zăgaz. Cînd totul a fost gata, am împins în apă primul catîr. Se

poticni și se scufundă în apa tulbure. Curentul puternic îl tîrî deodată și-l duse spre zăgaz. Apa îi trecea pînă peste cap. Bietul animal rînjea și era cît pe-aci să se înăbușe. În acel moment l-am tras la mal.

Prima experiență n-a fost prea reușită. Am ales atunci un alt loc, unde coborîrea în rîu era mai lină. De data aceasta, lucrurile au mers mai bine.

Destule greutăți am avut de învins și în pădurea inundată. Catîrii se înfundau în mîlul adus de ape și cădeau sleiți. N-am reușit să ajungem la munții de pe partea dreaptă a văii decît spre seară. Animalele erau istovite, dar și mai obosiți erau oamenii. Din pricina ostenelii, la care se adăuga și frigul, nu ne-am putut încălzi multă vreme.

Lucrul cel mai important însă fusese făcut : trecusem rîul.

Cînd s-a întunecat, a început să plouă iarăși mărunt și des. A burat toată noaptea.

De la locul unde traversasem rîul Bilimbe ne mai rămîneau vreo patruzeci de kilometri pînă la mare. Am străbătut această distanță în două zile (16 și 17 august) fără nici un fel de neajunsuri. Cum era și de așteptat, cu cît coboram mai la vale, cu atît apele rîului erau mai mari. La gurile văilor scurte și largi, care se legau cu cea a rîului, se îngrămădiseră bancuri de nisip și argilă, mii de tone de aluviuni. Și toate acestea se depuseseră în vreo trei zile ! În unele locuri apa săpase rîpe adînci, de pe ale căror margini se surpaseră mari felii de pămînt, din care apoi nu mai rămăsese nici urmă ; torentul în furia lui, le cărase și le împrăștiase în vale. Pîraie mici și neînsemnate deveniseră torente vijelioase cu ape mari, a căror traversare ne răpea mult timp. Vrînd-nevrînd, a trebuit să rămînem pe partea mai înaltă a văii, urmîndu-i toate cotiturile.

Pe măsură ce ne apropiam de mare, pădurea era din ce în ce mai rară și mai săracă. Întîlneam doar din cînd în cînd pîlcuri de mesteceni și larițe, arțari, tei și stejari cu lemn bun numai pentru foc.

Lîngă rîu, pe aluviunile de prundiș, cresc din belșug răchita și sălcii piramidale din ale căror trunchiuri băștinașii își cioplesc bărci. În zăvoaiele de sălcii, pe prundișul inundabil, întîlnim o comunitate deosebită de plante. Cel mai frecvent apar : brebenelul de Ohotsk, plantă destul de înaltă, cu flori mărunte, galbene ; dontostemon, cu flori gingașe de culoare roz, avînd tulpina și frunzele superioare acoperite cu un puf fin ; schizopenon, cu frunze crestate cordate, care se agață de sălcii ; apoi rocoțeaua-de-apă, cu tulpina noduroasă și frunze palide caracteristice, și captalanul luxuriant, formînd desișuri mari de frunze imense, cărnoase, asemănătoare cu coarnele de elan.

Vremea bună nu ne-a răsfățat prea mult. În seara de 16 august s-au ivit din nou cețurile și a început să bureze. Burnița a durat toată noaptea și toată ziua următoare. Am mers întruna prin apă pînă la genunchi. Începuse să se întunece și îmi pierdusem nădejdea că o să mai ajungem în ziua aceea la gura rîului Bilimbe, dar tocmai cînd ne așteptam mai puțin, se auzi vuietul mării. Mergînd prin negură, am ieșit pe țărm fără să știm, și nu ne-am dat seama de acest lucru decît cînd am început să călcăm pe pietrișul rotunjit și am văzut spuma albă a talazurilor. Era cît pe ce să mă îndrept spre stînga, dar Dersu m-a sfătuit s-o luăm la dreapta. Văzuse urme de om care duceau de la rîul Șakira spre Bilimbe și înapoi. Goldul trăsese concluzia că A. I. Merzleakov își instalase tabăra pe partea dreaptă.

Am tras două focuri în aer şi ni s-a răspuns numaidecit dinspre rîul Şakira. În cîteva minute am şi ajuns la ai noştri. Discuţiile şi întrebările nu mai conteneau. Seara am stat multă vreme la foc, împărtăşindu-ne impresiile.

Curioasă fiinţă e omul ! Tabăra asta nu se deosebea cu nimic de altele. Era şi ea tot sub cerul liber, lîngă cort ardea focul, marea se afla în apropiere, de jur împrejur era umezeală, dar, cu toate acestea, aveam impresia că ne-am înapoiat acasă.

Pe la nouă seara ne udă o ploaie scurtă, dar puternică, după care ceaţa dispăru imediat şi văzurăm cerul frumos, spuzit de stele. Şi bolta pe care se întindea fîşia lată a Căii-Laptelui, şi întinsul negru al mării în care se oglindeau toţi aştrii păreau la fel de adînci în nemărginirea lor.

Noaptea a fost frig. Puşcaşii s-au trezit mereu şi au venit să se încălzească la foc. În zori termometrul arăta +7°C. Cînd soarele blînd încălzi pămîntul, adormiră cu toţii din nou pînă pe la 9 dimineaţa. Trebuia să ne luăm gîndul c-o să putem trece rîul Bilimbe pînă nu vor scădea apele. Tot răul e spre bine ! Toţi aveam nevoie de odihnă, catîrii arătau jalnic, trebuia să ne reparăm hainele şi încălţămintea, să aranjăm şeile, să ne curăţăm armele. Afară de asta, rezervele de hrană erau pe sfîrşite.

M-am hotărît să plec la vînătoare şi am trimis doi puşcaşi să cumpere cîte ceva de la chinezii de pe rîul Adimil. În ultimele cinci zile îmi cam neglijasem lucrările şi trebuia neapărat să le pun la punct.

Puşcaşii Sabitov şi Arinin se pregătiră de drum, iar eu am mers pe malul rîului Bilimbe să văd cu cît scăzuse apa peste noapte. Abia făcusem vreo sută de paşi, că m-au şi chemat înapoi cei din tabără. Cînd m-am întors, am văzut apropiindu-se doi chinezi cu cai de povară. Erau

muncitori de la fanza Dun-Tavaiza, unde intenționam să trimit după alimente. Chinezii ne-au spus că stăpînii lor, știind că nu se poate trece peste Bilimbe, ne-au trimis patru saci de făină, 10 kg de slănină, 16 kg de orez, 4 kg de ulei de bob, 4 kg de zahăr și un pachet de ceai presat. Totodată, ne-au spus că n-au voie să primească nici un ban. Am fost mișcat de o asemenea atenție din partea chinezilor. Le-am dat cîteva daruri, dar nu le-au primit.

Chinezii au rămas la noi peste noapte. Am aflat de la ei că rîul Iodzihe se revărsase și înecase cîțiva oameni. Pe rîul Sanhobe apa luase cîteva fanze ; oamenii nu pieriseră, dar în schimb se prăpădiseră numeroase vite și cai.

A doua zi, la plecare, chinezii ne-au spus că dacă ni se termină alimentele, să nu ne jenăm și să le mai cerem.

Luîndu-ne rămas bun, am plecat împreună cu A. I. Merzleakov spre gura rîului Bilimbe. Marea avea o înfățișare neobișnuită : pînă la o distanță de 2—3 km de la mal era de o culoare galbenă-murdară și pe toată această întindere pluteau nenumărați bușteni rupți de vînt. Din depărtare păreau luntrii bărci cu pînze, șalande și altele. Unii mai aveau încă frunze verzi. Cum s-a schimbat vîntul, buștenii au fost mînați spre mal, iar marea a început să arunce înapoi tot ce era de prisos, tot ce era mort și tot ce era străin vieții ei libere și furtunoase.

Gura rîului Bilimbe se află lîngă muntele Jelezniak (460 m), format din porfirit cuarțitic întretăiat în diferite locuri de filoane de rocă efuzivă de culoare verde, care în urma acțiunii agenților exteriori dă un produs de alterare de culoare ocru-galbenă. Nu departe de gură, pe stînga rîului, se înalță o terasă de mal avînd la bază tuf microgranular, iar pe dreapta se întinde o depresiune mlăștinoasă. Înainte vreme trecea pe aici rîul Bilimbe. Gura lui se afla în locul unde se găsește astăzi rîul Șakira. Cu

timpul, valurile mării au închis albia veche, iar rîul şi-a croit o nouă ieşire la mare pe lîngă muntele Jelezniak.

Pe cursul său inferior, Bilimbe are o lăţime de 25 m. Curentul de apă, de un galben-murdar, era atît de puternic, încît părea că rîul continuă să curgă pînă în largul mării.

Produsele de alterare ale muntelui, sub formă de nisip fin adus de rîu, se depun acolo unde valurile mării slăbesc curentul de apă dulce. Ca urmare, lîngă gura lui Bilimbe s-a format un braţ mic de apă, un prag, care barează intrarea în rîu.

Între 19 şi 21 august n-am plecat nicăieri. Puşcaşii s-au dus pe rînd la vînătoare şi au avut succes. Au împuşcat o căprioară şi doi mistreţi, iar Dersu un cerb. Din oasele picioarelor cerbului au scos măduva, au încălzit-o puţin la foc şi au turnat-o într-un borcănaş. Băştinaşii o folosesc pentru uns armele. După ce se fierbe, rămîne lichidă şi nu se îngroaşă la ger.

Seara, Dersu m-a tratat cu coadă de cerb. A înfipt-o într-un beţişor şi a fript-o pe jăratic, fără s-o jupoaie de piele. Coada de cerb — în limba chineză *lu-iba* — este formată dintr-un săculeţ avînd înăuntru o coardă subţire. Tot restul e umplut cu o masă brună-albă, amintind la gust creierul sau ficatul. Chinezii preţuiesc mult coada de cerb, socotind-o delicatesă.

Am rămas în cort zile în şir, desenînd traseele, făcînd note de drum, scriind scrisori. Din cînd în cînd mă plimbam pe malul mării şi observam păsările.

O dată am stîrnit din mlaştinile pline de trestii o privighetoare de stuf. A zburat puţin, dar s-a ascuns îndată în rogoz şi, oricît am căutat-o, n-am mai putut-o găsi. Tot pe acolo erau culici de mărime mijlocie, cu ciocurile îndoite în sus, probabil fluierari ; începuse pesemne migraţia păsărilor spre sud. Pe malul mării, pe nisip şi chiar pînă

lîngă apă se agitau culici grațioși, pregătindu-se probabil și ei de drum. Pe apele mării pluteau rațe roșii și pescăruși albi și albăstrui. Lîngă gura lui Bilimbe zburau prin văzduh cu iuțeala fulgerului niște păsărele cu aripi lungi, de culoare închisă, asemănătoare cu rîndunelele. Cu multă greutate am reușit să împușc una. Era un lăstun mare, cu coada ascuțită. Lîngă surpăturile malului se puteau zări sturzi de stîncă, avînd un colorit brun-închis cu picățele albe pe spinare. La culoare semănau foarte mult cu mediul înconjurător și se ascundeau cu dibăcie pe după bolovani.

Pe pîraie, printre tufișuri și în gropile cu apă de rîu ședeau rațele sălbatice cîrîitoare. Aceste rățuști încrezătoare și cuminți nu se speriau la apropierea omului ; nu zburau, ci căutau doar să înoate ceva mai departe, cum fac și rațele domestice.

Serile stăteam mult de vorbă cu Dersu despre vînătoare, sălbăticiuni, incendiile din păduri și altele. Avea un bogat bagaj de observații interesante și pline de înțelepciune. Astfel, după spusele lui, cu vreo douăzeci de ani în urmă, două ierni de-a rîndul tigrii s-au deplasat de la apus spre răsărit. Lucrul acesta nu-l observase numai el, ci și alți vînători. Toate urmele aveau aceeași direcție. După părerea lui, tigrii din ținutul Sungari migraseră în masă spre Sihote-Alin. Își aducea aminte că în 1886 muriseră foarte multe animale. Vara s-au prăpădit cerbii pătați, apoi au început să moară iziubrii, iar în timpul iernii, mistreții.

Mai încercasem înainte vreme să-l întreb de cîteva ori în ce împrejurări împușcase un tigru, dar goldul tăcea cu încăpățînare sau încerca să schimbe vorba ; întruna din aceste zile am reușit totuși să-l fac să-mi povestească.

S-a întîmplat pe rîul Fu-dzin, în mai. Mergea pe vale printr-o rarişte de stejar. Avea un căţel care alerga vesel în faţa lui şi care, la un moment dat, începu să dea semne de nelinişte. Nevăzînd nimic suspect, Dersu socoti că se speriase de urmele unui urs şi porni fără grijă înainte. Cîinele însă nu se mai potolea şi se vîra în el încurcîndu-l la mers. Prin preajmă era un tigru care, simţind apropierea omului, se ascunsese după un copac. Cu totul întîmplător, drumul îl duse chiar spre arborele cu pricina.

Cu cît se apropia omul, tigrul se pitea tot mai bine. Se făcuse ghem. Dersu, nesimţind primejdia, îi dădu cîinelui un picior, dar în aceeaşi clipă sări şi tigrul. Făcînd un salt într-o parte, se opri, plesnindu-se cu coada peste pîntece şi mîrîind furios.

— De ce mîrîi ? îi strigase Dersu. La mine nu atinge la tine. De ce supără ?

Atunci tigrul mai făcu un salt de cîţiva paşi, se opri şi începu iarăşi să mîrîie. Goldul îi strigă din nou să plece. Fiara făcu alte cîteva salturi şi răcni din nou.

Văzînd că înspăimîntătoarea dihanie nu vrea să plece, Dersu îi spuse :

— Ei bine, la tine nu vrea pleci, la mine trage ; atunci la mine nu este vinovat.

Ridică arma şi ochi, dar în acel moment tigrul se opri din mîrîit şi plecă încet printre tufele de pe deal. N-ar mai fi trebuit să tragă, dar nu se putuse stăpîni. Cînd fiara ajunse în vîrful dealului, apăsă pe trăgaci. Tigrul sări într-un desiş, iar Dersu îşi văzu de drum. După vreo patru zile, întorcîndu-se pe aceeaşi potecă, zări pe deal trei corbi stînd într-un copac ; unul îşi freca ciocul de o creangă.

„Te pomeneşti c-am împuşcat tigrul !“ îi străfulgeră prin minte.

Abia trecuse de cealaltă parte a dealului, că a şi dat de fiara moartă. Tot pîntecele colcăia de viermi. Dersu se înspăimîntă. Doar tigrul plecase pînă la urmă, de ce a mai tras în el ?. Părăsise locul degrabă şi de-atunci gîndul că împuşcase pe nedrept un tigru nu-i dădea pace. Devenise o obsesie. I se părea că mai devreme sau mai tîrziu avea să plătească pentru fapta asta şi va trebui să dea seama chiar dincolo de moarte.

— La mine acum tare frică ! îşi încheie povestea. Înainte la mine singur merge, nimic nu teme. Acum ceva vede — gîndeşte. Urmă vede — gîndeşte. Singur taiga doarme — gîndeşte...

Tăcu, aţintindu-şi privirea asupra focului. Mă simţii obosit şi plecai la culcare.

După vreo două zile, apa rîului începu să scadă şi puteam încerca să trecem de partea cealaltă. Deşi tot mai pluteau buşteni, apa nu-i mai scotea în largul mării, ci-i îngrămădea la prag.

Cînd le-am spus tovarăşilor mei de drum că a doua zi plecăm, n-au mai putut de bucurie. Toată lumea era în fierbere ; toţi îşi pregăteau lucrurile şi le împachetau. După furtună se restabili echilibrul şi în întreaga natură se întronă liniştea. Urmară seri foarte liniştite şi nopţi răcoroase.

Cînd mă trezii a doua zi, soarele era sus ; ceilalţi îşi băuseră ceaiul şi mă aşteptau doar pe mine. Mi-am strîns patul în grabă, am luat în buzunar o bucată de pîine şi în timp ce soldaţii încărcau samarele pe catîri am plecat spre Bilimbe împreună cu Dersu, Cijan-Bao şi A. I. Merzleakov.

Cîinii trecură de îndată înot pe partea cealaltă, dar, văzînd că nu venim, se înapoiară. Am încercat să găsim un vad. Pe amîndouă părţile se întindeau bancuri de nisip. Unul era mai sus, altul mai jos. Probabil că vadul

tăia oblic rîul. Apa rîului era însă destul de mare și curentul iute. Oamenii și catîrii ar fi putut trece înot, dar ce făceam cu lucrurile? Nu ne rămînea decît o singură scăpare: să facem o plută și să traversăm cu ea. Treaba aceasta ne-a luat toată ziua. La 7 seara trecusem cu toții, dar eram frînți de oboseală și uzi. Catîrii, speriați în timpul inundației, n-au vrut la început să intre în apă, dar cînd Diakov porni înot împreună cu un catîr, îl urmară și ceilalați fără împotrivire. Pe celălalt mal se ridica o faleză mare, pe care ne-am și oprit.

Cînd la asfințit s-au stins ultimele raze ale soarelui și toate împrejurimile se învăluiră în întunericul nopții, am putut observa un fenomen interesant: luminiscența mării simultană cu o strălucire excepțională a Căii-Laptelui. Marea era liniștită. Nu se simțea nici cea mai mică mișcare. Întreaga oglindă a apei, în toată nemărginirea ei, avea o strălucire palidă. Uneori se aprindea deodată tot întinsul, ca și cum l-ar fi străpuns un fulger. Exploziile acestea de lmuină piereau într-un loc, se iveau în altul și se stingeau undeva în zări. Pe cer erau atît de multe stele, că păreau o singură nebuloasă, și din întreagă acestea de lumină piereau într-un loc, se iveau în altul și Avea vreun rol transparența aerului, sau exista în adevăr vreo legătură între aceste fenomene? Mi-e teamă să afirm. Am stat treji mult timp, privind cu desfătare cînd cerul, cînd marea. A doua zi, străjile mi-au spus că luminiscența apei marine a durat toată noaptea și a pălit abia în zori.

Capitolul VII
EXCURSIE PE SEAO-KEMA

Pîraiele mici care curg spre mare. — Oase de cerb. — Cometa. — Ce-i soarele ? — Riul Konor. — Iar vînturi și ploi. — Rîul Seao-Kema. — Încurcătură cu semnele convenționale. — Rîul Ugriumaia. — Frigem carne la... groapă. — Munții de la izvoarele rîului Gorelala. — Stelele. — Superstițiile sălbaticului și ale civilizatului. — Lupii roșii. — Înapoierea.

La 24 august ne-am luat rămas bun de la rîul Bilimbe și am pornit de-a lungul țărmului mării. În continuarea lanțului muntos care desparte rîurile Fatu și Beița (afluenții lui Sanhobe) de mare se află muntele Uzlovaia. Mai departe, la nord de acest munte, se varsă în mare o mulțime de rîulețe. Pe această întindere, în locurile denudate de pe malul mării, se intîlnesc micașisturi, gresii calcaroase și argiloase, colorate cu oxid de fier, apoi calcare, argilă șistoasă, melafire, bazalte și andezite. Muntele Jelezniak coboară spre mare în faleze, la picioarele cărora se întinde o fîșie îngustă de plajă, care pe alocuri dispare complet. Cînd marea este furioasă nu se poate merge deloc pe-aici. Lîngă rîul Koligateo se află o stîncă semănînd uimitor cu un cap de om. Udegheii o numesc Kada-ni, adică „Omul de Piatră". După o legendă a lor, stînca aceasta a fost odată un uriaș. La un moment dat, a intrat în apă și a început să strige că nu se teme de nimeni. În clipa aceea, stăpînul mărilor — Temu — l-a prefăcut într-o stîncă. Fiind foarte greu, a început să se afunde în pămînt, lăsîndu-se din ce în ce mai jos. Cu

vreo cincizeci de ani în urmă i se mai vedeau umerii, iar acum nu i-a mai rămas deasupra apei decît capul. Uneori uriaşul se mişcă şi atunci se cutremură şi gem toate dealurile din preajmă.

De la gura rîului Bilimbe pînă la Konor sînt 12 km în linie dreaptă. În ziua aceea, cu toată vremea bună, n-am reuşit să străbatem o distanţă prea mare. Ne-am făcut tabăra lîngă rîuleţul Siurigci. Partea lui inferioară e înmlăştinită, iar cea superioară acoperită de o pădure arsă. Pe aici a fost cîndva o pădure bună. Inundaţia recentă spălase amîndouă malurile rîuleţului.

În apropiere de tabără, Diakov a găsit scheletele a doi cerbi cu coarnele încurcate. M-am îndreptat într-acolo şi am dat curînd de osemintele lor. Se vedea că păsările şi animalele de pradă avuseseră grijă de cele două stîrvuri. Capetele animalelor erau deosebit de interesante. În timpul luptei li se înţepeniră coarnele aşa de rău că nu s-au mai putut despărţi şi au murit de foame. Puşcaşii au încercat să le desfacă, dar n-au izbutit nici şase oameni (trăgînd cîte trei de fiecare parte). Vă puteţi închipui cu ce forţă s-au izbit cei doi cerbi ! Deşi catîrii erau supraîncărcaţi, am hotărît totuşi să duc această raritate pînă la primul punct locuit şi s-o las în păstrarea vreunor chinezi.

Noaptea, înainte de ivirea zorilor, m-a trezit straja, spunîndu-mi că pe cer se vede „o stea cu coadă". Nu-mi mai era somn. M-am îmbrăcat şi am ieşit din cort. Abia se crăpa de ziuă. Ceaţa nopţii dispăruse şi numai pe vîrful muntelui Jelezniak mai rămăsese un norişor alb. Fluxul se desfăşura din plin. Apa mării se umflase şi inundase o mare parte a ţărmului. Pînă la răsăritul soarelui mai era mult, dar stelele începuseră să pălească. La răsărit, jos, sub orizont, se vedea o cometă cu coada lungă.

Se treziră curînd şi ceilalţi oameni şi începură să discute despre prevestirile pe care le poate face această

stea călătoare. Au tras concluzia că inundaţia din zilele trecute i se datorează ei, iar Cijan-Bao era de părere că în partea unde se îndrepta cometa avea să fie război. Văzînd că Dersu nu spune nimic, l-am întrebat şi pe el ce crede despre acest fenomen.

— La el aşa singur pe cer totdeauna merge, la oameni niciodată nu încurcă, răspunse goldul cu indiferenţa.

Cu tot antropomorfismul lui, avea dreptate şi aprecia lucrurile aşa cum sînt ele în realitate.

Iată însă că se iviră zorile şi cometa pieri. Umbrele nopţii dispărură din pădure ; pe tot pămîntul se revărsă lumina albastră-cenuşie a dimineţii. Deodată, razele strălucitoare ale soarelui irupseră de după orizont şi luminară tot întinsul mării.

— Dersu — îl întrebai — ce-i soarele ?

Mă privi cu nedumerire şi la rîndul lui mă întrebă :

— Parcă tu niciodată nu vede la el ? Uită-te ! spuse el şi arătă spre discul solar care în acel moment se ridicase deasupra orizontului.

Toată lumea pufni în rîs. Dersu rămase nemulţumit : cum poţi întreba pe cineva ce-i soarele, cînd îl ai în faţa ochilor ? Socotea întrebarea ca o glumă pe seama lui.

Fiindcă ne trezisem devreme, am şi plecat din tabără tot devreme. Poteca mergea în lungul ţărmului. După rîul Siurigci se întind pe o distanţă considerabilă şisturi argiloase metamorfice.

Dintre rîuleţele de aici, cel mai interesant este Konor. Are o lungime de vreo 10 km şi e alcătuit din unirea a două pîraie : unul mai mare, pe stînga, şi altul mai mic, pe dreapta. Izvoarele rîului Konor se găsesc în acelaşi masiv muntos (munţii Tumannaia şi Dromader), unde-şi are obîrşia şi rîul Zabîtaia (afluentul lui Bilimbe). Valea rîului Konor e în cea mai mare parte mlăştinoasă, acoperită cu o pădure rară de foioase ; rîul are apă puţină, dar

destul de repede. Lîngă vărsare se desparte în două brațe, care-și fac drum prin văi adînci și înguste. Pe malurile lor se ridică terase maritime, rezultate în urma mișcării de înaintare a liniei malului.

După ce ne-am odihnit puțin pe rîul Konor, am pornit mai departe.

Poteca părăsea malul mării și urca pe pîrîiașul Ada în susul muntelui, tăind apoi pîrîul Ciurighi și ieșind tocmai în valea rîului Seao-Kema, denumit pe hărțile maritime Sakhoma.

Am mai străbătut o jumătate de kilometru și ne-am instalat tabăra pe malul rîului, într-un crîng de tei bătrîni.

Toată ziua plutise în aer un fel de pîclă, care se îngroșa treptat. După-amiază pîcla învălui și munții din depărtări. Barometrul arăta 757 mm la +14,5° C. Spre apus sta nemișcat un nor negru cu marginile net conturate. Vîntul bătea neregulat : cînd în rafale, cînd înceta aproape cu totul. După ce soarele se ascunse după nori, marginile lor se luminară, căpătînd culoarea metalului topit. Trecură cîteva minute și deodată, străpungînd norii, se iviră pe fondul galben-verzui al cerului trei raze purpurii în evantai. Fenomenul dură cel mult două minute, după care razele păliră, iar norul acoperi la iuțeală cerul.

Am crezut că a doua zi, 26 august, avea să fie vreme rea. M-am temut însă degeaba. Dimineața cerul s-a luminat și a rămas senin toată ziua.

Rîul Seao-Kema e format din unirea a două pîraie : Gorelaia, lung de 15 km, și Sakhoma, de vrea 25 km. Confluența lor se găsește în apropierea mării. Aici valea se lărgește, fiind străjuită pe margini de dealuri vulcanice joase, formate îndeosebi din bazalte cu o structură net fluidală și cu diaclaze sferoidale.

În timpul inundației trecute, apa spălase puternic albia rîului și săpase peste tot brațe noi. Pe alocuri se vedea că se scursese chiar pe vale, acoperind pămîntul roditor cu nisip și prundiș. Lîngă vărsare toate brațele se adună la un loc și formează un fel de golf lung.

Astăzi apusul soarelui a fost din nou foarte interesant și ne-a surprins prin varietatea culorilor. Linia orizontului era purpurie, bolta cerului portocalie, apoi galbenă, verde, iar la zenit de o culoare imprecisă. O sumedenie de norișori țesuseră o adevărată pînză de păianjen. Încetul cu încetul, se îngroșară și, în cele din urmă, se prefăcură în nori stratificați. Pe la zece seara dispărură în spatele lor și ultimele stele. Barometrul începu să scadă.

Dimineața m-a trezit răpăitul ploii. M-am îmbrăcat și am ieșit afară. Norii care goneau pe jos, pe deasupra pămîntului, rafalele de vînt și ploaia îmi aduseră aminte de furtuna de pe rîul Bilimbe. Peste noapte barometrul a scăzut cu 17 mm. Vîntul și-a schimbat de cîteva ori direcția și spre seară s-a prefăcut într-o adevărată furtună.

N-am putut lucra toată ziua. Vîntul izbea atît de puternic cortul, încît părea c-o să-l smulgă și o să-l azvîrle în mare. Pe la zece seara, furtuna se mai potoli. Ploaia nu s-a oprit decît în zori, cînd s-a și înseninat.

În zilele de 28, 29 și 30 august am cercetat rîul Seao-Kema. În această excursie i-am luat pe Dersu, Arinin, Sabitov și un animal de povară. Mi-am fixat următorul itinerar : să merg pe rîul Seao-Kema pînă la izvoare și apoi să cobor la mare pe rîul Gorelaia. Pușcașii cu animalul de povară urmau să vină cu noi cît va îngădui poteca ; mai departe trebuia să ne ducem singuri traistele, iar ceilalți să se înapoieze pe drumul pe care veniseră.

Pe la opt dimineața am ieșit din tabără.

Poteca merge pe malul stîng al rîului. Sînt numai dealuri cu coaste prelungi și line. Dealurile împrăștiate în lungul văii rîului sînt acoperite cu alunișuri dese și alternează cu mici mlaștini și porțiuni cu stînci golașe. Între ele rîul și-a săpat numeroase brațe laterale. După ploaia care căzuse de curînd, toate erau pline ochi de apă. Aceste dealuri domoale nu sînt altceva decît niște terase fluviatile, acoperite cu rariști de stejar, filodendron, arțar, mesteacăn negru, plop, ulm și tei în vîrstă de 150—200 de ani.

Ca pretutindeni, subarboretul des din valea rîului Seao-Kema era alcătuit din desișuri de călin, taulă și lespedeță. Printre tufișuri s-a aciuat hameiul de Ohotsk, cu tulpina perenă lemnificată, ale cărui coarde cu pufulețe albe, asemănătoare cu păpădia, se agață de copăceii vecini. Într-un alt loc, tulpinile lungi și subțiri ale curpenului cu flori albe înfășuraseră complet un măceș. Din desișuri își sălta capul frumos stupinița luxuriantă, iar alături de ea strigoaia, pe care o recunoști ușor după frunzele aspre încrețite și pămătuful de flori albe, acum înnegrite și uscate.

Pe fundul văilor lungi, care taie terasele în sens perpendicular pe linia talvegului, curg pîrîiașe șerpuitoare. Lîngă gurile lor, tufișurile dispar și în locul lor se ivesc trestia și pelinul înalt de un stînjen, disputîndu-și locurile deschise și uscate.

Catîrul pe care-l luaseră Arinin și Sabitov era cam leneș, așa că pușcașii rămîneau mereu în urmă. Din cauza lor, eu și Dersu trebuia deseori să ne oprim ca să-i așteptăm. La un popas ne-am înțeles să le lăsăm semne in toate locurile unde se bifurcau potecile. Semnele acestea aveau să le arate în ce direcție trebuiau s-o ia. Pușcașii au rămas să potrivească șaua, iar noi am luat-o înainte.

Rîul Seao-Kema are la vărsare o lăţime de 6—8 m şi o adîncime de cel mult 1—1,5 m. Ceva mai sus de locul in care se uneşte cu Gorelaia valea se ingustează. Pe dreapta se ridică munţi înalţi, acoperiţi cu o pădure deasă, mixtă, iar pe stînga se întind terase erodate, cu rarişti de foioase.

Aici poteca s-a desfăcut în două pentru întîia oară. Una o lua în sus pe rîu, iar alta ducea undeva la dreapta. Trebuia să lăsăm un semn, aşa cum ne înţelesesem. Dersu luă un beţişor, îl ascuţi şi-l băgă în pămînt ; alături de el înfipse o nuieluşă, o frînse şi îndreptă capătul frînt în direcţia pe care trebuiau să meargă puşcaşii. Lăsînd semnele, am plecat mai departe, fiind siguri că o să le găsească şi o să vină după noi. La vreo 2 km ne-am oprit, fiindcă aveam nevoie să luăm ceva din samare. I-am aşteptat pe puşcaşi, dar în zadar ; am pornit atunci înapoi să le ieşim în întîmpinare. După vreo 20 de minute eram la locul unde se bifurca poteca. Dintr-o privire ne-am lămurit că puşcaşii nu observaseră semnul şi o luaseră pe cealaltă cărare. Dersu începu să-i dojenească.

— Ce lume ! spuse el cu năduf. Merge, dă din cap la fel cum copii. Ochi este — vede nu este. Aşa oameni nu poate trăieşte în munţi ; repede prăpădeşte.

Nu se mira că Arinin şi Sabitov greşiseră. Nu era o nenorocire ! Dar se întreba de ce, mergînd pe potecă şi nevăzînd semnele convenite, merseseră totuşi inainte. Afară de aceasta, doborîseră beţişorul cioplit. După urme, văzu că nu-l izbise catîrul cu copita, ci unul dintre oameni, cu piciorul.

Cu vorba însă nu poţi îndrepta greşeala. Am pus mîna pe armă şi am tras două focuri. După un minut se auzi din depărtare un foc în chip de răspuns. Am mai tras două. Am făcut apoi un foc şi am stat acolo în aşteptare. După o jumătate de ceas, puşcaşii se înapoiară. Spuneau

că se încurcaseră pentru că Dersu lăsase nişte semne prea mici, invizibile pentru ei. Goldul n-a zis nimic şi nici nu le-a reproşat nimic. Pricepuse că ceea ce pentru el e un lucru foarte lămurit, pentru alţii nu era simplu deloc.

Ne-am băut ceaiul şi am pornit mai departe. La plecare le-am spus oamenilor să se uite cu atenţie pe jos ca să nu mai greşească. După vreo două ore am sosit la locul unde rîul Seao-Kema primeşte pe dreapta un afluent, pe Ugriumaia.

Aici poteca se împărţea din nou. Una mergea prin trecătoare spre Ilimo (un afluent al rîului Takema), iar a doua ducea la izvoarele rîului Gorelaia şi pe aceasta trebuia s-o urmăm. Dersu îşi scoase traista de pe umeri şi începu să care buşteni doborîţi de vînt.

— E devreme să facem tabăra, îi spun. Să mergem mai departe.

— La mine nu cară lemne, la mine drum închide, îmi răspunse el cît se poate de serios.

L-am priceput. Puşcaşii l-au învinuit că nu lăsase semne mai ca lumea, care să fie cît mai vizibile. De data aceasta se hotărîse să le baricadeze drumul de tot, pentru ca să dea de un obstacol şi să se oprească. Procedeul lui Dersu m-a făcut să pufnesc în rîs. Cără pe potecă o sumedenie de trunchiuri căzute, aduse tufe, tăie şi îndoi copacii din vecinătate ; într-un cuvînt, ridică o adevărată baricadă, care nu întîrzie să-şi arate efectul : dînd de ea, Sabitov şi Arinin se orientară şi merseră pe unde trebuia.

Rîul Ugriumaia curge de la vest la est. Pe valea lui îngustă se întind păduri dese de răşinoase şi mixte. La fiecare pas se văd urmele lăsate de prăpădul făcut de apă. Copacii doborîţi la pămînt şi acoperiţi cu pietriş şi nisip

joacă rol de zăgazuri pînă la o nouă inundație, cînd apele îi vor strămuta într-alt loc.

Pe drum am văzut de cîteva ori căprioare. Am tras și am împușcat una. Pe înserat am ajuns la izvoarele rîului, unde ne-am instalat și tabăra. Mai tîrziu, Dersu a fript carnea de căprioară într-un chip deosebit. A săpat în pămînt o groapă pătrată cu latura de vreo 40 cm și a făcut în ea un foc mare. Cînd a socotit că pereții gropii s-au încins destul, a scos jăraticul afară, apoi a luat o bucată de carne, a înfășurat-o în foi de ruginare și a băgat-o înăuntru. Pe deasupra a pus o lespede pe care a făcut foc, întețindu-l preț de vreo oră și jumătate. Carnea friptă astfel era grozav de gustoasă. Nici într-un restaurant de clasa întîi friptura n-ar fi fost atît de bună. Pe dinafară carnea avea o crustă roșie-brună, iar pe dinăuntru era zemoasă. De atunci, de cîte ori am mai avut ocazia, numai așa o frigeam.

A doua zi, Arinin și Sabitov plecară cu catîrul înapoi, iar eu și cu Dersu ne-am continuat drumul. La izvoare, rîul Ugriumaia se împarte în două pîraie, formînd la unire un unghi de 30°.

Dimineața erau nori, dar către seară cerul se înseninå. Razele roze-aurii ale soarelui ce apunea au lunecat un timp pe coastele munților, urcînd din ce în ce mai sus. Apoi, părăsind stîncile, se răsfirară domol printre norii de pe cer și, în sfîrșit, au pierit ; luminile înserării se stinseră încetul cu încetul. Munții Dromader, Șanț și Almaznaia se profilau deslușit pe fondul deschis al cerului, părînd acum mai mohorîți și mai înalți. Pe măsură ce lumina soarelui dispărea de pe cer, pe pămînt se revărsa o alta : lumina diafană, albăstrie a lunii. Umbrele se întunecară și mai mult. Se așternu pretutindeni o rouă îmbelșugată. Noaptea amenința să fie friguroasă, de aceea

ne-am străduit să cărăm cît mai multe lemne. Noroc că lemnele nu lipseau !

Stam întins la foc și priveam stelele. Dersu ședea în fața mea, trăgînd cu urechea la foșnetele nopții. Le înțelegea pe toate : și murmurul pîrîului, și șoaptele vîntului care se prefira prin ierburile uscate.

Jumătate din locul pe care ne aflam era luminat de vîlvătaia roșie a focului, iar cealaltă, de razele palide ale lunii, ca și cum ar fi stat alături, strînși unul lîngă altul, doi oameni : unul roșu, altul albastru.

Am discutat despre cer, despre lună, despre stele. Eram curios să aflu cum își explică toate fenomenele cerești un om care și-a petrecut viața în mijlocul naturii.

Am aflat că nu-și pusese niciodată întrebarea ce este cerul, ce sînt stelele și le explica toate uimitor de simplu. Steaua este stea, luna o vede oricine, așa că nu mai avea de ce să-și piardă vremea descriind-o, cerul e albastru ziua, negru noaptea, posomorît pe vreme rea. Dersu se mira că-l întrebam despre lucruri care erau la mintea cocoșului.

— Peste tot oameni înțelege. La tine, căpitan, nu vede ? mă întreba la rîndu-i.

Eram atît de cufundat în contemplarea cerului înstelat că uitasem unde mă aflu. Mă scoase din îngîndurare glasul lui Dersu.

— Privește, căpitan ! spuse el. Uite un mic uikta *.

Mi-a trebuit mult pînă să înțeleg despre ce astru vorbea, dar pînă la urmă am priceput că-mi arăta Steaua Polară.

— La el cel mai însemnat oameni, continuă goldul. La el totdeauna într-un loc șade, împrejur la el toate uikta merge.

---

* Stea (*n. a.*).

O stea căzătoare săgetă bolta cerului.

— Ce crezi tu, Dersu, ce-i asta ? îl întrebai.

— Un uikta cade.

Îmi închipuiam că va lega acest fenomen de nașterea sau de moartea unui om, dîndu-i o explicație mistică. Dar n-a fost așa. Fenomenul era simplu : căzuse o stea.

— Oameni chinezi spune — adăugă el — acolo unde cade stea, jenșen trebuie cauta.

Pentru un om cult fenomenul e foarte complicat : un fragment de asteroid pătruns accidental în sfera de atracție a pămîntului, încins în urma frecării cu aerul, arzînd cu ajutorul oxigenului din aer, fierul din meteoriți, praful cosmic... Căderea stelelor pe pămînt în decurs de nenumărate secole trebuie să influențeze asupra volumului, greutății și densității pămîntului, iar cea mai mică modificare în acest sens antrenează schimbări în mișcarea lui și influențează mișcarea altor planete, și așa mai departe.

Am tresărit, părăsindu-mi gîndurile. Focul se stingea. Dersu stătea cu capul rezemat în piept, gînditor. Am mai pus lemne pe foc și m-am pregătit de culcare.

Dimineața m-am trezit din cauza frigului. Roua căzută de cu seară înghețase, prefăcîndu-se în brumă. Ne-am încălzit bînd ceai, ne-am luat traistele și am coborît pe rîul Gorelaia. Valea lui e mai largă decît a rîului Sakhoma și are un caracter evident de eroziune. O altă trăsătură caracteristică e lipsa pădurilor, distruse în cea mai mare parte de pîrjoluri. Coastele munților dinspre rîul Gorelaia sînt acoperite pretutindeni cu grohotișuri, peste care a crescut iarbă și tufe și s-au suprapus trunchiuri doborîte de vînt. Rîul are numeroase praguri, e lung de 14 km, iar la vărsare are lățimea de 4—6 m și adîncimea de cel mult 0,6—0,9 m.

Pe măsură ce înaintam în jos, apele rîului creşteau din ce în ce mai mult. Pe dreapta şi pe stînga primea pîraie asemenea lui, aşa că ajunse curînd un rîu de munte. Apa se izbea zgomotos de pietre, dar zgomotul era atît de uniform, încît nu-l mai băgai de seamă şi aveai impresia că în vale domneşte o linişte deplină.

E greu de înaintat prin hăţişurile din pădurile arse. Trunchiurile descojite ale copacilor, cu cioturi ascuţite, zac în dezordine pe jos, prin iarba deasă din care nu se văd, aşa că te împiedici mereu de ele şi cazi. De obicei, după o zi de mers prin asemenea locuri, picioarele animalelor sînt pline de răni, îmbrăcămintea oamenilor e ruptă, iar faţa şi mîinile zgîriate pînă la sînge. Ştiind din experienţă că e mai avantajos să ocoleşti o pădure arsă, cu riscul de a pierde oarecare timp, am coborît pe rîu şi am luat-o pe prundiş.

Deodată, de după un cot al rîului, se ivi un animal care semăna cu un cîine, doar ceva mai înalt. Capul lat, urechile păroase, mici, ridicate în sus, botul bont, corpul uscăţiv şi lung, coada lăţoasă arătau că aveam în faţă un lup roşu sau, cum se mai numeşte, cîine sălbatic, asemănător cu şacalul. Culoarea lupului era roşie, închisă pe spinare şi deschisă pe burtă. Animalul bea apă din rîu. Cînd am ieşit pe prundiş s-a oprit din băut şi a fugit în salturi mari spre pădure. Alţi doi lupi îl urmară din tufişurile de lîngă mal : unul de aceeaşi culoare ca primul, al doilea mai închis, iar după cîteva clipe zărirăm alte cîteva animale în desiş. Am tras un foc, rănind unul. Se apropie şi Dersu şi, aflînd despre ce era vorba, intră în desiş ca să-l caute. După cîteva minute îi auzii glasul şi mă îndreptai spre el. Goldul stătea lîngă un cedru mare, făcîndu-mi semn cu mîna. Mă apropiai şi văzui pe jos o pată mare de sînge şi smocuri de păr de cerb. Dersu îmi spuse că

lupii roşii rătăcesc prin taiga de obicei în haite şi vînează împreună capre, unii jucînd rolul de gonaci, iar alţii stînd la pîndă. Cînd se reped la victimă, o sfîşie în bucăţi, lăsînd, ca în cazul de faţă, doar o pată de sînge şi smocuri de blană. Vînătorii povestesc că au fost cazuri cînd lupii au atacat şi oameni.

Zona de răspîndire a lupilor roşii cuprinde valea rîului Ussuri, ţinutul Ussuri de Sud şi regiunea litoralului de la nordul Golfului Olga pînă la Capul Plitneak. Cu alte cuvinte, graniţa nordică de răspîndire a lupului roşu coincide cu cea a caprelor sălbatice şi a cerbilor pătaţi. Animalul se întîlneşte cel mai des în regiunea Posietsk, Barabaş şi Suifun.

După un scurt popas pe malul rîului, am plecat mai departe şi am ajuns pe litoral abia seara.

Ziua următoare, 31 august, am petrecut-o pe rîul Seao-Kema, odihnindu-ne şi împrospătîndu-ne forţele.

Capitolul VIII
TAKEMA

Păsările de pe malul mării. — Populația. — Cute de munte așezate în arc. — Rîul Ilimo. — Bătrîna și nepoții. — Rîul Țimuhe. — Leșii pe urmele tigrului. — Pragurile. — Trecem rîul prin vad. — Tabăra unui chinez bătrîn.

Azi e prima zi de toamnă : 1 septembrie. După-amiază am părăsit rîul Seao-Kema și am trecut pe Takema. Între ele e o distanță mică — cu totul vreo 7 km — și le leagă o potecă bună, care merge paralel cu țărmul mării.

Munții din împrejurimi, avînd aspectul unor dealuri scunde, erodate, cu coaste line, sînt formați din bazalte metamorfozate, andezit cu augit și tufuri. Pe Takema am ajuns devreme, dar mult timp nu l-am putut traversa. Pe malul drept, la vărsare, pășteau niște cai dați în paza unui chinez bătrîn și a unui taz șchiop. Bătrînul ne spuse că tazul plecase cu barca în sat după hrană și trebuia să se înapoieze curînd. Am fost nevoiți să-l așteptăm. Pușcașii puseră apă de ceai, iar eu, neavînd ce face, am plecat să văd păsările de pe malul mării.

Migrația abia începuse. Am zărit mai întîi rațe cenușii și sarsale cu cioc îngust. Erau foarte multe. Primele, foarte sperioase, nu te lăsau să te apropii și-și luau zborul de cum auzeau zgomotul pașilor. Celelalte — niște rățuște mici, cenușii, cu cîte o pată lucitoare albastră pe aripi, cuminți și încrezătoare — nu zburau, ci doar se îndepărtau puțin, înotînd. În alt loc am zărit cîteva rațe moțate,

negre, cu reflexe albăstrui și pete albe pe spinare ; înotau iute prin lagune și se dădeau mereu la fund. Am împușcat două, însă nu le-am putut mînca, deoarece carnea mirosea rău a pește. Pe malul opus erau cîrduri întregi de becaține. Cîteva trecuseră și pe partea noastră. Erau păsări frumoase, cu piciorușele roșii. Pe lîngă apă se agitau scormonitori de prundiș, păsărele mici, pestrițe, tot cu picioarele roșii. Țopăiau prin apă și la fiecare retragere a valurilor se uitau pe sub pietre și răscoleau iarba de mare în căutarea hranei. Mai aporape de mare stăteau cîțiva ostrigari mari și frumoși, cu ciocuri roșii și picioare de culoare cenușiu-violetă. Nu lăsau omul să se apropie mai mult de 150—200 de pași, se ridicau pe rînd și după vreo 400 de pași se așezau din nou pe apă, privind cu atenție în toate părțile. Ici-colo, pe lîngă gura rîului, săltau din piatră în piatră cîteva codobaturi grațioase, dînd din codițe și netemîndu-se deloc de om. Pe valuri pluteau cîteva rațe-de-gheață, pe care se vede că nu le interesa de loc plecarea în țări străine. Frigul care bătea la ușă nu le supăra.

Se apropia vremea migrației bancurilor de keta și de aceea pe mare, la gura rîului Takema, se înființaseră foarte mulți pescăruși. De cîteva zile, păsările plecau una cîte una spre miazăzi. Pe urmă au dispărut cu totul, iar acum au reapărut pe negîndite, de data asta în cîrduri. Pescărușii se ridicau în stoluri de pe apă, zburau peste bara de nisip și se lăsau într-un golf al rîului. Am împușcat două păsări. Erau pescăruși cenușii de Pacific.

Pe Takema nu sînt fazani, deși chinezii cultivă pămînturile de aici de peste zece ani. Explicația e că între rîurile Sanhobe și Takema se întinde o zónă pustie, fără ogoare și grădini. Probabil că în ținutul Transussuri rîul Takema e limita nordică de răspîndire a coțofenei obișnuite, pe care o întîlnești foarte des în Golful Olga și al

cărei număr descreşte pe măsură ce înaintezi pe ţărm spr nord.

În cele din urmă, tazul şchiop s-a înapoiat şi ne-a pregătit să trecem rîul. Nu era nici simplu, nici uşo cum părea de pe mal. Era un rîu cu ape foarte repe barcagiul taz urca de fiecare dată cu vreo 300 m în sus apei şi numai după aceea pornea spre malul nostru, în pingînd din toate puterile barca cu ajutorul unei prăj. pe care o împlînta pînă la fund ; cu toate acestea, curent îl ducea pînă aproape de gura rîului.

Pe cursul inferior, Takema se împarte în trei braţ Toate se varsă într-un golf prelung, întins de-a lungu malului mării şi despărţit de ea printr-un banc de nisip Înainte vreme, gura lui Takema se afla la 12 km d mare, acolo unde valea se îngustează şi formează u defileu. O dovadă grăitoare sînt urmele de eroziune de poalele rîpelor aflate pe stînga văii ; rîpele acestea, alc tuite din granit, au rămas acum în interiorul uscatului.

La vreo 10 km de ţărmul mării, malul drept al rîului e format dintr-un granit rezistent, inalterabil, cu nenumărate vine de afanit şi skilit.

Trecuţi pe celălalt mal, am pornit spre fanzele ce s vedeau în depărtare. Pe valea rîului Takema trăieşte populaţie amestecată, alcătuită din chinezi şi tazi. Chinez au 23 de fanze, iar tazii 11.

În munţi, pe dreapta rîului, în dreptul fanzei Siu-Fu chinezii au încercat să extragă aur, dar s-au lăsat păgubaş pentru că bruma de metal preţios pe care l-au dobînd nu merita atîta trudă.

În apropierea cătunului ne ieşi înainte starostele Siu Kai. Era un bătrîn cu înfăţişare plăcută. Ca loc de pop ne-am ales fanza tazului Siu-Fu, o căsuţă singuratic aflată dincolo de un braţ al rîului.

Am poposit acolo toată ziua următoare, 2 septembrie. Amatorii de pescuit s-au dus pe rîu. Au prins trei pești keta, o gorbușa și doi guvizi-de-piatră, cu colorit pestriț și cu aripioara dorsală măslinie-închisă, tivită cu portocaliu.

Între timp, ceilalți și-au pus la punct hainele și și-au curățat armele.

După ce ne-am sfătuit cu tazii, am hotărî să plec în susul rîului Takema împreună cu Dersu, Cijan-Bao, Arinin și Cean-Lin, nepotul tazului cocoșat, fugit de pe rîul Iodzîhe. A. I. Merzleakov trebuia să ne aștepte cu catîrii pe rîul Amagu.

Am fixat plecarea pe a doua zi, dar n-am putut porni din cauza timpului mizerabil. În sfîrșit, la 4 septembrie ploaia s-a oprit. Ne-am strîns calabalîcul și după-amiază am întins-o tuspatru la drum lung.

La nord de Capul Vidnîi, fîșia de litoral reprezintă, sub raport geografic, o regiune cu totul diferită de tot ce văzusem mai la sud.

O particularitate interesantă a ținutului Transussuri sînt munții așezați în arc de cerc. Din această cauză, și direcția în care curg rîurile spre mare e în arc. Așa sînt rîurile Takema, Kusun, Kulumbe și Amagu. Primele două sînt în exteriorul arcului format de munți, celelalte în interior, iar izvoarele lui Takema se află dincolo de cele ale rîului Kusun. Kulumbe și Amagu mărginesc în exterior rîurile Vandagou, Naina și Momokci. Rîul Takema, lung de peste 120 km, curge printr-o vale longitudinală, tăind pe cursul inferior un lanț de munți. Takema e un rîu iute, cu apă multă și nenumărate praguri. Pe cursul inferior e lat de 50 m și adînc de aproape 1,5 m.

De la fanzele tazilor pornește în susul văii o potecă de picior. Ține malul stîng al rîului, evitînd pe cît e cu

putință vadurile. În locurile pe unde valea se îngustează trebuie să te cațări pe stînci sau să treci prin apă. Primele chei (din tuf cuarțitic și porfiric) se află la 12 km de la mare, iar următoarele sînt cu 2,5 km mai sus. În locurile denudate de aici se poate vedea porfirit diabazic puternic clorurat. Într-o adîncitură a stîncii chinezii au făcut un altar închinat zeului protector al pădurilor și munților.

După chei, valea se lărgește din nou. Regiunea se cheamă Ilimo, după numele rîului care se varsă în Takema pe dreapta. Are o lungime de 35 km și la izvoare e format din trei pîraie. Cel mai interesant e afluentul de pe stînga, Ceaku, cu o trecătoare spre Takunci (afluent al rîului Takema). După spusele băștinașilor, la izvoarele lui Ceaku există un deal vulcanic înalt și stîncos, numit de chinezi Ian-Laza (adică „Stînca Tubulară"). Călătorul, mergînd pe pîrîul din mijloc, care n-are nici un nume, ajunge la rîul Bilimbe, iar pe cel din dreapta, la rîul Seao-Kemu.

Valea rîului Ilimo e dreaptă, deschisă pe cursul inferior și stîncoasă. Pe stînga ei se întind terase, pe alocuri mlăștinoase, acoperite cu o pădure rară de mesteacăn negru, tei și lariță.

La gura rîului Ilimo am găsit două fanze mici, pe jumătate dărîmate. Într-una locuia o bătrînă cu doi nepoței : un băiat de 9 ani și o fetiță de 7 ani. Tatăl și mama copiilor muriseră de vărsat cu doi ani în urmă. Bătrîna, lipsită de apărare, a fost jefuită de tot ce avea : de casă, de grădini, de păsări, de porci, pînă și de cîini. Bietei bătrîne nu-i mai rămăsese decît să se mute pe Ilimo, în singurătate. I-am găsit într-o sărăcie îngrozitoare. Băiețelul prindea pește, hrănindu-și cu el bunica și surioara.

Nicăieri pierderea soțului nu înseamnă o nenorocire mai mare ca la tazi. Odată cu moartea capului familiei,

se ivesc şi creditorii. Năvălesc ca nişte păsări de pradă asupra avutului rămas de la răposat şi-i iau văduvei tot. La chinurile sufleteşti se adaugă şi teama de-a fi dat afară din casă, sărăcia şi despărţirea de copii, care sînt vînduţi de obicei ca sclavi în alte părţi.

Mi s-a făcut milă de bătrînă şi i-am dat trei ruble. S-a fîstîcit, i-au dat lacrimile şi m-a rugat să nu spun la nimeni. Luîndu-mi rămas bun, am plecat mai departe. Băiatul a venit cu noi, conducîndu-ne pînă la rîul Ţimuhe.

De la gura rîului Ilimo, Takema coteşte spre nord şi urmează această direcţie vreo 6—7 km. Curge tot timpul pe dreapta văii, la poalele unor munţi acoperiţi de grohotişuri şi aproape golaşi. Munţii sînt formaţi din şisturi argiloase şi silicioase şi din porfir granitic. Pe stînga rîului se întinde o fîşie lată de pămînt fără păduri. Aici se pot vedea terase duble, bine conservate. Copacii împrăştiaţi cîte unul sau în mici pîlcuri le dau o înfăţişare pitorească.

Valea lui Ţimuhe pare o continuare a văii Takema. Din verdeaţa pădurii de lîngă gura lui Ţimuhe se ridică o stîncă fără nume, care poate servi drept minunat punct de orientare. În depărtare se zăreşte un lanţ înalt de munţi golaşi, ce împrejmuiesc bazinul rîului Takema spre nord-est.

De la rîul Ţimuhe, Takema face un cot spre apus şi trece prin cheile munţilor formaţi din porfir feldspatic cu incluziuni de clorit ; pe dreapta se observă felzite denudate şi porfir cuarţitic cu epidot. Aici se află numeroase stînci cu forme ciudate, rezultat al acţiunii apei. Unele seamănă a porţi, altele a animale preistorice cu capete mici, altele a coloane care se întind pe o distanţă de 2—3 km. Apoi valea se lărgeşte din nou. În timpul ploilor se adună aici totdeauna multă apă, aşa că rîul iese din matcă, inundînd întreaga pădure.

În valea rîului Takema cresc imense păduri virgine, neatinse încă de mîna omului. Părea că natura alesese dinadins aceste locuri ca să-și dovedească puterea.

Cedrul, plopul, arțarul, mălinul Maximovici, măceșul, scorușul de munte, dracila de Amur și iedera manciuriană înfășurate de viță de vie, actinidii și schizandra formează desișuri și sihle, prin care nu poți pătrunde decît cu toporul în mînă, depunînd mari eforturi și cu riscul de-a rămîne fără haine pe tine.

Mergeam făcînd destulă gălăgie. Dersu povestea ceva, Cijan-Bao și Cean-Lin rîdeau. Deodată, Léșii se opri ; cu coada între picioare, se zgribuli și, cu urechile lăsate, începu să se uite cu teamă în stînga și-n dreapta. Îi lăsă pe oameni să treacă înainte și-i urmă timid. Am aflat curînd de ce se speriase. În față, pe pămîntul mîlos, se vedeau urmele unor labe de tigru. Fiara stătuse aici cu puțină vreme înainte, dar, auzindu-ne glasurile, se ascunsese în desișuri. În acest timp, cîinele meu Alipa, care se pricepea numai la păsări și care rămăsese în urmă, se repezi în goană să ne ajungă. Auzind că aleargă cineva din spate, Léșii năvăli cu un schelălăit și-l izbi atît de tare pe Dersu că-l dădu peste cap. La început ne-am speriat și noi și ne-am pregătit de apărare. Dersu se ridică de jos și începu să strige la Léșii :

— La tine nu poate merge împreună cu oameni ! La mine nu este tovarăș la tine ! Cu așa cîine împreună merge, repede moare !

Ca încheiere, scuipă spre cîine. În adevăr, e primejdios să pleci la vînătoare cu un astfel de cîine. Poate să atragă fiara spre vînător și, în timp ce acesta o ochește, îl poate doborî din picioare.

Pe la orele patru sau cinci după-masă ne-am instalat tabăra. Traistele erau grele și eram foarte obosiți. Pre-

tutindeni se găsea belşug de iarbă şi copaci uscaţi, tocmai buni pentru foc. Ca să nu dăm foc pădurii, ne-am aşezat pe prundişul de lîngă rîu.

Se apropia toamna. Înserarea se lăsa mai devreme, nopţile erau mai lungi, roua îmbelşugată. Natura lăcrima după vremea primăverii şi a verii, cînd totul era tînăr, plin de viaţă.

Seara, după-masă, am plecat să facem o plimbare pe fîşia de prundiş. La capătul ei m-am aşezat pe-o buturugă adusă de ape şi priveam cum curge rîul.

Era o noapte senină. O parte a rîului se afla în lumină, alta în umbră. În bătaia lunii, frunzele păreau argintii, trunchiurile albastre-alburii, iar umbrele negre. Sălciile îşi aplecaseră crengile deasupra apei, ca şi cum ar fi vrut să ascundă ceva aflat lîngă maluri. Pretutindeni era linişte ; numai rîul murmura la praguri.

La un moment dat, auzii un foşnet. Venea dinspre tufe. Mi-am adus aminte de întîlnirea cu tigrul şi m-am cam speriat. Din experienţă, ştiam însă că un foşnet nu înseamnă neapărat primejdie. Oriunde te-ai afla, poate fi stîrnit de cine ştie ce vietate măruntă : vreun şoarece sau vreo broască. Mi-am ţinut firea şi am rămas pe loc. Peste un minut, foşnetul se repetă, apoi se auziră trosnind ramuri şi, pe limba de prundiş, în plină lumină a lunii, se ivi un cerb. Se apropie de rîu şi bău cu nesaţ. Am rămas cîteva minute în admiraţie : era un animal splendid. Cîinii, simţindu-l, începură să latre ; cerbul tresări, ieşi în goană din apă, cu coarnele pe spate, sări pe mal şi se făcu nevăzut în pădure. M-am ridicat de pe buturugă şi m-am înapoiat în tabără.

Seara am stat pînă tîrziu la foc, vorbind despre vînătoare.

A doua zi, ne-am trezit cu toții devreme ; primele raze ale dimineții ne-au surprins pe drum.

Rîul se îndrepta acum spre apus. Pe aici are o lățime de 60—80 m și o adîncime de 1,5—2 m. În regiunea litoralului, rîul Takema curge vijelios. În adevăr, iuțeala curentului, făcînd media a patru măsurători, era de 10 km pe oră.

Mulțumită faptului că în valea Takema sînt păduri bogate, s-au păstrat și animalele. Se pot găsi aici reprezentanții tuturor bipedelor și patrupedelor, începînd cu veverița și sfîrșind cu tigrul. Sînt mai ales foarte mulți cerbi. Pe drum întîlneam pretutindeni colibe ale vînătorilor chinezi și capcane de samuri.

Mergeam întruna pe malul stîng, pe o potecă de animale. Există destul de multe asemenea poteci. Sînt însă puțin bătătorite și se pierd mereu prin tufișuri. Patrupedele merg ușor pe ele, dar pentru om sînt destul de anevoioase. Trebuie să fii foarte agil ca să poți sări din piatră în piatră și să te cațări pe pante de peste 40°, cu traista grea în spinare.

Pe măsură ce înaintam, se auzea din depărtare un zgomot. Cean-Lin ne spuse că erau pragurile. Pe rîul Takema sînt șase. Cel mai mare se află lîngă rîul Takunci, iar cele mai mici lîngă gurile lui Ohothe și Cean-dingouza. Aici trebuia să trecem pe celălalt mal al rîului.

Nu-i ușor să treci prin apa unui rîu adînc și iute. Dacă apa e mică, nu-i greu, dar dacă ajunge pînă la brîu, trebuie s-o treci cu multă grijă.

Am mai spus că rîurile de aici au ape foarte reci, de aceea trebuie să le treci îmbrăcat. Dezbrăcat, îngheți numaidecît, mai ales la picioare. Apoi nu trebuie să mergi în line dreaptă și nicidecum împotriva curentului, ci pieziș, în sensul în care curge. În nici un caz nu trebuie

să te întorci cu fața în susul apei, căci te răstoarnă. Pentru ca apa să nu te smulgă de pe drumul pe care-l urmezi, trebuie să te ții bine pe picioare, lucru care nu-i cu putință decît dacă ești încălțat. Ca să fie mai siguri pe picioare, oamenii își iau traista pe umeri și pun în ea pietre, astfel devine mai grea. În același timp, însă traista e și primejdioasă. Dacă se întîmplă să cazi, greutatea ei nu-ți mai îngăduie să te ridici în picioare, iar de înotat nici vorbă nu poate fi.

Am hotărît să intrăm toți odată, cu gîndul să ne ajutăm unul pe altul, dacă s-o întîmpla să cadă vreunul în apă. Primul a pornit Cean-Lin, după el Cijan-Bao, apoi eu la mijloc și în sfîrșit Dersu, care încheia procesiunea. Cîinii înotau pe lîngă noi, dar i-a luat curentul și i-a dus la vale pînă hăt, departe. Cînd noi am intrat în apă, cîinii se și aflau pe malul celălalt, scuturîndu-se.

De la primii pași am simțit că, dacă n-aș fi avut traista în spinare și un băț bun în mînă, n-aș fi putut lupta contra curentului. Iuțeala apei mă ameți, mă clătinai și era cît pe ce să cad ; mă sprijini brațul vînjos al lui Cijan-Bao. În schimb, m-am lovit cu bățul și șapca mi-a căzut din cap, dar numai de șapcă nu-mi ardea mie atunci. După un minut mi-am venit în fire și am pornit mai departe. Curînd am observat că mergeam ceva mai ușor. Încă vreo cîțiva pași și am ieșit la apă mică. După răsuflarea de ușurare ce ne ieși din piepturi, mi-am dat seama că trecuserăm printr-o primejdie serioasă.

Ieșind pe mal, am început să mă schimb în grabă. Cean-Lin îmi spuse că nu e cazul să mergem mai departe, ci să dormim acolo.

Pe mal găsirăm urma unui foc. Cenușă, cărbuni și lemne arse — iată ce am observat eu ; Dersu însă văzu mai multe. Mai întîi, că se făcuse foc de mai multe ori

în acelaşi loc. Înseamnă că aici era un vad permanent. Apoi, Dersu ne spuse că ultima oară făcuse foc un om, şi asta cu trei zile în urmă. Era un chinez bătrîn, un vînător, care nu dormise toată noaptea, iar dimineaţa nu se putuse hotărî să treacă rîul şi se înapoiase. Că fusese aici un singur om, se putea şti, să zicem, pentru că pe nisip nu era decît un singur rînd de urme. Că nu dormise, se vedea după faptul că nu-şi înjghebase nici un loc de dormit lîngă foc; că era vînător, Dersu a tras concluzia după beţişorul de lemn cu cioplituri, folosit de obicei la capcanele de animale mici. Că era chinez, aflase după încălţămintea aruncată şi după felul în care-şi făcuse tabăra. Toate erau limpezi, dar de unde ştia că cel care fusese aici era un bătrîn? Neputînd găsi dezlegarea, i-am cerut lămuriri.

— Cum la tine atîţia ani în munţi merge şi nu este înţelege? mă întrebă la rîndu-i, ridicînd de jos încălţămintea.

Era veche, reparată de multe ori, găurită. Pentru mine conta numai faptul că omul o aruncase fiind prea prăpădită.

— Tot nu înţelege? continuă să se mire Dersu. Oameni tînăr întîi rupe vîrful, iar bătrîn totdeauna rupe tocul.

Ce simplu! Era suficient să bagi de seamă cum calcă un tînăr şi un bătrîn, ca să vezi că tînărul umblă uşor, aproape pe vîrfuri, iar bătrînul calcă pe toată talpa, apăsînd mai mult pe călcîie. Cît timp am cercetat locul vechei tabere, Cijan-Bao şi Cean-Lin făcură focul şi întinseră cortul.

După ce m-am uscat cît de cît, am plecat în josul rîului, nădăjduind că, poate, curentul îmi aruncase şapca undeva pe mal şi că am s-o găsesc. Am umblat pînă seara, dar

şapca tot n-am găsit-o ; în locul ei am fost nevoit să mă leg la cap cu o batistă. Aşa am umblat tot drumul.

Cînd am pornit înapoi spre tabără se lăsase noaptea. Răsărea luna şi, dincolo de dealuri, de cealaltă parte a rîului, era ceva mai multă lumină. Pădurea de pe creastă se vedea atît de lămurit, că puteai deosebi fiecare copac. Pe o asemenea lumină, umbrele pădurii păreau gropi adînci, iar focul, mai roşu decît era în realitate. Pe undeva se auzi dînd glas un cerb, dar o făcu fără prea multă convingere şi se opri fără nici o încheiere. Nu-i veni nici un răspuns. Deasupra rîului se ridică ceaţa, căpătînd contururi ciudate. N-aveam chef să mă întorc la tabără. Am rămas pe mal multă vreme, urmărind joaca razelor de lună cu umbrele nopţii. Cijan-Bao şi Dersu, neliniştiţi de lipsa mea, mă strigară. După cincisprezece minute mă aflam în mijlocul lor.

Capitolul IX
LI-ŢUN-BIN

Vidra. — Ostia udegheilor. — Valea rîului Takunci. — Păsările pădurii. — Fanza singuratică. — Chinezul bătrîn. — Un mic serviciu. — Amintiri triste. — Spovedania. — Bătrînul ia o hotărîre şi ne despărţim. — O amuletă.

Dis-de-dimineaţă ne-am ridicat tabăra şi am pronit pe malul drept al lui Takema. Rîul o coti din nou spre nord. Între afluenţii săi — Humo, Seao-Kunci şi Takunci — pătrund în vale ramuri de munţi, care în apropierea rîului devin terase fluviatile înalte, avînd o bază masivă formată din porfir cuarţitic şi liparit vitrofir. În punctele unde ramurile de munţi ajung pînă la rîu s-au format praguri, ultimul avînd înfăţişarea unei adevărate cascade. Apa năvăleşte cu zgomot într-un defileu îngust, izbindu-se înspumată de stînci. Chiar lîngă prag s-a săpat o groapă adîncă. Aici apa e liniştită şi la lumina soarelui are o culoare de smarald. Am stat mult timp în admiraţia pragului, pînă cînd atenţia mi-a fost atrasă în altă parte. Pe suprafaţa apei liniştite, aproape de noi, îşi făcu deodată apariţia un animal. Era o vidră, pe care ţăranii din Rusia o numesc *poreşnia*. Are corpul lung (1,20 m), coada de asemenea lungă (40 cm), picioarele scurte, capul rotund, cu ochi negri expresivi, blana brună-închisă, lucitoare pe spinare şi în părţi, şi cenuşie-argintie pe partea de jos a gîtului şi pe burtă. Cînd umblă pe uscat, animalul îşi apro-

pie picioarele din spate de cele din faţă, iar corpul i se îndoaie în sus, arcuindu-se.

În ţinutul Ussuri vidra e uniform răspîndită şi o găseşti pretutindeni. Preferă însă rîurile bogate în peşte, mai ales pe cele ce nu îngheaţă niciodată, sau malurile pe unde rămîn goluri după îngheţ. S-a observat că pentru a-şi face nevoile vidra iese din apă totdeauna într-unul şi acelaşi loc, chiar dacă ar avea de înotat cine ştie cît pînă să ajungă la acel loc. Vînătorii îşi instalează, de regulă, capcanele exact acolo, îngropîndu-le în nisip pentru a le masca. După ce extermină peştele dintr-o anume zonă, vidra se mută mai în susul sau mai în josul rîului, mergînd pe mal. Are un simţ al orientării foarte dezvoltat. În locurile unde rîul face bucle, merge de-a dreptul peste istm, pe drumul cel mai scurt. Uneori migrează de pe un rîu pe altul ; băştinaşilor li s-a întîmplat să impuşte vidre tocmai în munţi, departe de ape. Animalul acesta sperios, viclean şi foarte circumspect preferă să pornească la vînătoare în nopţile cu lună plină şi numai rareori se arată ziua.

Vidra pe care o ţineam sub observaţie avea în dinţi un peşte şi înota spre malul din faţă. După un minut îşi făcu apariţia pe un pietroi. Blana îmbibată de apă sclipea în soare. Se întoarse şi, zărindu-mă, azvîrli peştele şi se aruncă repede în apă. Ne-am ascuns prin tufăriş, nădăjduind că animalul avea să se arate din nou, dar n-a mai apărut. Era cît pe ce să ies din ascunzătoare, cînd prin văzduh trecu o umbră ; ceva mare, greoi se aşeză pe un bolovan. Era un vultur de mare cu coada albă. Înşfăcă peştele şi se înălţă lin. În aceeaşi clipă, vidra apăru pe faţa apei, dar mult mai în susul rîului. Ieşise probabil la suprafaţă numai ca să-şi umple plămînii cu aer, căci a dispărut iar.

După vreo trei kilometri am ajuns la gura rîului Takunci, unde ne-am instalat tabăra. Cijan-Bao și Dersu se apucară să taie lemne, iar Cean-Lin plecă la pescuit cu ostia.

Ostia pe care și-o iau la drum udegheii este ca un mic harpon legat de o curea. O poartă la brîu și o fixează de capătul unei prăjini numai la nevoie. De obicei, ucid peștele de pe mal, apropiindu-se în acest scop foarte, foarte încet. După prima izbitură, vîrful osticii scapă din strînsoare, peștele îl trage, dar ostia fiind legată de curea, rămîne și peștele agățat.

Cean-Lin mînuia cu dibăcie ostia și a prins șase păstrăvi mari, din care am preparat o masă să te lingi pe degete, nu alta.

A doua zi, pe 8 septembrie, ne-am despărțit de Takema și am plecat în sus pe rîul Takunci. E ceva mai lung de 40 km și curge descriind o curbă de la nord-vest spre est. La vărsare e lat de vreo 6 m și adînc de 1-1,5 m în firul apei. Apele sînt tulburi, cu o nuanță albastră de opal.

Rîul Takunci are o vale tipică de eroziune, îngustă la vărsare și largă în partea de sus. Dealurile vulcanice cu vîrfurile ascuțite și izolate unul de altul, cu contururi domoale și versanți lini, arată că aici acționează permanent procesele de denudare.

Geologia văii Takunci e următoarea : la vărsare, rîul udă piciorul unei terase înalte, a cărei bază e formată din șisturi argiloase frumoase, cu interstrate subțiri de gresii cenușii. Ceva mai sus, pe dreapta, se văd denudări și conglomerate foarte vechi, care arată ca și cum ar fi trecut focul peste ele. Mai departe, pe stînga, se găsesc granite diaclazate în lespezi, iar mai sus, noi șisturi argiloase foarte cutate.

Dintre afluenţii cei mai interesanţi de pe cursul mijlociu al lui Takunci sînt şi doi afluenţi mici, fără nume, pe dreapta şi unul mare (rîul Talda) pe stînga. Primul duce la o trecătoare spre rîul Ilimo, al doilea la Sakhoma (Seao-Kema), iar al treilea tot la rîul Takema. La gura fiecărui afluent se află cîte o fanză de vînătoare.

La prima fanză am ajuns foarte curînd. Ne-am odihnit, am băut ceai cu pesmeţi şi am plecat mai departe. Toată valea rîului Takunci, ca şi valea lui Takema, e acoperită cu o pădure deasă de răşinoase şi mixtă. Albia foarte spălată a rîului şi zăgazurile făcute din buşteni aduşi de ape arată că în timpul ploilor Takunci se revarsă, provocînd mari inundaţii.

A doua jumătate a drumului am străbătut-o uşor, fără nici un fel de peripeţii şi, ajungînd la a doua fanză de vînătoare, ne-am aranjat cît se poate de comod, ca acasă.

Soarele nu mai lumina ca vara, răsărea mai tîrziu, iar seara era mai grăbit să se retragă. Iarba începuse să se usuce şi să îngălbenească. Frunzele arborilor păliseră şi ele. Primii care au simţit apropierea iernii au fost arţarii şi viţa de vie. S-au înveşmîntat în culori portocalii, purpurii şi violete.

În amurg am plecat cu Dersu să vînăm cerbi. Erau adunaţi în turme ; masculii nu mai voiau să lupte şi, deşi răspundeau unul la chemarea altuia, se ţineau în coada cirezii şi goneau cu coarnele ciutele din locurile unde s-ar fi putut ivi vreun rival.

După-masă ne-am întins cu toţii pe patul cald. Dersu povestea una din întîmplările prin care trecuse. Alături de el stăteau Cijan-Bao şi Cean-Lin, care-l ascultau cu cea mai mare atenţie. După exclamaţiile lor mi-am dat seama că goldul le povestea ceva interesant, dar somnul m-a biruit în cele din urmă.

La 9 septembrie ne-am continuat drumul spre Sihote-Alin. În pădurile bogate sînt totdeauna multe păsări. Afară de ciocănitori negre, alunari, ghindari, ciocănitori pestrițe, porumbei sălbatici, corbi, vulturi și scorțari specifici taigalei ussuriene, mai erau aici, în apropierea rîului, pe locurile vechilor pîrjoluri acoperite cu puiet de foioase, ciocănitori sure, solitare. Udegheii le numesc ciocănitori-de-pămînt, fiindcă își caută hrana pe pămînt și nu în copaci. La apropierea oamenilor, păsările acestea țipau îngrozite și se ascundeau cît puteau mai iute în desișul pădurii.

În alt loc am zărit prin iarbă cîțiva sturzi roșiatici. Cînd ne-au auzit pașii, s-au ridicat toți odată și s-au așezat pe ramurile din apropiere, ciripind ca și cum și-ar comunica unii altora cele întîmplate. Prin tufișuri umblau de colo-colo niște păsărele mici, drăguțe, cu spinarea dungată și căpșorul alb. Erau muscari siberieni. Odată cu dispariția gîzelor, trebuie să plece și ei în țări mai calde. Timpul de plecare se apropia. Nu degeaba se strîngeau muscarii în stoluri. Deasupra grohotișurilor se roteau doi ulii. Iepurii-fluierători erau o momeală foarte atrăgătoare pentru ei. Rozătoarele acestea sînt însă foarte precaute. Nu pleacă departe de vizuină și, la cel mai mic semn de primejdie, se ascund printre pietre. Totuși răpitoarele, pîndindu-i cu răbdare, nu rămîneau fără pradă.

Tot mergînd, ziua trecu pe nesimțite. Soarele se pregătea de culcare. Raze aurii pătrundeau în adîncul pădurii, făcînd-o cît se poate de atrăgătoare.

Am iuțit pasul.

Cărăruia pe care mergeam șerpuia întruna, trecînd de pe un mal pe altul. Valea, care se îngusta din ce în ce mai mult, se lărgi deodată. Relieful luă un aspect nelămurit, vag. Ajunsesem la izvoarele rîului Takunci, unde

se unesc trei pîraie. Ne aflam, așadar, la poalele munților Sihote-Alin.

Ramurile de munți foarte erodate și tăiate de pîraie dădeau impresia unor dealuri despărțite unul de altul. Departe, în spatele lor, se vedea creasta cumpenei de ape, străjuind izvoarele lui Takunci ca un zid înalt. Natura parcă voise să despartă net regiunea litoralului de bazinul rîului Iman. La confluența celor trei pîraie se întindea o poiană mititică, pe care se ridica o fanză, micuță și ea, acoperită cu scoarță de copac și cu fîn.

Lîngă fanză am dat de un chinez bătrîn, care trăia acolo în sihăstrie. Cînd ne-a văzut ieșind din desiș, prima lui mișcare a fost să fugă, dar probabil că amorul-propriu, vîrsta înaintată și simțul ospitalității l-au ținut pe loc. Bătrînul se zăpăcise și nu mai știa ce să facă.

Pe acea vreme începuse urmărirea braconierilor și alungarea lor din ținut. Chinezul se gîndea probabil c-o să fie arestat și trimis sub escortă tocmai în Golful Olga. Foarte tulburat, s-a așezat pe o buturugă și nu s-a putut liniști multă vreme. Răsufla din greu și avea fața acoperită cu broboane de sudoare.

Soarele se ascunse dincolo de munți, lumina magică ce poleia pădurea se stinse, și totul fu cuprins de înserare : odată cu ea veni și răcoarea.

Locul unde se ridica fanza îmi plăcea foarte mult, așa că am hotărît să dormim acolo.

Dersu și Cijan-Bao, după ce l-au salutat pe bătrîn în felul lor, s-au apucat să ațîțe focul și să facă de mîncare. M-am așezat deoparte, cercetîndu-l pe bătrînul chinez.

Era înalt, puțin adus de spate, cu ochi negri, tulburi, cu o barbă lungă, rară și căruntă. Gîtul vînos, fața întunecată plină de zbîrcituri și nasul ascuțit îl făcea să semene cu o mumie. Era îmbrăcat într-o cămașă veche de pînză

albastră, decolorată din vremuri străvechi și peticită grosolan, peste care se încinsese cu un brîu vechi, de care atîrnau într-o parte cuțitul de vînătoare, o lopățică pentru dezgropat jenșen-ul și o tășcuță pentru cremene și iască. Purta pantaloni albaștri și un soi de opinci rudimentare, făcute din piele de elan și prinse cu nojițe, iar la cap se legase cu o cîrpă înnegrită de fum și soioasă.

Îmi trecu prin minte că s-o fi speriat de mine. Mă simțeam vinovat, și cînd Arinin îmi aduse o cană de ceai și două bucăți de zahăr, mă sculai, mă apropiai de chinez și i le dădui. Bătrînul se zăpăci de tot și scăpă cana din mînă, vărsînd ceaiul. Mîinile începură să-i tremure și-i dădură lacrimile. Căzu în genunchi și rosti cu glas sugrumat :

— Tau-se-ba, Ta-lai-in ! (Mulțumesc, căpitane !)

L-am ridicat, spunîndu-i :

— Bupa, be-hai-pa, laturl ! (Nu-i nimic, nu-ți fie frică, bătrîne !)

Ne-am văzut apoi de treburile noastre. Eu m-am apucat să desenez traseul parcurs în timpul zilei, iar Dersu și Cijan-Bao găteau. Încetul cu încetul, bătrînul se mai liniști. După ceai, în jurul focului, l-am întrebat cum de ajunsese pe Takunei.

Chinezul îmi spuse că-l cheamă Li-Țun-bin, are 74 de ani, s-a născut la Tianțzin și că se trage dintr-o familie de oameni bogați. Fiind încă tînăr, se certase cu părinții. Un frate mai mic l-a jignit de moarte. Era la mijloc o femeie. Deoarece taică-său luase partea fratelui mai mic, se văzuse silit să plece din casa părintească, ducîndu-se pe Sungari, de unde se mutase în ținutul Ussuri, așezîndu-se pe rîul Daubihe. Mai tîrziu, a trecut pe rîul Ulahe, apoi a stat pe rîurile Sudzuhe, Phusun și Vai-Fu-dzin, ajungînd în sfîrșit pe Takema, unde locuiește de 34 de ani. Pe

timpuri se ocupase cu vînătoarea. Prima lui armă fusese o pușcă cu fitil, pe care dăduse 30 de samuri de cea mai bună calitate. Umblase apoi în căutarea rădăcinii prețioase de jenșen. La bătrînețe n-a mai putut vîna și nu-i rămăsese decît să prindă sălbăticiuni în capcane. Îi plăcuse rîul Takunci și se mutase aici de mulți ani. Trăia singur pe-acele meleaguri. Rarcori mai ajungea cîte un băștinaș, și asta din întîmplare, iar el cobora la gura rîului Takema numai o dată sau de două ori pe an. Bătrînul își aminti apoi de maică-sa, de copilărie, de grădină și de casele părintești aflate pe malul unui rîu.

În cele din urmă tăcu, lăsă capul în piept și rămase pe gînduri.

Privii împrejur. La foc eram numai noi doi. Dersu și Cijan-Bao plecaseră după lemne.

Noaptea promitea să fie friguroasă. Pe cerul spuzit de stele se întindea fîșia lată a Căii-Laptelui. Un vînt rece, pătrunzător, sufla de la nord-vest. Înfrigurat, am intrat în fanză, lăsîndu-l pe chinez singur la foc.

Observai că Dersu trecea pe lîngă bătrîn în vîrful picioarelor, vorbea în șoaptă și făcea cît mai puțin zgomot cu putință.

Din cînd în cînd, mă uitam la ușă și-l vedeam pe bătrîn stînd în același loc și în aceeași poziție. Vîlvătaia focului îi lumina fața îmbătrînită, făcînd să joace pe ea umbre roșii și negre. Părea venit din altă lume, părea un om de fier încins la roșu. Chinezul era atît de cufundat în gîndurile lui, de parcă ar fi uitat cu totul de prezența noastră.

La ce s-o fi gîndit ? La tinerețe desigur, la o altă viață pe care și-ar fi putut-o înjgheba, la neamuri, la femeia pe care o iubise, la anii petrecuți în sihăstria din taiga...

Seara tîrziu mă uitai din nou pe fereastră. Bătrînul sufla în focul aproape stins. Flăcări palide îi luminau pentru o clipă fața uscățivă, apoi se stingeau.

Stătea în același loc, cu capul sprijinit în mîini și privea la jăratic, amintindu-și de trecutul îndepărtat. Am vrut să-l strig, dar nu m-am putut hotărî.

În cele din urmă, terminîndu-mi lucrul, am închis caietul și am vrut să mă culc, dar mi-am amintit de bătrîn și am ieșit din fanză. De la foc nu mai rămăseseră decît cîțiva tăciuni. Vîntul care sufla din cînd în cînd împrăștia scînteile pe pămînt. Chinezul ședea tot pe buturugă, ca și cu un ceas mai înainte, cufundat în gînduri. Îi spusei lui Dersu să-l cheme în fanză.

— Nu trebuie, căpitan ! îmi răspunse în șoaptă goldul, apăsînd pe cuvintele „nu trebuie", și-mi spuse că în astfel de cazuri, cînd omul își aduce aminte de viața pe care a trăit-o, nu se cade să-l tulburi.

Mi-am dat și eu seama, că în adevăr, în asemenea clipe, nu trebuie să tulburi omul ; m-am înapoiat în fanză și m-am culcat.

Vîntul vuia trist în horn și făcea să foșnească iarba uscată de pe acoperiș. De afară se auzea ceva zgîriind peretele ; probabil că vreo tufă sau vreun copac din apropiere își clătina ramurile uscate.

Legănat de aceste sunete, am adormit ca un prunc. Cînd m-am trezit, a doua zi, soarele era sus. M-am îmbrăcat în grabă și am ieșit din fanză. Totul era alb de brumă. Apa înghețase în băltoace. Sub stratul subțire de gheață se vedeau bășici de aer. Iarba uscată, galbenă-brună, avea străluciri ce-ți luau ochii. Buturugile, pietrele și pămîntul bătătorit de pe potecă erau acoperite cu un strat de brumă mat și rece.

Privind împrejur, am băgat de seamă că toate lucrurile care în ajun erau împrăştiate în jurul fanzei fuseseră orînduite cu grijă sub şopron. La foc stăteau Cijan-Bao, Dersu şi Cean-Lin, vorbind încetişor între ei.

— Dar bătrînul unde-i ? îi întrebai.

Cijan-Bao îmi arătă cu mîna spre pădure. Abia atunci am zărit la marginea poieniţei un altar mititel făcut din trunchiuri de copaci şi acoperit cu scoarţă de cedru. Bătrînul stătea în genunchi în faţa altarului şi se ruga. L-am lăsat în pace şi m-am dus la rîu să mă spăl. După un sfert de ceas, bătrînul s-a înapoiat în fanză şi a început să-şi pregătească traista.

— Încotro are de gînd să plece ? îmi întrebai tovarăşii.

Cijan-Bao îmi spuse că bătrînul se hotărîse să se înapoieze în patrie, să se împace cu fratele lui, dacă mai era în viaţă, şi să-şi sfîrşească zilele acolo.

După ce-şi făcu traista, bătrînul scoase de pe mîna stîngă o brăţară de lemn, mi-o întinse şi zise :

— Ia-o, căpitane ! Păstrează-o ! o să-ţi aducă noroc !

I-am mulţumit pentru dar şi mi-am pus pe loc brăţara.

După aceea, bătrînul făcu cîte o plecăciune pînă la pămînt spre cele patru puncte cardinale — îşi lua rămas bun de la munţi, de la fanză şi de la rîul care-i potolise de atîtea ori setea.

Lîngă fanză creşteau două lariţe, sub care se afla o bancă mică. Li-Ţun-bin adresă copacilor o vorbire înduioşătoare. Spunea că i-a sădit cu propriile-i mîini şi i-a văzut crescînd mari sub ochii lui. Ani de-a rîndul se odihnise pe bancă în ceasul cînd se lasă răcoarea înserării, şi acum trebuia să se despartă pentru totdeauna de ei. Bătrînul, cu ochii în lacrimi, se închină iarăşi pînă la pămînt.

Şi-a luat apoi rămas bun de la tovarăşii mei. S-au închinat şi ei pînă la pămînt în faţa lui, l-au ajutat să-şi pună traista, i-au dat un toiag în mînă şi l-au însoţit pînă la marginea pădurii.

La capătul poienii, bătrînul se întoarse şi mai privi o dată locul unde trăise atîţia ani în singurătate. Zărindu-mă, îmi făcu semn cu mîna ; îi răspunsei la fel şi simţii brăţara jucîndu-mi pe braţ.

La înapoierea lui Dersu, Cijan-Bao şi Cean-Lin, ne-am strîns traistele şi am pornit pe drumul nostru. La marginea pădurii, m-am oprit, aşa cum făcuse şi bătrînul şi-am privit înapoi.

Parcă se schimbaseră toate ! Poieniţa asta şi căsuţa, care deunăzi mi se păruseră atît de plăcute, erau acum reci, străine, pustii...

Capitolul X
O DESCOPERIRE SINISTRĂ

Pantele domoale ale munţilor Sihote-Alin. — Izvoarele rîului Armu. — Schelete în taiga. — Un fenomen meteorologic. — Tean-cin-laza. — Munţii Sihote-Alin. — Cedri tîrîtori.

De la mica fanză începuse urcuşul pe Sihote-Alin, mai întîi domol, apoi cu o pantă din ce în ce mai inclinată. Pe partea răsăriteană a culmii cresc păduri mixte de răşinoase, alcătuite din următoarele specii : cedru, brad, pin, lariţă, arţar şi mesteacăn cu scoarţa galbenă, scămoasă. Vegetaţia ierboasă e formată din ferigă, strigoaie, lăcrămioare, trifoi, măcriş trifoios şi diferite specii de rogoz pitic.

Urcuşul spre culmea munţilor Sihote-Alin era foarte abrupt şi a trebuit să ne agăţăm cu mîinile de bolovani şi de rădăcinile copacilor. După indicaţiile barometrului aneroid, trecătoarea se afla la înălţimea de 875 m deasupra nivelului mării. Pe versantul apusean al culmii vegetaţia e mai omogenă decît pe cel răsăritean. Pe aici se trece brusc de la o specie la alta a arborilor care alcătuiesc pădurile. Mă aşteptam să văd pe creasta munţilor vîrfuri dezgolite. Dar n-a fost aşa ; în faţă se întindea un şes înalt, asemănător unui podiş, pe care creşteau lariţe rare năpădite de muşchi, fără nici un fel de subarboret. Nu se vedeau nicăieri nici tufe, nici iarbă. Pretutindeni, numai muşchi. Ca să pot scoate o bucată de rocă, a trebuit să dau

la o parte un strat gros de mușchi. Probele luate erau de porfir cuarțic și liparit.

După ce ne-am odihnit puțin în trecătoare, am plecat mai departe. Intenția mea era să străbatem platoul și să coborîm la rîu pe cealaltă parte a lui. Dar, oricît mergeam, nu i se vedea deloc capătul. În față se întindea un șes pustiu, mlăștinos, acoperit cu o pădure sărăcăcioasă. Nici un deal, nici o movilă, nici o vîlcea ! Credeam că am ajuns pe un podiș și nu mai știam dacă mergem în lungul lui sau îl tăiem de-a curmezișul. Deodată, am auzit un clipocit. Am rămas și mai uimit. Curînd însă s-a lămurit totul. Versantul apusean al munților Sihote-Alin era în aceste locuri atît de lin, că ochiul nu percepea de loc înclinarea. În fața noastră se afla rîul Armu, cel mai mare afluent al Imanului, în care se varsă pe cursul mijlociu, pe partea dreaptă. Mă uitai la barometru. Acul indica 697 mm, ceea ce, raportat la nivelul mării, dădea o înălțime absolută de 770 m. Însemna că de pe vîrf coborîsem numai cu 105 m, ceea ce pe kilometru revine la o diferență de nivel de 10 m. Pe partea apuseană a munților, nivelul apei din rîu era cu 225 m mai sus decît pe cea răsăriteană.

La izvoare, rîul Armu e format din pîraie la fel de mari. Am ajuns chiar în locul unde acestea se unesc. Cean-Lin aprecia lungimea lor la cîte două zile de mers pe jos.

Sfătuindu-mă cu el, am hotărît să urmez pîrîul din stînga (cel mai apropiat de Sihote-Alin), apoi să urc pînă la cumpăna apelor, să înaintez puțin pe culme și să ies la izvoarele rîului Takema.

Rîul Armu are aici o lățime de aproape 6 m și o adîncime de 45 cm. Apa e de culoare roșiatică și n-are temperatura scăzută, specifică pîraielor iuți de munte. Albia e plină de bușteni, fapt ușor de explicat dacă ții seama de curentul destul de domol al rîului : copacul odată căzut, rămîne pe loc.

Lîngă rîu pădurea e mult mai deasă, fiind formată din arin, mesteacăn alb, molid şi brad şi foarte multă lariţă. Aici e adevărata taiga : sălbatică, pustie şi neprietenoasă. Toate vietăţile se feresc de ea, aşa că nu se văd nicăieri urme de animale ; în două zile n-am întîlnit nici o pasăre. Taigaua aceasta influenţează şi psihicul omului, lucru de care m-am convins văzîndu-i pe tovarăşii mei de drum. Mergeau tăcuţi, fără să-şi vorbească unul altuia, copleşiţi parcă de o povară invizibilă.

Ca de obicei, pe la trei după-amiază ne-am căutat un loc de tabără. Dersu şi Cijan-Bao o luară spre dreapta, iar eu cu Cean-Lin şi Arinin ne îndreptarăm spre malul pîriului. Deodată, auzirăm nişte strigăte ; ne chema Dersu. Ne-am dus imediat într-acolo. Strecurîndu-mă prin desişul pădurii, am zărit o poieniţă pe care erau împrăştiate nişte pete albe. Dersu şi Cijan-Bao le examinau cu atenţie. Am crezut la început că sînt nişte muşuroaie, dar, după expresia gravă de pe chipul tovarăşilor mei, mi-am dat seama că trebuie să fie vorba de cu totul altceva decît de nişte muşuroaie. Venind mai aproape am desluşit nişte cranii de om. Erau şase cu totul ; pe lîngă ţigvele acelea erau împrăştiate şi alte oase.

Şase schelete de om ! Cum muriseră oare oamenii aceia ? Este unul din misterele pe care taigaua cea neîngăduitoare nu le dezvăluie.

Dersu examină îndelung oasele, discutînd din cînd în cînd cu Cijan-Bao. După părerea lui, oamenii nu fuseseră ucişi, fiindcă nici un craniu nu era spart. Nu muriseră nici de vreo molimă. De boală nu mor toţi deodată, ci pe rînd : în timp ce unul îşi dă sufletul, ceilalţi se tîrăsc mai departe. Dersu cercetă trunchiurile copacilor. După arsurile de pe scoarţă stabili data ultimului incendiu. Trecuseră doi ani de atunci, iar pentru că şi oasele purtau urme de foc, se putea presupune că în timpul pîrjolului ca-

davrele se și prefăcuseră în schelete. Focul distrusese și ultimele rămășițe de îmbrăcăminte. Totuși, lîngă oseminte trebuia să fi rămas vreun lucru care n-ar fi putut să ardă și cu ajutorul căruia ar fi posibil să stabilim de ce neam erau cei morți. Dersu și Cijan-Bao răscoliră mușchiul dimprejur și găsiră curînd un ceaun de tablă, un topor, un cuțit ruginit, o sulă cu mîner făcut dintr-un cartuș tras, un amnar, o pipă, o cutie de metal și un inel de argint. Pe baza acestor obiecte, Dersu a dedus că morții fuseseră niște coreeni căutători de aur. Probabil că încercaseră să ajungă la malul mării, dar se rătăciseră prin taiga și muriseră de foame. Și cînd te gîndești că salvarea le era atît de aproape ! Încă o zi de mers, și ar fi ajuns la fanza bătrînului chinez fugit departe de lume, la care ne petrecusem noi noaptea din ajun.

Ca la un semnal, de parc-am fi fost vorbiți, ne-am dat jos traistele de pe umeri. Cijan-Bao și Cean-Lin scoaseră din rădăcini o buturugă, groapa rămasă o curățară de pietre și de pămînt, iar eu cu Dersu așezarăm în ea resturile de oase. După ce le-am acoperit cu mușchi și licheni și am așezat pe deasupra buturuga, am plecat spre rîu.

Era timpul să ne pregătim de înnoptat. Cijan-Bao și Cean-Lin n-au vrut să ne facem culcușul în apropierea rămășițelor pămîntești ale celor șase, așa că ne-am luat traistele, am mers vreun kilometru și jumătate și, găsind un teren mai neted pe malul rîului, ne-am instalat acolo tabăra. În amurg se întinse ceața. Plutind peste cumpăna apelor, se răspîndi pe coasta de apus a munților.

Seara am fost martorii unui interesant fenomen meteorologic. Pe la ora zece răsărise luna ; era atît de palidă, încît aproape că nici nu lumina. Mai tîrziu, ceața s-a destrămat și atunci dinspre discul lunii au pornit în sus și în jos două raze prelungi, ascuțite la capete. Fenomenul a

durat vreun sfert de oră, după care ceața reveni densă, compactă și prin ea luna se zărea doar ca o pată de lumină tulbure, cu contururi vagi, difuze ; începu o burniță care a durat toată noaptea, pînă-n zori.

Dimineața, pe 11 septembrie, timpul parcă se mai îmbunătăți. Ca să nu mai pierdem vremea, ne-am făcut traistele și am pornit în susul rîului Armu. Terenul era atît de neted și de uniform, că uitasem cu desăvîrșire că mă găsesc la poalele munților Sihote-Alin. Pădurea de rășinoase de aici nu-i prea grozavă ; arborii cresc cam alandala, iar lemnul n-ar puta sluji decît pentru foc. Poienile mlăștinoase sînt despărțite prin mici petice de pădure ; vîrfurile copacilor și numeroase ramuri sînt uscate.

Pe la orele 11 dimineața ne-am luat rămas bun de la rîul Armu și am cotit brusc spre răsărit. Și aici urcușul era tot atît de domol ca în dreptul rîului Takunci.

Am urcat Sihote-Alin-ul pe nesimțite, apropiindu-ne de versantul rîpos dinspre răsărit. Ceața s-a împrăștiat, așa că ne-am putut orienta cu ușurință.

În stînga, la vreo 15 km, se ridica un munte înalt, vulcanic. Cean-Lin, care cunoștea bine locurile, ne informă că acest munte nu are nici un nume și că se găsește la izvoarele rîului Sița. Ne aflam chiar în dreptul văii rîului Tean-cingouza [18], care se varsă în Takema pe dreapta, mai sus de Takunci. Ca dimensiuni, primul rîu e ceva mai mic decît al doilea. Pîlcurile de mesteceni de la izvoare arată că pe vremuri s-a abătut asupra acestor locuri un puternic incendiu care a distrus toată pădurea de rășinoase. Partea învecinată a munților Sihote-Alin, dinspre rîul Takema are aspectul unui munte alungit, fără creste. Chinezii îl numesc Tean-cin-laza [19].

Nu ne-a fost dat să admirăm mult timp această splendidă panoramă. Norii au învăluit din nou culmea munților Sihote-Alin ; se porni iarăși o ploaie măruntă și deasă.

E greu să faci ridicări topografice pe vreme de ploaie ; hîrtia se umezește, iar mînecile ude îți mînjesc desenul. Umbrelă n-aveam, lucru de care-mi părea cum nu se poate mai rău. De cîte ori lucram la planșetă, Cean-Lin ținea întinsă deasupra ei o batistă ca s-o ferească de ploaie. Curînd însă n-a mai folosit nici stratagema asta : s-a udat și batista, lăsînd să picure apă drept peste desenele mele.

— Așteaptă, căpitan ! îmi spuse Dersu și, dînd o fugă în pădure, jupui scoarță de copac, tăie cîteva ramuri și îmi făcu la iuțeală o apărătoare.

Și de data asta, ca de atîtea alte ori eram în admirația spiritului inventiv al lui Dersu. Era nemaipomenit de descurcăreț. Oricît de gravă sau primejdioasă ar fi fost o situație, Dersu n-avea probleme. La impas, afla soluțiile cele mai ingenioase și depășea orice dificultate. Nu se putea ca să aibă nevoie de un lucru și să nu-l găsească imediat, chiar acolo, la îndemînă.

Urmîndu-ne traseul propus, am cotit spre nord, mergînd de-a lungul munților Sihote-Alin spre un vîrf înalt pe care-l văzusem la nord-est.

N-am străbătut drum lung. De teamă să nu ne rătăcim prin munți din cauza ceții, am hotărît să facem tabăra devreme. Din fericire, Cijan-Bao a descoperit între stînci o văgăună plină cu apă de ploaie și, în apropiere, desișuri uscate de cedru tîrîtor. Ne-am întins cortul, am făcut focul și ne-am uscat îmbrăcămintea.

Spre seară, Dersu s-a dus la vînătoare și a împușcat o kabarga. Kabarga sau moscul siberian este un animal paricopitat, asemănător cu antilopa, avînd înălțimea de vreo 70 cm și lungimea de 1—1,10 m. Picioarele din spate sînt ceva mai lungi decît cele din față ; de aceea, animalul, stînd pe toate patru picioarele, are spatele ceva mai înălțat. Are gîtul lung, capul mic, prelung, cu ochi de culoare închisă, expresivi și un nas mobil. N-are coarne ; în

schimb, natura l-a înzestrat cu colţi : femelele îi au mici şi rămîn acoperiţi de buze, dar masculii au colţi lungi, ascuţiţi, care ies în afară cu cîte 5—6 cm şi se îndreaptă în jos. În timpul rutului, masculii se bat între ei şi-şi provoacă răni destul de grave. Spre deosebire de alte paricopitate, kabarga are vezică biliară şi o pungă de mosc. Coloritul animalelor e brun-închis bălţat ; au o blană groasă, dar care se rupe uşor cînd este atinsă de glonţ ; face mişcări sacadate şi nesigure, iar atunci cînd strigă, scoate sunete stridente şi triste. În timpul rutului, masculii răspîndesc în jurul lor un miros puternic, caracteristic.

Seara am mîncat carne fiartă de kabarga, care avea însă un iz neplăcut. Cean-Lin spunea că miroase a muşchi de copac, Cijan-Bao avea impresia că are gust de răşină, iar Dersu zicea că-i ca smîrdarul. Prin locurile pe unde trăieşte kabarga se găsesc berechet muşchi, răşină şi smîrdar, dar mai mult ca sigur că în cazul de faţă carnea mirosea a mosc.

În ziua următoare, pe 12 septembrie, am rămas cu tabăra tot acolo din cauza ploii. Trebuia să aşteptăm să treacă vremea rea. În ţinutul Ussuri ploile de toamnă nu durează niciodată prea mult ; în schimb, au un caracter torenţial. Toată ziua am stat în cort şi am desenat ridicări topografice. Noaptea s-a pornit un vînt puternic care bătea în rafale. Din loc în loc s-au ivit stelele şi, ca totdeauna în astfel de cazuri, în zori s-a lăsat un ger cumplit. De jur împrejur era complet alb ; muşchiul umed îngheţase, trosnind sub picioare. Lăsam urme adînci, fapt de care Dersu şi Cijan-Bao erau foarte nemulţumiţi căci aceste urme ne-ar fi putut demasca. De altfel, amîndoi dădeau dovadă de multă prudenţă în toate împrejurările, chiar şi atunci cînd ne aflam departe de orice locuinţă şi era exclus să ne întîlnim cu careva.

Cercetînd împrejurimile am constatat că ne găsim chiar în dreptul izvoarelor rîului Siţa [20].

De la muntele Tean-cin-laza, munţii Sihote-Alin înaintează mai întîi spre nord-est, apoi cotesc spre nord-vest. În acest cot al lanţului muntos se ridică un munte vulcanic conic, ascuţit la vîrf, înalt de 1 230 m. Mai departe, munţii Sihote-Alin se intind spre nord. La vreo 5 km de muntele conic, cotesc spre răsărit, formînd muntele cu două vîrfuri pe care l-am numit Verbliud * (1 100 m). Apoi culmea mai face un cot spre apus. De aici lanţul îşi reia vechea direcţie şi merge pînă la celălalt munte, pe care-l văzusem în ajun din depărtare.

Toată această parte a munţilor Sihote-Alin e complet dezgolită şi, după toate aparenţele, pe aici n-au fost niciodată păduri. Dacă priveşti culmile de jos, din văi, pare că pe lîngă vîrfurile golaşe creşte iarbă. Călătorul fără experienţă se grăbeşte să treacă de zona pădurilor, ca să iasă mai curînd la fîneţele alpine. Dar mare-i e deznădejdea cînd în loc de iarbă ajunge la un brîu de cedri tîrîtori. Rădăcinile acestei plante arborescente se află în susul coastei, iar tulpina şi ramurile se întind în jos, ieşind în întîmpinarea celui care urcă pe munte. E foarte greu să mergi printre cedrii tîrîtori : fără să fii înarmat cu un topor nu se poate face nimic. Piciorul tot mereu lunecă de pe ramuri, iar cînd cazi, rămîi călare pe crengi, cu picioarele în aer. În plus, brîul acesta nici nu poate fi evitat, pentru că înconjură tot vîrful. Mai sus, pe Sihote-Alin urmează smîrdari pitici, merişori, rododendroni, muşchi, apoi vin lichenii şi încep vîrfurile golaşe. În ziua aceea am ajuns pînă la poalele muntelui în formă de cupolă şi am înnoptat în curmătura din preajma lui.

---

* Cămila (în l. rusă) *(n. ed.)*.

Capitolul XI
O TRAVERSARE PRIMEJDIOASĂ

Muntele Şaitan. — Rîul Siţa. — Izvoarele rîului Takema. — Cresc apele. — Trecem rîul pe plută. — Dersu în primejdie. — Copacul legat. — Salvarea. — Înapoi spre mare. — O neînţelegere plină de haz. — Pîraiele de pe litoral. — Stînca Van-Sin-laza. — Foca vitulină. — Tabără la gura rîului Kulumbe. — Cerbul pătat.

Noaptea am dormit prost şi ne-a fost frig, aşa că ne-am bucurat nespus cînd s-au ivit primele semne ale răsăritului. Soarele era încă ascuns dincolo de orizont, dar dădea destulă lumină.

Ce frumos e să priveşti munţii din înaltul cerului ! Oriîncotro te-ai uita, nu vezi decît munţi, cu vîrfuri cînd ascuţite, cînd ca nişte creste de cocoş, cînd netede ca tipsiile, cînd ca o cupolă, asemănătoare cu talazurile ce se ascund unele după altele şi se pierd în depărtări, topindu-se în neguri.

Dar iată că a răsărit soarele şi a încălzit pămîntul. Bruma a pierit, şi iarba, din cenuşiu-argintie, s-a făcut din nou brună-gălbuie şi uscată.

Ne-am strîns traistele şi am început urcuşul pe cel mai înalt munte. Ne-am oprit de mai multe ori să ne odihnim, iar am urcat şi abia la amiază am ajuns în vîrf. Aici barometrul arăta o înălţime de 1 570 m. L-am botezat muntele Şaitan. Acesta e punctul cel mai înalt din partea centrală a munţilor Sihote-Alin. Versanţii dinspre răsărit sînt stîncoşi şi abrupţi, iar cei apuseni sînt lini. Bolovanii care

acoperă vîrful Şaitan erau atît de compact aşezaţi, încît puteai crede că i-ar fi bătătorit cineva dinadins, aşezîndu-i unul lîngă altul.

Coborîrea de pe munte ne-a luat şi ea mult timp. În şaua următoare, barometrul a arătat 1 066 m. De aici, munţii Sihote-Alin cotesc spre nord-est.

Mai departe n-am mai mers pe culme, ci am început coborîrea în valea rîului Siţa. De pe un munte înalt trebuie să cobori totdeauna cu grijă, fără grabă, oprindu-te din cînd în cînd ca să te mai odihneşti şi să te orientezi.

Grohotişurile, muşchiul şi cedrul tîrîtor rămăseseră în urmă. Găseam acum coacăzi negri. Mai jos creştea scoruşul, lariţa şi mesteacănul pitic, după care urmau cedrul, apoi mesteacănul negru, stejarul şi toţi ceilalţi arbori. În timpul popasului, pînă să fiarbă apa de ceai, am izbutit să fac cîteva fotografii.

La izvoare rîul Siţa e format din două pîraie. La rîndul lui, fiecare e alcătuit din alte două, apoi din alte două şi încă din două. Toate pîraiele se scurg într-o depresiune largă, ferăstruită de rîpe.

Nicăieri lanţul munţilor Sihote-Alin nu e atît de măreţ ca la izvoarele rîului Siţa. Aici pare într-adevăr un lanţ toare şi au împuşcat un saik [21].

Prin locurile denudate am văzut peste tot şisturi cristaline şi cuarţuri colorate cu oxid de cupru. Chinezii spun că în rîul Siţa se găseşte aur, iar în munţi, cristal de stîncă. Pe valea rîului Siţa au fost pe vremuri păduri bune de răşinoase şi mixte, dar au ars. Acum pe locul pîrjolurilor au crescut pîlcuri de mesteceni în vîrstă de 25 de ani.

Valea rîului Siţa e socotită ca loc bun de vînătoare şi, într-adevăr, întîlneam aproape la fiecare pas urme de cerb. Pămîntul bătătorit, tufele roase, smocurile de blană şi bucăţile de coarne rupte arătau că pe aici se dădeau mereu lupte între cerbi.

Spre seară am ajuns la o mică fanză, construită, după spusele lui Cean-Lin, de un coreean căutător de aur. Nu găsise aur, dar prinsese mulți samuri în anul acela. Ne-am oprit acolo. Pe seară, Cean-Lin și Dersu au fost la vînătoare și au împușcat un saik [21].

Au stat amîndoi toată noaptea ca să usuce carnea.

Mai departe, drumul mergea pe lîngă rîul Sița. Rîul e lat de vreo 4 m, adînc de 0,6 m, iar pe cursul inferior are multe praguri și e vijelios. Pe măsură ce ne îndepărtam de cumpăna apelor, valea se îngusta din ce în ce, prefăcîndu-se pînă la urmă într-un defileu adînc. De amîndouă părțile se înălțau terase fluviatile vechi, formate din șisturi argiloase cu interstrate de gresie galbenă microgranulară și cuarț de un alb lăptos. Șisturile sînt foarte frămîntate și par ondulate.

Pe stînga terasei se ridică o stîncă singuratică, asemănătoare cu un turn vechi. Am urcat pînă în vîrful ei împreună cu Cean-Lin ca să privesc de sus spre izvoarele rîului Takema. Mai era mult pînă acolo. Rîul cotește spre nord și îmbrățișează izvoarele rîului Kusun. Chiar la izvoare Takema mai primește pe dreapta și pe stînga cîte un afluent. Cel din dreapta se numește Cen-Șenza [22], iar cel din stînga, Seaodunța [23]. Ceva mai sus de vărsarea ultimului, pe malul stîng al rîului Takema, se află, după spusele lui Cean-Lin, un munte stîncos, pe care udegheii se tem să-l urce. Acolo se rostogolesc totdeauna pietre — băștinașii spun că e lăcașul duhului rău, al lui Kakzamu.

Din toate cele relatate mai sus rezultă că lanțul munților Sihote-Alin formează cu rîul Takema un unghi la început mic, care crește din ce în ce mai mult, pe măsură ce rîul se abate spre sud.

După ce am coborît de pe Sihote-Alin în valea rîului Sița, am dormit în mica fanză de vînătoare a lui Cean-Lin, acolo unde timp de doi ani a prins 86 de samuri.

Pe la amiaza zilei următoare am ajuns la rîul Takema şi ne-am îndreptat în josul lui, ţinînd partea dreaptă a văii.

În drum am văzut un urs şi cîţiva cerbi.

După ce am admirat o priveliştc frumoasă de munte, am pornit mai departe pe malul drept al lui Takema, instalîndu-ne tabăra cu puţin înainte de a ajunge la rîul Seao-Dunanţa [24].

Timpul, care de dimineaţă era posomorit, s-a înrăutăţit şi mai mult către sfîrşitul zilei, cînd s-a pornit o ploaie puternică. De la primele picături ne-am dat seama că avea să dureze. Ne-am întins cu grijă corturile, am adunat lemne uscate şi ne-am petrecut noaptea în linişte. Dimineaţa, ploaia s-a înteţit şi mai mult, aşa că a trebuit să rămînem pe loc o zi întreagă. Tovarăşii mei de drum îşi petreceau timpul vorbind, dormind sau bînd ceai, iar eu mi-am văzut de lucrările mele obişnuite. Pe la unsprezece dimineaţa s-a dezlănţuit o furtună aprigă, dar de scurtă durată. Fulgere nu se vedeau, tunetul bubuia undeva printre norii care se buluceau în dezordine, iar vîntul îşi schimba mereu direcţia. Toată ziua şi toată noaptea a plouat întruna cu o perseverenţă uimitoare. În zorii zilei de 17 septembrie, norii s-au împrăştiat şi a căzut din nou brumă. Vîrfurile munţilor sclipeau de zăpadă, parcă ar fi fost împodobiţi de sărbătoare. Pămîntul, încălzit de razele soarelui, începu să se dezgheţe. Apa, care amuţise, reînvie, scurgîndu-se pe coaste în şuvoaie subţirele, care se îngroşau şi se iuţeau cu cît coboram mai mult. Faptul acesta ne-a mai dat curaj. Ca şi cum ne-am fi vorbit, ne-am strîns la iuţeală traistele şi am plecat încrezători mai departe, ajungînd la amiază în apropierea rîului Iogotho (Agato), care se varsă în Takema pe partea stîngă. Mergînd în lungul lui, poţi ajunge la rîul Cee-Beazanı (afluentul lui Kusun). Cu toate încercările noastre, n-am

reuşit să ajungem în ziua aceea pînă la gura rîului Tean-cin-gouza. Potecuţa ne duse la o fanză mică, construită într-o pădure deasă, la 1 km depărtare de Takema ; am dormit acolo, iar dimineaţa ne-am continuat drumul în josul rîului Takema.

După furtună timpul s-a îmbunătăţi şi înaintam destul de repede.

Am observat că, de fiecare dată cînd poteca se apropia de rîu, tovarăşii mei de drum vorbeau neliniştiţi între ei. Curînd totul se lămuri. Din cauza ultimelor ploi, apele Takemei crescuseră peste nivelul obişnuit, ceea ce era de ajuns ca să ne împiedice trecerea prin vad. Nu ne mai rămînea decît să mergem pe malul drept pînă la rîul Seao-Kunci, trecînd apoi prin trecătoare în valea lui Ilimo, sau să traversăm apele Takemei pe undeva mai sus de afluentul Takunci. Drumul pe rîul Ilimo era lung şi ocolit. Ne-am sfătuit şi am hotărît să-l trecem pe o plută, şi numai dacă nu s-o putea, să urcăm pînă la izvoarele rîului Ilimo şi să mergem pe acesta spre vărsarea Takemei.

Pentru aceasta trebuia să găsim o porţiune de rîu cu apă liniştită şi destul de adîncă. Am găsit curînd un loc prielnic, ceva mai sus de ultimul prag. Albia trecea pe lîngă malul opus, iar pe partea noastră se întindea o fîşie lungă de prundiş, acoperită cu apă. Am doborît trei brazi înalţi, i-am curăţat de ramuri, i-am tăiat în jumătate şi am înjghebat o plută destul de rezistentă. Pentru că am terminat treaba tocmai cînd se însera, am amînat traversarea pentru a doua zi.

Seara am ţinut din nou sfat. S-a hotărît ca, în momentul cînd apa va duce pluta de-a lungul malului opus, Arinin şi Cijan-Bao să sară numaidecît de pe ea, iar eu să arunc lucrurile pe mal. Cean-Lin şi Dersu urmau s-o dirijeze. Apoi trebuia să sar eu, după mine Dersu, iar Cean-Lin la urmă.

A doua zi, aşa am şi făcut. Am pus traistele în mijlocul plutei, am aşezat peste ele puştile, iar noi ne-am postat la cele două capete. Abia împinsesem pluta de la mal, că a şi luat-o apa şi, cu toate strădaniile noastre, a dus-o mult mai jos de locul în care ne făcusem planul să debarcăm. De cum ne-am apropiat de malul opus, Cijan-Bao şi Arinin, apucînd cîte două puşti au sărit de pe plută. Împinsă de cei care săriseră pe mal, pluta s-a îndepărtat spre mijlocul rîului. Cît a mai mers de-a lungul malului, am aruncat lucrurile. Dersu şi Cean-Lin au făcut toate sforţările s-o aducă mai aproape de ţărm, ca să pot sări şi eu. În clipa cînd trebuia să sar i se rupse prăjina lui Cean-Lin, care căzu cu capul în apă şi porni înot spre mal. Am pus atunci mîna pe prăjina de rezervă ca să-l ajut pe Dersu. Ceva mai departe se vedea un pinten de stîncă. Dersu îmi strigă să sar cît se poate mai repede. Neştiind ce are de gînd, am continuat să manevrez cu prăjina. Nici nu mi-am dat seama cînd Dersu m-a luat în braţe şi m-a aruncat în apă. M-am agăţat cu mîinile de-o tufă şi am ieşit pe mal. În aceeaşi clipă, pluta se lovi de stîncă, se învîrti în loc şi ajunse din nou în mijlocul rîului. Dersu rămăsese singur pe ea. Am plecat în fugă pe mal, cu gîndul să-i întindem goldului o prăjină, dar rîul făcea tocmai acolo un cot şi n-am mai putut ajunge pluta. Dersu se căznea din răsputeri s-o împingă spre mal. Dar ce însemna forţa lui în comparaţie cu torentul apei ? În faţă, la vreo treizeci de metri, se auzea zgomotul apei la prag. Era limpede că Dersu n-o să poată stăpîni pluta şi, cu siguranţă, curentul o să-l ducă drept la cascadă. Nu departe de prag ieşea din apă o cracă a unui plop înecat. Pluta, cu cît se apropia de cascadă, cu atît o ducea apa mai repede. Pieirea lui Dersu părea iminentă. Alergam de-a lungul malului şi strigam nici eu nu ştiu ce. Prin desişul pădurii văzui că Dersu aruncă prăjina, se duce la marginea plutei şi, în

clipa cînd trecu în goană pe lîngă plop, sări ca o pisică pe cracă şi se prinse cu mîinile de ea.

După un minut, pluta ajunsese la prag. Capetele buştenilor se mai arătară încă de două ori din apă, apoi se făcură ţăndări. Un strigăt de bucurie îmi ieşi din piept, dar mă cuprinse numaidecît o altă îngrijorare : cum să-l aducem pe Dersu de pe cracă, cît timp aveau să-l mai ţină puterile ? Craca ieşea din apă înclinată cu un unghi de 30°. Dersu se ţinea de ea din răsputeri, cu mîinile şi cu picioarele. Din nenorocire, n-aveam nici o frînghie. Ne slujisem de toate frînghiile ca să legăm pluta şi acum se duseseră la fund cu ea cu tot. Ce era de făcut ? Tărăgăneala îi putea fi fatală. Puteau să-i îngheţe mîinile, să obosească şi atunci... M-am sfătuit cu ceilalţi. Cean-Lin ne atrase atenţia că Dersu ne făcea semne cu mîna. Din cauza zgomotului apei nu puteam auzi ce spune. În cele din urmă pricepurăm : ne striga să tăiem un copac. Să doborîm un arbore în dreptul lui Dersu era primejdios, căci putea să-l dea jos de pe craca de care se ţinea. Trebuia deci să-l tăiem ceva mai la deal de locul în care se afla. Am ales un plop mare şi am tăbărît pe el, dar Dersu ne făcea semn cu mîna să ne oprim. Ne-am apropiat atunci de un tei. Dersu iar ne făcu semn că nu. Ne-am dus în cele din urmă la un brad înalt... Dersu dădu din cap aprobator. Abia atunci l-am înţeles. Bradul n-are crengi groase şi de aceea nu se putea împotmoli în rîu, ci avea să plutească. Îi zării în acel moment pe Dersu arătîndu-ne cureaua. Cijan-Bao înţelese despre ce-i vorba : ne spunea că trebuie să legăm bradul. Începui să desfac traistele şi să adun tot ce putea sluji drept frînghie. Am folosit toate curelele de armă, cingătorile şi nojiţele de la încălţăminte. Am găsit încă o curea în traista lui Dersu. Le-am înnodat pe toate una de alta şi am legat un capăt de brad.

Puserăm mîna pe topoare. Bradul începu să se clatine. Încă un mic efort şi bradul căzu în apă. Cijan-Bao şi Cean-Lin l-au prins de capătul curelei şi l-au legat de-un ciot. Apele vijelioase îndreptară numaidecît bradul spre prag ; după ce descrise o curbă pe la mijlocul rîului, o luă spre mal, iar în clipa cînd vîrful trecu prin faţa lui Dersu, acesta se prinse cu mîna de cetină. Îi întinsei apoi o prăjină şi-l scoaserăm fără nici o greutate la mal.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-i mulţumesc pentru că mă azvîrlise la timp de pe plută. Dersu s-a fîstîcit, spunînd că aşa şi trebuia să fie, căci dacă sărea el şi rămîneam eu pe plută, pieream cu siguranţă, pe cînd aşa eram acum din nou împreună. Avea dreptate ; totuşi, îşi pusese viaţa în primejdie ca să nu mi-o risc cu pe-a mea.

Omul uită repede pericolul. Abia l-a trecut şi într-o clipă e gata de glumă. Cean-Lin se tăvălea de rîs şi se maimuţărea, imitîndu-l pe Dersu cum stătea agăţat de cracă. Cijan-Bao spunea că Dersu se prinsese atît de tare de cracă, încît îi trecuse prin minte că goldul s-ar putea să fie neam cu vreun urs. Rîse şi Dersu, amintindu-şi cum căzuse Cean-Lin în apă. Rîse şi de mine, cum m-am trezit pe mal fără să ştiu. Apoi am pornit să ne căutăm lucrurile împrăştiate. După ce-am isprăvit, s-a ascuns şi soarele dincolo de pădure. Seara am stat mult la foc. Cijan-Bao şi Cean-Lin ne-au povestit cum li se mai întîmplase să fie gata-gata să se înece şi cum scăpaseră cu viaţă. Încetul cu încetul, ne-am potolit. Oamenii şi-au mai fumat un timp lulelele pe tăcute, apoi s-au pregătit de culcare, iar eu mi-am văzut de jurnal.

În jur era întuneric. Apa rîului părea o prăpastie fără fund, în care se oglindeau stelele. Sus, pe cer, nu se clinteau, iar jos, pe apă, pluteau, pîlpîiau, piereau şi reapăreau.

Eram foarte bucuros că scăpasem teferi cu toții. Cu aceste gînduri, mulțumit, ațipii.

A doua zi, am mers mai departe pe valea rîului Takema și la trei și jumătate după-amiază am ajuns pe malul mării fără nici un fel de peripeții. Era 22 septembrie. Cu ce plăcere m-am întins pe-o rogojină curată, în fanza unor tazi! Udegheii, ospitalieri, nu mai știau cum să ne intre în voie. Unii ne-au adus carne, alții ceai, alții pește uscat. Am făcut o baie, m-am schimbat și m-am apucat de lucru.

Următoarele două zile au fost ploioase, mai ales ultima. În consecință, mi-am permis luxul să lenevesc mai îndelung în pat. Seara, înainte de culcare, tazii au scos pentru ultima oară jăraticul din sobă și l-au pus în mijlocul fanzei, în căzănelul cu cenușă. Noaptea mă trezi un zgomot puternic. Afară furtuna era în toi ; ploaia bătea în ferestre. Uitasem cu totul unde mă găsesc ; mi se părea că dorm în pădure, lîngă foc, sub cerul liber. Prin întuneric zării luminița palidă a jăraticului aproape stins și mă speriai.

— Dersu, Dersu ! strigai. Scoală-te repede ! Ploaia o să stingă focul !

Dersu, se ridică de la locul lui.

— Lasă, lasă, căpitan ! Nu-i nimic ! Facem îndată focul mai aproape ! spuse el și dădu să-și caute toporul. Ptiu ! îi auzii deodată glasul. Tu la mine păcălește ! La noi doarme în fanză. La tine, căpitan, joacă.

Abia atunci mi-am dat seama că nu dorm în pădure, ci în fanză, în pat, sub o plapumă călduroasă. M-am culcat din nou cu o plăcere de nedescris și am adormit buștean, legănat de zgomotul ploii.

În dimineața de 25 septembrie ne-am despărțit de rîul Takema și am pornit mai departe, spre nord. L-am poftit pe Cean-Lin să meargă cu noi, dar a refuzat. Se apropia vremea vînătorii de samuri ; trebuia să-și pregătească

plasa, uneltele și tot ce e necesar pentru vînătoarea de iarnă. I-am dăruit o carabină sistem Berdan și ne-am despărțit ca doi prieteni[25].

De la Takema spre nord pornesc două drumuri : unul, pe munte, departe de mare ; al doilea, chiar pe plajă. A. I. Merzleakov cu catîrii a luat-o pe primul drum, iar eu l-am urmat pe-al doilea.

Drumul lui A. I. Merzleakov începea de la fanza udegheului Siu-Hu și se îndrepta spre răsărit, tăind cîteva mici trecători. Traversînd rîul Hulia, a cotit spre nord-est, apoi a mai tăiat un rîu, Șoomi (pe la izvoare), și după trei zile a ieșit pe rîul Kulumbe. Acolo, lingă stînca Mafa, a văzut într-un loc cărbuni la suprafața pămîntului. După trecătoare, urmînd un alt pîrîu fără nume, a ajuns pe rîul Naina, la fanzele unor coreeni.

După cum am mai spus, eu am ales al doilea drum, cel de pe țărmul mării.

Ajungînd la gura rîului Takema, am văzut că, în timp ce fusesem în munți, rîul își schimbase locul de vărsare. Acum curgea pe stînga văii, iar în punctul unde îl traversasem cu barca se formase un grind înalt de nisip și pietriș. În regiunea de litoral, gurile rîurilor se deplasează deseori din pricina inundațiilor și a acțiunii valurilor mării.

Denudările mari de pe litoral, la nord de Takema, sînt alcătuite mai ales din lave și tufuri (dacit biolitic), iar mai departe se întind roci de șisturi feldspatice și diorite. Malul e de tipul culiselor. În adevăr, masele de stîncă ies una în spatele alteia, semănînd cu niște culise de teatru. În apropierea malului nu sînt nicăieri insule. Pe țărm, lîngă promontoriile distruse de talazurile mării, s-au format în unele locuri niște arce. Mai tîrziu, bolțile lor s-au prăbușit și au rămas doar coloanele, locuri preferate de păsări, care vin aici să se odihnească.

După Takema se înșiruie în ordine următoarele pîraie: Koami (în limba udeghee Agana, iar pe hărțile maritime Loaengou); apoi, lîngă capul Bolișev, Șoomi (în limba chineză Seami, în udeghee Somi). Văile lor s-au unit în apropierea mării, formînd o depresiune întinsă, acoperită cu o pădure rară. Șoomi are o lungime de 12 km și izvorăște de lîngă muntele Tumannaia, unde se află o trecătoare spre rîul Takema și apoi spre regiunea Ilimo.

Valea ultimului pîrîu e disproporționat de largă, mai ales în partea ei superioară. Munții de pe stînga sînt atît de erodați, încît se poate trece pe nesimțite în valea rîului Kulumbe, vecin cu acesta. Am remarcat aici aceleași grohotișuri ca și pe rîul Aohobe. În grohotișuri se găsesc gropi cu un diametru de vreo 2 metri și o adîncime de un metru și jumătate, care joacă rolul unor colectoare de apă. Prin ele, apa pătrunde în pămînt și apare iarăși la suprafață lîngă vărsarea rîului.

La nord de rîul Șoomi regiunea are un caracter pronunțat muntos. Se prea poate ca aceasta să fie doar o impresie datorată contrastului dintre dealurile vulcanice ascuțite și suprafața netedă a mării.

Pădurile rare care acoperă coastele munților sînt formate îndeosebi din stejar mongolic, tei de Amur și mesteacăn dauric. Dintre arbuști se găsesc aici mai ales călin, taulă, lespedeță, măceș și alun. De pe coastele stîncoase am cules clopoței (platicodon cu floare mare), una dintre cele mai obișnuite și mai frumoase plante din asociația alunișurilor și pajiștilor, apărute pe locul pădurilor arse. Denumirea speciei din care face parte acest clopoțel arată că are flori foarte mari; apoi am văzut cimbrișorul cu flori violete aspre, ofilite, și șopîrliță-mare cu tulpini catifelate-pubescente cu frunze scurte, ascuțite la vîrf și dințate. Nu pot spune ce fel de flori are. Judecînd după co-

rolă, mi s-a părut că nu sînt albe, ci albastre. Apoi omagul, o plantă înaltă, luxuriantă, cu un puf fin pe partea superioară a tulpinii și cu frunze mari, catifelate ; florile lui uscate, așezate în ciorchini mari, sînt probabil de culoare albastră-închisă. În sfîrșit, gușa-porumbelului, cu frunze mici ; petalele i se scuturaseră și nu mai rămăseseră decît caliciile în formă de cupă, cu staminele prelungi ieșite în afară.

Vizitarea rîului Șoomi ne-a luat destulă vreme. După-amiază ne-am înapoiat pe malul mării, îndreptîndu-ne spre munții de pe partea stîngă a văii. Udegheii îi numesc Saha-duoni și Kanda-duoni (capul Ciorta Kanda). Au o înălțime de circa 420 m.

După vreo două ore și jumătate ne-am apropiat de rîul Kulumbe. Promontoriul sudic de pe dreapta merită o atenție deosebită. Aici se pot observa mostre splendide de coloane de bazalt. Pe stînga rîului se ridică o terasă înaltă, mărturie a mișcării de înaintare a liniei țărmului.

Pe malurile rîului și pe insule cresc sălcii cu trunchi subțire iar pe terasă, o pădure rară de tei și de stejar. În spatele pădurilor se înalță o stîncă mare, pe care chinezii din partea locului au numit-o Ian-tun-laza [26].

Trecînd rîul Kulumbe prin apă, am urcat pe terasă, am făcut focul și ne-am așezat să ne uscăm hainele. De acolo, de sus, se vedea perfect tot ce se petrecea în apă.

Era tocmai vremea cînd peștele keta își depunea icrele. Fundul rîului era acoperit de mii și mii de pești. Uneori rămîneau nemișcați, dar apoi brusc, ca și cum s-ar fi speriat de ceva, se aruncau într-o parte și se lăsau duși de curent.

Cijan-Bao a împușcat doi pești. Ne-au ajuns tocmai bine pentru masa de seară.

La capătul nordic al văii, în locul unde terasa fluviatilă vine în contact cu munții, drumul e închis de o stîncă înaltă, alcătuită din andezit cu hornblendă. Nu te poți urca pe ea decît cățărîndu-te, dar nu te poți ține nici de pietre, fiindcă se clatină și ies din lăcașurile lor. Pe cealaltă parte a stîncii poteca merge de-a lungul unei cornișe la o înălțime de 20 m deasupra nivelului mării. Să mergi pe potecă în pas normal, cu fața înainte e foarte primejdios, deoarece cornișa este extrem de îngustă ; se poate înainta numai într-o rînă, cu fața întoarsă spre perete și ținîndu-te cu mîinile de ieșindurile stîncii. Cornișa nu e dreaptă, ci înclinată spre mare. Aici mulți oameni și-au pierdut viața. Udegheii numesc această stîncă Kule-Rapani, iar chinezii îi zic Van-Sin-laza, după numele chinezului Van-Sin, prima victimă a imprudenței. E riscant să mergi pe cornișă încălțat cu cizme. De obicei, oamenii trec pe aici în picioarele goale sau își pun o încălțăminte moale, uscată. De asemenea, peste stînca Van-Sin-laza nu se poate trece pe timp de ploaie, dimineața pe rouă, sau pe polei.

După ce-am trecut rîul Kulumbe prin apă, ni s-a udat încălțămintea, așa că am amînat pentru a doua zi traversarea stîncii Van-Sin-laza. Pe cînd ne căutam un loc de tabără, s-a ivit din apă un animal. Cu capul ridicat, ne iscodea cu vădită curiozitate. Era un vițel-de-mare (focă).

Foca sau vițelul-de-mare face parte din familia pinnipedelor. Corpul ei, mai lung de 2 m are o greutate de vreo 80 kg. Pe țărmurile din ținutul Ussuri, viței-de-mare se întîlnesc pretutindeni, dar cu cît mergi mai spre nord, cu atît găsești mai mulți, deoarece pe litoral nu sînt oameni. Animalul are o culoare cenușie-deschisă, cu o nuanță argintie, cu pete inelare de culoare mai închisă, net vizibile. Își petrece mai tot timpul în apă, dar uneori

iese „la odihnă“ pe stîncile de pe mal. Somnul vițelului-de-mare e foarte agitat : se trezește des și privește în jurul lui. Are auzul și vederea mai bine dezvoltate decît celelalte simțuri. Pe cît e de stîngaci pe uscat, pe atît e de iute în apă. În mediul lui natural devine chiar agresiv și atacă pînă și omul. O trăsătură caracteristică a vițelului-de-mare e curiozitatea și preferința pentru... muzică. Vînătorii îl ademenesc fluierîndu-i sau lovind ritmic cu un bețișor vreun obiect metalic.

Dersu îi strigă ceva. Foca se dădu la fund, dar după un minut reveni la suprafață. Goldul aruncă în ea cu o piatră. Foca se lăsă din nou în adînc, dar ieși numaidecît și, cu capul ridicat, se încăpățîna să se uite la noi, scoțîndu-l pe gold din răbdări. Omul puse atunci mîna pe armă și trase. Glonțul izbi apa foarte aproape de animal.

— Ehei, frate, ai dat greș ! îi spusei.

— La mine sperie la el, răspunse Dersu. Nu vrei împușcă la el.

L-am întrebat de ce o gonise. Îmi spuse că ce, altă treabă n-avea decît să stea să numere cîți oameni veniseră pe mal ? Omul, da, are tot dreptul să numere animale, dar foca ? ! Purtarea animalului îi rănise amorul propriu de vînător.

Restul zilei l-am petrecut astfel : Cijan-Bao cu Dersu au plecat să cerceteze stînca, să dea jos bolovanii șubreziți și să facă trepte pe unde se putea, iar eu am rămas să desenez traseele parcurse, pînă aproape de seară.

După ce mi-am terminat treaba, am chemat cîinele și, cu arma în mînă, m-am dus să fac o plimbare pe mal.

Ajungînd la rîul Kulumbe, m-am așezat pe un bolovan, atent la sunetele abia perceptibile, la șoaptele ce potopesc taigaua în amurg. Oceanul necuprins, Pămîntul dormitînd, adîncul cer întunecat stropit cu milioanele-i

de aştri neştiuţi închipuiau, toate, o lume plină de grandoare.

Cîinele şedea lîngă mine, ascultînd şi el, cu urechile ciulite, freamătul tainic al codrului. Deodată tresări şi privi încordat în susul rîului. Din spate auzii un fel de fîşîit. Mă întorsei brusc. O siluetă greoaie, cenuşie se mişca pe lîngă rîu... Era un urs enorm. Lecţia pe care o primisem cu un an în urmă pe rîul Mutuhe îmi rămăsese vie în minte, aşa că m-am abţinut să trag. În schimb Alipa n-a rezistat şi s-a pornit să latre. Ursul s-a oprit, a adulmecat jur împrejur, apoi s-a întors şi, mîrîind, s-a pierdut în desişurile sălciilor.

M-am sculat şi am pornit în grabă spre tabără. Focul ardea cu o flacără vie, proiectînd o lumină roşie asupra stîncii Van-Sin-laza. Oamenii se foiau pe lîngă el : îl recunoscui pe Dersu : înteţea focul. Scînteile, ca nişte jocuri de artificii, se înălţau, se risipeau în ploaie şi se stingeau încet în văzduh.

După un sfert de ceas eram cu ai mei. După-masă am stat mult de vorbă lîngă foc : mai mult povestea Dersu şi Cijan-Bao ; eu îi ascultam. Timpul se scurgea pe nesimţite. Cînd am terminat de vorbit, constelaţia Gemenilor arăta miezul nopţii. Am mai pus lemne pe foc, ne-am înfăşurat în pături şi ne-am culcat. Nu ştiu de ce, dar tabăra din acea seară mi-a lăsat una din cele mai tulburătoare amintiri.

A doua zi, pe 26 septembrie, ne-am trezit cu toţii foarte devreme. Cerul era împurpurat. Soarele, care răsărise, părea turtit. Barometrul arăta 758 mm, iar temperatura era de +6° C.

Ne beam ceaiul încălzindu-ne la foc. Deodată îl aud pe Cijan-Bao exclamînd. Mă întorc şi, ce-mi văd ochii ? ! Un miraj. Pe deasupra apei, plutind în văzduh se vedeau o corabie, două goelete, nişte munţi în spate, apoi răsări

ca din senin o zidiтură, un fel de casă, dar nu era în stilul caselor ruseşti şi nu semăna defel nici cu o fanză chinezească. Fenomenul a durat cîteva minute, apoi totul păli şi încetul cu încetul se destrămă în neant.

Bineînţeles, au urmat comentariile noastre. Cijan-Bao spunea că pe litoral, fenomenul mirajului se produce numai toamna şi, mai cu seamă în primele ore ale dimineţii. Am încercat să-i lămuresc pe ai mei ce este mirajul ca fenomen optic, cum se explică el din punct de vedere ştiinţific, dar n-am reuşit să mă fac înţeles. Citeam pe chipul lui Dersu că nu este de acord cu mine şi că numai din delicateţe nu mă contrazice. Mi-am zis atunci că voi relua discuţia cînd vom fi pe drum.

Părăsind tabăra, i-am pus tot felul de întrebări ca să aflu cam ce gîndeşte el. Mai întîi s-a codit şi-mi pierdusem chiar orice speranţă de a mai căpăta răspunsuri la întrebările mele. În pledoaria mea, însă, rostisem un cuvînt care, cum s-ar zice, „i-a dat brînci". Pomenisem la un moment dat de „umbră" şi, prin asta, am pus degetul pe rană. Numai că, pentru Dersu, noţiunea de „umbră" avea sensul de umbră-astrală, confundîndu-se în mintea lui cu ideea de suflet. Au urmat o serie de explicaţii de-ale lui Dersu asupra fenomenului mirajului, dar într-o formulare teribil de încîlcită. În închipuirea lui, suflet — adică umbră (hania), au nu numai oamenii, animalele, păsările, peştii, insectele, ci şi plantele, ba chiar şi pietrele şi, în genere, toate lucrurile neînsufleţite.

— Oameni doarme, zicea Dersu, hania pleacă, umblă ; hania înapoi vine — oameni se trezeşte.

În timp ce omul doarme, sufletul părăseşte trupul, călătoreşte şi vede multe, de toate. Aşa se explică visele. Sufletul lucrurilor neînsufleţite are şi el această capacitate de a-şi părăsi vremelnic învelişul material. În concepţia lui Dersu, mirajul la care asistasem nu era altceva

decît umbra (hania) reflectată de obiectele care, în acel minut, se aflau în stare de repaos. Omul primitiv, însuflețind toate lucrurile din natură, își explică minunat de simplu un fenomen optic atît de complex cum este mirajul.

Traversarea peste stînca Van-Sin-laza era într-adevăr foarte primejdioasă. Mă străduiam să nu privesc în jos și-mi mutam piciorul cu o deosebită precauție dintr-un punct în altul. Ultimul venea Dersu. Cînd l-am văzut coborît teafăr pe mal, am răsuflat ușurat.

Cum treci de stîncă, dai de un pîrîiaș numit Dzaleankuni (pe hărți, Taleankuni) ; alături de el se înalță muntele Uongu, iar după aceea urmează pîraiele : Mamokci și Asektani (pe hărți, Ostegni). De la gura lui Kulumbe pînă la Asektani sînt 10 kilometri.

Aceste locuri sînt foarte interesante din punct de vedere zoo-geografic. Aici se găsește ultima rezervație naturală cu cerbi pătați. Ca dimensiuni, aceste animale ocupă un loc intermediar între căprioară și iziubri, fiind unicul reprezentant al cerbilor codați. Coloritul de vară e foarte pestriț : fondul blănii e roșu-cărămiziu, pe părțile laterale ale corpului are șapte rînduri de pete albe de mărimea unui măr, iar pe spinare o fișie neagră ; coada, pe care o mișcă întruna, e împodobită cu fire negre, lungi. Iarna cerbul pătat devine brun-cenușiu, iar petele dispar aproape în întregime. Gîtul musculos e acoperit cu o blană destul de lungă, care în față și pe piept este ceva mai închisă decît pe restul corpului. Coarnele masculilor, care n-au ramura de deasupra ochilor ca iziubrii, sînt foarte prețuite de chinezi.

În ținutul Ussuri cerbul pătat trăiește în partea sudică. Granița nordică a răspîndirii lui în bazinul rîului Ussuri poate fi considerată rîul Iman, iar pe litoral rîul Amagu (capul Arka). În ultimii douăzeci de ani, aria locuită de cerbii pătați s-a redus mult. În locurile pe unde înainte

vreme rătăceau turme întregi s-au așezat coreenii și au distrus pădurile. Bietele animale au fost împinse spre nord, dar, neputînd să suporte viața în pădurile de rășinoase, au dispărut curînd. În prezent, în tot ținutul Ussuri nu mai sînt decît trei rezervații naturale : insula Askold din golful Petru cel Mare, izvoarele rîului Sudzuhe, în regiunea muntoasă de pe malul mării Japoniei, între rîurile Kulumbe și Naina (Capul Arka).

Capitolul XII
COREENII, VÎNĂTORI DE SAMURI

Pîraiele din regiunea litoralului. — Fanza coreeană. — Piua de apă. — Rîul Naina. — Capcană coreeană pentru samuri. — Capul Arka. — Rîul Kvandagou. — Rîul Kudea-he. — Clima regiunii de litoral. — Fenologia. — Granițe botanice și zoo-geografice. — Rîul Amagu. — Elanul.

Cu cît înaintam spre nord, cu atît terasele de pe malul mării erau mai înalte. Ele sînt foarte dezvoltate mai ales lîngă gurile pîraielor Happaksi, Bula (în limba chineză Iandioza), Tolomghi, Kulumbe, Momokci și Naina, unde ating o înălțime de aproape 15 m. Lîngă Momokci aceste terase pătrund adînc în vale și merg pe marginile ei sub forma unor cornișe foarte pronunțate. Terasele au o bază masivă, iar partea lor superioară e alcătuită din fărîmături colțuroase, amestecate cu argilă, din care cauză sînt totdeauna înmlăștinite pe deasupra. Aici, pe malul mării, am întîlnit pentru întîia oară pîlcuri de larițe.

Geografia litoralului aflat între pîraiele Momokci și Naina e următoarea : lanțul înalt al munților Gabadi face un unghi ascuțit cu malul mării ; de cealaltă parte a culmii se găsește bazinul rîului Kulumbe, iar dincoace curg pîraie mărunte numai cu denumiri udeghee — Iașu (pe hărți, Iaciașu), Uiahghi-Biazani, Sapke, Kaputî, Ianuja și altele. Între ele sînt de remarcat trei vîrfuri muntoase : Gabadi, Diuhane și Iandoiuza, iar lîngă gura

rîului Iaşu, stînca singuratică Kada-Budi-duoni. Pe hărţile maritime poartă numele de Ojidania*.

De la rîul Kulumbe spre nord, pînă la rîul Naina, rocile se scucced în felul următor : mai întîi andezit desfăcut în coloane, avînd oarecum forma de evantai, apoi dacit cu tridimit şi şisturi cuarţitice. În apropierea rîului Momokci (Capul Aleksandr), munţii sînt formaţi din porfirit cuarţitic foarte alterat şi o rocă extrem de compactă de granit autometamorfozat.

În sfîrşit, lîngă rîul Naina, prin locurile denudate, se întîlneşte o rocă brună complexă şi puternic metamorfozată.

La picioarele teraselor rîului Naina, chiar pe malul mării, am dat de o fanză coreeană. Locuitorii ei se ocupau cu pescuitul crabilor şi cu prinderea samurilor. În fanză erau nouă coreeni neînsuraţi. Doi erau îmbrăcaţi chinezeşte, iar unul ca udegheii. Îşi împletiseră părul în coadă şi se răseseră pe frunte. Multă vreme am crezut că sînt de naţionalitatea pe care o arătau costumele ce le purtau, dar abia mai tîrziu am aflat realitatea. Apropiindu-ne de fanză, am auzit un clipocit şi apoi sunetul provocat de căderea unui corp greu. În primul moment nu l-am luat în seamă, dar cînd zgomotul apei s-a repetat de mai multe ori, am întrebat de unde vine. Cijan-Bao mi-a spus că este o piuă coreeană pusă în mişcare de apă:

Pivele de acest fel se fac lîngă pîraie, şi iată cum : se pune pe două reazeme un mic ax cu rotire liberă, care trece printr-un fel de pîrghie lungă cu braţe neegale. De braţul scurt e fixat un pisălog greu, sub care se află o piuliţă mare de lemn. Celălalt braţ (cel lung) are la capăt o cupă. Apa care se scurge printr-un jgheab umple cupa. Ajungînd la o greutate considerabilă, cupa se lasă în jos,

* Muntele Aşteptării (în l. rusă) (*n. ed.*).

ridicînd pisălogul. În clipa cînd cupa ajunge jos şi se înclină, apa se varsă dintr-o dată din ea, iar pisălogul, nemaiavînd o contragreutate care să-l ţină în sus, cade cu putere în piuliţă.

Dintre toate popoarele orientale de pe continentul Asiei primii care au imaginat folosirea forţei vii a apei au fost coreenii. Chinezii nu au asemenea mecanisme. Uneori pivele se fac în casă sau chiar în fanză. În ultimul caz, în loc de cupă, pîrghia are la un capăt un fel de lopată, şi mecanismul e pus în mişcare apăsînd cu piciorul. Această muncă o îndeplinesc de obicei femeile.

Cînd m-am înapoiat în fanză, am mai auzit un zgomot care venea din magazie, unde coreenii măcinau, folosindu-se de două pietre de moară aşezate una peste alta, pe care le învîrteau cu mîna. De piatra de deasupra e fixată o pîrghie scurtă, care o şi pune în mişcare. Grăunţele se toarnă într-o ladă de lemn, de unde curg, în spaţiul dintre cele două pietre, printr-o gaură făcută în piatra de deasupra.

Cum era şi de aşteptat, coreenii s-au arătat foarte neliniştiţi cînd ne-au văzut. În fanză era loc destul şi ne-am aranjat pe unul dintre paturi. Dersu s-a prefăcut că nu cunoaşte limba în care vorbeau şi-i asculta cu atenţie.

Din discuţiile lor a aflat că unii erau căutători de minereuri, iar alţii vînători veniţi după alimente de pe rîul Kulumbe, unde aveau fanze de vînătoare.

Ziua de 27 septembrie am consacrat-o cercetării rîului Naina, care, nu ştiu de ce, pe hărţile maritime se numeşte Iahodei-Sanka. Rîul, lung de 20 km, izvorăşte din munţii Kartu. La început curge de la nord la sud, apoi coteşte spre sud-est şi pe ultimii 10 km se îndreaptă spre mare de la vest la est. Acolo unde rîul coteşte spre sud-est se află o fanză de vînătoare. De aici, drept spre apus, merge

poteca pe care trecuse A. I. Merzleakov cu detaşamentul lui.

Fanza coreeană de vînătoare e o construcţie mică de bîrne, cu acoperişul în două ape, cu pantă mică, făcut din coajă de cedru. Are două sau trei ferestre, cîte una pe fiecare parte, şi două uşi ce dau totdeauna spre pîrîu. În interior, fanzele sînt la fel ca cele chinezeşti. Găseşti aici un cuptor cu un ceaun de tablă şi un „pat" de piatră încălzit pe dedesubt prin canale de fum. Toate obiectele din interior sînt făcute grosolan, de mîntuială, ca să nu-ţi pară rău că le laşi acolo dacă eşti nevoit să pleci în alt loc. Deşi interiorul fanzelor coreene este asemănător cu al celor chinezeşti, se pot deosebi totdeauna de acestea după tipul construcţiei.

Era vreme de toamnă şi coreenii începuseră să prindă samuri. În apropiere de fanză am văzut capcanele de samuri, aşa-numitele punţi. Pentru construirea lor, coreenii se folosesc de un buştean aşezat de-a curmezişul pîrîului, de pe un mal pe altul. Uneori, dacă locul e potrivit şi în apropiere nu sînt arbori doborîţi de vînt, se taie copaci anume în acest scop. Pe la mijlocul buşteanului se face un gărduleţ de nuiele, în care nu se lasă decît o trecere îngustă şi se pune în dreptul ei un laţ făcut din fibre, fixat în poziţie verticală. Pe ambele părţi ale capcanei buşteanul e cioplit, aşa încît samurul să n-o poată ocoli. Un capăt al laţului e legat de un beţişor, avînd o mică ieşitură, cu care abia se ţine pe un reazem. De beţişor e legată o greutate (un bolovan) de 3—4 kg. Ajuns pe punte, samurul, dînd de gărduleţul capcanei, caută să-l ocolească, iar ciopliturile netede de pe buştean îl împedică ; atunci încearcă să sară peste laţ, se încurcă în el şi-l trage, dînd jos beţişorul de pe reazem. Greutatea cade în apă împreună cu preţiosul animal.

Coreenii socotesc că meşteşugul cu care prind ei samuri e cel mai bun, deoarece cu capcana lor mergi la sigur şi nu se poate întîmpla să scape vreun samur. Afară de asta, sub apă, samurul se păstrează mai bine, căci nu-l pot mînca corbii sau gaiţele. În capcanele coreene, ca şi în cele chinezeşti, nimeresc deseori veveriţe, ierunci şi alte păsări mărunte.

Toată valea rîului fusese acoperită cu o pădure distrusă de un pîrjol care bîntuise cu cîţiva ani în urmă. În locul codrului de răşinoase crescuse o pădure tînără de mesteacăn, lariţă şi plop.

Spre seară ne-am înapoiat la fanză.

Deşi afară era frig şi vînt, Dersu n-a vrut să doarmă în fanză. Şi-a făcut culcuşul pe malul mării, la adăpostul falezei.

Seara, după cină, m-am dus să văd ce face. Şedea cu picioarele strînse sub el şi trăgea din lulea. N-am rezistat tentaţiei de a mă alătura şi-l rugai să-mi facă şi mie loc lîngă el, să ne încălzim cu cîte o cană de ceai şi să mai stăm un pic de vorbă.

— Dersu — ii spusei — mi s-a făcut dor de tine ! Cum nu eşti lîngă mine, simt că-mi lipseşte ceva.

— Mulţumesc, căpitan ! îmi răspunse el surîzînd. Mulţumesc ! La mine la fel este. La tine singur pe munte merge, la mine tare frică.

Îmi făcu loc şi mă aşezai lîngă el.

Dersu începu să-şi depene amintirile din vremea copilăriei, cînd, afară de golzi şi de udeghei, nu mai erau alţi oameni pe acolo.

Apoi tăcu şi căzu pe gînduri. În ochii minţii i se perinda trecutul îndepărtat. Era cufundat în întregime în aceste amintiri. M-am lăsat şi eu furat de gînduri. E drept că regiunea de litoral se popula cu mare iuţeală. Nu sînt departe timpurile cînd din taigaua primitivă, virgină, n-o

să mai rămînă nici urmă. Vor dispărea şi sălbăticiunile.

Stăteam tăcuţi, gîndindu-ne fiecare la acelaşi lucru.

— Cum mai departe trăieşte ? murmură din nou Dersu şi oftă din inimă.

— Nu-i nimic, bătrîne ! îi răspunsei. Cît ne-o fi dat să trăim au să ne ajungă toate din plin.

În acel moment se apropie Cijan-Bao şi ne povesti rîzînd cum un coreean călcase pe întuneric pe capul altuia, şi acesta drept răzbunare, îl mînjise pe obraz cu *kaşă* de ciumiză. Astfel a trebuit să ne abatem de la tema meditaţiei noastre.

A doua zi ne-am continuat drumul spre miazănoapte.

Timpul era posomorît, dar nu ploua.

La nord de rîul Naina pînă la rîul Amagu se întind andezite şi tufuri cuarţitice şi porfirice. O atenţie deosebită merită denudările de lîngă rîul Amagu (Capurile Belkin şi Arka). Aici, în straturile pestriţe de tuf, se pot vedea goluri cu concreţiuni de şpat calcaros şi dintr-o rocă moale verzuie. Hărţile maritime arată că pe acest mal se află două portaluri. Unul mic, chiar lîngă ţărm, iar celălalt, mai mare, în apă. În prezent, n-a mai rămas decît cel din apropierea malului. Udegheii îl numesc Sangasu, ceea ce înseamnă „pietre găurite", iar chinezii îi zic Kulunzuiza [27].

Despre aceste pietre găurite băştinaşii au următoarea legendă. Nişte oameni trăiau pe malul rîului Nahtohu, iar alţii pe rîul Şoomi. Ultimii şi-au luat neveste de pe rîul Nahtohu, dar nu le-au dat în schimb fiicele lor, aşa cum era datina. Udegheii de pe Nahtohu au venit spre Şoomi şi bărbaţii fiind plecaţi, şi-au luat cu forţa atîtea fete cîte le erau de trebuinţă. Cei de pe Şoomi i-a urmărit cu bărcile. Cînd au ajuns la capul Sangasu, n-au stat să-şi facă rugăciunea, ci au trecut pe lîngă bolta de pe mal cu strigăte şi ocări. Deasupra porţii au văzut un

corcodel, dar nu era o pasăre obişnuită, ci Temu (stăpîna mărilor). Un udegheu a tras într-însa dar n-a nimerit-o. Atunci bolta de piatră s-a prăbuşit şi a înecat amîndouă bărcile cu toţi cei douăzeci şi doi de oameni.

Ceva mai departe de stîncile Sangasu poteca părăseşte ţărmul mării şi o ia în sus, printr-o trecătoare, spre rîul Kvandagou (afluentul lui Amagu). Rîul, lung de vreo 30 km, are izvoarele tot acolo unde sînt şi cele ale rîului Naina. Kvandagou curge şi el la început printr-un defileu adînc, plin de stînci prăbuşite, apoi valea se lărgeşte. La început, cam jumătate din drum, rîul curge în direcţia nord-vest, cotind brusc spre nord-est şi urmîndu-şi cursul de-a lungul malului mării, de care e despărţit prin lanţul muntos Ceangotîcalani.

La ieşirea din munţi, rîul Kvandagou curge lin şi liniştit. Rătăceşte de pe o parte pe alta a văii, începe să se împartă în braţe încă de la deal şi se uneşte cu rîul Amagu chiar în apropiere de ţărmul mării.

După trecătoare, poteca o ia la început pe malul drept al rîului, pe urmă traversează o mlaştină şi trece pe cel stîng, revine apoi pe dreapta, şi continuă pe această parte pînă la vărsare. În jumătatea superioară, valea rîului Kvandagou e acoperită cu un codru de răşinoase, iar pe cea inferioară, numai cu păduri de foioase : plop, stejar, mesteacăn, plop negru, plop de munte, arţar etc.

Drumul pe rîul Kvandagou mi s-a părut foarte lung. Am făcut vreo două popasuri şi am mers mai departe, nădăjduind c-o să vedem marea dintr-un moment în altul. În cele din urmă, pădurea s-a rărit, poteca a urcat pe un deal scund şi în faţă ni s-a desfăşurat valea largă şi pitorească a rîului Amagu : pe malul celălalt se afla un sat. Am strigat şi au venit cîţiva copii cu barca. Lipsa noastră îndelungată îl neliniştise pe Merzleakov. Puşcaşii

erau cît pe ce să plece în întîmpinarea noastră, dar au fost sfătuiţi să mai aştepte puţin.

Peste cîteva minute, stăteam la masă într-o izbă, bînd lapte şi ascultînd raportul lui A. I. Merzleakov. Vestea că am sosit pe Amagu s-a răspîndit cu iuţeală în tot satul.

Următoarele trei zile am rămas acolo. Ne-am odihnit şi ne-am reîmprospătat forţele. M-am plimbat în fiecare zi pe malul mării, cercetînd împrejurimile. Rîul Amagu (în udeghee Amuli, iar în chineză Ama-gou) e format din unirea a trei rîuri : Amagu propriu-zis, Kvandagou, pe care venisem noi, şi Kudea-he, care se varsă în Amagu tot pe dreapta, ceva mai sus de Kvandagou. Din această cauză, privind dinspre mare, poţi lua, fără să vrei, pe Kudea-he drept rîul principal, dar în realitate el curge de la nord şi de aceea valea nu i se vede de după munţi.

Kudea-he e un rîuleţ iute, cu multe praguri, lung de vreo 20 km. Curge printr-o vale largă şi izvorăşte tot din lanţul Kartu. Partea superioară a văii e acoperită cu o pădure arsă. Pădurea tînără, apărută în locul ei, e formată mai ales din plop de munte, lariţă şi mesteacăn alb. Mai aproape de mare, în munţi, predomină esenţele răşinoase.

Se vede că partea de jos a văii Amagu a fost pe vremuri un golf maritim. Rîurile Kudea-he şi Kvandagou se vărsau pe atunci independent în mare. Apoi a avut loc procesul obişnuit de umplere a golfului cu aluviunile rîului şi retragerea mării. Pe stînga s-a mai păstrat şi acum o mlaştină prelungă de turbă, dar şi ea se găseşte într-o perioadă de secare. Astăzi rîul Amagu se varsă în mare în apropierea capului Belkin, formînd lîngă gură o mică baltă ce comunică cu marea printr-un prival îngust.

Sub raport climatic, această parte a litoralului se deosebeşte mult de regiunile de la apusul munţilor Sihote-

Alin. Vara este aici umedă şi răcoroasă ; toamna, lungă şi caldă ; iarna, uscată şi rece, iar primăvara, tîrzie. În prima jumătate a iernii nu ninge ; zăpezile cad numai în februarie şi martie. În schimb, lunile noiembrie şi decembrie sînt teribil de vîntoase. De obicei, vînturile suflă dinspre lanţul munţilor Kartu. După observaţiile băştinaşilor, dacă la apus, în munţi, cerul e senin, timpul va fi liniştit, dar dacă de dimineaţă se ridică de acolo nori cumulus, e semn sigur că va bate un vînt puternic de la nord-est. Din treizeci de zile, vreo cinci sînt liniştite, cu nori, dar fără ploaie, zece cu vînturi puternice, iar în rest bat vînturi care se pot numi de-a dreptul reci. În zori e linişte de obicei ; vîntul începe să sufle după răsăritul soarelui, întărindu-se treptat şi atingînd intensitatea maximă pe la ora două după-amiază. Apoi începe să scadă şi se opreşte după miezul nopţii.

În ţinutul Ussuri de Sud rumeguşul îngropat în pămînt putrezeşte repede şi se preface în îngrăşămînt, dar pe ţărmul mării nu putrezeşte timp de trei ani. Aceasta se explică prin faptul că vara, din cauza ceţurilor reci, pămîntul nu abureşte niciodată.

Pe Amagu primele zăpezi cad pe la mijlocul lui decembrie. Toamna e lungă şi caldă şi, drept urmare, ierburile nu se usucă, ci se veştejesc. Partea de jos a ierbii, care creşte pe muşuroaiele din locurile umede, rămîne încă mult timp verde, aşa că vitele cornute au ce să pască mai tot anul. Hrana cailor trebuie completată doar primăvara.

Deoarece primăvara e tîrzie, oamenii ară pămîntul abia în mai şi cosesc în august. Fiindcă vara e ceţoasă şi rece, grînele se coc tîrziu. Strîngerea recoltei are loc la sfîrşitul lui septembrie şi uneori se prelungeşte pînă la jumătatea lui octombrie. Toate legumele şi îndeosebi cartoful cresc bine ; numai pepenii galbeni şi cei verzi nu se coc. Perioada de înflorire a plantelor şi de coacere a

fructelor e întîrziată aproape cu o lună în comparaţie cu bazinul rîului Ussuri, aflat la aceeaşi latitudine.

Din punctul de vedere al florei, rîul Amagu nu e mai puţin interesant decît sub cel climatic. În munţi creşte destul de multă tisă. E curios că acest copac se întîlneşte pe litoral în mici pîlcuri şi nu pretutindeni. La sud de rîul Mutuhe tisa se găseşte doar ca arbore izolat. Teiul de aici nu atinge dimensiunile celui din ţinutul Ussuri de Sud, dar în schimb trunchiul lui e mai masiv şi nu-i scorburos. La izvoarele rîului Ussuri şi mai la sud se observă fenomenul invers : acolo, deşi teiul creşte sub forma unui copac mare, e aproape totdeauna găunos. Arinul de pe Amagu are şi el dimensiuni foarte mari şi se întîlneşte nu numai pe malurile rîului, ci şi pe coastele umbrite ale munţilor. Stejarul creşte mic, cu scoarţa alburie (pe partea dinspre sud are coaja de culoare mai închisă). Deşi ghinda se coace, totuşi nu cade singură, ci o doboară vînturile puternice de toamnă. Lîngă Amagu, cedrul, lariţa, bradul, pinul, mesteacănul şi plopul de munte cresc bine ; în schimb frasinul, arţarul şi în general toate esenţele tari cresc slab. Iedera manciuriană se întîlneşte rar şi e pipernicită, cu vîrfurile uscate. Rîul Amagu poate fi socotit drept limita nordică a viţei de vie sălbatice şi a nucului manciurian. Viţa de vie e scundă, creşte exclusiv pe părţile bătute de soare şi la adăpost de vînt, dar, cu toate astea, strugurii nu se coc. Pe rîul Kusun (ceva mai la nord) nu se mai întîlneşte deloc. Ţăranii de pe Amagu n-au văzut pe aici nuci ; doar în timpul unei inundaţii rîul a adus o ramură cu frunze verzi. Astfel au tras concluzia că undeva, în susul rîului, există cel puţin un nuc. Este extrem de interesantă influenţa mării asupra plantelor. De pildă, sunătoarea, omagul şi strigoaia, care cresc pe malul mării, conţin mult mai puţine substanţe otrăvitoare decît cele din munţi. Acelaşi lucru

se poate spune și despre mușcăturile șerpilor, bărzăunilor și viespilor.

Regiunea Amagu merită atenția naturalistului și sub raport zoo-geografic. De pildă, ursul negru de la sud ajunge doar pînă la rîul Kulumbe. Tigrii apar periodic. Pantere n-a întîlnit nimeni și în șapte ani au fost văzute o singură dată urme pe stînci, dar nu era sigur dacă fuseseră de panteră sau de tigru tînăr. „Cîinii sălbatici" de tipul șacalului se întîlnesc foarte rar.

Fiindcă la apus vremea se răcește mai devreme, samurii și veverițele își schimbă părul mai curînd decît pe malul mării (diferența e aproape o lună). După spusele unora, cînd au ajuns pe Amagu, au găsit aici dropii. Între 1904 și 1905 se mai întîlneau exemplare rare, dar mai tîrziu migrațiile lor au încetat. Cu vreo doi ani în urmă apăruseră din senin pe ogoare cîțiva fazani. Nu se știe de unde veneau, iar în anul următor au dispărut. O dată au văzut pe un stîlp de pe malul mării un vultur mare, brun-închis cu gîtul lung, golaș. Judecînd după descriere, trebuie să fi fost un condor. Probabil că ajunsese aici întîmplător, venind din Asia Centrală. Rîul Amagu e granița sudică de răspîndire a cocoșului-de-munte și granița nordică pentru ciocănitoarea verde.

La 4 octombrie am dat ordin oamenilor să se pregătească de drum. De data aceasta doream să urc pe rîul Amagu pînă la izvoare, apoi să trec peste culmea Kartu și să ajung la mare pe rîul Kulumbe.

Localnicii ne-au spus că amîndouă rîurile amintite au numeroase praguri și că în munți sînt multe grohotișuri. Ne-au sfătuit să lăsăm catîrii la ei în sat și să mergem pe jos cu traista în spinare. Am hotărît atunci să plec numai eu cu Dersu.

După socoteala mea, hrana trebuia să ne ajungă pentru două treimi din drum. De aceea am convenit ca A. I. Mer-

zleakov să trimită pe udegheul Sale cu doi puşcaşi la stînca Van-Sin-laza, unde să ne lase alimente într-un loc vizibil. A doua zi, la 5 octombrie, la ora două după-masă, am pornit la drum cu traistele încărcate.

Rîul Amagu are o lungime de vreo 50 km. Izvorăşte din lanţul muntos Kartu şi-l înconjoară pe partea apuseană. Amagu curge la început spre sud-est, apoi ia direcţiile vest-est şi numai în apropiere de mare se abate spre sud. Dintre afluenţi tebuie amintită numai Dunanţa, lung de 19 km. Mergînd pe Dunanţa se poate ajunge la rîul Kusun. Toată valea lui Amagu şi munţii care o înconjură sînt acoperiţi cu o pădure deasă de răşinoase şi mixtă, cu lemn bun de construcţie şi pentru obiecte de mică importanţă.

Perioada de vegetaţie nu se terminase încă. Majoritatea fanerogamelor se veştejiseră şi nu mai rămăseseră în viaţă decît cîteva. Dintre acestea erau : anafalis, ale cărui frunze au partea inferioară pîsloasă, cu tulpina pufoasă de culoare închisă şi cu o capsulă solzoasă, de culoare violetă, apoi urechea-iepurelui, plantă umbeliferă cu vinişoare pronunţate, aşezate în arc de cerc şi, în sfîrşit, leurda cu frunze ca ale lăcrămioarei.

O potecuţă abia vizibilă ne duse la locul unde Dunanţa se varsă în Amagu, la vreo 10 km de mare. În apropiere de vărsare se ridică o stîncă pe care ruşii o denumesc cu termenul chinezesc Laza*, dar pe care îl derivă de la verbul rusesc lăzit**. Într-adevăr, peste această *laza* trebuie să te caţări pe burtă, ţinîndu-te cu mîinile de pietre. După încă un kilometru, ne-am făcut tabăra pe o limbă de prundiş.

---

* *Laza*, în l. chineză = stîncă (*n. a.*).

** A se căţăra (în l. rusă) (*n. ed.*).

Pînă la apusul soarelui era mai bine de o oră. Folosindu-mă de acest timp, am plecat la vînătoare în susul rîului Dunanța. Am urcat pe primul deal, m-am așezat pe o buturugă și m-am orientat. De sus se vedeau rîurile Amagu, Kudea-he, Kvandagou și țărmul mării. Frunzele cădeau din plin. Pădurea lua în fiecare zi un colorit tot mai monoton, cenușiu, fără viață, marcînd apropierea iernii. Numai stejărișurile își mai păstraseră frunza, dar și ea se îngălbenise și părea mai tristă. Tufele lipsite de podoaba frunzelor semănau uimitor unele cu altele. Pămîntul negru, rece, acoperit cu foile căzute, se cufunda ca într-un somn letargic ; plantele se pregăteau de moarte, supuse, fără împotrivire.

Mă cufundasem atît de adînc în gîndurile mele, încît uitasem cu totul de ce mă aflam acolo în ceasul înserării. Deodată, auzii din spate un zgomot puternic. Mă întorsei și văzui un animal deșelat și cocoșat, cu picioarele albe. Cu capul mare întins înainte, alerga la trap prin pădure. Ridicai arma și ochii, dar cineva mi-o luă înainte. Se auzi o detunătură și animalul căzu răpus de glonț. După un minut îl văzui pe Dersu coborînd pe povîrniș spre locul unde căzuse sălbăticiunea.

Animalul ucis era un elan.

Era un mascul tînăr, în vîrstă de trei ani. Lungimea lui de la buza superioară pînă la capătul cozii era de 2,20 m, înălțimea de la copită pînă la grumaz de 1,70 m, iar greutatea totală de vreo 240 kg.

Acest animal, în aparență greoi, cu mișcări stîngace, are un gît vînjos și un cap mare, alungit, cu un bot gros încovoiat în jos. Are un păr lung, lucios, strîns lipit de corp, de culoare brună-închisă, aproape neagră, și cu picioarele alburii. Elanul e un animal foarte suspicios ; e destul să-l sperii o dată, pentru ca să părăsească pentru mult timp locul pe unde-i place să stea. Fugind de urmă-

rirea vînătorului, merge la trap și uneori în galop. Îi place foarte mult să se scalde în lacuri mici mlăștinoase. Rănit, se retrage, dar în timpul rutului se înrăiește și nu numai că se apără, dar chiar atacă omul. Se ridică pe picioarele din spate și cu cele din față, încrucișate, încearcă să-și doboare dușmanul, pe care îl calcă apoi cu furie.

Amagu e limita sudică la care elanul ajunge pînă la malul oceanului. Odată cu căderea frigului, începe să migreze spre apus. În noiembrie mai poate fi găsit pe lîngă munții Sihote-Alin, iar în decembrie se retrage spre bazinul rîului Bikin. Acolo, în pădurile dese, unde zăpada nu prinde pojghiță, găsește destulă hrană și condiții favorabile pentru existență. Ca aspect exterior, elanul de Ussuri se deosebește foarte puțin de fratele lui european, în schimb coarnele arată altfel : nu sînt în formă de lopeți, ci mai curînd seamănă cu coarnele de iziubri.

Dersu începu să-l jupoaie de piele și să tranșeze carnea. Era o treabă neplăcută și totuși nu puteam să nu admir dibăcia prietenului meu. Mînuia cuțitul cu o dexteritate extraordinară : nici o tăietură în plus, nici o mișcare de prisos. Se vedea că-i era deprinsă mîna cu această îndeletnicire. Am convenit să luăm puțină carne cu noi, iar Cijan-Bao și Fokin să aibă grijă ca restul de carne să ajungă la detașament.

Capitolul XIII
CASCADA

Intîmplarea cu un tigru. — Un loc *tabu*. — Dersu și corbul. — Izvoarele rîului Amagu. — Cascada. — Ofrandă zeilor. — Culmea Kartu. — Tabără în munți. — Merișor. — Coborîm în valea rîului Kulumbe. — Grija pentru animale.

Seara, după cină, veni vorba despre vînătoare. Dersu povestea, iar noi ascultam. Viața acestui om era plină de cele mai interesante întîmplări. Goldul ne povesti cum odată, cu vreo zece ani în urmă, era în toiul vînătorii de cerbi, pe care-i împușca pentru coarne. Lucrurile s-au întîmplat pe rîul Erldagou (afluentul lui Daubihe), chiar la izvoarele lui. Acolo, în munți, apa spălase rîpe prelungi și adînci ; coastele lor pieptișe erau acoperite cu păduri. Dersu avea o carabină, un cuțit de vînătoare și șase cartușe. În apropierea locului unde-și făcuse culcușul, văzuse un cerb cu coarne bune ; a tras în el, dar abia îl rănise. Cerbul căzuse, se sculase în picioare și fugise în pădure. Goldul îl ajunsese din urmă, mai trăsese de patru ori, dar rănile nu fuseseră mortale și animalul fugise mai departe. Atunci Dersu slobozise cel de-al șaselea și ultimul foc. Cerbul se vîrîse într-o rîpă, care comunica cu o alta asemănătoare. Căzuse în apă chiar în punctul unde se uneau cele două rîpe și rămăsese cu o parte din trup afară, pe niște bolovani. Animalul rănit își ridica în sus capul, trăindu-și ultimele clipe. Goldul se așezase pe un pietroi, așteptînd moartea cerbului. A

trebuit să fumeze două lulele în şir înainte ca victima să-şi dea ultima suflare. Dersu se apropiase atunci să-i taie capul. Locul era incomod : chiar lîngă apă creştea un arin gros. Oricît încercase, nu-şi putuse găsi decît o singură poziţie prielnică. S-a lăsat pe genunchiul drept, iar cu piciorul stîng s-a sprijinit într-un bolovan din pîrîu. Îşi pusese carabina în spinare şi începuse operaţia. De-abia făcuse vreo două tăieturi, cînd auzi din spate un foşnet mai tare decît zgomotul apei. Era cît pe ce să se întoarcă, dar chiar în clipa aceea zărise aproape de el un tigru. Fiara, vrînd să calce pe o piatră, nimerise alături şi intrase cu laba în apă. Goldul ştia că dacă face cea mai mică mişcare, tigrul sare la el. Încremenise pe loc, ţinîndu-şi răsuflarea. Animalul îi aruncase o privire, dar văzînd ceva care nu mişcă, trecuse mai departe. Simţise însă că lucrul acela nemişcat nu era nici buturugă, nici piatră, ci ceva viu. Îşi întorsese capul de două ori, adulmecînd mereu aerul, dar spre norocul lui Dersu, vîntul nu bătea dinspre el, ci din direcţie opusă. Fără să simtă mirosul sîngelui de cerb, dihania fioroasă urcase pe povîrniş. De sub labele lui se rostogoleau în pîrîu pietre şi nisip. De-abia cînd a ajuns sus a simţit miros de om. Atunci, părul de pe spinare i s-a zbîrlit, a scos un răget puternic şi a început să-şi plesnească coastele cu coada. Dersu a început şi el să strige şi a luat-o la goană în lungul rîpei. Tigrul s-a aruncat în jos, spre cerb, şi a început să-l miroasă. Asta a fost salvarea lui Dersu. Ieşind din strîmtoare, a luat-o la goană, alergînd ca o căprioară urmărită de lup.

Abia atunci şi-a dat seama că cerbul ucis nu-i aparţinea lui, ci tigrului. Iată de ce nu putuse să-l ucidă, deşi trăsese şase focuri. Dersu chiar se mira cum de nu-i venise mai de mult în minte explicaţia. De atunci nu s-a mai dus prin acele rîpe. Era clar că pentru Dersu locul

acela rămînea definitiv o zonă interzisă, un loc tabu. Fusese un avertisment.

După cină, eu și Fokin ne-am culcat, iar goldul împreună cu Cijan-Bao au rămas deoparte, luînd în grija lor focul.

În timpul nopții m-am trezit. În jurul lunii se vedea o pată palidă, semn sigur că dimineața va fi ger. Așa s-a și întîmplat. Înainte de ivirea zorilor, temperatura scăzu brusc, iar apa din băltoace îngheță.

Primii s-au trezit Cijan-Bao și Dersu. Au pus lemne pe foc, au fiert apa de ceai și numai după aceea ne-au trezit pe mine și pe Fokin.

Ce mi-e și cu corbii ăștia ! Sînt niște păsări extraordinare. Ce repede află pe unde se găsește carne ! Primele raze ale soarelui abia începuseră să poleiască cu aur vîrfurile munților, că au și apărut cîțiva corbi lîngă tabăra noastră. Croncăneau și zburau dintr-un copac într-altul. Unul se așeză foarte aproape de noi, continuînd să cîrîie.

— Uite, blestematul ! Stai că te dau cu jos ! spuse pușcașul Fokin și se întinse după carabină.

— Nu trebuie, nu trebuie trage ! îl opri Dersu. La el nu încurcă la nimeni. Corbul vrea și el mănînci. La el a venit privește este oameni sau nu. Nu este, la el zboară. La noi pleacă, atunci la el pe pămînt sare, ce rămas mănîncă.

Ca și cum ar fi vrut să-i confirme spusele, corbul își luă zborul și dus a fost. Argumentele i se păruseră convingătoare lui Fokin ; își puse arma la loc și nu mai ocărî corbii, deși mai veniră și alții, ba chiar mai aproape decît primul.

Dersu avea incontestabil dreptate. Obiceiul de „a doborî“ corbii din copaci e o distracție barbară a vînă-

torilor. Trag ca într-o sticlă, numai fiindcă-i negru şi reprezintă o ţintă bună.

Corbii trebuie trecuţi mai curînd în rîndul păsărilor folositoare decît al celor dăunătoare. Curăţind taigaua de leşurile animalelor, de peştii morţi pe malurile rîurilor, de moluştele aruncate de valurile mării şi, mai ales, de resturile de pe lîngă casele omeneşti, sînt nişte sanitari de neînlocuit şi joacă un rol foarte important în economia naturii. Stricăciunile pe care le provoacă gospodăriilor sînt mici în comparaţie cu foloasele ce le aduc.

De aici ne-am despărţit. Cijan-Bao împreună cu Fokin s-au înapoiat, iar eu cu Dersu am plecat mai departe.

Valea rîului Amagu începuse să se îngusteze, iar pe rîu apărură praguri ; în munţi se iviră grohotişuri şi mari suprafeţe despădurite de pîrjoluri ; în schimb, jos, în vale, pădurea se îndesi ; la soiurile de foioase se adăugaseră multe răşinoase. La vreo 20 km de mare, rîul s-a desfăcut iar în două. Un pîrîu (cel mai mare) ocoleşte culmea Kartu pe la apus, iar celălalt, mai mic, curge pe la miazăzi. De la locul lor de confluenţă se întind numai păduri arse. De două ori am trecut pîrîul prin vad şi în cele din urmă am ajuns pe malul drept. Şi, mai departe, valea aduce a chei. Unele stînci au contururi foarte ciudate. Se fărîmiţează treptat şi se prefac în grohotişuri. Uneori, cîte o stîncă sfărîmată de sus trage după ea şi alţi bolovani. Atunci în vale se prăvăleşte o întreagă avalanşă de pietriş şi arbori uscaţi, rupţi. Nu-i de mirare că udegheii se tem de aceste locuri. După credinţa lor, aici e sălaşul unui duh rău. Mergeam cu Dersu vorbind despre vînătoare. Deodată, îmi făcu semn să mă opresc. Stătui pe loc şi ascultai. Din depărtare ajungea pînă la noi un zgomot care semăna cu un vuiet subteran sau cu un bubuit îndepărtat de tunet.

— Cascadă ! spuse Dersu, arătînd cu mîna spre rîu.

Privii apa şi văzui plutind pe ea spume.

Am mărit pasul, şi după o jumătate de ceas am ajuns la o cascadă

Dintre toate cascadele pe care le-am văzut, aceea de pe Amagu e cea mai frumoasă. Închipuiţi-vă un culoar îngust ale cărui margini de sus sînt puţin îndoite înăuntru, încît pare că apa curge printr-o ţeavă. Într-un loc, ţeava aceasta îşi are capătul. Acolo s-a format o cascadă de 8 m înălţime Totuşi, marginile de sus ale culoarului continuă De aici se poate deduce faptul că la început cascada se afla mai în josul apei, iar dacă am determina cît roade apa din albia ei într-un an, atunci am putea spune de cînd şi-a început activitatea, cîţi ani are şi cît mai are de trăit. Roca prin care apa şi-a tăiat drum e o gresie glauconitică, brună-roşiatică, cu un ciment foarte compact. Apa are o culoare de smarald. La lumina strălucitoare a soarelui, spuma albă, combinată cu culoarea albastră-verzuie a apei şi stîncile roşii-brune acoperite de licheni şi muşchi de un verde-deschis alcătuiau un ansamblu coloristic de mare efect. Sub cascadă, apa face un vîrtej. A ros stînca în decursul multor ani, formînd un „cazan" uriaş. M-am apropiat de marginea stîncii şi mi s-a părut că pămîntul se cutremură sub greutatea masei de apă ce se prăvălea.

În acel moment am simţit miros de fum. Întorcîndu-mă, l-am văzut pe Dersu aprinzînd focul. Începu apoi să-şi desfacă traista. Am crezut că are de gînd să aşeze tabără acolo. Am încercat să-l conving să mai mergem puţin. Goldul nu zicea nu, dar continua să scotocească prin traistă. Scoscse o bucată de zahăr, două chibrituri, o felie de pîine şi o foaie de tutun. Le-a luat pe toate într-o mînă, iar în cealaltă un mic tăciune aprins şi a început să îngîne ceva. Faţa-i era mai mult decît serioasă şi ţinea

ochii în pămînt. Ce anume zicea n-am putut auzi din cauza zgomotului făcut de cascadă. S-a apropiat apoi de genune şi a aruncat totul în ea.

— Ce-ai făcut ? l-am întrebat.

— La noi totdeauna aşa face, îmi răspunse. La el — şi arătă spre cascadă — la fel tunetul, alungă pe diavol

Pînă şi asupra mea cascada a produs o impresie zguduitoare, şi, totodată, de-a dreptul halucinantă. Părea un monstru viu, o forţă stihinică nestăpînită. Şi-atunci, mă gîndesc, cît de puternic trebuie să fi fost impresionat. Dersu care socotea totul asemeni omului !

Fără să scoată o vorbă, Dersu începu să-şi adune lucrurile în traistă. Din dorinţa de a-i arăta că mă alătur ideilor lui, am luat şi eu ce mi-a picat la îndemînă — o bucată de peşte uscat şi un tăciune mai mare stins la un capăt — şi mă apropiai de cascadă.

Dîndu-şi seama că intenţionez să le arunc în apa furibundă, Dersu veni fuga spre mine dînd din mîini. Pe chipul lui se citea panica. Am înţeles că vroia să mă împiedice de a-mi pune gîndul în aplicare.

— Nu trebuie, nu trebuie, căpitan ! îmi zicea cu spaimă în glas.

Mi-a luat din mînă peştele şi tăciunele. Tăciunele l-a aruncat în foc, iar peştele îl azvîrli cît colo în pădure. Apoi îşi puse traista în spinare şi plecarăm mai departe. Pe drum l-am întrebat de ce nu mă lăsase să arunc în apă tăciunele şi peştele. Mi-a dat următoarea explicaţie : în apă este îngăduit să arunci numai ceva ce nu are apa ; într-o pădure este îngăduit să arunci numai ceva ce nu se află pe pămînt. Tutunul îl poţi arunca în apă. Peştele îl poţi arunca pe pămînt. Un pic de foc poţi să azvîrli în apă, dar numai un pic, un mic cărbune aprins, de pildă ; în schimb, nu este îngăduit să torni apă peste foc ; după cum, în nici un caz, nu este permis să azvîrli în apă un

tăciune aşa de mare, fiindcă se supără şi focul şi apa. În fața unor probe atît de evidente a ceea ce este bine şi ceea ce este rău, am luat ferma hotărîre de a nu mă mai amesteca niciodată în treburi de soiul ăsta pentru ca nu cumva — îl citez acum pe Dersu — „din cauza unuia s-o pățească şi celălalt."

Ne-am făcut tabăra la vreo jumătate de kilometru mai sus.

A doua zi, la 7 octombrie, cînd m-am trezit, Dersu era deja în picioare. Probabil că dormisem foarte mult, fiindcă Dersu, cu traista gata făcută aştepta nerăbdător să mă trezesc.

— De ce nu m-ai deşteptat ? l-am întrebat.

Mi-a răspuns că în ziua aceea avem de urcat nişte munți foarte înalți, aşa că trebuia să fiu bine odihnit şi să mă satur de somn.

Înainte de plecare m-am uitat la barometru : arăta 458 mm. Ziua promitea să fie calmă, senină. Chiar din dreptul taberei am început să urcăm pe culmea Kartu, al cărui ax principal se întinde de la nord-est spre sud-vest. Cu cît urcam mai mult, cu atît orizontul se lărgea din ce în ce în fața noastră. De jur împrejur, cît cuprindeai cu privirea, nu se vedea nici o pădure, nici măcar un copăcel, vreo uscătură, ceva ; nimic. Asemenea munți sînt foarte trişti. Odată cu dispariția pădurilor, pierise şi arboretul, şi muşchiul. Ploile au spălat stratul fragil de pămînt vegetal şi au dezgolit roca-mamă. Oriunde te uitai, nu vedeai decît unul şi acelaşi peisaj monoton, posomorît : stînci cenuşii, grohotişuri cenuşii. Culmea Kartu e un pustiu fără viață şi fără apă.

Primul vîrf pe care am urcat avea o înălțime de 900 m. După ce ne-am odihnit puțin, am mers mai departe. Al doilea munte. de aceeaşi înălțime, ni s-a părut mult

mai înalt, fiindcă în fața lui am coborît într-o șa. Pe al treilea vîrf barometrul a arătat 1 016 m.

M-am uitat la ceas: amîndouă acele arătau amiaza. Însemna că în trei ore și jumătate reușisem „să luăm cu asalt" doar trei vîrfuri, în timp ce creasta principală se afla încă în fața noastră.

Mă chinuia rău setea, cînd zării deodată niște merișoare; erau înghețate. Începui să mănînc cu lăcomie din ele. Dersu mă privea cu curiozitate.

— Cum este numele de familie la el? mă întrebă ținînd în mînă cîteva fructe.

— Merișoare, îi răspunsei.

— La tine știe — întrebă el din nou — poate mănînci la ele?

— Se poate, îi răspunsei. Tu nu cunoști poamele astea?

Dersu îmi răspunse că le văzuse deseori, dar nu știa dacă sînt bune de mîncat.

Pe alocuri erau atît de multe, că suprafețe întregi se coloraseră în roșu. Culegînd întruna merișoare, înaintam puțin cîte puțin și, în felul ăsta, fără să băgăm de seamă, am urcat un vîrf înalt de 1 290 m. Acolo am călcat pentru întîia oară zăpada care se așternuse într-un strat gros de vreo 15 cm.

După observațiile locuitorilor, în anul 1907, prima zăpadă a căzut pe Sihote-Alin la 20 septembrie, iar pe culmea Kartu la 3 octombrie și de atunci nu s-a mai topit. La 7 octombrie, linia zăpezilor a coborît pînă la 900 m deasupra nivelului mării.

De acolo am cotit spre sud și am început să urcăm al patrulea vîrf (1 510 m). Urcușul a fost deosebit de greu. Înghițeam mereu zăpadă, ca să ne potolim setea chinuitoare.

Spre răsărit, culmea Kartu e foarte abruptă, iar spre apus, domoală. De sus se rostogolesc tot timpul pietricele care acoperă văile treptat, îngropînd sub ele suprafeţe întregi de pămînt fertil şi vegetaţie tînără. Acestea sînt rezultatele incendiilor din păduri.

Oricît ne-am străduit să ajungem în ziua aceea la muntele cel mai înalt, n-am reuşit. O dată cu apusul soarelui avea să sufle din nou vîntul rece de nord vest. Era timpul să ne gîndim la tabără. Am coborît puţin de pe culme să ne căutăm un loc pe coasta dinspre apus. Aveam trei griji acum : prima — să găsim apă, a doua — lemne de foc şi a treia — adăpost de vînt. Am avut noroc să le găsim pe toate trei la un loc. La un kilometru de şa se zăreau cedri tîrîtori. Ne-am vîrît tocmai în mijlocul lor şi ne-am aranjat chiar un oarecare confort. Zăpada a înlocuit apa. Printre copacii tîrîtori erau şi mulţi uscaţi. Am cărat cu Dersu lemne mai multe şi am aprins un foc mare. Ca adăpost împotriva vîntului am întins o foaie de cort, iar pe jos am pus cetină şi am acoperit-o cu o blană de căprioară.

Era o noapte cu lună, friguroasă. Previziunile lui Dersu s-au adeverit. Cum a dispărut soarele după orizont, a început să bată un vînt tăios şi rece, care se strecura printre ramurile cedrilor şi sufla peste flacără. Foaia de cort se umflase şi mi-era teamă să n-o dea jos. Luna plină lumina viu pămîntul ; zăpada lucea şi scînteia. Culmea golaşă a munţilor Kartu avea acum o înfăţişare şi mai pustie.

Obosiţi de drum, n-am stat mult la foc şi ne-am culcat devreme.

Cînd m-am trezit dimineaţa, primul lucru pe care l-am văzut a fost un fel de ceaţă. M-am lămurit însă curînd :

ningea. Făcusem bine că ne orientasem de cu seară, căci în ziua aceea am pornit de la început în direcția bună.

După ce am băut ceai cu pesmeți, ne-am urcat din nou pe culmea Kartu. Trebuia să luăm cu asalt ultimul munte înalt, pe care marinarii îl numesc „Golașul de pe Amagu". Fie că prinsesem forțe noi, fie că zăpada ne silea să iuțim pasul, am urcat muntele destul de repede. Era înalt de 1 660 m. Aici sînt izvoarele rîului Kulumbe (în limba udeghee Kule). Rîul curge făcînd o curbă ca și Amagu, dar de cealaltă parte a munților, și anume la sud și sud-est. Cînd am coborît la 1 200 m, ninsoarea s-a prefăcut în ploaie, cea ce era foarte neplăcut ; n-aveam însă ce face, trebuia să răbdăm.

Vreo 5 km am mers printr-un codru ars și am găsit pădure vie doar cînd am coborît la 680 m. Era o fîșie îngustă, lîngă un pîrîu, formată îndeosebi din mesteacăn, pin și lariță.

La amiază ploaia s-a întețit. Toamna pe ploaie nu e ca vara : poți răci ușor. Ne era foarte frig și am fost nevoiți să ne instalăm devreme tabăra. Am găsit curînd o colibă din scoarță de copac. Felul cum era construită și cîteva lucruri aruncate pe jos arătau că fusese înjghebată de niște coreeni. Am cîrpit-o și noi cum am putut, apoi am adus lemne și am stat să ne uscăm îmbrăcămintea. Pe la patru după-amiază, ploaia s-o oprit. Perdeaua grea de nori s-a sfîșiat și am putut vedea culmea Kartu acoperită toată de zăpadă.

Cînd soarele s-a ascuns după linia orizontului, cerul a prins spre asfințit o culoare purpurie strălucitoare. Apoi a răsărit luna. În jurul ei s-a ivit din nou o pată cețoasă și un fel de nimb, un indiciu sigur că a doua zi avea iarăși să plouă.

Seara mi-am trecut observațiile în carnet, iar Dersu a fript la frigare carne de elan. În timp ce mîncam, am

aruncat o bucăţică de carne în foc. Văzînd ce făcusem, Dersu o scoase în grabă şi o aruncă departe.

— De ce arunci carnea în foc ? mă întrebă pe un ton nemulţumit. Cum se poate arde la ea degeaba ! La noi mîine pleacă, aici alţi oameni vine, mănîncă. În foc carnea aruncă, la ea se pierde.

— Cine să mai vină pe aici ? îl întrebai la rîndul meu.

— Cum cine ? se miră el. Raton vine, bursuc sau corb ; corb nu este, şoareci vine, şoareci nu este, furnică vine. În taiga mulţi oameni este.

Am priceput, în sfîrşit : Dersu n-avea grijă numai de oameni, ci şi de animale. Chiar şi de cele mai mici, cum ar fi furnica. Iubea taigaua cu întreaga ei suflare şi-i purta de grijă în fel şi chip.

Ne-am urmat sporovăiala, vorbind despre vînătoare, braconieri şi incendii.

Am stat aşa pînă cînd, pe nesimţite, s-a făcut miezul nopţii. În cele din urmă, Dersu începu să picotească. Mi-am închis caietul, m-am înfăşurat în pătură şi, culcîndu-mă mai aproape de foc, am adormit curînd. Noaptea, prin somn, îl simţeam cum pune lemne pe foc şi cum mă acoperă cu foaia lui de cort.

Capitolul XIV
TRAVERSARE DIFICILĂ

Valea de denudare a rîului Kulumbe. — Vadurile. — Stînca Mafa. — Mă simt sfîrşit. — Polei. — O pădure doborîtă de furtună. — Friguri. — Delirul. — Foamea. — Malul mării. — Van-Sin-laza. — Dezamăgire. — Torpilorul „Groznîi". — Salvarea. — Înapoierea pe Amagu. — Plecarea lui A. I. Merzleakov.

În zorii zilei se lăsă din nou gerul ; pămîntul umed îngheţase şi scîrţiia sub picioare. Din rîu se ridicau aburi. Însemna că temperatura apei era mult mai mare decît cea a aerului. Înainte de plecare ne-am controlat rezervele de merinde. Pîine mai aveam pentru două zile, deci nu era cazul să mă neliniştesc. După socoteala mea, pînă la mare nu mai era mult, iar acolo, la stînca Van-Sin-laza, trebuia să ne aştepte proviziile aduse de udegheul Sale şi de puşcaşi.

Peste noapte ni s-a uscat şi încălţămintea. Cînd s-a înălţat soarele, ne-am îmbrăcat şi am pornit amîndoi sprinteni la drum.

N-am văzut o vale de denudare mai caracteristică decît cea a lui Kulumbe. Rîul, înghesuit între munţi, şerpuieşte mereu printre stînci. Îţi vine să crezi că munţii s-au străduit să pună piedici apei la fiecare pas, dar le-a învins şi şi-a tăiat cu forţa drum spre mare.

Se poate spune că munţii din împrejurimi sînt complet dezgoliţi, lipsiţi cu totul de vegetaţie lemnoasă ; pădurea creşte numai pe lîngă rîu, împrejmuindu-l pe amîn-

două părțile ca o bordură. Esențele predominante sînt : larița, bradul, mesteacănul și arinul. Mai aproape de munți, pe locurile deschise, s-au pitulat măceșul daurio și scorușul obișnuit, iar lingă ei, pelinul de stîncă cu frunzele așezate la baza tulpinii. De la prima vedere n-ar ghici nimeni că e frate bun cu pelinul de luncă. În alt loc am dat de smirdar și de numeroase ferigi. Primele au frunza dantelată, mică. A doua specie are frunze brun-verzui, cu o nuanță roșiatică pe partea inferioară. A treia avea frunze simple, totuși frumoase.

Pe valea rîului Kulumbe nu există potecă. A trebuit deci să mergem prin locuri neumblate. Pentru că nu voiam să trecem prin apă, am încercat să mergem pe mal, dar ne-am convins curînd că era cu neputință : prima stîncă ce ni s-a ivit în cale ne-a silit să trecem pe cealaltă parte a rîului. Am vrut să-mi schimb încălțămintea, dar Dersu m-a sfătuit să merg cu ea udă și să mă încălzesc iuțind pasul. N-am străbătut nici o jumătate de kilometru că a trebuit să trecem iarăși pe malul drept al rîului, apoi pe cel stîng, din nou pe cel drept și așa mai departe. Apa era rece ; mă dureau picioarele ca și cum le-ar fi strîns cineva într-o menghină.

Pe amîndouă părțile se înălțau munți cu povîrnișuri repezi : coborau în vale ca niște pinteni de stîncă. Nu-i puteam înconjura. Ocolurile ne-ar fi luat prea mult timp și ne-ar fi întîrziat cel puțin patru zile, lucru pe care nu-l doream deloc din cauza proviziilor reduse de care dispuneam. Sfătuindu-mă cu Dersu, am hotărît să mergem de-a dreptul, nădăjduind că dincolo de stînci valea avea să se deschidă. Ne-am convins curînd de contrariu : în față ni se ridicau alte stînci și a trebuit să trecem din nou de pe un mal pe altul.

— Ptiu ! mormăia Dersu. La noi merge la fel vidrele. Puțin pe mal merge, vede apă este — dăm la fund, apoi

din nou pe mal și iarăși scufundă în apă... Comparația era foarte reușită : exact așa se deplasează vidrele.

Fie că ne obișnuisem cu apa, fie că ne încălzise soarele, fie din amîndouă pricinile, dar trecerile prin vaduri începuseră să nu ne mai sperie, iar apa nu ni se mai părea atît de rece. N-am mai ocărît drumul și nici Dersu nu mai bombănea. În loc să meargă în linie dreaptă, drumul nostru era un continuu zigzag. Așa am dus-o pînă la amiază și abia spre seară am intrat în adevăratele chei. Se întindeau pe o distanță de peste 400 de metri. A trebuit să mergem chiar prin albia rîului. Din loc în loc, ieșeam pe cîte o limbă de prundiș să ne mai încălzim la soare, apoi coboram din nou în apă. În cele din urmă, simții că am obosit.

Ziua era pe sfîrșite și aerul se răcorise. I-am propus tovarășului meu de drum să ne oprim. Într-un loc, între stînci, unde malul era neted, apele aduseseră sumedenie de bușteni. Ne-am urcat sus, și numai după ce-am făcut un foc mare am început să gătim și ceva de mîncare.

Seara am numărat de cîte ori trecusem prin apă. Pe o distanță de 15 km am trecut prin 32 de vaduri, fără să mai socotim cît am mers de-a dreptul prin apă, în chei. Noaptea norii acoperiră din nou cerul, iar în zori se porni o ploaie măruntă și deasă. Dimineața ne-am trezit mai devreme ca de obicei, am luat o gustare, ne-am băut ceaiul și am pornit la drum. Primii 6 kilometri am mers mai mult prin apă decît pe uscat.

Pe cursul mijlociu, rîul Kulumbe e foarte cotit. Tot timpul curge pe lîngă stînci, formînd la picioarele lor gropi adînci. În multe locuri albia e plină de bolovani și zăgăzuită de buștenii aduși de ape. Vă puteți închipui ce se întîmplă aici în timpul inundațiilor ! O dată eu, altă dată Dersu, am căzut în cîte o groapă și ne-am udat pînă la piele.

În cele din urmă, am străbătut partea îngustă și stîncoasă a văii. Munții păreau să se fi dat în lături. M-am bucurat, nădăjduind că nu mai e mult pînă la mare, dar Dersu mi-a arătat o pasăre care, după spusele lui, trăiește numai în păduri neumblate, departe de litoral. M-am convins numaidecît că are dreptate. Am ajuns din nou la strîmtori și la vaduri din ce în ce mai adînci. De vreo două ori am fost siliți să facem foc ca să ne încălzim.

Pe la ora douăsprezece am ajuns la o stîncă mare, numită Mafa, ceea ce în udeghee înseamnă „urs". Pe drept cuvînt, formele stîncii amintesc foarte mult un urs ; e alcătuită din gresie cu interstrate de cuarț și spat calcaros. La picioarele ei se întindea o potecă proaspăt făcută ; tăia rîul Kulumbe și se îndrepta spre nord. În spatele stîncii, Dersu a descoperit locul unei tabere. După urmele lăsate, a aflat că dormise acolo Merzleakov cu grupul lui, cînd călătorise de pe Takema spre Amagu.

Ne-am făcut socoteala că, dacă urmăm poteca, ieșim la rîul Naina, la coreeni, iar dacă mergem drept înainte ajungem pe țărmul mării, la stînca Van-Sin-laza. Drumul spre Naina ne era cu totul necunoscut și, în plus, nu știam deloc cît timp ne va trebui pentru această traversare. Pînă la mare trăgeam nădejde să ajungem, dacă nu în aceeași zi, în orice caz a doua zi la amiază.

Am luat o gustare frugală alcătuită din resturi de carne și am pornit mai departe. Pe la orele două, ploaia măruntă se prefăcu într-o aversă, silindu-ne să ne oprim mai devreme și să căutăm adăpost sub cort. Eram tare înfrigurați, mîinile îmi înghețaseră, degetele erau țepene și-mi clănțăneau dinții. Ca un făcut, lemnele erau umede și ardeau prost.

Pînă la urmă însă, ne-am aranjat cum am putut mai bine. Atunci am început să ne uscăm îmbrăcămintea. Mă

simţeam sfîrşit şi aveam frisoane. Dersu scoase din traistă ultimul pesmet şi mă sfătui să-l mănînc, dar nu-mi era gîndul la mîncare. După ce mi-am băut ceaiul, m-am culcat lîngă foc, dar nu m-am putut încălzi.

Pe la miezul nopţii, ploaia s-a transformat într-o bură. Dersu n-a dormit toată noaptea, aţiţînd întruna focul.

Pe la trei dimineaţa s-a petrecut ceva neobişnuit în natură. Cerul s-a înseninat dintr-o dată. Temperatura aerului a început să scadă atît de iute, încît apa de ploaie, care n-avusese timp să se scurgă de pe ramurile copacilor, a îngheţat pe ele în ţurţuri. Era un aer curat şi străveziu. Luna, argintată de razele soarelui care răsărea, era atît de sticloasă, că părea spălată şi gătită de sărbătoare. Soarele era purpuriu şi rece.

Dimineaţa m-am trezit cu dureri de cap. Tot mă mai treceau fiori şi mă dureau oasele. Dersu se plîngea şi el că se simte sfîrşit. N-aveam ce mînca, dar nici poftă nu-mi era. Am băut puţină apă fiartă şi am plecat mai departe.

Curînd a trebuit să intrăm din nou în apă. Mi s-a părut din cale-afară de rece. Am ajuns pe malul celălalt, dar nu ne-am putut încălzi multă vreme. Curînd însă soarele s-a înălţat deasupra munţilor, încălzind aerul îngheţat cu razele lui dătătoare de viaţă.

Oricît am încercat să ne ferim de vaduri, tot n-am izbutit să scăpăm de ele. E drept că se mai împuţinaseră. După cîţiva kilometri, rîul s-a desfăcut în braţe laterale, între care se aflau ostroave acoperite cu sălcii. Am găsit aici foarte multe găinuşe-de-munte. Am tras în ele dar n-am împuşcat nici una : ne tremurau mîinile şi nici n-aveam destulă putere să ochim cum trebuie. Mergeam abătuţi unul în spatele celuilalt şi nu mai vorbeam deloc.

Deodată, ni se ivi în față un loc minunat. Am crezut că e marea. Ne-am apropiat mai mult, dar ne aștepta o mare dezamăgire : toată pădurea zăcea la pămînt. Fusese doborîtă de furtuna din anul trecut. Treaba o făcuse același viscol care ne prinsese în zilele de 20, 21 și 22 octombrie, cînd treceam peste munții Sihote-Alin. Probabil că centrul taifunului fusese chiar aici.

Trebuia, fie să ocolim copacii doborîți de vînt, fie să înaintăm prin insule, printre desișuri de sălcii. Neștiind pe ce lungime și lățime se întinde pădurea doborîtă, am preferat ultima variantă. Rîul era zăgăzuit pretutindeni de bușteni și prin urmare puteam trece oriunde de pe un mal pe altul. Doborîtura se întindea pe vreo 6 kilometri. Înaintam foarte încet. Ne opream des și ne odihneam. La un moment dat însă s-au terminat zăgazurile făcute de buștenii căzuți în rîu și a apărut iarăși apa curată. Am numărat alte douăzeci și trei de vaduri, apoi le-am pierdut socoteala și am mers de-a dreptul, fără alegere.

După-amiază abia ne mai tîram picioarele. Mă simțeam cu desăvîrșire distrus ; și Dersu era bolnav. Am zărit și un mistreț, dar nu ne ardea de vînătoare. Ne-am instalat tabăra devreme.

Am căzut pur și simplu din picioare : m-a cuprins un puternic acces de friguri și nu știu de ce mi se umflaseră fața, picioarele și mîinile. Dersu a robotit singur toată seara. Am căzut într-un fel de toropeală. Vedeam ca prin vis o pînză subțire de păianjen. Unduia în juru-mi și se îngroșa treptat-treptat, ajungînd pînă la urmă să ia proporții monstruoase. Mi se părea că lanțul munților Kartu se mișcă cu o iuțeală îngrozitoare și mă apasă cu greutatea lor. Înspăimîntat, săream în sus și țipam. Munții Kartu piereau atunci într-o clipă și în locul lor se ivea iarăși pînza de păianjen, care prindea din nou să crească,

rotindu-se în acelaşi timp cu o iuţeală ameţitoare. Simţeam nelămurit că-mi pune cineva apă rece pe cap.

Cît a durat această stare, nu ştiu. Cînd mi-am venit în fire, am văzut că sînt acoperit cu haina de piele a goldului.

Era seară. Pe cer ardeau stele lucitoare. Dersu stătea la foc ; părea şi el sleit, extenuat.

Am aflat că zăcusem în delir peste douăsprezece ore. Dersu mă îngrijise în tot acest timp fără să se odihnească o clipă. Îmi pusese mereu cîrpe ude pe cap şi-mi încălzise picioarele la foc. Am cerut de băut. Dersu mi-a dat o fiertură din nu ştiu ce fel de buruiană cu un gust greţos, dulceag. A stăruit să beau cît pot mai mult. Apoi ne-am culcat unul lîngă altul, acoperindu-ne cu foaia de cort, şi-am adormit.

Ziua următoare era 13 octombrie. Pe Dersu l-a mai întremat somnul, dar eu mă simţeam tot fără vlagă. Totuşi, nu mai puteam rămîne pe loc o zi întreagă. Nu mai aveam nici un pic de hrană. Ne-am sculat cu multă greutate şi am plecat în josul rîului.

Valea se lărgea din ce în ce mai mult. Pădurile doborîte de vijelii şi arse rămăseseră în urmă ; în locul brazilor, cedrilor şi pinilor apăreau tot mai des mesteceni, sălcii şi larite, avînd înfăţişarea unor arbori cu lemn bun de construcţie.

Mergeam parcă eram beat. Dersu lupta şi el din greu, abia tîrîndu-şi picioarele. Zărind pe stînga cîteva stînci înalte, am trecut din timp pe malul drept al rîului. În locul acela, Kulumbe se desfăcea deodată în opt braţe, fapt care ne-a uşurat în mare măsură traversarea lui. Dersu căuta să mă îmbărbăteze în fel şi chip. Uneori se apuca să glumească, dar îl vedeam după faţă că suferă şi el.

— Kaza, kaza ! (adică „pescăruş") strigă el deodată, arătînd o pasăre albă ce săgetă văzduhul. Marea nu departe este.

Şi ca o întărire a cuvintelor lui, de după un cot aflat pe stînga rîului se ivi stînca Ian-Tun-laza, aceeaşi pe care o văzusem la gura lui Kulumbe, cînd trecusem de pe rîul Takema spre Amagu. Nădejdea că sfîrşitul chinurilor noastre e aproape ne-a dat puteri noi. Trebuia însă să trecem din nou pe malul stîng al lui Kulumbe, care aici curge iute într-o singură albie. De-a curmezişul rîului era trunchiul unei lariţe înalte. Se clătina foarte tare. Această ultimă traversare ne-a luat mult timp. Dersu a dus întîi armele şi traistele, iar după aceea m-a ajutat şi pe mine să trec rîul.

În sfîrşit, am ajuns la stînca Ian-Tun-laza, unde am rămas să ne odihnim puţin la marginea unui crîng de stejari. Pînă la mare ne mai rămînea vreun kilometru şi jumătate. Aici valea coteşte brusc spre sud-est.

Cu bruma de puteri ce ne mai rămăsese ne-am tîrît mai departe. Curînd, pădurea de stejari se rări şi în faţa noastră zărirăm marea.

Drumul greu era pe sfîrşite. Puşcaşii trebuie să fi adus proviziile pe aici pe undeva, aşa că puteam rămîne pe loc pînă ne însănătoşeam deplin.

Pe la şase după-amiază am ajuns la stînca Van-Sin-laza. Aici ne aştepta o dezamăgire şi mai amară : proviziile erau de negăsit. Am cotrobăit prin toate cotloanele. Ne-am uitat pe după buşteni, pe după bolovani, dar nu le-am găsit nicăieri. Ne mai rămînea o speranţă : poate că puşcaşii le lăsaseră de cealaltă parte a stîncii Van-Sin-laza. Goldul s-a oferit să facă o recunoaştere. Urcat pe creastă, a văzut că, jos, cornişa pe care ducea poteca era acoperită cu gheaţă. Nu s-a hotărît să meargă mai departe. A cercetat de sus tot malul, dar nici acolo n-a văzut

nimic. Coborînd, mi-a comunicat această veste tristă, dar a încercat numaidecît să mă liniştească.

— Nu-i nimic, căpitan ! spuse el. Lîngă mare totdeauna poate găseşte mîncare.

Am ieşit apoi pe malul mării şi am răsturnat un bolovan. De sub el au zbughit o sumedenie de crabi mărunţi. S-au împrăştiat care încotro şi s-au ascuns în grabă pe sub alte pietroaie. Am început să-i prindem cu mîna şi curînd am strîns vreo douăzeci. Tot aici am găsit două protomoluşte şi vreo sută de scoici de mal. Ne-am ales apoi un loc de tabără şi am făcut un foc mare. Protomoluştele şi scoicile de mal le-am mîncat crude, iar crabii i-am fiert. E drept că nu era mult ceea ce aveam, dar ne-am ostoit cît de cît foamea.

Cunoscînd conştiinciozitatea oamenilor mei, nu puteam înţelege deloc de ce nu aduseseră proviziile la locul hotărît. A doua zi trebuia să trecem peste stînca Van-Sin-laza şi, înaintînd pe mal, să încercăm să ajungem la coreenii de pe rîul Naina.

Frigurile mă lăsaseră dar eram încă slăbit. Dersu avea de gînd să se repeadă la vînătoare a doua zi dis-de-dimineaţă şi de aceea s-a culcat mai devreme. Eu am rămas mult timp la foc să mă încălzesc.

Noaptea era senină şi rece. Stelele străluceau pe cer ; licărirea lor se oglindea în apă. Pretutindeni era linişte şi pustietate ; nu se auzea nici măcar mişcarea valurilor. Cornul lunii, roşu, răsări tîrziu şi privea gînditor la pămîntul adormit. Munţii înalţi, oceanul nemărginit şi tăriile cerului albastru-închis alcătuiau un decor măreţ, grandios. Şoaptele lui Dersu mă scoaseră din îngîndurare : vorbea prin somn.

Obosit de drumul greu, chinuit de friguri, m-am culcat alături de el şi am adormit.

Abia se crăpa de ziuă. Întunericul nopții se mai lupta cu lumina, dar se vedea că nu mai are putere să oprească zorile ce se aprindeau. O lumină ștearsă cuprinse marea liniștită și țărmul pustiu.

Focul era aproape stins. L-am trezit pe Dersu și ne-am apucat amîndoi să suflăm în tăciuni. În acea clipă îmi ajunseră la urechi două sunete sacadate semănînd a urlet.

— E cerbul care mugește, îi spusei prietenului meu. Du-te mai repede ! Poate poți să-l impuști.

Dersu începu să se pregătească pe tăcute, dar se opri, se gîndi puțin și spuse :

— Nu, nu este cerb, acum la el nu poate strigă.

În clipa aceea zgomotele se repetară și de data aceasta ne-am dat seama perfect că vin dinspre mare. Mi s-au părut cunoscute, dar nu izbuteam să-mi amintesc unde le mai auzisem.

Stăteam la foc cu spatele spre mare, iar Dersu era în dreptul meu.

Deodată, sări în picioare și întinzînd mîna, strigă :

— Uită-te, căpitan !

Mă întorsei și văzui torpilorul „Groznîi" ieșind de după promontoriu. Ca la un semn, am tras în aer două focuri, apoi ne-am repezit la foc, aruncînd în el alge. Un fum alb se ridică în sus. „Groznîi" scoase cîteva sunete stridente de sirenă și porni spre noi. Ne văzuseră. Ne-am simțit ușurați și veseli, de parcă ni s-a luat o piatră de pe inimă.

După cîteva minute eram pe bordul torpilorului, unde P. G. Tigerstedt ne-a întîmpinat cu bucurie.

Înapoindu-se de pe insulele Santarskie, se oprise la Amagu, unde aflase de la A. I. Merzleakov că plecasem în munți și că trebuia să ies pe undeva la mare în apropierea rîului Kulumbe. Localnicii din Amagu îi spuseseră că udegheul Sale și doi pușcași trebuiseră să ne aducă

provizii la stînca Van-Sin-laza, dar pe drum furtuna le sfărîmase barca de stînci și tot ce fusese în ea se dusese la fund. Se întoarseră numaidecît la Amagu, cu gîndul să ne iasă a doua oară în întîmpinare cu alte provizii. P. G. Tigerstedt hotărîse atunci să plece în căutarea noastră. Noaptea a ajuns pînă la Takema și apoi s-a înapoiat; în zori a sosit la rîul Kulumbe, dînd semnalele cu sirena pe care le luasem drept mugetul unui cerb.

P. G. Tigerstedt s-a oferit să mă ducă la detașament. La o masă îmbelșugată și un pahar de ceai, nici n-am observat cum am ajuns pînă la Amagu.

Aici, A. I. Merzleakov, suferind de dureri reumatice, m-a rugat să-l las să plece la Vladivostok; am fost de acord. Au plecat împreună cu el și pușcașii Diakov, și Fokin, cărora le-am dat ordin să-mi iasă înainte pe rîul Bikin cu provizii și îmbrăcăminte călduroasă.

După o oră, „Groznîi" și-a ridicat ancora.

Despărțirea de marinari a avut un caracter mai mult decît prietenesc. Stînd pe mal, l-am zărit pe puntea torpilorului pe comandant. Mă saluta făcîndu-mi semne cu șapca. Cind „Groznîi" a ajuns atît de departe că nu mai puteam distinge oamenii de pe punte, m-am înapoiat în sat.

În detașament nu mai rămăseseră decît șapte persoane: eu, Dersu, Cijan-Bao, Zaharov, Arinin, Turtîghin și Sabitov. Ultimii n-au vrut să se înapoieze la Vladivostok și au rămas cu mine de bună voie pînă la sfîrșitul expediției. Erau cei mai devotați și cei mai buni oameni din detașament.

Capitolul XV
CURSUL INFERIOR AL RÎULUI KUSUN

Culmea Karaminskii. — Nisipurile mişcătoare. — Rîul Soena. — Pîraiele de munte. — Rîul Vituhe. — Ultimele păsări migratoare. — Găinile zburătoare. — Arborele sacîu. — Locuinţa şamanului. — Cartnicul. — Despărţirea de Cijan-Bao. — Plecăm la drum.

Următoarele cinci zile m-am odihnit şi m-am pregătit să plec la drum, spre nord, de-a lungul litoralului.

Iarna bătea la uşă. Crengile dezgolite ale arborilor păreau lipsite de viaţă. Frunzişul lor frumos de peste vară, acum îngălbenit şi înnegrit, zăcea pe pămînt, nefolositor. Unde pieriseră tonalităţile variate şi pitoreşti care, la începutul toamnei, fac atît de frumoasă vegetaţia ţinutului Ussuri ? !

Nu prea mai aveam cu ce hrăni catîrii şi de aceea am hotărît să-i las pînă în primăvară la Amagu.

În dimineaţa de 20 octombrie am plecat la drum. Pînă la rîul Soena, pe această întindere, se varsă în mare cîteva pîraie mici, care au numai denumiri date de băştinaşi. Acestea sînt : Meiaku (chinezeşte Miheizuiza), Naina, Kalama, Ghiankuni şi Losi. Culmea muntoasă de unde izvorăsc, şi pe care localnicii o numesc Karaminskii, se întinde paralel cu malul mării şi alcătuieşte cumpăna apelor între rîul Amagu şi pîraiele enumerate mai sus.

Vegetaţia de pe munţi, atît cea ierboasă cît şi arbuştii, este luxuriantă ; în schimb, cea arborescentă e foarte pipernicită, ca de altfel pe întregul litoral. Pădurea, rară,

este formată mai ales din lariță, arin, stejar, mesteacăn negru și alb.

De pe rîul Amagu am plecat destul de tîrziu, de aceea n-am putut ajunge prea departe și am dormit pe rîul Soena.

Acest rîu (în udeghee Sua sau Soaga) e format din două pîraie — Gaga și Ogomi — lungi de cîte 7—8 km și care se unesc la un kilometru și jumătate de mare. Pîrîul Gaga are trei afluenți : pe dreapta Nunghi, cu afluenții Dagdasu și Duni, iar pe stînga un singur izvor, Ada, cu o trecătoare spre Kusun. Pîrîul Ogomi are doi afluenți : Kanhodia și Țigdamu. Lîngă gură, rîul Soena formează un golf mic, dar adînc, legat de mare printr-un braț îngust. Acest golf și nisipurile mișcătoare din preajmă sînt rămășițele unei vechi lagune.

Cînd ne-am apropiat de rîu era aproape ora două după-amiază. Dinspre mare sufla un vînt puternic. Valurile se izbeau cu zgomot de mal și se precipitau înspumate pe nisip. De la rîu se întindea înspre mare un grind. Am călcat fără grijă pe el și deodată am simțit o greutate în picioare. Am vrut să dau înapoi, dar, îngrozit am simțit că nu mă pot mișca din loc. Mă scufundam încet în apă.

— Nisip mișcător ! țipai desperat.

Încercai să mă sprijin de armă, dar începu să se scufunde și ea.

Pușcașii n-au înțeles despre ce-i vorba și se uitau mirați la mine, neștiind de ce mă zbat. În acel moment mi-au sărit în ajutor Dersu și Cijan-Bao : Dersu mi-a întins crăcana, iar Cijan-Bao a început să-mi arunce la picioare lemne aduse de apă. Agățîndu-mă cu mîna de un buștean, mi-am scos întîi un picior, apoi pe celălalt și am ieșit cu destulă greutate pe pămîntul solid.

După cum spunea Cijan-Bao, nisipurile mişcătoare sînt un fenomen destul de obişnuit pe malul mării. Valurile afinează nisipul şi-l fac primejdios. Cînd însă talazurile se potolesc, atunci poate merge uşor pe ele nu numai un om, dar şi un cal încărcat cu samare. N-aveam ce face, a trebuit să ne oprim şi să aşteptăm o vreme mai bună.

Pe rîul Gaga, chiar în dreptul afluentului Ada, la 5 kilometri de mare, se află un izvor termal. Roca înconjurătoare e un diabaz. Acolo sînt în realitate două izvoare : unul cald, altul rece. Amîndouă ies de pe fundul unei gropi mici cu lungimea de 2 m, lăţimea de 5 m şi adîncimea de 0,6 m. De pe fund se degajă sfîrîind hidrogen sulfurat. Temperatura apei e +28,1° ; la suprafaţa pămîntului, lîngă acest rezervor natural de apă, temperatura era de +12°, iar în aer de +7,5° C.

În timpul nopţii marea s-a liniştit. Spusele lui Cijan-Bao s-au adeverit : dimineaţa nisipul s-a întărit, încît puteai călca pe el fără să rămînă nici o urmă.

Lîngă rîul Soena, culmea Karaminskii intră puţin în adîncul uscatului, înălţîndu-se treptat spre nord, iar lîngă mare apare un lanţ de dealuri erodate de apă de-a lungul axei lor.

Dintre promontoriile din mare, pentru care băştinaşii au diferite legende, sînt de remarcat două : Omulen Gahani şi Sugdema Onogoni. Valurile mării au săpat în stînca de aici peşteri adînci, roca s-a prăbuşit şi în multe locuri au rămas coloane de piatră ce se înalţă singuratice.

La vreo 10 km de rîul Soena, poteca părăseşte malul şi, printr-o mică trecătoare formată din andezit şi hornblendă, iese pe Vituhe, primul afluent de pe dreapta al rîului Kusun. Acesta curge de-a lungul litoralului, de la sud-vest spre nord-est, şi pe drum primeşte un singur

afluent : un pîrîiaş fără nume. Munţii înconjurători sînt acoperiţi cu mesteceni, lăstăriş de stejar şi pin siberian.

Toamna era înaintată, dar aerul era încă destul de cald pentru ca oamenii să poarte doar flanele. Dimineaţa îngheţă puţin, dar ziua temperatura se ridica din nou pînă la +5°C. Toamna lungă şi caldă e o trăsătură caracteristică a ţinutului Transussuri.

Cu tot timpul înaintat, în pădure se mai vedeau din loc în loc păsări migratoare şi nemigratoare. Prin iarba uscată din fîneţele pe care păşteau caii mişunau grauri cenuşii. Erau veseli şi jucăuşi. Mai departe, într-o rarişte, am zărit o aşa-zisă ciocănitoare pestriţă, pasăre răspîndită pretutindeni şi într-adevăr pestriţă. Tot pe acolo zburau din loc în loc piţigoii. Laolaltă cu ei erau şi alte păsărele, dintre care am recunoscut presura căciulată. Ţinînd seama de anotimp, ar fi trebuit să plece de mult spre miazăzi, dar probabil că în regiunea litoralului, datorită toamnei lungi şi primăverii întîrziate, întîrziaseră şi migraţiile păsărilor. Am mai zărit şi nişte păsărele pestriţe cu pete roşii pe cap, care s-ar putea să fi fost inăriţe. Apariţia atît de timpurie a acestor musafiri nordici se poate explica prin faptul că în locul pădurilor arse din munţii ţinutului Transussuri a crescut mult lăstăriş de mesteacăn, unde păsărelele acestea găsesc hrană din belşug. Probabil că rîurile Amagu şi Kusun formează graniţa sudică a răspîndirii lor în ţinutul Transussuri. Această păsărică de culoare roz stă prin regiunile de munte împădurite şi duce o viaţă izolată. Am văzut apoi doi şoricari-încălţaţi asiatici. Aceste păsări de pradă sprintene săgetau întruna văzduhul şi descriau cercuri mari. Zărind oameni în apropiere, ni se repezeau în întîmpinare şi, scoţînd ţipete stridente, se roteau pe deasupra noastră. Într-un copac de pe malul rîului am văzut o coţofană. Am recunoscut-o după sunetele pe care le scotea şi după penajul

ei negru cu alb. La apropierea detaşamentului, s-a desprins de copac şi în zboruri cotite, cu coada-i lungă făcută evantai, se pierdu în depărtări.

După trecătoare, poteca merge pe partea mlăştinoasă a rîului Vituhe. În drum taie patru văi scurte şi largi, foarte înmlăştinite, acoperite cu o pădure rară de lariţă. Prin locurile uscate domnesc stejarul, teiul şi mesteacănul negru, subarboretul fiind format din taulă şi mălin dauric. Apoi potecuţa ne-a dus la marginea unei rîpe adînci. Era o veche terasă fluviatilă. Pădurea rară şi tufele dispăruseră, şi în faţa ochilor noştri se desfăşura valea largă a rîului Kusun. În depărtare se vedeau cîteva fanze chinezeşti.

Cînd după un drum lung apar în faţa ochilor case de locuit, oamenii, caii şi cîinii încep să păşească mai vioi. Coborînd de pe terasă, am iuţit pasul.

Cîinele meu alerga în faţă şi cerceta stăruitor tufele dintr-o parte şi din alta a drumului. Curînd am ajuns la ogoare. Grîul fusese secerat şi clădit în căpiţe. Deodată, Alipa făcu un aret. „Să fie fazani ?“ mă gîndii, pregătindu-mi arma. Am observat însă că Alipa era foarte nedumerită : se uita mereu în stînga şi-n dreapta, întrebîndu-mă parcă dacă trebuie sau nu să-şi continue treaba. I-am făcut semn : a pornit înainte cu grijă, adulmecînd insistent. După aretul ei am văzut că nu erau fazani, ci altceva. Deodată au ţîşnit trei păsări ; am tras, dar n-am nimerit. Zburau greoi, dădeau des din aripi şi, înainte de a se lăsa pe pămînt, au planat foarte stîngaci. Le-am urmărit cu ochii şi am văzut că au coborît în curtea celei mai apropiate fanze. Erau găini de casă. Fiindcă băştinaşii nu le dau de mîncare, sînt nevoite să-şi caute singure hrana pe ogoare, ajungînd pînă departe de case. Probabil că în urma exerciţiilor continue li s-a dezvoltat treptat capacitatea de a zbura. Speriindu-se mereu

de tot felul de animale, trebuiau să se salveze nu numai prin fugă, ci și cu ajutorul aripilor.

Găinile și poteca ne aduseră la fanza bătrînului udegheu Liurl. Familia lui se alcătuia din cinci bărbați și patru femei.

Pe rîul Kusun udegheii nu se ocupă de grădinărit, ci tocmesc pentru aceasta chinezi. Se îmbracă jumătate chinezește, jumătate după cum li-e portul, vorbesc chinezește și numai dacă vor să-și spună vreun secret vorbesc între ei limba udeghee. Veșmintele femeiești se deosebesc prin cusăturile înflorate, pestrițe, iar pieptii, poalele fustei și mînecile și le împodobesc cu nasturi de culoare deschisă, scoici mititele, clopoței și diferite jucării sunătoare de alamă, din care cauză orice mișcare a celor care le poartă e însoțită de foșnete și clinchete.

Doream să cunosc mai îndeaproape pe udegheii de pe Kusun, de aceea, cu toate invitațiile insistente ale chinezilor, am rămas la băștinași. Curînd le-am cîștigat încrederea. Îmi răspundeau bucuros la întrebări și căutau în fel și chip să mă servească. Față de Dersu, mai ales, se purtau cu o deosebită grijă.

Cu vreo patruzeci de ani în urmă, în regiunea litoralului erau atît de mulți udeghei, încît, după cum spunea chiar Liurl, lebedele, care zburau de la rîul Samarga pînă la Golful Olga, din albe se făceau negre din pricina fumului ce se ridica din iurte. Cei mai mulți udeghei locuiau pe rîurile Tadușu și Tetiuhe. Pe Kusun erau 22 de iurte, pe Amagu doar 3, iar pe Takema 18. Pe acele vremuri, hotarul suprafeței locuite de ei ajungea pînă la rîul Sudzuhe, ba și mai la apus de el.

Ziua următoare am hărăzit-o cercetării împrejurimilor.

Rîul Kusun (în chinezește Kusun-gou și în udeghee Kui sau Kughi) se varsă în mare ceva mai sus de Capul

Maximovici. Între gura lui Vituhe şi cea a lui Kusun s-a format un golf lung, despărţit de mare printr-un grind de pietriş şi nisip, lat de 80 m. De obicei, în acest golf se adăpostesc bărcile chinezeşti prinse de furtună pe mare. E de netăgăduit că partea inferioară a văii rîului Kusun a fost şi ea pe vremuri o lagună.

Rîul Kusun se află pe partea stîngă a văii. Curge într-o singură albie şi are pe margini numeroase braţe uscate, care joacă rol de canale pentru evacuarea apei, şi din această cauză valea Kusunului nu e inundată în anotimpul ploios. După informaţiile udegheilor, în ultimii treizeci de ani nu s-a produs pe aici nici o inundaţie.

Malul stîng, înalt, de forma unei terase, are o înălţime de vreo treizeci de metri, fiind alcătuit din argilă albă, în masa căreia se poate observa lucind pirita. De undeva din munţi, udegheii extrag bucăţi destul de mari de obsidiană. Pe cursul inferior al rîului Kusun nu e decît o vegetaţie neînsemnată şi uniformă. Pe lîngă rîu, pe insule şi pe braţele secate cresc desişuri de sălcii avînd aspectul unor plopi piramidali înalţi, cu ramurile pornind în sus, chiar de la pămînt. Printre ele se nimeresc cîteodată plopi de munte şi mulţi arini.

Toate pămînturile bune se găsesc pe dreapta rîului, unde solul e foarte roditor, fiind format din mîl şi cernoziom cu interstrate de pietriş şi nisip ; din această cauză, ierburile se dezvoltă luxuriant şi mai ales trestia, care atinge 2,5—3 m înălţime. În asociaţie cu ea, iar uneori izolat, creşte pe suprafeţe întregi pelinul, iar pe lîngă rîu, pe aluviunile de prundiş şi nisip, se găseşte un altfel de pelin, cu tulpina înaltă, rămuroasă, ca o mătură deasă şi mare. Se mai aflau pe aici numeroase alte graminee şi fanerogame, dar toate erau prea veştede, încît după aspectul exterior nu puteau fi determinate nici măcar

aproximativ. Nu mai avea nici un rost să colectez plante pentru ierbar.

Tazii-udeghei de pe Kusun se găsesc într-o situaţie de tranziţie de la viaţa de vînător la cea de agricultor. Din cauza depărtării, influenţa chinezilor nu s-a manifestat prea puternic asupra lor şi de aceea am reuşit să văd multe lucruri care în sudul ţinutului Ussuri au dispărut. Aşa, de pildă, lîngă un eleşteu adînc se înălţa un copac plin de cioplituri numit „thun". Tot copacul era acoperit cu cioplituri, iar pe ramurile lui principale erau agăţaţi idoli reprezentînd oameni, păsări şi animale. Locul era interzis : acolo sălăşluia duhul rău Ogzo. Istoria acestui copac e următoarea : cu cîţiva ani în urmă, pe malul eleşteului s-a aşezat o familie de udeghei formată din trei bărbaţi, trei femei şi şapte copii. Într-o noapte, un bărbat, ieşind din fanză, a auzit plescăituri în apa eleşteului şi un fel de fîşăit. Apropiindu-se, a zărit un animal mare semănînd cu o focă. Eleşteul nu comunica nici cu rîul, nici cu marea. Înspăimîntat, udegheul a intrat în casă ; toţi ai lui erau convinşi că ceea ce văzuse nu putea fi altceva decît diavolul.

După cîtăva vreme, începură să le moară copiii, unul după altul. A fost chemat şamanul. La sfîrşitul celei de a doua zi de invocare a spiritelor, omul a arătat ce anume copac trebuia cioplit, dar nici asta n-a folosit la nimic. Moartea secera oamenii unul după altul. Probabil că diavolul îşi făcuse sălaşul chiar în casă. Mai rămînea un singur remediu : să i se lase fanza. Aşa au şi făcut. Adunîndu-şi toată averea, s-au mutat pe rîul Ulengou.

La un kilometru de copacul cioplit se afla şi casa şamanului. Am recunoscut-o îndată după toate cîte se aflau prin preajmă. Lîngă potecă erau înfipţi patru pari cioplişi grosolan în chip de oameni. Erau nişte *ţzaigda*,

păzitori ai drumului. Pe cap aveau cuțite cu care să-l răpună pe diavol. Prin copaci erau agățate cranii de urs și idoli de lemn. Tot acolo se aflau cîteva buturugi îngropate în pămînt cu vîrful în jos și cu rădăcinile în sus. Și pe ele erau cioplite grosolan chipuri de oameni. Chiar la intrarea în fanză stătea un idol mare de lemn, Mangani-Sevoni cu sabia și lancea în mînă, iar alături de el, două larițe cu ramurile tăiate și cu coaja jupuită în inele.

Înăuntru, fanza nu se deosebea cu nimic de cele ale colorlalți băștinași. Pe perete atîrna o tobă cu un ciocănel de lemn, un brîu cu clopoței, fusta înflorată a șamanului și o mască de lemn ornamentată cu blană de urs. Șamanul și-o punea în timp de invoca spiritele și, pentru a-l speria pe diavol, își lua o înfățișare înspăimîntătoare.

De la bătrînul Liurl am aflat că, în regiunea litoralului, Kusun e rîul cel mai de sus pe care se poate ieși spre Bikin, iar cel mai de nord e rîul Edin (Capul Gladkii). Pe acesta din urmă se poate ieși atît pe Bikin, cît și pe Hor, după cum mergi spre trecătoare pe un afluent sau pe altul. Tot el mi-a spus că pe litoralul din ținutul Trans-ussuri e totdeauna toamnă lungă și rîurile îngheață cu o lună, iar uneori și cu o lună și jumătate mai tîrziu decît la apus de cumpăna apelor. Am hotărît deci să merg pe țărmul mării pînă aveau să înghețe rîurile și numai după aceea să mă îndrept spre Sihote-Alin.

În golfurile rîului Kusun am întîlnit un barcagiu bătrîn, un manciurian, Hei-Ba-tou, care în traducere înseamnă cartnic de marină. Era un marinar cu experiență, care naviga încă din copilărie în lungul țărmurilor ținutului Ussuri. Tatăl lui avusese diferite îndeletniciri legate de mare și l-a învățat cu apa de mic copil. Înainte vreme navigase pe lîngă țărmurile ținutului Ussuri de Sud, dar în ultimii ani, se mutase mai spre nord.

Hei-Ba-tou vrea să mai facă un drum pînă la rîul Samarga și apoi să se înapoieze. Cijan-Bao l-a convins să ne însoțească pe țărmul mării. S-a hotărît ca a doua zi udegheii să ne aducă lucrurile la gura lui Kusun și să le încarce de cu seară în barca lui Hei-Ba-tou.

La înapoiere se întunecase de-a binelea. În fanze ardeau luminițe. În casa noastră se adunaseră aproape toți chinezii și udegheii. Era lume multă și înghesuială. Dersu îmi spuse că s-au adunat toți oamenii ca să cinstească expediția, pentru că ne-am purtat cu ei prietenos. Chinezii au adus votcă, carne de porc, făină, legume și ne-au pregătit o masă ca de zile mari.

M-am culcat devreme, fără să mai aștept sfîrșitul zaiafetului. Noaptea, prin crăpăturile ușii am văzut lumină și am auzit voci de oameni, dar semne de beție, certuri și ocări n-am auzit. Chinezii discutau pașnic despre diferite evenimente.

A doua zi dimineața, m-am trezit devreme și am început să mă pregătesc de drum. Știam din experiență că dacă nu-i grăbești pe udeghei, trece mult pînă să fie gata de plecare. Așa s-a și întîmplat. Udegheii și-au reparat mai întîi încălțămintea, apoi au pregătit bărcile și n-am reușit să plecăm decît pe la amiază.

Pe Kusun a trebuit să ne despărțim de Cijan-Bao. Împrejurările cereau să se înapoieze pe rîul Sanhobe. N-a vrut să primească nici un ban și mi-a promis să mă ajute dacă am să mai vin la anul pe litoral. Ne-am strîns mîna și ne-am despărțit ca doi buni prieteni.

Am traversat rîul Kusun, am urcat pe o terasă și ne-am îndreptat spre mare. Această parte a litoralului, tocmai pînă la rîul Tahobe, e alcătuită din tufuri și lavă bazaltică. Tufurile, sub influența apei dulci și a razelor solare, au căpătat un colorit pestriț foarte frumos.

Dimineața gerul a fost destul de mare (—10°C), dar odată cu răsăritul soarelui, temperatura s-a ridicat şi pe la ora unu a atins +3°C. Toamna pe malul mării se caracterizează tocmai prin aceea că ziua e atît de cald, încît se poate merge uşor numai în cămaşă, spre seară trebuie să-ți pui flanela, iar noaptea să te acoperi cu blănuri. De aceea, am ordonat ca toată îmbrăcămintea călduroasă să fie dusă cu barca pe mare ; nu luam cu noi decît rezerva de merinde şi armele. Hei-Ba-tou trebuia să vină cu barca la gura rîului Tahobe şi să ne aştepte acolo.

De la rîul Kusun la Tahobe sînt 7 kilometri. Pe această distanță se varsă în mare cîteva pîraie de munte, pe care udegheii le numesc : Dogum, Tohonksi, Siundî, Ampo şi Diensu.

Capitolul XVI
SOLONII

Rîul Tahobe. — Veverița mînioasă. — Sălașul diavolului. — Furtună cu zăpadă. — Agdî. — Solonul mănîncă delicatese. — Trecătoarea înzăpezită. — Rezistența băștinașilor la frig. — Rîul Kumuhu. — Elanii. — Înapoi spre mare.

Gura rîului Tahobe se găsește între Capul Maximovici și Capul Olimpiadei. Înainte vreme gurile lui se aflau pe stînga văii, dar și-au schimbat locul și, astfel, s-a format un braț înfundat care s-a transformat apoi într-o mlaștină.

Pe cursul inferior, valea lui Tahobe e acoperită cu o pădure rară de ulm, tei, stejar și mesteacăn negru. Ceva mai sus, la vreo 2 km de mare, se găsesc spații deschise, fără terenuri accidentate, prielnice așezărilor omenești.

Aici am găsit o fanză micuță. La început i-am luat pe locuitorii ei drept udeghei și abia seara am aflat că erau soloni.

Noile noastre cunoștințe se deosebeau foarte puțin, ca aspect exterior, de ceilalți băștinași din ținutul Ussuri. Mi s-au părut parcă ceva mai scunzi și cu fața mai lată. Afară de aceasta, sînt mai vioi și mai expansivi. Vorbeau chinezește și într-un dialect reprezentînd un amestec de goldă și solonă. Îmbrăcămintea lor nu se deosebea de cea a udegheilor ; doar că era ceva mai puțin bălțată și cu mai puține podoabe.

Întreaga familie de soloni era formată din zece oameni : bătrînul tată, doi fii cu soțiile și cinci copii mici.

În următoarele patru zile am cercetat rîurile Tahobe și Kumuhu. S-a oferit să ne însoțească solonul cel tînăr, Da-parl. Era un om în floarea vîrstei, vînjos la trup ; nu purta mustăți, nici barbă. Se ținea mîndru, tratîndu-i oarecum cu dispreț pe pușcașii noștri. Fără să vreau mi-au atras atenția mersul lui ușor, agilitatea și suplețea mișcărilor.

După două zile am plecat la drum.

Rîul Tahobe — lung de vreo 68 km — curge de la apus la răsărit, abătîndu-se puțin spre sud. Pe amîndouă părțile lui pe o lățime de vreo 200 m, se întind fîșii de prundiș, pe care se îngrămădesc buturugi și arbori doborîți de vînt.

În ziua de 24 am ajuns pînă la rîul Bali, iar pe 25 ne-am apropiat de cumpăna apelor. Munții își pierduseră semeția. În locul lor se ridicau acum dealuri joase cu costișe domoale.

În 1907, în regiunea de litoral a fost o recoltă bună de nuci de cedru, iar la apus de Sihote-Alin nu s-au făcut deloc. În schimb, s-a făcut multă ghindă în bazinul Ussuri, iar în ținutul Transussuri floarea stejarului a fost sterilă.

Mergeam pe malul stîng al rîului : eu, Dersu și Daparl în față, iar Zaharov și Arinin la vreo 15 pași în urmă. Deodată, în față, pe o buturugă, a apărut o veveriță. Stătea pe picioarele dinapoi, cu codița ridicată pe spinare și ronțăia o nucă de cedru. La apropierea noastră își înșfăcă prada și se repezi în copac. De acolo de sus se uita la noi foarte curioasă. Da-parl s-a apropiat încetișor de cedru, a strigat și a lovit o dată tare peste trunchiul copacului cu un băț. Speriată, veverița a scăpat nuca și s-a cocoțat mai sus. Solonul atîta aștepta ! A luat nuca și, fără să-i mai dea vreo atenție micuței jivine nedreptățite, și-a văzut de drum. Veverița a început să sară din cracă-n cracă zbor-

șindu-se la răufăcătorul ei, mînioasă foc că fusese prădată ziua-n amiaza mare. Rîdeam cu hohote. Dersu nu mai auzise pînă atunci de o astfel de metodă pentru obținerea nucilor de cedru și din acel moment și-a propus s-o aplice ori de cîte ori va avea ocazia. '

— La tine nu trebuie supărat, i se adresă el veveriței încercînd s-o consoleze. La noi pe jos merge, cum găsește nuci ? La tine privește colo, sus, acolo mulți nuci este ! și-i arătă cu mîna un cedru mare.

Veverița, de parcă l-ar fi înțeles, o luă exact spre copacul indicat de Dersu.

În văzduh a stăruit toată ziua o pîclă ; cerul a fost acoperit cu o pînză de nori stratificați și cirus ; în jurul soarelui au apărut „nimburi" care s-au tot îngustat pînă cînd, diluîndu-se, s-au contopit preschimbînd soarele într-o imensă pată incoloră, mată. În pădure se instăpînise liniștea și numai pe sus, prin vîrfurile copacilor, adia vîntul.

Pesemne că toate acestea îl neliniștеau pe Dersu și pe solon. Discutau nu știu ce între ei fiind tot mereu cu ochii spre cer.

— E rău ! spusei. Începe să bată vîntul de la miazăzi.

— Nu, mormăi Dersu. La el — așa-a-a merge, și arătă spre nord-est.

Am avut impresia că se înșală și-am dat să-l contrazic.

— Uită-te la pasăre ! exclamă Dersu. Vezi, la ea spre vînt privește.

Într-adevăr, într-un brad ședea un corb cu capul îndreptat spre nord-est. Era cea mai bună poziție în care vîntul îi luneca peste pene. Dimpotrivă, dacă ar fi stat cu o parte sau cu spatele spre vînt, aerul rece i-ar fi pătruns printre pene și i s-ar fi făcut frig.

Spre seară, cerul s-a acoperit cu nori, iradiația căldurii de pe pămînt s-a micșorat și temperatura aerului a crescut de la +2° la +10°C. Era un alt semn nefavorabil. Pentru

orice eventualitate, ne-am fixat bine corturile şi am adunat mai multe lemne.

Ne-am temut însă degeaba : noaptea a trecut cu bine.

Cînd m-am trezit dimineaţa, m-am uitat mai întîi la cer. Norii se întindeau în fîşii paralele, urmînd direcţia nord-sud.

N-aveam timp de pierdut. Ne-am făcut în grabă traistele şi am plecat în susul rîului Tahobe. Îmi făcusem socoteala să ajungem în acea zi pînă la Sihote-Alin, dar din cauza vremii rele n-am reuşit.

Pe la amiază s-a ivit iarăşi o pîclă deasă. Munţii prinseră o culoare vînătă mohorîtă. Pe la ora patru a început ploaia, urmată de o zăpadă lipicioasă şi deasă. Poteca s-a înălbit dintr-o dată ; o puteam urmări pînă hăt, departe prin desişuri şi arbori doborîţi. Bătea acum un vînt tăios care sufla în rafale.

Trebuia să ne facem tabăra. În apropiere de rîu, pe dreapta, se ridica o stîncă singuratică, asemănătoare cu ruinele unui castel, cu cîte un turn la fiecare colţ. La picioarele ei creştea o pădure scundă de mesteacăn. Locul mi s-a părut bun şi am dat semnalul de oprire.

Puşcaşii au început să care lemne, iar solonul a plecat în pădure după beţe pentru cort. După un minut, l-am văzut alergînd înapoi, îndepărtîndu-se la vreo sută de paşi de stîncă ; s-a oprit, a privit în sus, apoi a mai alergat o bucată, după care s-a înapoiat în tabără şi a început să-i povestească ceva, tulburat, lui Dersu. Goldul s-a uitat şi el la stîncă, a scuipat şi a aruncat toporul jos.

După aceea au venit amîndoi la mine să mă roage să schimbăm locul taberei. Întrebîndu-i care-i cauza, solonul mi-a spus că în timp ce tăia un copac de la poalele stîncii, diavolul a aruncat în el cîteva pietre de sus. Dersu şi solonul m-au rugat cu atîta stăruinţă să plecăm de acolo, şi pe feţele lor era atîta îngrijorare, încît am cedat şi am

ordonat să se mute corturile la vreo 400 de metri mai în josul rîului. Am găsit acolo un loc şi mai bun decît primul.

Ne-am apucat cu hărnicie de lucru : am adus lemne şi am aprins focuri mari. Dersu şi solonul s-au trudit mult să facă un fel de gard. Tăiau copaci şi-i înfigeau în pămînt, sprijinindu-i cu crăcane. Nu şi-au cruţat nici păturile : le-au agăţat de pari în chip de paravan.

Întrebîndu-i ce rost au toate astea, Dersu mi-a explicat că au făcut gardul pentru ca diavolul să nu poată vedea de pe stîncă ce se întîmplă în tabără. M-a umflat rîsul, dar n-am zis nimic ca să nu-l jignesc pe bătrînul meu prieten. Puşcaşii s-au aşezat alături, păsîndu-le prea puţin dacă-i vede sau nu diavolul de pe deal. Îi interesa mai mult mîncarea.

Seara, vremea s-a înrăutăţit. Oamenii au intrat pe sub corturi, încălzindu-se cu ceai fierbinte. Pe la ora unsprezece a început o ninsoare deasă şi curînd s-a zărit o lumină pe cer.

— Fulgeră ! exclamară într-un glas puşcaşii.

N-am apucat să le răspund fiindcă urmă de îndată bubuitura unui tunet.

Furtuna cu zăpadă a durat pînă la două noaptea. Fulgerele brăzdau cerul şi aveau o nuanţă roşiatică. Bubuiturile tunetului erau puternice şi răsunau pînă în depărtări ; simţeai cum se cutremură şi cerul, şi pămîntul.

Fenomenul acesta al furtunii cu zăpadă era atît de nou şi de neobişnuit, încît priveam cu toţii plini de curiozitate spre cerul negru ; numai la lumina fulgerelor se puteau vedea norii negri care se deplasau spre sud-vest.

O lovitură de trăsnet a fost mai asurzitoare ca toate celelalte. Căzuse chiar pe dealul stîncos. La lovitura trăsnetului s-a mai adăugat încă un zgomot extrem de puternic : se produsese o surpătură. Să fi văzut prin ce emoţii

trecea solonul! Credea că diavolul, de mîniat ce este, dărîmă dealul.

A mai aprins un foc şi s-a ascuns după gard. Mă uitai la Dersu. Era intimidat, mirat şi chiar speriat : diavolul care azvîrlea pietroaie din vîrful stîncii, furtuna cu zăpadă şi surparea muntelui se amestecară în mintea lui şi păreau să aibă o legătură între ele.

— Enduli[28] goneşte diavol! zise el cu satisfacţie în glas şi apoi îi spuse ceva solonului.

Între timp, furtuna s-a îndepărtat, dar fulgerele au mai brăzdat multă vreme cerul, proiectîndu-se la orizont ca nişte flăcări albe, lunguieţe ; se puteau desluşi toţi clinii munţilor îndepărtaţi şi norii grei din care ne potopea ploaia amestecată cu zăpadă.

Din depărtări s-au mai auzit multă vreme bubuiturile înfundate ale tunetului, care cutremurau pămîntul şi văzduhul.

După ce-şi băură ceaiul, puşcaşii se culcară, iar eu mai rămăsei cu Dersu la foc, întrebîndu-l ce părere are despre diavol şi despre furtuna cu zăpadă. Mi-a răspuns cu dragă inimă.

Tunetul este Agdi. Cînd diavolul stă multă vreme într-un singur loc, atunci zeul Enduli trimite furtuna, iar Agdi îl goneşte pe diavol. Înseamnă că pe unde a trecut furtuna fuseşe un diavol. După plecarea diavolului (adică după furtună) se întronează pretutindeni liniştea : animalele, păsările, peştii, ierburile şi gîzele înţeleg cu toatele că diavolul a plecat şi prind iar dor de viaţă şi sînt vesele...

Tot tăifăsuind, vremea a trecut pe nesimţite.

Se crăpa de ziuă... Din întuneric începură să se ivească dealurile acoperite cu păduri, Stînca Diavolului şi tufele plecate deasupra rîului. Toate prevesteau o vreme posomorîtă. Deodată însă, din spatele munţilor, dinspre răsărit, apărură zorile purpurii colorînd în roşu cerul întune-

cat. În această aureolă auriu-trandafirie se vedea limpede fiecare tufă şi fiecare ciot de copac. Priveam ca fermecat jocul de lumini al razelor soarelui care răsărea.

— Ei bătrîne, e timpul să tragem şi noi un pui de somn ! îi spusei tovarăşului meu de drum, dar Dersu adormise rezemat de un buştean de lîngă foc.

Am dormit cu toţii mai mult şi ne-am trezit tîrziu. Norii tot se mai tîrau pe cer, dar nu mai aveau o înfăţişare atît de înfricoşătoare ca în timpul nopţii.

După ce-am mîncat ceva şi ne-am băut ceaiul, am pornit mai departe pe rîul Tahobe, care trebuia să ne ducă pînă la Sihote-Alin. De la locul taberei pînă la culmea principală mai era cale de o zi. După spusele solonului, trecătoarea nu era înaltă.

De cealaltă parte aveam să dăm de rîul Mîhe (afluent al Bikinului) care curge de-a lungul munţilor Sihote-Alin.

N-am mers într-acolo, şi am cotit la dreapta pe pîrîiaşul Adă, ca să ieşim pe unul dintre afluenţii superiori ai rîului învecinat, Kumuhu, pe care aveam de gînd să cobor pînă la mare. Pînă-n seară am ajuns aproape de cumpăna apelor şi ne-am instalat tabăra într-o pădure deasă.

Seara, solonul a împuşcat o veveriţă. A jupuit-o, a pus-o într-o ţăpuşă şi a început s-o frigă, înfigînd beţişorul în pămînt lîngă foc. Apoi a luat stomacul veveriţei şi l-a pus pe jăratic. Cînd acesta s-a fript, solonul i-a mîncat conţinutul cu poftă. Puşcaşii au început să scuipe, dar solonul nu s-a lăsat intimidat. Spunea că veveriţa e un animal curat, că nu mănîncă decît nuci şi ciuperci şi că, dacă vrem, putem să gustăm şi noi din această mîncare delicioasă. Am zis cu toţii „mulţumesc, nu"...

În acest timp, Arinin, vrînd să aţîţe focul, din greşeală a atins veveriţa, dînd-o jos. Puşcaşul a pus-o la loc, dar nu cum era înainte, ci cu capul în jos. Solonul s-a repezit numaidecît şi a întors-o cu capul în sus, spunînd că pe

veveriță trebuie s-o frigi numai așa, căci altfel se supără și vînătorul nu mai are noroc ; peștele, dimpotrivă, trebuie pus pe foc totdeauna cu capul în jos și cu coada în sus.

Pe 28, ziua a fost la fel de posomorîtă ca și în ajun. Pîraiele mai murmurau încă prin munți, dar începuseră și ele să înghețe. Pe apă pluteau sloiuri, pe lîngă maluri apăruse gheață, iar pe alocuri începuse să înghețe și apa din mijlocul rîului.

De cum am ieșit din tabără a început și urcușul. Cu cît urcam mai sus pe munte, cu atît era mai multă zăpadă. Chiar în trecătoare zăpada ajungea pînă la genunchi. Pădurea de rășinoase, cu cetina de un verde-închis, își îmbrăcase haina albă de iarnă și avea o înfățișare de sărbătoare. Ramurile brazilor, îngreuiate de zăpadă, se plecaseră la pămînt și rămîneau așa pînă cînd vreo ramură sau un con de pin cădea peste ele, scuturînd fulgii mari și umplîndu-i cu o pulbere rece de zăpadă pe oamenii care treceau pe acolo.

Aveai impresia că ești în toiul iernii. În pădure domnea o liniște surprinzătoare.

După măsurătorile barometrice, trecătoarea se afla la o înălțime de 880 m deasupra nivelului mării.

Solonul ne zorea întruna. Spunea că trebuie să se pornească în scurtă vreme vîntul de nord-vest și că o să fie vai și amar dacă ne prinde pe aici vremea rea.

În munți viscolul e un fenomen obișnuit, dacă se pornește vîntul îndată după ce cade zăpada. Semnele care prevesteau vînt puteau fi lesne văzute : norii alergau grăbiți spre răsărit, se subțiaseră, se făcuseră mai străvezii și puteai să arăți locul unde se află soarele.

Am ascultat de sfatul solonului și am iuțit pasul.

Coborîrea din trecătoare spre rîul Kumuhu era la fel de abruptă ca și urcușul dinspre Tahobe.

Pădurea care acoperă coasta de miazănoapte a cumpenei apelor dintre bazinele celor două rîuri amintite e alcătuită din esențe rășinoase și mixte ; e o pădure mohorîtă, plină de arbori doborîți de vînt.

Prevestirile solonului s-au adeverit. Cînd am ajuns jos, în munți s-a auzit un zgomot care se întărea treptat, coborînd pînă în vale. M-am uitat înapoi : dealurile acoperite de zăpadă fumegau. Începuse viscolul.

Un izvoraș ne duse la rîulețul Țaoni, stîncos și plin de bușteni, care se varsă în Kumuhu pe partea dreaptă. După popasul de la amiază am ieșit din noianul de copaci doborîți de vînt și spre seară am ajuns la rîul Kumuhu, care e doar ceva mai lat decît Țaoni, deosebindu-se foarte puțin de el. La izvoare e lat de cel mult 4—5 m. Dacă mergi în susul lui, spre Sihote-Alin, trecătoarea duce tot spre rîul Mîhe, chiar la obîrșia lui. De la gura rîului Țaoni, pînă la Sihote-Alin e drum de o zi.

Ca de obicei, ne-am făcut tabăra pe malul rîului.

Spre seară, cerul s-a limpezit și noaptea amenința să fie friguroasă. Punîndu-mi nădejdile în pătură, m-am culcat mai departe de foc, cedînd locul solonului, ale cărui hăinuțe erau foarte subțirele. Pe la trei dimineața m-a trezit frigul. Oricît am încercat să mă acopăr mai bine, nu mi-a folosit la nimic : aerul rece găsea cîte un locșor prin care pătrundea și-mi îngheța cînd umărul, cînd picioarele. Am fost nevoit să mă scol.

Împrejur era întuneric ; focul se stinsese. Am adunat cîteva reteveie cu jăratic și am suflat în ele. Într-un minut s-a înălțat o vîlvătaie, aruncînd lumină peste toate. Zaharov și Arinin erau întinși la adăpostul cortului, iar Dersu dormea îmbrăcat, șezînd.

În timp ce adunam lemne, l-am văzut pe solon dormind la o parte, departe de foc. N-avea pe el nici pătură, nici haine groase. Se întinsese pe cetină și se acoperise doar cu

haina lui de postav. Fiindu-mi teamă să nu răcească, l-am scuturat de umăr, dar dormea atît de adînc, că de-abia am reuşit să-l trezesc. Da-parl s-a ridicat, s-a scărpinat în cap, a căscat, apoi s-a culcat din nou în acelaşi loc şi a sforăit mai departe.

E de mirare cît de rezistenţi sînt udegheii şi cît de uşor suportă frigul. Se obişnuiesc cu el din cea mai fragedă copilărie, chiar din clipa cînd trag în piept prima gură de aer.

M-am încălzit puţin la foc, pe urmă m-am băgat în cortul puşcaşilor şi am adormit adînc.

A doua zi dimineaţa ne-am trezit devreme cu toţii. Rezervele de merinde pe care le aveam cu noi erau pe sfîrşite şi trebuia să ne grăbim. Gustarea de dimineaţă a fost alcătuită din veveriţă friptă, nişte rămăşiţe de scovergi coapte în cenuşă şi o cană de ceai fierbinte.

Cînd am plecat la drum, soarele abia răsărea. Luminos şi radios se ridica de după pădure, luminînd cu raze strălucitoare vîrfurile munţilor acoperiţi cu zăpadă.

Rîul Kumuhu (în udeghee Kumnu), numit de ruşi „rîul lui Kuzneţov", îşi are izvoarele în munţii Sihote-Alin, curge de la apus la răsărit, abătîndu-se doar pe cursul inferior spre sud, şi se varsă în mare lîngă Capul Olimpiadei (46° 12,5′ latitudine nordică şi 138° 20,0′ longitudine estică de la Greenwich). Pe drum, Kumuhu primeşte următorii afluenţi : pe stînga, rîurile Iasa I, Iasa a II-a, Usmaga, Tapku, Nogo, Ţagdî, Handiami, Dîongo, iar pe dreapta, afară de Ţaoni pe care am venit — Ligo, Ţaoloso, Butîce şi Amukta. Dintre toate, cel mai iute e Ligo, iar cel mai liniştit Ţagdî. De pe ultimul se face o trecătoare pe rîul Svain, care se varsă în mare ceva mai la nord de „rîul lui Kuzneţov".

Udegheii urcă cu bărcile pînă la rîul Ţagdî ; pe Kumuhu în sus nu se mai poate circula decît pe gheaţă, cu sănii trase de cîini. În partea mijlocie, mai ales pe stînga, între rîurile Ţagdî şi Iasa se văd urmele unor pîrjoluri vechi. Ca pretutindeni, au ars mai ales pădurile de pe culme şi n-au rămas decît cele din văi.

Rîul Kumuhu e interesant şi pentru faptul că aici se întîlnesc două lumi vegetale : cea manciuriană şi cea de Ohotsk. Ca terenuri de pătrundere pentru cea dintîi servesc văile, iar pentru cea de-a doua, culmile munţilor. Ai impresia că una din ele intră ca o pană în cealaltă. Acum, cînd frunzele căzuseră, de sus de pe munţi se vedea bine unde se termină pădurile de foioase şi unde încep cele de răşinoase. Văile par cenuşii, iar culmile de munte de un verde închis.

Aici, printre arbuşti, se pot vedea unii reprezentanţi ai florei manciuriene, ca de pildă : alunul cu învelişul fructului alungit ca un cornet şi acoperit cu peri deşi ţepoşi : măceşul cu ramuri roşii, cu fructe foarte alungite, care rămîn pe crăci aproape toată iarna ; călinul plin de fructe zemoase de culoare roşie-deschisă ; dintre iridacee se întîlneşte dioscoreea, ale cărei exemplare masculine şi feminine diferă între ele ; actinidia, formînd desişuri în subarboret şi schizandra cu ciorchine de fructe roşii, care lasă în gură o senzaţie de arsură ca ardeiul.

Pe cursul mijlociu rîul Kumuhu are o lăţime de vreo 20 m şi adîncimea în matcă de aproape un metru. Viteza mijlocie a curentului este de 8 km pe oră la ape mici. După spusele băştinaşilor, nu departe de mare sînt locuri unde cărbunii ies la suprafaţă.

Oricît ne-am străduit, în ziua eea n-am reuşit să ajungem decît pînă la rîul Ţagdî. Pînă la mare ne mai rămîneau vreo 20 de kilometri.

Cînd drumul se apropie de sfîrşit, eşti totdeauna grăbit : vrei să ajungi cît mai repede la finiş. La drept vorbind, sosind la mare, n-avem nimic de cîştigat. De la gura lui Kumuhu aveam să plecăm din nou pe vreun rîu pierdut în munţi ; aveam să instalăm aceleaşi tabere, să întindem corturi şi să cărăm lemne pentru noapte : totuşi, la sfîrşitul fiecărui traseu există totdeauna ceva deosebit de atrăgător. De aceea ne-am culcat devreme, ca să ne putem trezi cît mai de dimineaţă.

Ziua următoare abia apăruseră zorile, că ne-am sculat cu toţii ca la comandă şi ne-am pregătit de drum. Mi-am luat prosopul şi m-am dus să mă spăl la rîu.

Natura era încă în stare de repaus ; totul dormita şi se desfăta în odihna din zori. Din rîu se ridicau aburi reci. Pe pămînt căzuse rouă din belşug... Iată însă că briza dimineţii începu să mîngîie copacii pădurii. Ceaţa se puse numaidecît în mişcare şi se ivi celălalt mal al rîului. În tabără se făcu linişte. Oamenii se hrăneau ca să prindă puteri noi. Deodată, îmi ajunse la ureche zgomot de pietriş rostogolit : cineva mergea pe pietre. Mă întorsei şi văzui două umbre : una înaltă, alta mai scundă. Erau doi elani : mama şi puiul ei de un an. S-au apropiat de rîu şi au început să se adape cu nesaţ. Mama a dat din cap şi s-a scărpinat cu dinţii pe coaste.

Admiram animalele şi mi-era teamă să nu le bage de seamă puşcaşii. Deodată, mama simţi primejdia şi, ciulindu-şi urechile mari, se uită cu atenţie spre noi. De pe buze i se prelingeau picături de apă, făcînd cercuri-cercuri pe suprafaţa liniştită a rîului. S-a scuturat, a scos un răget răguşit şi s-a repezit în pădure. În acea clipă, o boare de vînt învălui din nou în negură celălalt mal. Zaharov a tras, dar n-a nimerit nici unul din animale, fapt care m-a bucurat pînă în adîncul inimii.

În sfîrşit, a apărut soarele. Volburile de ceaţă au căpătat nuanţe portocalii. Prin ele se întrezăreau tufele, copacii, munţii...

După o jumătate de ceas, mergeam pe potecuţă pălăvrăgind veseli.

Seara, puşcaşii făcură cîteva focuri mari ; erau bine dispuşi, ca şi cum s-ar fi înapoiat acasă. Oamenii se obişnuiseră atît de mult cu viaţa de expediţie, încît nici nu-i mai simţeau greutăţile.

Am rămas pe loc o zi întreagă. Trebuia să ne odihnim, să mai prindem puteri şi să ne punem în ordine lucrurile. Sosise 1 noiembrie, aici prima zi de iarnă. Dimineaţa a fost ger de —10°C, cu vînt puternic.

Din orice direcţie ar sufla vîntul — dinspre uscat spre mare sau invers, dinspre mare spre uscat — el se strecoară totdeauna prin văi. Dacă văile sînt îndreptate spre nord-vest, vîntul suflă atît de puternic, încît doboară copacii şi smulge acoperişurile caselor. De obicei, odată cu răsăritul soarelui, vîntul se domoleşte, iar pe la patru după-amiază începe să bată din nou.

De la rîul Tahobe pînă la Kumuhu duce o potecă de picior. Se întinde peste munţi şi trece în apropiere de ţărmul mării. Are o lungime de 16 km. Sub raport topografic şi geologic, întreaga regiune dintre cele două rîuri amintite reprezintă un acoperămînt întins de lavă. Acum n-au mai rămas decît nişte dealuri scunde, tăiate de rîpe mari. Pe vremuri, pe aici creştea o pădure frumoasă. Astăzi n-au mai rămas din ea decît buturugi şi uscături rare.

Capitolul XVII
INIMA ŢINUTULUI TRANSUSSURI

Pîrîiaşele de pe malul mării. — Pîcla uscată şi conductibilitatea acustică a aerului. — Simţul mirosului la un vînător. — Nelinişte şi îndoieli. — Trecătoarea spre rîul Nahtohu. — Urme de om. — Udegheul Ianseli. — Udegheul Monguli. — Chinezul care a furat un samur. — Populaţia băştinaşă. — Cimitirul. — O veste îngrijorătoare. — Dispariţia lui Hei-Ba-tou. — Situaţie desperată.

Pe rîul Kuzneţov ne-am luat rămas bun de la solon. S-a înapoiat acasă pe rîul Tahobe, iar noi am plecat spre nord. I-am spus lui Hei-Ba-tou să înainteze de-a lungul ţărmului mării şi să ne aştepte la gura rîului Holonku.

Din zăpada căzută nu mai rămăsese nici urmă, deşi temperatura fusese tot timpul destul de coborîtă. Pe pămînt nu se vedeau nicăieri urme de dezgheţ, dar zăpada pierise nu se ştie unde. Acest lucru se întîmplă din cauza uscăciunii excesive a vînturilor de iarnă de la nord-vest, care absorb toată umiditatea şi fac ca în ţinutul Transussuri clima să semene tot timpul anului cu cea continentală.

Vegetaţia de aici e la fel de pipernicită ca pretutindeni pe litoralul mării. Începe să fie vizibilă predominanţa esenţelor răşinoase ; apare din ce în ce mai des lariţa, iar stejărişurile trec pe al doilea plan.

Cărarea care ne-a dus pînă acum de-a lungul ţărmului mării s-a terminat lîngă rîul Kumuhu. De la Capul Olimpiadei pînă la rîul Samarga, pe o distanţă de 150 km în linie dreaptă şi 230 km în realitate, ţărmul e muntos şi

absolut pustiu. Pădurea de rășinoase năpădită de mușchi, semănînd cu o perie deasă, îmbracă toți munții și ajunge pînă la malul mării. Această parte a drumului e foarte dificilă. Pînă și udegheii se feresc să pătrundă pe aici. O distanță pe care o poți străbate pe mare cu barca într-o jumătate de zi, mergînd pe mal de-abia reușești s-o parcurgi în patru zile.

Într-o zi am mers foarte puțin și ne-am instalat tabăra lîngă rîul lui Babkov. Aici se pot vedea net tăiate niște terase de mal. Au o înălțime de 12 m. Rîul și-a croit o albie îngustă, asemănătoare cu un canion. Pe platoul larg, înmlăștinit, cresc din loc în loc mesteceni albi singuratici, larițe și lăstăriș de stejar.

Barca lui Hei-ba-tou se putea opri doar la gurile pîraielor fără bară marină și acolo unde exista cel puțin un golfuleț. Rîul lui Babkov nu corespundea acestor cerințe și de aceea Hei-Ba-tou a trecut pe lîngă el, cu gîndul să se oprească lîngă Capul Sosunov.

De dimineață timpul era uimitor de liniștit. Toată ziua a dăinuit în văzduh o pîclă uscată, care după-amiază a început să se îngroașe văzînd cu ochii. Soarele, din alb, se făcu galben, portocaliu și în cele din urmă roșu, apoi nu se mai văzu de dincolo de linia orizontului. Am observat că amurgul a durat foarte puțin. Bezna nopții se lăsa foarte repede. Marea era cum nu se poate mai calmă ; nu se auzea de nicăieri nici o plescăitură de val. Părea că se cufundase într-un somn adînc. Pe la zece seara a răsărit luna. Era foarte mare, cu o înfățișare curioasă și nici la miezul nopții nu și-a pierdut culoarea roșie pe care o are doar cînd se află jos, la linia orizontului. Stîncile de pe țărmul mării, pădurea din munți, tufele și copacii singuratici păreau altfel decît sînt de obicei. La miezul nopții pîcla s-a îngroșat atît de mult, încît o puteai vedea foarte aproape ;

nu era fum, fiindcă nu mirosea a ars. Totuşi, aerul dobîndi o conductibilitate acustică deosebită : vocea obişnuită se auzea la mari depărtări, tare şi stridentă ; foşnetul unui şoarece în iarbă părea un zgomot care te făcea să te cutremuri şi să te întorci speriat. Parcă ne găseam într-o altă lume, luminată nu de lună, ci de un astru necunoscut, şters. Apoi văzduhul s-a umplut de nişte sunete ca nişte bubuituri de tunet, explozii surde sau salve de artilerie îndepărtate. Veneau de undeva dinspre mare. Poate că era un vuiet subteran pe care-l auzeam pentru prima dată în viaţa noastră.

Fenomenul acesta a băgat spaimă în oameni. Dersu spunea că în viaţa lui nu mai auzise ceva asemănător.

Am socotit că e necesar să mă uit la aparate : barometrul indica 759 mm, temperatura aerului era de —3°C, anemometrul arăta calm plat. Acest fenomen interesant a continuat pînă în zori. Cînd a pierit pîcla, a început din nou să sufle vîntul rece de nord-est.

De la rîul lui Babkov, malul face un mic cot. Ca să scurtăm drumul, am urcat pe un afluent al rîului Kamennaia, am traversat o ramură de munte care atinge aici o înălţime de 430 m şi am ieşit pe rîul Holonku, în apropiere de vărsarea lui, unde l-am găsit pe Hei-Ba-tou cu barca. Părea că vîntul suflînd cu tărie voia să compenseze calmul plat din noaptea trecută : anemometrul arăta 215.

Restul zilei l-am folosit pentru cercetarea văii inferioare a lui Holonku. Aici iar am dat de o lagună, lungă de 5 km şi largă de 1 km. Era despărţită de mare de două baraje naturale. La vărsare, rîul Holonku este extrem de lat şi adînc ; e cel mai adînc loc al fostei lagune. Cele două baraje sînt lungi de vreo 500 m. Unul e alcătuit din bolovani mari, rotunjiţi, acoperiţi cu licheni, ceea ce arată

că n-au mai fost clintiți din loc de multă vreme. Barajul din apropierea mării are dimensiuni mai mici și pesemne a fost clădit de curînd de talazuri. Astăzi, pe locul lagunei s-a format o mlaștină acoperită de mușchi, mur albastru, mur comun și smirdar.

Seara am dat dispozițiile necesare : a doua zi, Hei-Ba-tou trebuia să plece cu barca pe Hahtohu și să ne aștepte acolo, iar noi urma să urcăm în susul lui Holonku, pînă la Sihote-Alin, și apoi să coborîm pe Nahțohu înapoi spre mare.

Am spus oamenilor să-și ia din barcă, de cu seară, tot ce aveau nevoie, fiindcă a doua zi Hei-Ba-tou voia să plece dis-de-dimineață.

La 3 noiembrie m-am trezit înaintea celorlalți, m-am îmbrăcat și am ieșit din cort.

Jur împrejur era o priveliște fermecătoare. La răsărit, cerul parcă luase foc. Luminată de razele soarelui care răsărea, marea părea de metal topit. Din rîu se ridica o ceață ușoară. Un cîrd de rațe, speriate de pașii mei, se ridică zgomotos de pe apă și zbură undeva, dincolo de mlaștini.

Cînd soarele s-a înălțat deasupra orizontului, am văzut în largul mării pînza lui Hei-Ba-tou.

Am pus ceaiul la fiert și mi-am trezit tovarășii de drum.

După ce-am mîncat ceva mai multișor, ne-am făcut traistele și am pornit la drum pe traseul propus.

Rîul Holonku (în udeghee Hallanku), poartă pe hărți numele Svetlaia *. Are o lungime de vreo 90 km, curge de la apus la răsărit și izvorăște din munții Sihote-Alin. Dacă mergi în susul lui, întîlnești în jumătatea lui inferioară, în ordine consecutivă, următorii afluenți : pe dreapta — Hundî și Dia. Primul e ceva mai mare decît al

---

* Rîul Limpede (în l. rusă) *(n. ed.)*.

doilea. Peştii din familia salmonidelor urcă numai pînă la rîul Dia, iar grosul lor cotesc pe rîul Hundi. Pe stînga se varsă în Holonku un singur afluent, Talimaksi, pe care se poate ieşi pe rîul Pia, ce se varsă în mare la 20 km mai sus de Capul Plitneak. Pe valea rîului Holonku erau pe vremuri păduri frumoase, dar au fost distruse de pîrjoluri. Au mai rămas doar pîlcuri izolate numai pe cursul lui superior.

În ziua aceea am pornit destul de tîrziu, aşa că nici drumul străbătut n-a fost lung. De la primii paşi, Dersu a descoperit că pe rîul Holonku nu s-au stabilit oameni, că băştinaşii vin aici rareori şi că, în urmă cu vreo doi ani, nişte coreeni au prins pe aici samuri.

Pe înserat goldul a plecat la vînătoare, dar s-a înapoiat cu mîna goală. Şi-a atîrnat arma de-un ciot, s-a aşezat la foc şi ne-a spus că a găsit ceva în pădure, dar a uitat cum îi zice pe ruseşte.

Fiindcă s-a căznit mult timp fără să-şi aducă aminte, am început să-i pun întrebări ajutătoare. Deodată, îşi aduse aminte.

— Fiul de la stejar ! exclamă el cu simplitate şi-mi întinse o ghindă obişnuită.

Mi-a spus apoi că a găsit-o pe un deal de pe stînga rîului, deşi în apropiere nu se vedea nici un copac. Probabil că ghinda fusese adusă de vreo pasăre sau de vreun animal, ca veveriţa sau burunducul.

Zi de zi se făcea tot mai frig. Temperatura medie zilnică scăzuse pînă la 6,3°C, iar zilele se micşoraseră. Noaptea, ca să ne adăpostim de vînt, trebuia să pătrundem departe în adîncul pădurii. Era necesar să ne instalăm taberele devreme, ca să avem timp să strîngem lemne. De aceea străbăteam puţin drum într-o zi, şi pentru un traseu care în timpul verii putea fi parcurs într-o zi, trebuia să pierdem acum de două ori mai mult timp.

Pe 4 noiembrie ne-am trezit cu toții din cauza frigului. Termometrul arăta —11°C. Era un vînt puternic. Ne-am încălzit la foc, ne-am băut ceaiul și am pornit la drum. Începînd de la țărmul mării, pe munți se desfășurau numai păduri arse.

În față, spre stînga, se ridica muntele Ploskaia *, înalt de 600 m, pe care localnicii îl numesc Kiamo. De pe culmea muntoasă care cuprinde și acest munte, izvorăsc trei afluenți ai lui Holonku : rîurile Puimu, Sololi și Dagdî — singurul loc din bazinul lui Holonku unde se mai întîlnesc iziubri și mistreți. Cu barca se poate urca numai pînă la rîul Sololi. Lîngă gura rîului Puimu am dat de fanza unui vînător coreean, dărîmată ; prin apropiere se afla o barcă veche, încropită din scînduri. Însemna că Dersu văzuse bine.

Alegîndu-ne un loc de tabără, am ordonat lui Zaharov și Arinin să întindă cortul, iar eu am plecat cu Dersu la vînătoare. Pe amîndouă malurile rîului se mai păstrase încă o fîșie îngustă de pădure vie, formată din plopi de munte, arini, cedri, sălcii, mesteceni, arțari și larițe. Pășeam cu băgare de seamă, el în față, eu în urmă, și ne vorbeam pe șoptite. Deodată, Dersu îmi făcu semn să mă opresc. Am crezut la început că ciulește urechea, dar am văzut curînd că e vorba de altceva : se ridica în vîrful picioarelor, se înclina cînd într-o parte cînd în alta și adulmeca stăruitor.

— Miroase ! spuse el în șoaptă. Oameni este.

— Ce fel de oameni ?

— Mistreți, răspunse goldul. La mine miros este găsește.

Oricît m-am străduit să adulmec, n-am simțit nici un miros. Dersu porni cu grijă, pieziș, spre dreapta. Se oprea des, adulmecînd. Am străbătut așa vreo 150 de pași. Deo-

* Muntele Teșit (în l. rusă) *(n. ed.)*.

dată, sări ceva în lături. Era o scroafă cu un purcel de o jumătate de an. Alți cîțiva mistreți se împrăștiară care încotro. Am tras un foc și am ucis purcelul.

La înapoiere l-am întrebat pe Dersu de ce n-a tras în mistreți. Mi-a răspuns că nu-i văzuse, ci doar auzise zgomotul pe care-l făceau fugind prin desiș. Era nemulțumit. Ocăra în gura mare și apoi, scoțîndu-și furios șapca, începu să-și dea cu pumnii în cap. Am început să rîd și i-am spus că vede mai bine cu nasul decît cu ochii. Nu știam atunci că această măruntă întîmplare era prevestirea unor evenimente tragice, care s-au desfășurat ceva mai tîrziu. Purcelul cîntărea vreo 24 kg și ne-a picat cum nu se putea mai bine. Seara ne-am ospătat cu vînat proaspăt. Toți erau veseli, glumeau, rîdeau. Numai Dersu nu era în apele lui. Scîncea și se întreba cu glas tare cum de nu văzuse mistreții.

După masă, pușcașii și-au împărțit străjile, au pus carnea pe foc la uscat, iar eu m-am ocupat de jurnalul de drum.

La 5 noiembrie, dimineața, a fost din nou ger (—14°C). Barometrul urcase, arătînd 757 mm. Cerul era senin. Soarele nu răspîndea căldură, în schimb revărsa un potop de lumină. Frigul ne înviorase pe toți, ne dădea tuturor puteri noi. De vreo două ori a trebuit să trecem de pe un mal pe altul. În aceste locuri, rîul Holonku are o lățime de vreo 6 metri ; albia e plină de bușteni.

Astăzi am trecut pe lîngă alți trei afluenți ce se varsă pe stînga rîului : Moninghi I-ul, Moninghi al II-lea și Tigdamugu, și care izvorăsc din muntele Kiamo. Pe văile rîurilor Moninghi trăiesc elani ; găseam des urmele lor proaspete, dar, avînd merinde din belșug, nu ne-am oprit și am trecut mai departe. De la rîul Tigdamugu pînă la Olosu (un afluent superior de pe stînga lui Holonku) e

cale de o zi. Pe Holonku și pe Olosu se poate ieși aproape într-o zi la cumpăna apelor. Această parte a munților Sihote-Alin e dezgolită spre răsărit, iar spre apus e acoperită cu o pădure de rășinoase.

Mergeam acum fără călăuză, după semnele pe care ni le indicaseră solonii. Munții și pîraiele semănau atît de mult unul cu altul, că puteai ușor să greșești și s-o apuci pe alt drum. Lucrul acesta mă neliniștea cel mai mult. Dersu, dimpotrivă, era nepăsător la toate. Era atît de obișnuit cu pădurea, că nici nu și-ar fi putut închipui un alt mediu înconjurător. Îi era cu totul indiferent unde doarme — aici sau în altă parte...

Ținînd seama de cele spuse de solon, după rîul Tigdamugu am numărat al doilea izvoraș — care n-are nici un nume — și ne-am instalat tabăra lîngă apa lui. Pe el trebuia să urcăm spre trecătoarea ce duce la rîul Nahtohu.

Noaptea am dormit prost. Nu știu de ce mă neliniștea același gînd : mersesem bine ? Dar dacă n-am pornit pe rîul pe care trebuia și ne-am rătăcit ! M-am răsucit multă vreme de pe o parte pe alta, pînă cînd, în cele din urmă, m-am sculat și m-am apropiat de foc. Acolo dormea Dersu șezînd, iar alături cei doi cîini. Unul pesemne visa ceva și lătra încetișor. Dersu vorbea și el prin somn. Auzindu-mi pașii, întrebă cu glas tare, somnoros : „Care oameni merge ?"; după care adormi numaidecît.

Deasupra pămîntului cuprins de bezna nopții se întindea imensa boltă neagră a cerului cu milioane de stele licărind în toate culorile curcubeului. De la un capăt la altul se desfășura fîșia lată a Căii-Laptelui. De cealaltă parte a rîului se ridica zidul pădurii tăcute. Pretutindeni era liniște, o liniște desăvîrșită.

Am stat la foc vreo jumătate de ceas. Neliniștea mi-a pierit. Intrai în cort, mă înfășurai în pătură și adormii,

iar dimineaţa mă trezii cînd toţi ceilalţi se şi pregăteau de drum. Soarele abia se ridicase de după orizont şi-şi trimitea razele spre vîrfurile munţilor.

De lîngă tabără a şi început urcuşul. Chiar de la prima trecătoare am zărit valea rîului Pia ; de după ea se înălţa un alt lanţ muntos cu vîrfuri golaşe, apoi un al treilea, acoperit cu zăpadă. Probabil că în spatele lor se afla rîul Nahtohu.

În drum am întîlnit numeroase pîraie mici ; desigur afluenţi ai rîului Pia. E rău să mergi fără călăuză : parc-ai fi orb. Spre seară am ajuns la un rîu necunoscut, iar a doua zi, pe la două după-amiază, am sosit la a doua trecătoare.

Urcuşul era lung, dar nu abrupt. Jos, la poalele muntelui, creşte o pădure mixtă, care, pe măsură ce te apropii de creastă, se răreşte şi devine mai săracă. Foioasele au cedat curînd locul răşinoaselor, iar în schimbul arbuştilor şi al ierburilor din pădure au apărut muşchii şi smirdarul.

Cu cît urcam mai sus, cu atît era mai mult zăpadă. Zărind mai spre creastă un loc luminat, m-am înveselit, crezînd că vîrful e aproape, dar m-am bucurat prea devreme. Erau doar cedri tîrîtori. Bine că nu ocupau prea mult loc ! Pătrunzînd printre ei, am ieşit pe vîrfurile golaşe, lipsite de orice vegetaţie. Am privit la barometru. Acul arăta 760 mm.

De aici de sus se deschideau privelişti minunate. La nord-vest se zărea trecătoarea joasă şi mlăştinoasă de pe rîul Nahtohu spre Bikin. De cealaltă parte, cît cuprindeai cu ochii, se înşirau alţi munţi. Se îndreptau spre nord, ca nişte valuri uriaşe cu creste albe, pierind în neguri. La nord-est se zărea rîul Nahtohu, iar în depărtări, spre miazăzi, marea albastră.

Vîntul rece, pătrunzător, nu ne-a îngăduit să ne desfătăm privirile cu acest peisaj superb, silindu-ne să coborîm în vale. Pas cu pas, zăpada se împuţina. Călcam acum pe muşchi îngheţaţi. Pîrîiau sub picioarele noastre şi rămîneau striviţi la pămînt.

Eu mergeam în faţă, Dersu în urmă. Deodată, mi-o luă înainte în goană şi începu să privească cu atenţie la pămînt. Abia atunci am observat urme de om ; se îndreptau în aceeaşi direcţie în care mergeam şi noi.

— Cine a trecut pe aici ? îl întrebai pe gold.

— Picior mic. Aşa la ruşi nu este, la chinezi nu este, la coreeni tot nu este, îmi răspunse şi adăugă : Este o unda [29] cu vîrful în sus. Oameni foarte curînd merge aci. La mine crede repede ajungem la el.

Alte semne, cu totul inexistente pentru noi, i-au arătat că omul acela era un udegheu, că se ocupa cu prinderea samurilor, avea un băţ, un topor, o plasă de prins samuri şi, judecînd după mers, era tînăr. Din faptul că mersese de-a dreptul prin pădure, lăsînd deoparte desişurile şi ţinînd locurile deschise, Dersu a tras concluzia că udegheul se înapoia de la vînătoare şi se îndrepta probabil spre tabăra lui. Făcînd sfat, am hotărît să mergem după urmele lui, cu atît mai mult cu cît se îndreptau în direcţia în care mergeam şi noi.

Pădurea s-a sfîrşit şi s-au ivit iarăşi copacii arşi. Aşa am mers un ceas. Deodată, Dersu se opri şi spuse că miroase a fum. Într-adevăr, după vreo zece minute am coborît la rîu şi am văzut o colibă, iar lîngă ea un foc. Cînd eram la vreo sută de paşi de ea, a ieşit din colibă un om cu arma în mînă. Era udegheul Ianseli de pe rîul Nahtohu. Tocmai venise de la vînătoare şi-şi făcea de mîncare. Lăsase traista jos şi rezemase de ea un băţ, arma şi toporul.

Eram curios să aflu de unde știa Dersu că Ianseli trebuie să fi avut plasă de samuri. Mi-a spus că văzuse pe drum o crenguță de scoruș tăiată și, alături, un inel de plasă rupt, aruncat pe jos. Evident, vărguța i-a trebuit ca să-și facă un nou inel. Apoi Dersu l-a întrebat pe udegheu dacă are cumva vreo plasă de samuri. Acesta și-a desfăcut pe tăcute traista și a scos ceea ce i se ceruse. Într-adevăr, inelul de la mijloc era nou.

De la Ianseli am aflat că ne găsim pe rîul Dagdî, care curge spre Nahtohu. Cu multă greutate am reușit să-l convingem să ne fie călăuză. L-au ademenit nu atît banii, cît cartușele de carabină, pe care i-am promis să i le dăm cînd ajungem pe malul mării. Pe drum i-am pus sumedenie de întrebări despre locurile pe care mersesem pînă atunci.

Rîul Nahtohu (în udeghee Naktu sau Naktana), pe care topografii l-au numit rîul Lebedev, are aceeași mărime ca și Holonku și izvorăște tot din munții Sihote-Alin care, aici, se numesc Kunka-Kiamani. În jumătatea lui superioară e format din două rîuri : Nunghini și Dagdî. Amîndouă se unesc la jumătate drumului între mare și Sihote-Alin. Pe dreapta se varsă în Nahtohu două ape : Amuktî și Hagdîghi.

Întinderea între Dagdî și Nanguni e plină de dealuri înalte stîncoase, dintre care se înalță vîrfurile Ada și Tîongoni. Rîul Dagdî primește pe dreapta doi afluenți : Malu-Sagdî, Malu-Naisa și două pîrîiașe : Eifu și Adani, care izvorăsc din munții cu același nume ; iar pe stînga, cîteva pîrîiașe : Djeidja, Ada I, Ada a II-a și Tîongoni. De la gura lui Dagdî se poate ajunge în trei zile pînă la Sihote-Alin.

Întreaga regiune de pe dreapta rîului Dagdî pînă la rîul Loktoleaghi e despădurită de incendii. În munți, pe

stînga, cresc numai păduri de rășinoase; jos, în vale, porțiunile de pădure arsă alternează cu cele de pădure mixtă, cu foarte multe conifere.

Acest început de noiembrie era deosebit de rece. Pe lîngă malurile rîului apăruseră gheţuri, fapt care ne-a uşurat mult călătoria. Toţi afluenţii erau îngheţaţi bocnă. Ne-am folosit de ei ca să scurtăm drumul şi spre seară am ajuns la locul unde Dagdî se uneşte cu Nunghini. De aici începe rîul Nahtohu propriu-zis.

Ultimele două zile a suflat un vînt puternic de la nord-vest. Smulgea ramuri de copaci şi le purta prin văzduh ca pe nişte fulgi. La 6 noiembrie, spre seară, vijelia s-a domolit brusc. Ne obişnuisem atît de mult cu vuietul ei, încît liniştea care s-a lăsat pe neaşteptate ni s-a părut suspectă.

Într-o groapă de pe rîu, Ianseli a găsit peşti malma, care în ţinutul Transussuri înlocuiesc păstrăvul. Peştele ne-a prilejuit o masă minunată, după care am băut ceai şi ne-am culcat devreme, lăsînd tabăra în paza cîinilor.

În a doua jumătate a nopţii tot cerul s-a acoperit cu nori. Învăţasem de la Dersu să cunosc vremea şi puteam spune cu aproximaţie ce prezic norii în acel anotimp: dacă pe vreme liniştită norii subţiri stratificaţi se întind în fîşii, e semn c-o să fie vînt şi, cu cît calmul durează mai mult, cu atît vîntul va fi mai puternic.

Dimineaţa am mîncat mai bine, ca să nu ne mai oprim peste zi, iar pe la nouă am pornit la drum.

După confluenţa rîurilor Nunghini şi Dagdî, Nahtohu începe să facă tot felul de coturi, dar, avînd o călăuză pricepută, am tăiat-o de-a dreptul, pe unde se putea, şi am înaintat destul de repede.

După-amiază, Ianseli ne-a scos pe o cărare ce mergea de-a lungul rîului, pe lîngă capcanele de samuri.

Am întrebat călăuza cine prinde samuri pe acolo. Mi-a răspuns că locul acesta aparține udegheului Monguli și probabil că-l vom întîlni curînd și pe el. N-am făcut nici doi kilometri, cînd am zărit un om ; stătea lîngă o capcană și o cerceta cu atenție. Văzînd oameni venind dinspre Sihote-Alin, s-a speriat și era cît pe ce s-o ia la fugă, dar, zărindu-l pe Ianseli, se liniști numaidecît. Cum se întîmplă de obicei, toată lumea s-a oprit deodată. Pușcașii și-au aprins țigările, iar Dersu și udegheii începură să discute aprins între ei..

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebai pe Dersu.

— Manza samur furat, îmi răspunse.

După spusele lui Monguli, un chinez care trecuse pe potecă cu vreo trei zile în urmă scosese din capcană un samur și o așezase la loc. I-am spus că poate capcana fusese goală, dar Monguli ne-a arătat urme de sînge, mărturie vădită că se prinsese un animal.

— Poate că în capcană intrase vreo veveriță și nu un samur ? îl întrebai din nou.

— Nu, răspunse. Monguli. Cînd bușteanul a căzut peste samur, acesta a ros țărușii, lăsînd urme de dinți pe ei.

L-am întrebat atunci de ce crede că hoțul era chinez. Udegheul mi-a răspuns că omul care furase samurul purta încălțăminte chinezească și-i lipsea un cui [30] de la tocul stîng. Aceste argumente erau cît se poate de convingătoare.

Ne-am odihnit un pic, am plecat mai departe și pe la ora cinci am ajuns la gura rîului Hode.

Seara, la foc, am putut să-mi văd bine noile cunoștințe. Udegheii de pe Nahtohu nu sînt de statură înaltă ; sînt uscățivi, au fața ovală, cu maxilarele proeminente, nasul turtit, ochii căprui, depărtați, cu cuta pleoapelor mică,

mongoloidă, gura destul de mare, dinți neregulați și mîinile și picioarele mici.

— Ca de copil ! spuneau tovarășii mei de drum, uitîndu-se la încălțămintea lor făcută din piele de elan tăbăcită, în formă de opinci cu vîrfurile îndoite în sus.

S-ar putea spune că udegheii aceștia au pielea măslinie, cu o nuanță slabă de gălbui. Vara sînt atît de pîrliți de soare, încît seamănă cu Pieile Roșii. Această impresie se adîncește și mai mult datorită costumelor bălțate pe care le poartă. Părul lor lung, drept, negru ca smoala, era împletit în două cozi scurte, îndoite de la jumătate și legate strîns cu șnururi roșii. Cozile le poartă pe piept, căzîndu-le pe lîngă umeri. Ca să nu-i încurce cînd se apleacă, le prind la ceafă cu un fel de clamă, împodobită cu mărgele mărunte și scoici.

Îmbrăcămintea udegheilor de la Nahtohu e alcătuită din trei haine : două de postav, pe care le poartă pe dedesubt și o a treia, făcută din piele subțire de cerb, tăbăcită ca pielea de căprioară, pusă pe deasupra. Cămășile se încheie într-o parte, pe umărul drept ca cele rusești, și se revarsă peste brîu. Mînecile se strîng la încheieturi cu niște mînecuțe speciale. O altă parte a îmbrăcămintei o formează niște pantaloni scurți și genunchiere legate de brîu cu curelușe. Pe cap poartă un capișon alb, lăsat pe spate și pe umeri, și o căciuliță cu o codiță de veveriță ridicată în sus și cîteva șnururi roșii cu pămătufuri.

Tot costumul, din cap pînă-n picioare, în față și în spate e împodobit cu fîșii colorate și ornamente roșii, reprezentînd spirale, pești, păsări și animale stilizate.

Udegheii sînt mari amatori de podoabe metalice, îndeosebi de brățări și inele. Unii bătrîni mai poartă și acum cercei ; astăzi însă, acest obicei dispare. Fiecare bărbat și chiar băieții poartă la brîu două cuțite. Unul obișnuit de

vînătoare, iar altul mic, curbat, pe care-l mînuiesc cu multă îndemînare, înlocuind sula, rindeaua, sfredelul, dalta și alte unelte.

Am stat de vorbă aproape pînă la miezul nopții. Era timpul să ne culcăm. Udegheii și-au luat sarcina să păzească tabăra, iar eu m-am aciuat lîngă Dersu, m-am întors cu spatele la foc și am adormit cît ai zice pește.

A doua zi, am părăsit devreme tabăra și am pornit pe poteca ce se întindea pe malul rîului. Nahtohu primește aici, pe dreapta, doi afluenți : Hulemi și Gobbiliaghi, iar pe stînga un singur pîrîiaș — Hode. Partea de jos a văii Nahtohu e acoperită cu o pădure deasă de mesteacăn dauric și stejar mongol. Începînd de la Loktoliaghi, rîul se abate treptat spre sud și numai lîngă Hulemi cotește din nou spre răsărit.

De la Hode, valea se lărgește brusc. Pe munții din amîndouă părțile cresc păduri de rășinoase, iar jos, în vale, mixte, în care predomină plopul și mesteacănul. Afară de aceste esențe, întîlnim aici : arțarul cu frunza mică, scoarța cenușie și coroana deasă ; ulmul, un copac frumos, zvelt, cu scoarța cenușiu-deschis, și tisa, un copac original din familia rășinoaselor, cu fructe roșii. Apoi esențe pe care nici nu știi cum să le clasifici — ca arbuști sau ca arbori — cum sînt, de pildă, voniceriul cu frunza lată, cu fructe cu aripi lungi, și arini cu scoarța de culoare închisă, strălucitoare. Foarte des se întîlnesc pe Nahtohu taula și caprifoiul, cu fructe negre, brumate și acre.

Ultimele zile au fost friguroase și cu vînt puternic. Anemometrul arăta 225. În multe locuri, ghețurile de lîngă maluri se prinseseră între ele, formînd punți naturale, pe care se putea trece ușor de pe un mal pe altul.

La vreo 10 km de rîul Gobbiliaghi pădurea se termină și încep locurile deschise. În ultima poiană am găsit

trei fanze ale unor udeghei. Udegheii de aici şi-au făcut fanze chinezeşti foarte de curînd ; cu cîţiva ani în urmă trăiau încă în iurte. Lîngă fiecare căsuţă erau mici grădini de zarzavat. Printre udeghei se aflau aici cinci chinezi : patru locuitori stabili şi unul venit de pe rîul Kusun.

Udegheii care ne însoţeau s-au repezit la el şi i-au controlat încălţămintea. Îi lipsea un cui. I-au umblat în traistă, au scos samurul din ea şi au dat în vileag toate amănuntele furtului săvîrşit de el. Închipuindu-şi că fusese observat din tufişuri, chinezul a mărturisit tot.

Udegheii s-au îndepărtat mulţumiţi că-şi găsiseră prada ; în schimb, ceilalţi chinezi nu s-au purtat cu el tot aşa. Au vorbit între ei în şoaptă şi apoi i-au spus vinovatului că i-a făcut de rîs pe toţi, că trebuie să părăsească pentru totdeauna rîul Nahtohu şi să plece într-alt loc. Vinovatul şi-a ascultat cu capul descoperit osînda şi a promis că a doua zi va pleca de pe vale, pentru a nu se mai înapoia niciodată.

De la cătunul băştinaşilor pînă la mare sînt cel mult 8 km. Nu departe de ultima fanză, poteca s-a împărţit în două, Arinin a luat-o la stînga, iar noi de-a dreptul spre malul rîului. Curînd s-a înapoiat, spunîndu-ne că într-o bărcuţă mică aflată printre sălcii se găseşte „zeul mării". I-am poruncit să-mi aducă idolul, dar apoi m-am răzgîndit şi am plecat într-acolo. „Zeul mării" din barcă nu era altceva decît un prunc mort pus într-un coşciug. Trupuşorul se uscase, prefăcîndu-se în mumie. Alături se afla un întreg cimitir. Unele cosciuge erau puse pe nişte ţăruşi bătuţi sub un acoperiş, altele erau vîrîte între trunchiuri de sălcii. Alături de morminte se găseau aruncate bărci sparte, sănii rupte, plase de pescuit sfîşiate, vîsle şi ostii.

Era cît pe ce să deschid un cosciug, dar în clipa aceea am auzit voci şi am plecat într-acolo. Numaidecît apărură dintre tufe doi udeghei abia sosiţi de pe rîul Edin.

Mi-au dat o veste tare neplăcută : la 4 noiembrie barca noastră plecase de pe rîul Holonku şi de atunci nu se mai ştia nimic de ea. Mi-am adus aminte că în ziua aceea suflase un vînt foarte puternic. Pugui (aşa se numea unul dintre noii noştri cunoscuţi) văzuse cum o barcă se lupta în largul mării cu vîntul care o ducea din ce în ce mai departe de mal, dar nu ştia dacă era sau nu barca lui Hei-Ba-tou.

— Pentru noi, faptul acesta era o adevărată nenorocire. În barcă pusesem toată averea noastră : îmbrăcămintea groasă, încălţămintea şi rezervele de hrană. Cu noi n-aveam decît ceea ce puteam duce : îmbrăcămintea uşoară de toamnă, cîte o pereche de încălţăminte de blană, pături, foi de cort, arme, cartuşe şi foarte puţine merinde. Ştiam că la miazănoapte, pe rîul Edin, mai locuiesc nişte udeghei, dar pînă la ei mai aveam mult de mers şi ei erau aşa de săraci, că nici vorbă nu putea fi să adăpostească întregul detaşament.

Ce era de făcut ?

Cu aceste gînduri ne-am apropiat pe nesimţite de pădurea scundă de răşinoase, care separă poienile Nahtohu de mare.

Totdeauna ne apropiam de barcă veseli, ca şi cum ar fi fost casa noastră, dar acum Nahtohu ne era tot atît de străin ca oricare alt rîu. Ne era milă şi de Hei-Ba-tou, acest marinar încercat, care poate nu se mai număra printre cei vii. Eram desperaţi. Mergeam tăcuţi. Pe toţi ne muncea acelaşi gînd : ce facem ? Puşcaşii îşi dădeau şi ei seama de situaţia în care ne aflam, aşteptînd să preiau eu iniţiativa pentru a-i scoate din impas. În fine, se zări un luminiş. Pădurea se sfîrşi şi se ivi marea.

Capitolul XVIII
TESTAMENTUL

Pregătiri pentru iernat. — Rîul Edin. — În căutarea bărcii. — Rosomaha. — Ţărmul dintre Kumuhu şi Nahtohu. — Rîul Pia. — Împuşcătura fatală. — Spaima lui Dersu. — Încheiem o convenţie. — Pe drumul de întoarcere.

Înainte vreme, lîngă rîul Nahtohu se afla o lagună despărţită de mare printr-un banc de nisip. Acum, în locul ei se întinde o mlaştină mare plină de muşchi, smirdar cu ramuri acoperite cu un puf des de culoare ruginie-aprinsă, mur albastru cu frunzuliţe brumării, vuietoare cu ramuri cu frunze dese, foarte mici, în formă de cornete. Printre arbuşti se mai puteau vedea unele cu floarea trecută şi veştejită, ca şapte-degete cu rizomul tîrîtor, murul cu tulpini spinoase pe jumătate tîrîtoare şi fructe galbene, oreşniţa semănînd la prima vedere cu sîngele-voinicului, cu tulpina agăţătoare şi păstaia turtită, apoi stînjenei cu frunze aspre uscate şi cenuşii şi, în sfîrşit, bumbăcăriţa atît de obişnuită prin mlaştini, o plantă albă, înaltă şi frumoasă.

Promontoriile care înconjură micul golf unde se varsă rîul Nahtohu sînt alcătuite din tufuri vulcanice pestriţe şi poartă următoarele denumiri udeghee : cel nordic — Cijaali-duoni, iar cel sudic — Maas-duoni. Ne-am făcut tabăra la poalele falezei.

Seara am stat cu Dersu la foc să ne sfătuim. Trecuseră patru zile de cînd dispăruse barca. Dacă ar fi fost prin

apropiere, ar fi avut tot timpul să se înapoieze. Eram de părere să mergem pe rîul Amagu și să iernăm acolo, dar Dersu avea o altă idee. Mă sfătuia să rămînem pe Nahtohu și să vînăm ca să facem rost de blănuri pentru încălțăminte. Zicea că am fi putut găsi la băștinași pește uscat și ciumiză. Erau însă și alte piedici. Gerurile se întețeau zi de zi ; peste vreo două săptămîni, ne-ar fi fost cu neputință să mai umblăm cu hainele ușoare de toamnă. Cu toate acestea, proiectul lui Dersu se dovedea a fi cel mai chibzuit.

După masă, pușcașii s-au culcat, iar eu cu Dersu am rămas mult timp la foc, discutînd despre situația în care ne aflam.

Am vrut să mergem pînă la fanzele udegheilor, dar Dersu m-a sfătuit să rămînem pe malul mării. Aceasta, fiindcă aici puteam găsi mai ușor hrană, iar în al doilea rînd, pentru că el nu-și pierduse nădejdea că Hei-Ba-tou tot se va înapoia. Dacă mai era în viață, cu siguranță că avea să se întoarcă și să ne caute pe malul mării ; negăsindu-ne, putea trece mai departe. Atunci, iar rămîneam fără nimic. Trebuia să fiu de acord cu argumentul lui. Mă frămîntau însă gînduri tot mai negre, care nu-mi dădeau pace.

Vîntul rece care răbufnea din cînd în cînd foșnea prin iarba uscată și lovea mînios într-un copăcel crescut singuratic în apropiere. De undeva din beznă, de pe cealaltă parte, unde se înălțau pe mal cîteva stînci, veneau niște sunete ciudate semănînd a urlete. Neliniștea m-a chinuit toată noaptea.

Mă durea în suflet să mă înapoiez fără să-mi duc la bun sfîrșit treaba. Pe de altă parte, să faci o expediție de iarnă fără cele necesare era curată nebunie. Dacă aș fi fost numai eu și Dersu, n-aș fi stat pe gînduri și aș fi

plecat mai departe, dar aveam cu mine oameni pentru care răspundeam din toate punctele de vedere. N-am reuşit să aţipesc decît spre dimineaţă.

A doua zi, vîntul a fost foarte puternic : anemometrul indica 242, temperatura aerului era de —16°C, iar presiunea barometrică de 666 mm.

Aflînd că rămînem pe loc pentru multă vreme, şi poate chiar la iernat, puşcaşii s-au pus să care buşteni aruncaţi de valuri pe mal şi să facă un bordei în pămînt. Hotărîrea lor era plină de înţelepciune. Au înjghebat sobe din lespezi şi un coş după sistemul coreean, dintr-un copac scorburos. Au acoperit intrările cu foi de cort, iar în chip de acoperiş au pus muşchi şi brazde. Înăuntrul bordeiului au aşternut pe jos cetină şi iarbă uscată. Au făcut astfel un adăpost în care te simţeai destul de bine.

La 10 noiembrie au venit în tabără udegheii de la Capul Sosunov. Unul a luat un beţişor şi a schiţat cu dibăcie un plan pe nisip. Cînd am desfăşurat o hartă de 1/40 verste, s-a orientat numaidecît şi a început să-mi arate pe ea rîurile, munţii şi capurile, spunîndu-le denumirea corectă. M-am mirat de iuţeala cu care s-a familiarizat cu scara hărţii şi cît de repede a înţeles ce este o proiecţie. Mi-aduc aminte cum am învăţat să citesc în şcoală hărţile topografice şi cît mi-a trebuit pînă să mă obişnuiesc cu ele, iar aici, un simplu sălbatic, care nu văzuse în viaţa lui o hartă, se descurca cu atîta uşurinţă de parcă tot timpul numai asta ar fi făcut. Explicaţia nu poate fi decît aceea că oamenii care au avut de umblat prin munţi se obişnuiesc să privească de sus suprafaţa pămîntului, în proiecţie. În acelaşi timp, li se dezvoltă şi simţul proporţiilor.

Ziua următoare am hotărît cu Dersu să mergem împreună spre sud, pe ţărmul mării, să vedem dacă nu sînt

niscaiva urme lăsate de Hei-Ba-tou, şi cu ocazia asta să şi vînăm.

Zaharov şi Arinin au plecat spre nord, cu aceeaşi însărcinare, iar Sabitov şi Turtîghin în susul rîului, spre vărsarea lui Hode.

De pe rîul Nahtohu am plecat devreme în lungul plăjii. Dimineaţa timpul a fost posomorit ; nu-ţi puteai da seama dacă cerul era acoperit cu nori sau cu ceaţă. O dată, prin grosimea stratului acestuia s-a strecurat o rază de soare, alunecînd pe apă şi luminînd ca un reflector dealul de pe mal, dar s-a ascuns apoi din nou printre nori. Îndată după aceea începu să ningă cu fulgi mărunţi. Fiindu-mi teamă de viscol, era cît pe ce să rămîn acasă, dar lumina de la apus şi mişcarea norilor în direcţia sud-est erau o garanţie că vremea avea să se îmbunătăţească. Dersu era de aceeaşi părere, aşa că am pornit voioşi. După vreo două ore, ninsoarea s-a oprit, iar pîcla s-a împrăştiat ; a fost o zi minunată, caldă şi liniştită.

Apa pîraielor era încă în mişcare, dar după zgomotul din ce în ce mai potolit, se simţea că aveau să se acopere curînd cu un strat de gheaţă şi au să amuţească. Acolo unde apa se strecura printre crăpăturile dintre pietre şi unde înainte nu era de văzut, se formaseră acum limbi mari de gheaţă ; sporeau întruna şi semănau cu nişte cascade îngheţate.

Mergeam pe malul mării şi ne întrebam cum de a fost posibil ca Hei-Ba-tou să dispară fără urmă. Ne puneam întrebarea pentru a suta oară şi de fiecare dată ajungeam la aceeaşi concluzie : trebuie să ne facem încălţăminte de iarnă şi să ne înapoiem la Amagu.

În faţă, la vreo sută cincizeci de paşi, alerga cîinele meu Alipa. La un moment dat însă observai că erau două fiinţe : una era Alipa, iar cealaltă, un animal semănînd

a cîine, dar de culoare mai închisă, miţos şi cu picioare scurte. Alerga pe lîngă rîpele de pe mal în salturi stîngace şi greoaie, părînd că vrea s-o ia înaintea cîinelui. Ajungînd în dreptul Alipei, animalul miţos se opri în poziţie de apărare. Am recunoscut în el o rosomahă *, reprezentantul cel mai mare din familia dihorilor. Dimensiunile maxime ale acestui plantigrad miţos şi stîngaci ating 1 m în lungime şi 45 cm în înălţime. Coloritul predominant e brun-închis ; are spinarea neagră, iar de la fiecare spată porneşte de-a lungul coastelor cîte o dungă lată de culoare cenuşie-deschisă. Părul din josul trupului şi de pe jumătatea de sus a picioarelor e mult mai lung decît pe restul corpului. Rosomaha are gîtul scurt, capul gros, alungit, iar picioarele înarmate cu gheare tari şi puternice.

Rosomaha trăieşte prin pădurile de munte, pe unde sînt căprioare şi îndeosebi kabarga. Îşi aşteaptă prada ore întregi, stînd nemişcată în vreun copac sau pe o piatră pe lîngă care trece poteca bătută de kabarga. Cunoaşte de minune obiceiurile prăzii pe care o pîndeşte, ştie drumurile pe care umblă şi ce deprinderi are ; ştie bine, de pildă, că prin zăpadă groasă kabarga aleargă într-un singur cerc, ca să nu-şi bătătorească alt drum. De aceea, speriind o kabarga, o urmăreşte pînă cînd face un cerc închis. Atunci rosomaha se urcă într-un copac şi aşteaptă pînă cînd kabarga trece din nou pe acolo. Dacă nu reuşeşte s-o prindă, o urmăreşte pînă la epuizare. Dacă vede pe drum o altă kabargă, nu sare la ea, ci continuă s-o urmărească pe cea dintîi, chiar dacă aceasta nu se găseşte în cîmpul ei vizual. Rosomaha este un animal stricător. Cînd pătrunde în vreun hambar, prăpădeşte cu înverşunare tot ce-i cade la îndemînă. Nu pleacă de acolo decît după ce strică fără milă carnea uscată, peştele yucca şi

---

* Rosomaha sau mîncăciosul (Gulo Gulo L.) *(n. ed.)*.

orice alte provizii. Înainte vreme, băștinașii prețuiau mai mult blana de rosomaha decît pe cea de samur, și numai după venirea chinezilor și a rușilor au înțeles greșeala. Nu e vînată în mod special, ci doar dacă nimerește întîmplător în bătaia puștii.

Rosomaha e răspîndită în întregul ținut Ussuri, ajungînd spre sud pînă în apropiere de paralela 44. Nu se găsește în regiunile Posietsk, Barabaș, Suifun și lîngă Nikolsk-Ussuriskii. În munții Sihote-Alin se întîlnește destul de des.

Alipa s-a oprit și a privit cu curiozitate la această tovarășă întîmplătoare de drum. Era cît pe ce să trag, dar Dersu m-a oprit, spunîndu-mi că trebuie să economisim cartușele. Observația era foarte chibzuită. Am chemat-o atunci pe Alipa, iar rosomaha fugi în grabă, dispărînd într-o rîpă.

Linia litoralului dintre rîurile Holonku și Nahtohu e oarecum curbă, avînd ca puncte determinante Capurile Plitneak, Baklanii și Sosunov (în udeghee Huo-lo-duoni, Lenikto-duoni și Horlu-duoni). Aceste capuri pătrund adînc în mare. După fiecare, malul cotește spre nord-est și nu înaintează din nou în mare decît lîngă Capul Olimpiadei.

Pe litoral, de la rîul Nahtohu spre Untugu, se întîlnesc următoarele roci : mai întîi șisturi silicoase, apoi andezit și pe alocuri bazalt vitrofir. Mai la sud, niște roci efuzive de culoare verde, iar mai sus de ele, andezit bazaltic și apoi porfirit. Învelișul lor e alcătuit din tufuri colorate, care se succed unele după altele. Foarte interesantă e stînca Hadie, diaclazată în lespezi verticale și în arce.

Lîngă rîul Pia sînt două stînci, numite Sadzasu-mamasa-ni, care au forme asemănătoare cu niște chipuri de oameni. Udegheii spun că înainte vreme au fost niște oameni, pe care atotputernicul Temu (stăpînul peștilor

și al animalelor marine) i-a prefăcut în stînci, silindu-i să păzească munții de pe mal.

Pe mal zăceau numeroși bușteni uscați. Alegîndu-ne un loc de tabără, ne-am lăsat lucrurile și am pornit în direcții diferite la vînătoare.

Albia foarte șerpuitoare a rîului Pia rătăcește prin vale și, dacă ai privi spre rîu de undeva de deasupra, ai avea impresia că pe vale au fost întinse dantele întregi. În partea de jos a văii, solul e exclusiv aluvionar. Malul și dîrele proaspete de nisip, care au strivit iarba și tufișurile, arată că la sfîrșitul verii au fost pe aici două inundații. În apropierea mării cresc arini în chip de tufă și sălcii cu tulpina înaltă, mai în susul văii apar larițe, mesteceni albi, plopi de munte, și mai departe arțari, plopi negri, frasini și din loc în loc, brazi și cedri. Coastele munților care înconjură valea sînt acoperite pe partea însorită cu stejărișuri pitice, iar pe partea de nord cu o pădure de rășinoase năpădită de mușchi.

N-am avut mult timp pentru vînătoare.

Cînd ne-am întîlnit din nou, ziua era pe sfîrșite. Soarele asfințise dincolo de munți, iar razele lui pătrunseseră în adîncul pădurii, îmbrăcînd ca un nimb de aur trunchiurile plopilor, vîrfurile ascuțite ale brazilor și căciulile mițoase ale cedrilor. Undeva, pe aproape de noi, se auzi un țipăt pătrunzător.

— Kabarga ! șopti Dersu ca răspuns la privirea mea întrebătoare.

Peste vreo două minute am zărit animalul, care semăna cu o căprioară, dar mult mai puțin înalt și cu un colorit mai închis. Din gură îi ieșeau în jos doi colți subțiri. Alergînd vreo sută de pași, kabarga se opri, își întoarse căpșorul grațios spre noi și încremeni în așteptare.

— Unde-i ? mă întrebă Dersu.

Îi arătai cu mîna.

— Unde ? mă întrebă el din nou.

Începui să-i călăuzesc privirea, arătîndu-i cu mîna obiectele mai proeminente și mai vizibile, dar oricît am încercat, tot nu vedea nimic. Ridică încetișor arma, se mai uită o dată spre locul unde era animalul, trase un foc, dar nu nimeri. Bubuitura se rostogoli prin toată pădurea și se pierdu în depărtări. Kabarga, speriată, sări într-o parte și pieri în desișuri.

— Am nimerit ? mă întrebă Dersu, și după ochii lui îmi dădui seama că nu văzuse dacă a făcut vreo ispravă sau nu.

— De data asta ai greșit, îi răspunsei. A fugit.

— La mine nu este nimerit ? mă întrebă el alarmat.

Ne duserăm la locul unde stătuse kabarga. Pe pămînt nu era pic de sînge. Nu era nici o îndoială : Dersu dăduse greș. Începui să glumesc pe seama prietenului meu, dar el se așeză jos, își puse arma pe genunchi și căzu pe gînduri. Deodată, sări grăbit în picioare și făcu cu cuțitul pe un copac o crestătură mare, apoi înșfăcă arma și alergă la vreo sută cincizeci de pași. Credeam că vrea să se justifice față de mine și să-mi demonstreze că dăduse greș numai din întîmplare. Totuși, de la această distanță pata de pe copac se vedea prost și a trebuit să se apropie mai mult. În sfîrșit, și-a ales un loc, și-a pus crăcana și a început să ochească. A ochit mult, și-a dat de două ori capul la o parte de pe patul armei și părea că nu se hotărăște să apese pe trăgaci. În cele din urmă, trase și alergă la copac. Din felul cum și-a lăsat mîinile în jos am înțeles că nu nimerise ținta. Cînd m-am apropiat, văzui că-și aruncase șapca și arma la pămînt ; privea pierdut, cu ochii larg deschiși, undeva în spațiu. Îl atinsei pe umăr. Dersu se cutremură și începu să vorbească precipitat.

— Înainte nici un alt oameni nu poate vede primul animalul. La mine totdeauna primul la el vede. La mine trage, totdeauna gaură face în cămaşă la el. Glonţul la mine niciodată nu merge alături. Acum la mine 58 ani este, ochiul rău este, vede nu poate. Kabarga trage, nu nimereşte — copac trage, tot nu nimereşte. La chinezi nu vrea merge — la mine munca la ei nu înţelege. Cum la mine trăieşte acum mai departe ?

Abia atunci îmi dădui seama că glumele pe care le făceam erau nelalocul lor. Pentru el, care-şi cîştiga traiul vînînd, slăbirea vederii era tot una cu pieirea. Situaţia aceasta tragică era înrăutăţită şi mai mult prin faptul că Dersu era singur. Unde să se ducă ? Ce să facă ? Unde să-şi plece la bătrîneţe capul lui cărunt ?

Mă cuprinse o milă sfîşietoare.

— Nu-i nimic — îi spusei — nu te teme ! Mi-ai ajutat mult şi de multe ori m-ai scos din nevoie. Îţi sînt îndatorat. La mine ai să găseşti oricînd adăpost şi o bucată de pîine. O să trăim împreună.

Pe Dersu îl trecu un fior : îşi adună apoi lucrurile. Ridică arma de pe jos şi se uită la ea ca la un lucru care nu-i mai putea sluji la nimic.

Între timp, soarele se ascunsese după orizont. Munţii lăsau urme prelungi spre răsărit. Apa, care nu îngheţase încă în rîu, lucea ca o oglindă în care se reflectau toţi copacii de pe mal. Părea că acolo jos, sub apă, era lume aidoma cu cea de aici, şi un cer tot atît de senin...

Lîngă pîrîu ne-am despărţit : Dersu s-a înapoiat în tabără, iar eu am rămas să mai vînez. Am rătăcit mult prin pădure, dar n-am mai văzut nimic. În sfîrşit, obosit, m-am înapoiat.

La asfințit pîlpîiau ultimele lumini. Văzduhul albăstrui părea că dormitează. Valea era mohorîtă și părea o crăpătură adîncă între munți.

Deodată, se mișcă ceva în. tufișuri. Am încremenit pe loc, cu arma gata de tras. Un nou foșnet, și dintr-o arinişte ieși încetișor în poiană o căprioară. Începu să pască ; probabil că nu mă simțise. Am ochit în grabă și am tras. Bietul animal se repezi înainte și căzu cu botul în pămînt. Muri într-o clipă. Mi-am luat centura, am legat căprioara de picioare și am pus-o pe umăr. Ceva cald îmi curse pe gît : era sînge. Mi-am lăsat atunci trofeul pe jos și am început să strig. Curînd auzii strigătele de răspuns ale lui Dersu. Venise fără armă ; am pus căpriora pe-un băț și am dus-o împreună.

Cînd am sosit în tabără se întunecase de-a binelea. Luna răsărise, luminînd cu razele-i fosforescente marea, stîncile de pe mal, pădurea și apa rîului. Pretutindeni era liniște și numai adierea ușoară a vîntului foșnea prin iarbă. Zgomotul era atît de uniform, încît urechea obișnuită cu el nici nu-l mai sesiza. În tabără ardea focul ; lumina i se așternea pe pămînt în fîșii roșii și se amesteca cu umbrele negre și cu razele palide ale lunii, ce se strecurau pe furiș printre ramurile tufișurilor. În depărtare se vedea Capul Baklani, înalt, învăluit de aburii mării.

După vînătoare, mă simțeam obosit. La masa de seară i-am povestit lui Dersu despre Rusia, l-am sfătuit să renunțe la viața din taiga, plină de primejdii și de lipsuri. și să vină să stea cu mine la oraș ; tăcea însă ca și înainte și se gîndea cu îndărătnicie la ceva.

În sfîrșit, am simțit că mi se închid ochii de somn. M-am înfășurat în pătură și am adormit.

Noaptea m-am trezit. Luna era sus ; stelele mai apropiate de orizont luceau ca briliantele. Trecuse de miezul

nopții. Părea că întreaga natură se cufundase în somn. Nu se poate închipui ceva mai frumos decît marea nesfîrșită luminată de razele lunii și cerul adînc plin de stele tăcute, lucitoare. Apa neagră, coloșii de piatră de pe mal și pădurea mută din munți erau într-o deplină armonie și alcătuiau un decor de o frumusețe plină de măreție.

Dersu ședea la foc. Mi-am dat seama dintr-o privire că nici nu se culcase. S-a bucurat că m-am trezit și a pus la fiert apa de ceai. Am observat că bătrînul era tulburat, plin de atenții față de mine și încerca în fel și chip să mă țină treaz să nu adorm. I-am făcut pe voie, spunîndu-i că nu-mi mai e somn. A mai pus lemne pe foc și cînd l-a întețit îndeajuns, s-a sculat de la locul lui și mi s-a adresat cu o voce solemnă.

— Căpitan ! Acum la mine vorbește. La tine trebuie ascultă.

Începu să-mi povestească cum trăise pe vremuri, cum rămăsese singur și-și agonisise viața vînînd. Arma l-a ajutat totdeauna. Vindea coarnele de cerb și în locul lor lua de la chinezi cartușe, tutun și postav pentru îmbrăcăminte. Nu i-a trecut niciodată prin minte că o să-l lase vreodată vederea și n-o să-și mai poată cumpăra alți ochi oricît ar da pe ei. De vreo jumătate de an începuse să simtă că-i slăbește vederea ; crezuse c-o să-i treacă, dar astăzi se convinsese că pentru el s-a sfîrșit cu vînătoarea. Lucrul acesta l-a înspăimîntat. Și-a adus apoi aminte de ceea ce-i spusesem, că la mine va găsi oricînd adăpost și o bucată de pîine.

— Mulțumesc, căpitan ! îmi spuse. Mult mulțumesc !

Și deodată se lăsă în genunchi, plecîndu-se pînă la pămînt. Mă repezii la el să-l ridic, spunîndu-i că, dimpotrivă, eu îi datorez viața, și dacă vine să stea la mine

nu-mi face decît plăcere. Ca să-l distrag de la gîndurile triste, i-am propus să bem cîte un ceai.

— Așteaptă, căpitan ! îmi spuse. La mine nu este terminat vorba.

Apoi continuă să-mi povestească despre viața lui. Îmi spuse că, fiind încă tînăr, învățase de la un chinez bătrîn cum să caute jenșen. N-a vîndut niciodată aceste rădăcini prețioase, ci le-a dus vii la izvoarele rîului Lefu, sădindu-le acolo. Ultima dată a fost pe plantația lui de jenșen cu vreo cincisprezece ani în urmă. Rădăcinile prinseseră bine : erau cu totul douăzeci și două de plante. Nu știe dacă mai sînt acolo. Probabil că au rămas totuși, fiindcă erau sădite într-un loc îndepărtat, neumblat, pe unde nu mai zărise urme de om.

— Toate astea, ție, căpitan ! își încheie el cuvîntarea.

Mă prinse mirarea : am încercat să-l conving să vîndă chinezilor rădăcinile, iar banii să și-i păstreze, dar Dersu insista între-ale lui :

— La mine nu trebuie, îmi spuse. La mine puțin a rămas trăiește, curînd moare. La mine mult vrea ca panțui [31] la tine dăruiește.

În ochii lui era atîta rugă, că nu i-am putut sta împotrivă. L-aș fi jignit dac-aș fi spus că nu primesc. Am fost de acord, dar l-am făcut să-mi dea cuvîntul că la sfîrșitul expediției va veni cu mine la Habarovsk. Mi-a făgăduit.

Am hotărît apoi să plecăm împreună, la primăvară, pe rîul Lefu, în căutarea prețioaselor rădăcini.

Luna argintie coborîse spre apus. La răsărit apărură pe cer constelații noi. Umezeala din aer se lăsă pe pămînt și acoperi toate lucrurile cu o brumă subțire, argintie. Erau semne sigure că se apropie zorile. Dersu mai puse o dată lemne pe foc. Flacăra strălucitoare, pîlpîindă, se ridică în sus și lumină în roșu tufele și stîncile de pe mal.

Iată însă că la răsărit apăru o fîşioară trandafirie. Se iveau zorile. Stelele păliră în grabă. Tabloul fermecat a dispărut şi în aerul albastru-cenuşiu, întunecat, s-a revărsat lumina tulbure a dimineţii. Tăciunii roşii păliră şi ei, acoperindu-se cu cenuşă. Lemnele fumegau ; părea că focul se retrăgea înlăuntrul lor.

— Hai să dormim un pic ! i-am propus tovarăşului meu de drum.

S-a sculat, a potrivit cortul, apoi ne-am culcat amîndoi şi, acoperiţi cu aceeaşi pătură, am adormit.

Cînd ne-am trezit, soarele era sus. Dimineaţa era senină, geroasă. Apa din lacuri se acoperise cu un strat subţire de gheaţă şi numai copcile păreau nişte pete de culoare închisă. Am mîncat în grabă puţină carne rece, ne-am băut ceaiul şi, cu traistele în spinare, am luat-o înapoi spre rîul Nahtohu. Acolo, toţi ai noştri se adunaseră la un loc. Arinin împuşcase un leu-de-mare, iar Zaharov un viţel-de-mare. Astfel am dobîndit o provizie însemnată de piei şi carne din belşug.

De la 12 la 16 noiembrie am rămas pe loc. În acest timp, puşcaşii s-au dus să culeagă coacăze şi nuci de cedru. Dersu a făcut schimb cu udegheii, dîndu-le cele două piei proaspete în locul uneia de elan tăbăcită. Le-a pus pe femeile băştinaşilor să ne croiască încălţăminte, iar noi le-am cusut-o pe măsura fiecăruia.

În ziua de 17 noiembrie ne-am luat rămas bun de la rîul Nahtohu şi am pornit pe drumul de înapoiere. La plecare am mai privit o dată marea, în nădejdea c-o să se ivească de undeva barca lui Hei-Ba-tou. Dar speranţele ne-au fost zadarnice : marea era pustie. Vîntul sufla dinspre uscat şi de aceea pe ţărm era adăpost, dar în depărtări se ridicau valuri mari. Am făcut semn cu mîna că pornim la drum. Era tristă înapoierea, dar n-aveam ce face. Am străbătut calea fără nici un fel de peripeţii.

Capitolul XIX
ÎNAPOIEREA LUI HEI-BA-TOU

Vînt puternic. — Pățaniile lui Hei-Ba-tou. — Pregătiri pentru drum de iarnă. — Săniile. — La pescuit. — Udegheii rezistă la cel mai aprig frig. — Expediție de iarnă. — În ajunul plecării. — Convoiul de sănii. — Rîul Kusun. — Stînca tigrilor. — Rocile. — Pădurile arse. — Cortul de iarnă. — Păsările din pădure. — Udegheul Sunțai.

La 22 noiembrie am atins rîul Tahobe, iar la 23, dimineața am ajuns pe Kusun.

Cu o zi înainte, vremea începuse să se strice. Barometrul arăta 756 mm la 10° și cerul era acoperit cu nori. A nins de pe la zece dimineața pînă la amiază.

După o scurtă odihnă la băștinașii de pe Kusun, am vrut să merg mai departe, dar m-au sfătuit să mai stau o zi. Udegheii spuneau că după o vreme liniștită îndelungată, uscată și cu cer acoperit trebuia să ne așteptăm neapărat la un vînt puternic. Chinezii din partea locului erau și ei îngrijorați. Se uitau mereu spre apus. I-am întrebat ce-i neliniștește. Mi-au arătat culmea munților Keamo acoperită cu zăpadă.

Abia atunci am observat cum creasta munților, care pînă atunci se putea vedea limpede, avea acum contururi nelămurite ; părea că munții fumegă. După spusele chinezilor, de la culmea Keamo vîntul ajunge la mare în vreo două ore.

Chinezii legară acoperișurile fanzelor de buturugile și copacii din apropiere și acoperiră stogurile de fîn cu plase

făcute din iarbă împletită. Pe la două după-amiază începu să bată vîntul ; la început liniştit şi uniform, apoi din ce în ce mai tare. Aducea cu el un fel de pîclă. Era zăpadă ; praful şi frunzele uscate au fost ridicate de vîrtej de pe pămînt. Spre seară vîntul atinse viteza maximă. Am ieşit cu anemometrul să măsor intensitatea vîntului, dar o răbufnire rupse paleta aparatului, iar pe mine aproape mă doborî din picioare. Am zărit ca prin ceaţă cum zbura prin aer o scîndură şi o coajă de copac smulse de pe vreun acoperiş. Lîngă fanză se afla un car chinezesc pe două roţi. Vîntul îl împinse prin toată curtea şi-l propti în gard. Un stog de fîn nu fusese bine legat şi în cîteva minute n-a mai rămas nici urmă din el.

Spre dimineaţă, vîntul se domoli. Răbufnirile puternice erau urmate de acalmie. Cînd se lumină de ziuă, n-am mai recunoscut locul ; o fanză era distrusă pînă în temelii, alteia i se dărîmase un zid ; sumedenie de arbori zăceau la pămînt smulşi din rădăcini. Odată cu răsăritul soarelui, vîntul se potoli de tot ; după o jumătate de oră începu iarăşi să sufle, dar de data aceasta de la sud.

Trebuia să mergem mai departe, dar parcă nu se îndura nimeni : tovarăşii mei de drum erau obosiţi, iar chinezii foarte ospitalieri. Am hotărît să rămînem acolo încă o zi, şi bine am făcut. Seara veni în goană un tînăr udegheu de pe malul mării şi ne aduse o veste nespus de îmbucurătoare : Hei-Ba-tou se înapoiase cu barca şi tot avutul nostru era întreg. Tovarăşii mei de drum strigară într-un glas „ura“, strîngîndu-şi mîinile plini de bucurie. Pe drept cuvînt, aveam de ce ne bucura ! Şi mie îmi venea să joc de fericire.

A doua zi, în zori, eram cu toţii pe malul mării. Hei-Ba-tou se bucura ca şi noi. Puşcaşii se înghesuiau pe lîngă el şi-l copleşeau cu întrebări. Ne-a spus că-l prinsese un vînt puternic lîngă rîul Kaniciju, ducîndu-l pînă spre

insula Sahalin. Hei-Ba-tou nu se pierduse cu firea şi se străduise să se țină cît mai aproape de mal, ştiind că astfel va fi împins de vînt pînă în Japonia. De pe insula Sahalin ajunsese în portul Sovetskaia (fost Imperatorskaia) şi numai de acolo coborîse spre sud, de-a lungul țărmului mării. A aflat apoi de la udegheii de pe rîul Nahtohu că am plecat spre Amagu şi a pornit pe urmele noastre. Furtuna din ajun îl prinsese pe rîul Holonku, după care ajunsese într-o zi pînă la Kusun.

Prin minte mi-a trecut un alt gînd : am hotărît să urc pe rîul Kusun pînă la Sihote-Alin şi să ies pe Bikin. Aveam cu noi acum toate proviziile, instrumentele, îmbrăcămintea groasă, încălțămintea, toate rezervele şi cartuşele.

Hei-Ba-tou se hotărî şi el să ierneze pe Kusun. Navigația pe mare era din ce în ce mai grea ; pe lîngă maluri apăruseră sloiuri, gurile rîurilor înghețau treptat.

Fără să mai stea pe gînduri, puşcaşii începură să descarce barca. După ce scoaseră catargele, cîrma şi pînzele, o traseră pe mal şi o aşezară pe nişte bulumaci, sprijinind-o în amîndouă părțile cu țăruşi.

A doua zi ne-am apucat să ne înjghebăm şase sănii (narti [32]). Trei ne dăduseră udegheii, iar alte trei ni le-am făcut singuri. Zaharov şi Arinin se pricepeau la dulgherie. Le-am dat ca ajutoare încă doi udeghei. Dersu avea în grijă supravegherea tuturor lucrărilor. Toate observațiile lui erau totdeauna binevenite ; puşcaşii se obişnuiseră cu el, nu-l mai contraziceau şi nu se apucau de lucru pînă nu-i cereau părerea.

Pentru treaba asta am avut nevoie de zece zile. Din cînd în cînd, tovarăşii mei de drum se duceau la vînătoare, înapoindu-se deseori cu tolba plină, dar uneori şi cu mîna goală. Ne-am împrietenit cu udegheii de pe Kusun şi-i cunoşteam pe toți la față şi după nume.

La 25. noiembrie, eu, Dersu şi Arinin, împreună cu băştinaşii, am plecat să pescuim la gura rîului Kusun. Udegheii au luat cu ei cîteva văpaiţe de stuf şi nişte bîte grele.

Apa la gura rîului îngheţase. Gheaţa era netedă ca oglinda, curată şi străvezie; prin ea se vedeau bine bancurile de nisip, locurile adînci, ierburile de apă, bolovanii şi buştenii scufundaţi. Udegheii au făcut cîteva copci, coborînd în apă o plasă dublă (setcă). Cînd se întunecă, aprinseră văpaiţele de stuf şi alergară spre copci, lovind din timp în timp cu putere gheaţa cu bîtele. Peştele, speriat de lumină şi de zgomot, se repezea înnebunit înainte şi se încurca în setcă. Pescuitul a fost îmbelşugat. „Dintr-un foc" au prins un taimen de mare *, trei malma de mare, patru kunja şi unsprezece roşioare. Udegheii şi-au întins din nou setca în copci şi au mînat peştele din altă parte, iar după aceea trecură pe lac, de acolo într-un braţ lateral, apoi pe rîu din nou la gurile lui.

Pe la zece seara am terminat cu pescuitul. O parte din băştinaşi au plecat pe la casele lor, iar alţii au rămas să doarmă pe locul unde pescuisem. Printre cei rămaşi era şi udegheul Logada, pe care-l cunoşteam încă de anul trecut. Noaptea era geroasă şi bătea un vînt puternic. Gerul se făcea simţit pînă şi în preajma focului. Pe la miezul nopţii mi-am dat seama că Logada nu mai era acolo şi am întrebat unde s-a dus. Un tovarăş de-al lui îmi răspunse că doarme afară. M-am îmbrăcat şi am ieşit din colibă. Era întuneric şi bătea un vînt rece şi tăios ca o lamă de oţel. Am umblat puţin pe malul rîului şi m-am înapoiat, spunînd că n-am văzut nicăieri nici un foc. Udegheii mi-au răspuns că Logada doarme fără foc.

— Cum fără foc ? îi întrebai mirat.

---

* *Hucho Taimen*, peşte din familia salmonidelor (*n. ed.*).

— Aşa ! îmi răspunseră ei cu indiferenţă.

De teamă să nu i se întîmple ceva, mi-am luat lanterna şi am ieşit să-l caut. Veniră cu mine şi doi udeghei. L-am găsit pe Logada dormind pe un braţ de fîn pus sub un mal, la vreo cincizeci de paşi de colibă.

Era îmbrăcat numai în haină şi pantaloni de piele de cerb tăbăcită şi cu încălţăminte de elan ; pe cap avea o glugă albă şi o căciuliţă cu o coadă de samur. Părul îi era plin de promoroacă, iar spinarea se acoperise cu un strat alb. L-am scuturat cu putere de umăr. Se trezi şi-şi şterse cu mîna promoroaca de pe gene. Nu tremura deloc şi nu dădea nici un semn că i-ar fi frig.

— Nu ţi-e frig ? îl întrebai mirat.

— Nu, îmi răspunse şi mă întrebă la rîndu-i : Ce s-a întîmplat ?

Udegheii i-au spus că m-am temut pentru el şi că-l căutasem mult prin beznă. Logada zicea că în colibă sînt prea mulţi oameni, că-i înghesuială, aşa că se hotărîse să doarmă afară. Apoi şi-a strîns haina pe el, s-a culcat pe fîn şi a adormit din nou. Înapoiat în colibă, i-am povestit lui Dersu despre cele întîmplate.

— Nu-i nimic, căpitan ! îmi răspunse goldul. Acest oameni nu teme de frig. La ei tot timpul la munte trăieşte, samur urmăreşte. Unde noaptea prinde, acolo şi doarme. La ei totdeauna spinarea la lună încălzeşte.

În zori, udegheii plecară din nou la pescuit. De data asta au folosit alt meşteşug. Au întins deasupra unei copci un cort mititel de piele, închis din toate părţile ca să nu străbată lumina. Razele soarelui pătrundeau pe sub gheaţă, luminînd fundul rîului. Se vedeau limpede, ca în palmă, pietrişul, scoicile, nisipul şi ierburile din apă. Ostia lăsată în apă ajungea pînă aproape de fund. Au întins patru corturi de acest fel, lipite unul de altul. În fiecare se

așeză cîte un om ; ceilalți s-au împrăștiat în toate părțile și au început să gonească încetișor peștele. Cînd ajungea la copcă, pescarii înfigeau ostia în el. Cu meșteșugul acesta au prins și mai mult pește decît cu cel dintîi. Într-o seară și o zi, udegheii au prins 22 de taimeni, 130 de kunje, 240 de păstrăvi de mare și foarte multe roșioare.

Pe cînd ne înapoiam de la mare spre fanze, Alipa mea a stîrnit patru păsări. Stăteau pe nisip și coloritul lor semăna atît de mult cu mediul înconjurător, încît nu le puteai deosebi aproape deloc, nici din apropiere. A doua oară am văzut păsările numai cînd s-au ridicat în văzduh. Am tras și am împușcat una. Era o potîrniche de stepă, adusă aici probabil întîmplător, de vînt, din Mongolia răsăriteană. Pasărea aceasta apărea pentru întîia oară în ținutul Transussuri. Cînd am arătat-o băștinașilor, s-au mirat cum nu se mai poate, spunînd că nu mai văzuseră niciodată asemenea pasăre. Au botezat-o în felul lor : mafa (ursul). I-au zis așa fiindcă picioarele ei semănau într-adevăr cu niște labe de urs.

M-am convins curînd că păsările pe care le văzusem nu erau singurele. Pe drum am mai întîlnit cîteva cîrduri mici. Mai tîrziu, am aflat că la sfîrșitul lui noiembrie al aceluiași an au fost văzute potîrnichi de stepă lîngă Golful Olga și pe lîngă rîul Samarga. Păsările au stat aproape o săptămînă, apoi au dispărut tot așa cum se iviseră.

Cîtă vreme s-a lucrat la sănii și la schiuri am făcut excursii prin împrejurimi ; totuși, cea mai mare parte din timp mi-am petrecut-o în tabără. Toate trebuiau verificate, totul trebuia prevăzut. Știam foarte bine că trebuie să ții totdeauna seama de experiența de veacuri a băștinașilor. Mai tîrziu, am avut multe ocazii în care am mul-

țumit udegheilor pentru sfaturile ce ni le dăduseră și am făcut așa cum mi-au spus ei.

La 2 decembrie pușcașii și-au terminat treburile. Le-am mai dat o zi, ca să se pregătească și ei de drum. Un manciurian bătrîn numit Ci-și-u s-a hotărît să meargă cu noi pe Bikin, pînă la primul cătun chinezesc. În după-amiaza de 4 decembrie am purces la încărcarea săniilor. Pentru a doua zi de dimineață nu ne mai rămînea decît să ne strîngem paturile și să ne bem ceaiul.

Seara udegheii au invocat spiritele (kamlanili) [33]. Le-au cerut să ne hărăzească drum bun și noroc la vînătoare. În fanză era multă lume. Chinezii au adus din nou hanșin și dulciuri. Vinul i-a înviorat numaidecît pe udeghei. Au jucat toată noaptea în jurul focurilor și au cîntat în sunetele tobelor.

În zori m-am dus în cea mai îndepărtată fanză chinezească și am tras acolo un pui de somn.

Dimineața de 4 decembrie era geroasă : —19°C. Barometrul arăta 656 mm. Un vînt ușor sufla dinspre apus. Cerul era senin, nemărginit și albastru. Munții iradiau albul sclipitor al zăpezilor.

În prima zi a unei expediții pleci totdeauna cu întîrziere. De obicei, întîrzierea o provoacă călăuzele : ba încălțămintea nu e gata, ba n-au mîncat, ba n-au tutun de drum și cîte și mai cîte.

Abia pe la unsprezece dimineața, după nesfîrșite îndemnuri, am reușit să pornim la drum. Chinezii au ieșit să ne conducă cu steaguri, hîrîitori și jocuri de artificii.

În ultimele patru zile rîul înghețase tun. Gheața era netedă și lucea ca oglinda. Din cauza gheții care se formase pe fundul rîului, apa lui se ridicase mai sus de nivelul obișnuit și umpluse toate brațele laterale. Puteam astfel să scurtăm drumul și să mergem de-a dreptul, fără

să urmăm coturile rîului, ferindu-ne doar de locurile pe unde se îngrămădiseră sloiuri.

Convoiul nostru era format din opt sănii[34], fiecare fiind încărcată cu cîte 30 de kilograme. N-aveam cîini care să le tragă, deoarece n-avusesem bani să-i cumpărăm şi, afară de asta, cred că pe Kusun nici n-am fi putut găsi atîţia de cîţi aveam nevoie. De aceea a trebuit să ne tragem singuri săniile.

Pe timp de iarnă udegheii îşi cară greutăţile în chipul următor : leagă de partea din faţă a săniei o frînghie sau o curca avînd la capăt un ochet, pe care-l pun pe umăr. Într-o parte, în dreptul primului picior, se leagă de talpă o prăjină lungă, avînd menirea de cîrmă. Omul ţine cîrma cu mîna dreaptă, dînd direcţia săniei, iar la cotituri se mai şi sprijină de ea.

Era o vreme frumoasă. Săniile lunecau uşor pe gheaţă. Oamenii erau veseli, glumeau şi rîdeau.

În mijlocul rîului Kusun, într-un loc aflat între afluenţii lui Ce şi Ţzava, se înalţă o stîncă singuratică, pe care băştinaşii o numesc Cijele-Kadani. Bătrînul Liurl mi-a povestit că odată şi-a făcut tabăra lîngă stînca asta şi a stat acolo multă vreme, împreună cu alţi vînători. Un udegheu a zărit în vîrful ei un tigru. Stătea întins pe o coastă fără să mişte. Udegheii au rămas acolo cîteva zile, în care a nins de vreo două ori. Ninsoarea acoperise fiara. Deodată, spre mirarea lor, în dimineaţa celei de-a şasea zile, tigrul s-a ridicat, s-a scuturat şi a coborît spre rîu. Şi-au dat seama atunci că tigrul fusese mort numai pentru o vreme (el poate face oricînd asemenea lucruri, după voie). Şi-au spus că sufletul lui (hania) părăsise trupul şi colindase pe undeva, în depărtări, apoi se înapoiase şi tigrul prinsese din nouă viaţă. Udegheii s-au speriat şi au luat-o la fugă. De atunci stînca Cijele-Kadani a devenit pentru ei un loc tabu. Un alt punct tainic se află pe cursul

inferior, pe stînga rîului Kusun : o stîncă semănînd cu chipul unui om. Udegheii o numesc Kada-Delin (Capul de Piatră).

După observaţiile băştinaşilor, peştii din familia salmonidelor nu urcă pînă la aceeaşi depărtare pe rîul Kusun : keta suie pînă la rîul Sololi, gorbuşa pînă la Biagamu, iar malma, ca de obicei, urcă cel mai sus. Foarte multă malma se găseşte pe rîul Agdîn.

Rîul Kusun are o lungime de circa 100 de kilometri. Izvorăşte din munţii Sihote-Alin şi curge făcînd o curbă spre nord-est. E tot atît de iute şi cu multe praguri ca şi rîul Takema. De pe rîul Kusun se văd ramurile cele mai apropiate ale munţilor Sihote-Alin. La izvoarele rîurilor Ionia I, Ionia a II-a, Ionia a III-a şi Oloso se găsesc munţii înalţi Ionia-Kiamoni, care se văd bine de la mare. După spusele udegheilor, într-o zănoagă, aşezată între trei vîrfuri ale lor, se află un lac cu apă dulce.

Mergînd de la mare în susul rîului, rocile din care sînt alcătuiţi munţii cei mai apropiaţi sînt, următoarele : întîi vin bazaltele, apoi andezitele şi porfiritele, apoi o lavă de culoare închisă cu golduri pline de concreţiuni de un verde-aprins ; mai departe urmează bazaltul microgranular, iar lîngă rîul Bui, andezid cu augit. Mai sus de rîul Bui, la vreo 10 km, se găseşte cărbune de piatră. Cu vreo treizeci de ani în urmă a luat foc pădurea şi s-a aprins şi cărbunele ; de atunci arde mocnit, întruna, sub pămînt. Alte locuri în care cărbunii ies la suprafaţa pămîntului se află pe pîrîiaşul Neobe, pe stînga rîului Kusun, la vreo 25 km de mare.

Pînă nu de mult, toată valea lui Kusun era acoperită cu păduri mixte dese. Două mari incendii venite unul după altul le-au distrus în întregime. Acum valea lui Kusun e absolut pustie. Au ars mai ales pădurile de pe rîurile Bui, Holosu, Fu, Biagamu, Sololi şi Ţzava a III-a.

N-au mai rămas păduri vii decît pe rîurile Odo, Agdîn și Siheksi (numit și Sidenghei).

Dintre animale, pe Kusun trăiesc : iziubrul, căprioara, kabarga, jderul, dihorul, samurul, rosomaha, lupul roșu, vulpea, ursul brun, rîsul și tigrul. Ultimul se întîlnește cel mai des pe rîurile Sidenghei al II-lea și Oddega.

În ziua aceea am mers prea puțin și ne-am instalat tabăra devreme. În prima tabără ne-am ocupat locurile în corturi pe apucate, care unde a nimerit. Eu, Dersu și manciurianul Ci-și-u ne-am așezat de o parte a focului, iar pușcașii de cealaltă. Am păstrat această ordine tot drumul.

Iarna, mai ales cînd sînt vînturi puternice, trebuie să știi cum să așezi cortul în două ape. Peste scheletul lui, alcătuit din prăjini de salcie — care cresc totdeauna din belșug pe lîngă rîuri — se pun foi de cort, care-l acoperă din toate părțile ; sus se lasă o gaură pentru fum. Ca să se primenească aerul, trebuie ridicată puțin una dintre foile de cort (de obicei cea de la intrare). Din această cauză însă, odată cu aerul curat, intră în cort și frigul. Ingeniozitatea lui Dersu nu s-a dezmințit nici de data asta. A adus un trunchi de copac scorburos și l-a culcat la pămînt, astfel încît un capăt se găsea lîngă foc, iar celălalt rămînea afară. Trunchiul acesta găunos era un coș minunat. A început să tragă numaidecît, și aerul din cort s-a purificat. Ca paturi ne slujea cetina peste care așternusem fîn. Noaptea am dormit bine cu toții.

A doua zi (5 decembrie) m-am trezit înaintea tuturor, m-am îmbrăcat și am ieșit din cort. Lumina zorilor împingea bezna nopții spre apus. La răsărit, cerul se lumina. Era un ger de crăpau pietrele : termometrul arăta —20°C. Din ochiurile neînghețate de pe rîu se ridicau aburi. Copacii dimprejurul lor, acoperiți de promoroacă, aduceau a corali albi. Lîngă o copcă se jucau două vidre. Se mișcau

într-un fel ciudat, unduindu-se ca niște șerpi și scoțînd sunete care semănau a fluierături și a rîsete. Din cînd în cînd, una se ridica pe picioarele de dinapoi și privea atentă în jur. Le-am urmărit stînd ascuns între tufe, dar tot m-au simțit și s-au dat la fund.

La înapoiere, venind spre tabără din cealaltă parte, am vînat cîteva ierunci. Din cort ieșeau rotocoale mari de fum amestecat cu aburi. Oamenii erau în mișcare : probabil că-i treziră împușcăturile mele.

După ce-și băură ceaiul și-și puseră încălțăminte mai călduroasă, pușcașii desfăcură la iuțeală corturile și pregătiră săniile de drum. După vreo jumătate de oră pornirăm. Soarele a răsărit într-o pîclă cețoasă, purpurie. Începea o nouă zi de marș.

Nu-ți puteai da seama ce anume copaci cresc prin aceste locuri, decît după pîlcurile de pădure rămase vii, ca niște oaze, pe amîndouă părțile rîului. Creșteau din belșug cedri și plopi. ici și colo se vedeau ramurile brun-cenușii ale arțarului pitic, cu fructe trandafirii uscate, iar alături de el, liliacul de Amur, pe care-l puteai recunoaște acum numai după mănunchiurile de fructe uscate de pe vîrfurile ramurilor dezgolite, cu coajă cenușie-închisă. Am putut vedea mai de aproape o tufă de iasomie și o dracilă de Amur cu fructele înghețate.

Iarna numărul păsărilor din ținutul Transussuri scade mult. Cel mai des întîlneam forfecuțe, păsărele pestrițe, drăguțe, cu un cioc cu vîrfurile încălecate. Erau adunate în stoluri mici ; bărbătușii de culoare roșie se țineau deoparte de femeiuștile de culoare galbenă-cenușie. Forfecuțele coborau des pe pămînt, ciuguleau cîte ceva și ne lăsau să ne apropiem foarte mult, așa că le puteam vedea în amănunt penajul. Chiar dacă le speriam, nu plecau departe, ci se așezau din nou în apropiere. Am mai văzut scorțari, dar mult mai puțini. I-am recunoscut după co-

lorit și după glas: un piuit abia auzit. Într-un loc am observat doi aușei japonezi — păsărele mici, care se ascund de vînt în ramurile brazilor. Ici-colo se zăreau ciocănitoare pestrițe, cu pene albe și negre și penajul cozii roșu. Se părea că aceste păsări vioaie și guralive nu se sperie deloc de vînt și de ger. Ghindarii ruginii, gălăgioși vara și tăcuți iarna, se vîrîseră în desișul pădurii. De cum ne zăreau scoteau țipete ascuțite, comunicînd suratelor lor primejdia ce le așteaptă. Am întîlnit corbi cu cioc mare și niște păsări de pradă de zi, dar erau atît de departe că nu știu ce-or fi fost. De pe lîngă ochiurile de apă ale afluenților rîului am stîrnit în vreo două rînduri bodîrlani-ferăstrău albi. Stăteau perechi-perechi, probabil bărbătuși cu „soațele". Sabitov a împușcat un bodîrlan. Glonțul îl sfîșiase și mi-a părut foarte rău că n-am putut să păstrez pielicica păsării.

Pe la ceasurile patru am ajuns la pîrîiașul Oloso. De aici începeau pădurile arse.

În ziua aceea nu ne-am mai urmat drumul. Ne-am vîrît într-un desiș de pe o insuliță și ne-am făcut acolo o tabără cum nu se poate mai bună.

Seara pușcașii au povestit tot felul de grozăvii: despre fantome, duhuri rele, despre întîmplări din viața fiecăruia, despre lucruri văzute și nevăzute.

Dimineața, pe data de 6 decembrie, ne-am trezit înainte de a se lumina de ziuă. Termometrul arăta —21°C. Odată cu răsăritul soarelui, vîntul de peste noapte se domoli și se făcu parcă mai cald.

Pe vremuri, cînd valea rîului Kusun era acoperită cu păduri, existau pe aici mulți samuri. Acum e un pustiu. Pe munți au crescut pîlcuri de plopi de munte și de mesteceni, iar locul pădurilor de luncă l-au luat sălciile cu trunchiul subțire, ariniștile și larița tînără.

În ziua aceea am ajuns la gurile rîului Bui, pe care chinezii îl numesc Ulengou [35]. Aici trebuia să ne luăm rămas bun de la rîul Kusun şi s-o cotim spre munţii Sihote-Alin.

Pe lîngă gurile lui Ulengou trăia un udegheu : Sunţai. Era un reprezentant tipic al neamului său. Moştenise de la tată meşteşugurile şamanilor. Se bucura de o deosebită faimă ca vînător şi vîslaş, care mînă cu dibăcie bărcile pe rîurile iuţi. Sunţai a primit bucuros să ne călăuzească pînă la Sihote-Alin, dar cu condiţia să poposesc la el timp de o zi. Spunea că trebuie să-şi pornească fratele la vînătoare, s-o lecuiască pe maică-sa, bătrînă şi bolnavă, şi abia după aceea să se gătească de drum lung.

Femeia avea şaizeci de ani. Era o păstrătoare a vechilor datini, obiceiuri şi ritualuri, cunoştea multe legende, ştia în ce cazuri se aplică amenzile (baita) şi era socotită drept o autoritate în rezolvarea neînţelegerilor în legătură cu răscumpărările, la încheierea sau desfacerea căsătoriilor.

Am primit să rămîn în casa lui Sunţai toată ziua următoare şi nu mi-a părut rău. Stăpînul şi maică-sa erau destul de vorbăreţi, aşa că am putut afla multe lucruri interesante despre ocupaţia de şaman şi să-mi notez cîteva legende.

Seara ne-a tratat cu peşte crud. Au pus pe masă un peşte îngheţat. Era un lenok (ceva mai mic decît o gorbuşa tînără). Am lăsat deoparte prejudecăţile europenilor în ceea ce priveşte consumul de peşte crud şi i-am făcut cinstea cuvenită.

Capitolul XX
PEŞTE SIHOTE-ALIN

Rîul Ulengou. — Pădurea arsă. — Straturile de gheaţă superficiale. — Cadavrul chinezului. — Faliile. — Trecătoarea lui Maak. — Nori şi zăpadă. — Coasta apuseană a munţilor Sihote-Alin. — „Sălbăticuţa". — Iurta diavolului. — Rîurile Mîghe şi Beagamu. — Viscol. — Cursul superior al rîului Bikin. — Iurta părăsită. — Izgonirea diavolului. — Spaime. — Bubuituri în noapte.

Următoarele patru zile (de la 9 la 12 decembrie) am urcat pe rîul Ulengou. Rîul izvorăşte de pe culmea Sihote-Alin şi curge la început spre sud-est, apoi către sud, din nou vreo 30 km spre sud-est şi ultimii 5 km, către sud. În partea de mijloc, Ulengoul se desface în nenumărate pîraie mărunte, care se pierd în pădure printre bolovani şi arbori doborîţi de vînt. În urma pîrjolurilor din fiecare an, pădurea din munţi a fost distrusă în întregime; s-a păstrat doar pe malurile rîului şi pe insulele de pe braţele laterale.

Uitîndu-te la braţele laterale îngheţate, ai putea crede că Ulengoul e bogat în ape şi vara. Lucrurile nu stau tocmai aşa. Apa se scurge cu iuţeală de pe munţi fără să lase urme vizibile. Iarna însă se întîmplă altfel : apa umple gropile, braţele laterale, şi îngheaţă. Pe deasupra gheţii apar straturi noi superficiale, care cresc şi se întind în lăţime, fapt care ne-a uşurat mult deplasarea. Pe rîurile mari buştenii doborîţi de vînt sînt duşi de ape ; pe rîurile mai mici, însă, rămîn exact pe locul unde se

prăbuşesc. Ştiind acest lucru, am luat cîteva topoare şi două joagăre. Cu ajutorul lor, puşcaşii îşi făceau drum la iuţeală printre copacii doborîţi.

După 1 decembrie, vînturile puternice de nord-vest s-au domolit. Unele zile erau liniştite de tot, fără nici un pic de vînt. Indicaţiile anenometrului oscilau acum între 60 şi 75 de rotaţii ; în schimb, gerurile se înteţiseră.

Cu cît ne apropiam mai mult de trecătoare, cu atît erau mai multe straturi de gheaţă superficială. Locurile acestea se văd din depărtare după aburii care se înalţă. Ca să le ocolim trebuia să ne căţărăm pe povîrnişuri. Pierdeam însă mult timp şi multă energie. Trebuia să te fereşti ca să nu te uzi pe picioare. Pentru asemenea cazuri, încălţămintea udegheilor, făcută din piele de rîs cusută cu aţă din tendoane, e de neînlocuit.

Aici s-a petrecut o mică întîmplare, care ne-a ţinut pe loc aproape o zi întreagă. Fiind noapte, n-am observat că apa a ajuns pînă în tabără. Apa îngheţînd a prins în ea şi o sanie. A trebuit să tăiem gheaţa cu topoarele, apoi să desgheţăm la foc tălpile saniei şi să dregem stricăciunile. Aveam acum experienţă, aşa că în zilele următoare n-am mai lăsat săniile pe gheaţă, ci le-am aşezat pe butuci.

Zi de zi înaintam tot mai greu. Pătrundeam mereu, cînd prin păduri dese, cînd prin surpături de piatră pline de buşteni doborîţi. Dersu şi Sunţai mergeau în faţă cu topoarele în mîini. Tăiau tufele şi copacii mărunţi care împiedicau trecerea săniilor sau aşezau crăci peste gropi şi povîrnişuri, acolo unde săniile se puteau răsturna. Cu cît urcam mai mult în munţi, cu atît dădeam de mai multă zăpadă. Oriunde priveai, apăreau petele negre ale trunchiurilor de copaci arşi, fără coajă şi fără ramuri. Locurile acestea au o înfăţişare foarte tristă. Nicăieri nici o urmă, nici o pasăre...

Eu, Sunţai şi Dersu mergeam în faţă ; puşcaşii înaintau mai încet. Din spate se auzeau vocile lor. Într-un loc m-am oprit să cercetez rocile care ieşeau de sub zăpadă. După cîteva minute, ajungîndu-mi prietenii din urmă, am văzut că merg aplecaţi şi cercetează ceva cu grijă la picioarele lor.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebai pe Sunţai.

— Un oameni chinez cu trei zile în urmă merge aici, răspunse Dersu. La noi urma la el găseşte.

Din loc în loc, abia se zărea o urmă de om acoperită aproape în întregime de zăpadă. Dersu şi Sunţai au mai observat şi altceva : urmele de paşi nu se înşiruiau în linie dreaptă, ci în zigzaguri ; chinezul care trecuse pe acolo mergea cît mergea, apoi se vede că se aşeza jos, pe pămînt, iar distanţele de la o oprire la alta erau din ce în ce mai mici.

— Era bolnav, abia se tîra, îşi ziseră cei doi.

Urmele ţineau întruna rîul. După ele se vedea că drumeţul n-a mai putut să se caţere peste buştenii prăvăliţi. Am mers aşa preţ de vreo jumătate de oră. Deodată am constatat că urmele se abăteau într-o parte. Ne-am luat după ele. Brusc, de pe un copac ţîşniră doi corbi.

— A, a ! — rosti Dersu oprindu-se în loc — oameni este mort.

Într-adevăr, la vreo cincizeci de paşi de pîrîu l-am şi văzut. Era în poziţie şezînd, cu spatele rezemat de un pom. Cotul drept îi era sprijinit de o piatră, iar capul i se aplecase spre stînga. Pe umărul lui drept şedea un corb... La ivirea noastră, speriat, îşi luă zborul de pe leş.

Peste ochii mortului, larg deschişi, se aşternuse o brumă de zăpadă. Cercetînd locul din preajmă, oamenii mei au stabilit că atunci cînd chinezul s-a simţit foarte

rău, s-a hotărît să poposească acolo, își scoase traista de pe umeri, vroise să-și întindă cortul, dar n-a mai avut putere : s-a așezat la rădăcina copacului și și-a dat duhul. Manciurianul Ci-și-u, Sunțai și Dersu au rămas să-l îngroape, iar noi am plecat mai departe.

În ziua aceea am dat zor cît am putut, fără să ne fi oprit deloc, nici măcar pentru masă și, cu toate astea, n-am străbătut decît cel mult 10 kilometri. Doboriturile, gheața, mlaștinile împănate cu mușuroaie, surpăturile dintre bolovani umplute cu zăpadă — erau tot atîtea obstacole, așa că în opt ore de drum n-am reușit să parcurgem decît 4,25 km, ceea ce face, în medie, cam 560 m pe oră. Spre seară ne-am apropiat de creasta munților Sihote-Alin. Barometrul arăta 700 mm.

Ziua următoare, 14 decembrie, a început cu o dimineață liniștită și geroasă. Soarele a răsărit purpuriu, dar nu ne-a încălzit multă vreme. Pe vîrfurile munților zăpada prinse o culoare trandafirie, iar pe locurile umbrite bătea în siniliu.

Cercetînd împrejurimile, am putut vedea pe o mare întindere rotocoale de abur crescînd parcă din pămînt. Îi strigai pe Dersu și pe Sunțai și ne îndreptarăm într-acolo să vedem ce se întîmplă. Era un izvor termal conținînd fier și hidrogen sulfurat. Roca dimprejurul lui avea culoarea roșie cu depuneri de calcar alb. Temperatura apei era de +27°C. Udegheii cunosc bine acest izvor termal de pe Ulengou — un loc unde se adună totdeauna mulți elani.

Din cauza aburului cald totul de jur-împrejur era învelit în promoroacă. Bolovanii, tufele de răchită și buștenii căzuți la pămînt erau acoperiți cu desene ciudate, care luceau în soare ca diamantele. Din păcate, datorită frigului, n-am putut lua o probă din această apă pentru a-i face analiza chimică.

Cît timp am stat aici puşcaşii au desfăcut cortul şi au împachetat sacii de dormit.

Chiar de la locul taberei începea urcuşul pe Sihote-Alin. Mai întîi am cărat pe creastă toate lucrurile, după care am urcat şi săniile.

În proiecţie, partea aceasta a munţilor Sihote-Alin se prezintă în forma unei linii frînte. La început merge spre nord-est, apoi face un cot către răsărit, iar mai departe coteşte din nou spre nord-est. Aici munţii Sihote-Alin formează un fel de falie. După apariţia ei, s-au produs în multe locuri noi dislocări ; în urma terenurilor alunecate s-a acumulat apa şi s-au format rîuri. Pe partea răsăriteană urcuşul pe Sihote-Alin e pieptiş. La obîrşie rîul Bui (Ulengou) e alcătuit din unirea cîtorva pîraie. Rîpele de aici fac regiunea foarte accidentată. După măsurătorile barometrice, raportate la nivelul mării, trecătoarea se află la înălţimea absolută de 860 m. Am botezat-o trecătoarea lui Maak, care a lucrat în 1855 în ţinutul Amur. Cele două vîrfuri care străjuiesc trecătoarea au denumiri băştinaşe : cel din dreapta, Atakseoni, e înalt de 1 120 m, iar cel din stînga, Adahunaliangzian, de 1 000 m. Tovarăşii mei de drum le-au botezat Conul Gorelîi şi muntele Grebenceataia *.

Versantul răsăritean al munţilor Sihote-Alin e cu desăvîrşire golaş. Cu greu îţi poţi închipui o regiune mai neprietenoasă ca izvoarele rîului Ulengou. Nici nu-ţi vine să crezi că aici ar fi existat vreodată păduri vii. N-au mai rămas în picioare decît foarte puţini copaci. Sunţai mi-a povestit că pe vremuri erau pe aici mulţi elani, din care cauză i s-a şi dat rîului numele de Bui, ceea ce înseamnă „rîul elanilor". De cînd a ars pădurea însă, toate

* *Conul Ars* şi *Muntele cu Creastă* (în l. rusă) *(n. ed.)*.

sălbăticiunile s-au retras și întreaga vale Ulengou s-a prefăcut într-un pustiu.

Cînd pușcașii urcară în trecătoare ultima sanie, soarele străbătuse pe cer cea mai mare parte din drumul lui.

Toată ziua am avut parte de o vreme bună, senină și însorită. Termometrul arăta —17,5°C. Barometrul se menținea la 685 mm. Un vînt ușor gonea de la răsărit mici nori cumulus. Din depărtare păreau că aleargă pe cer, dar pe măsură ce se apropiau de Sihote-Alin făceau impresia că se lasă spre pămînt. Deasupra cumpenei de ape norii treceau foarte jos și căpătau o nuanță cenușie-gălbuie. Fiecare norișor scutura un praf fin de zăpadă scînteietoare. În jurul soarelui apăreau atunci curcubee, dar de îndată ce norul trecea, acestea dispăreau.

Versantul apusean al munților Sihote-Alin e domol, dar ceva mai abrupt decît la izvoarele rîului Armu. Dincolo de trecătoare încep brusc păduri alcătuite din brad, pin și lariță. Pe malurile pîraielor cresc mesteceni cu coajă galbenă scămoasă, arțari de munte și arini.

Belșugul de mușchi și de umezeală n-a îngăduit incendiilor să se întindă dincolo de cumpăna apelor, deși, pe această parte, se zăreau din loc în loc ochiuri de pădure arsă ; cu binoclul se vedea bine că nu sînt grohotișuri, ci codri pîrjoliți.

Încărcîndu-ne lucrurile în sănii, am pornit numaidecît mai departe. Pădurea care îmbracă munții Sihote-Alin e măruntă, bătrînă, bună doar pentru lemne de foc. E destul de greu să găsești un loc de tabără într-un asemenea codru : îți ies mereu în cale cînd bolovani înfășurați în rădăcinile copacilor, cînd bușteni căzuți, acoperiți de mușchi. Cu procurarea lemnelor ai și mai multă bătaie de cap. Pentru un orășean pare incredibil să nu găsești în pădure... lemne de foc. Totuși, se întîmplă. Bradul, pinul și larița, de pildă, scot scîntei care aprind corturile,

îmbrăcămintea și păturile. Arinul are lemnul umed, mustește de apă și face mai mult fum decît flacără. Mai rămîne doar mesteacănul de stîncă, dar în pădurea de rășinoase de pe Sihote-Alin nu se găsește decît ici-colo. Sunțai, care cunoștea bine locurile, a găsit curînd ce ne trebuia pentru tabără. Am dat atunci semnalul de oprire.

Pușcașii se apucară să instaleze corturile, iar eu și cu Dersu am plecat la vînătoare, nădăjduind să împușcăm pe undeva vreun elan. Nu departe de tabără am văzut trei ierunci (găinușe-de-alun). Umblau prin zăpadă și nici nu se uitau la noi. Era cît pe ce să trag, dar Dersu m-a oprit.

— Nu trebuie, nu trebuie! spuse el grăbit. La ele putem așa luăm.

M-a mirat că se apropia de păsări fără pic de precauție, dar mă uimi și mai mult cînd văzui că păsările nu se temeau de el și, ca niște găini de curte, se îndepărtau cîte puțin, încetișor, fără grabă. În cele din urmă, ne apropiarăm la vreo 4 metri de ele. Dersu își luă cuțitul și, fără să le dea vreo atenție, tăie un brăduț, îl curăță de ramuri și-i făcu la capăt un laț de sfoară. Se apropie apoi de păsări și puse lațul pe gîtul uneia. Pasărea prinsă bătu din aripi și se zbătu. Celelalte două, dîndu-și seama, în sfîrșit, că trebuie s-o ia la fugă, se ridicară de pe pămînt și se așezară pe o lariță din apropiere: una pe o creangă de jos, cealaltă chiar în vîrf. Crezînd că păsările se speriaseră, am vrut să trag, dar Dersu iar m-a oprit, spunînd că în copac sînt și mai ușor de prins decît pe pămînt. Se apropie de lariță și ridică încetișor bățul, avînd grijă să nu facă zgomot. Punînd ochețul pe după gîtul păsării de jos, o atinse din greșeală cu bățul. Ierunca dădu din cap, se scutură și se uită din nou spre noi. După un minut se zbătea neputincioasă pe jos. Cea de-a treia stătea prea sus și nu puteai ajunge la ea. Dersu se urcă în

copac. Larița era subțire, cu ramuri rare. Se legăna cînd într-o parte, cînd în alta. Pasărea, nevolnică, în loc să zboare, stătea mai departe pe creangă, strîngînd-o cu ghearele și clătinîndu-se încoace și-ncolo ca să-și țină echilibrul. Cînd a ajuns la ea, i-a pus lațul și a tras-o în jos. Așa le-am prins pe toate trei fără să tragem nici un foc. Abia atunci am observat că păsările erau ceva mai mari decît ieruncile și aveau un penaj de o culoare ceva mai închisă. Afară de aceasta, bărbătușul avea sprîncene roșii ca și cocoșii de pădure. Erau niște ierunci negre, sau dikușca *, care trăiesc în ținutul Ussuri numai în pădurile de rășinoase de pe Sihote-Alin, mergînd spre sud pînă la izvoarele lui Armu. Denumirea de *sălbăticuțe* pe care i-au dat-o localnicii nu e deloc justificată. Probabil că au botezat-o astfel fiindcă trăiește prin locurile cele mai sălbatice și neumblate. Cercetîndu-le gușile, am văzut că se hrănesc cu ace de brad și coacăze.

La înapoierea în tabără se întunecase de-a binelea. În cort ardea focul, făcîndu-l să semene cu un felinar mare în care fusese aprinsă o lumînare. Fumul și aburii luminați de foc se ridicau în rotocoale mari. În cort se mișcau patru umbre. L-am recunoscut pe Zaharov, ținînd în mînă un ceainic, și pe manciurianul Ci-și-u cu luleaua în gură. Cîinii, simțindu-ne, veniră fuga spre noi, lătrînd, dar recunoscîndu-ne, începură să se gudure. În cort toată treaba era terminată. Pușcașii își beau ceaiul. Sunțai ne spuse cum se zice pe limba lui ieruncilor și ne mai spuse că zeul Enduri [36] a creat dinadins pasărea asta nesperioasă și i-a poruncit să trăiască în cele mai pustii locuri pentru ca vînătorul rătăcit să nu moară de foame.

Seara am serbat trecerea peste Sihote-Alin. La masă am mîncat ieruncile, apoi am făcut ciocolată și am băut

* Sălbăticuța (în l. rusă) *(n. ed.).*

ceai cu rom ; înainte de culcare le-am povestit puşcaşilor una din nuvelele pline de groază ale lui Gogol.

Dimineaţa am simţit dintr-o dată că lanţul Sihote-Alîn ne-a despărţit de mare : termometrul arăta în zori —20°C. Aici ne-am luat rămas bun de la Sunţai. Mai departe puteam merge şi singuri ; apa rîului trebuia să ne scoată pe Bikin. Cu toate acestea, Dersu s-a informat în amănunt asupra drumului ce ne aştepta.

La răsăritul soarelui ne-am desfăcut corturile, am încărcat lucrurile pe sănii, ne-am îmbrăcat mai gros şi am plecat în josul rîului Liaolengouza, care avea înfăţişarea unui pîrîu de munte cu praguri, cu albia plină de buşteni şi bolovani. La vreo 15 kilometri de trecătoarea lui Maak, Liaolengouza se uneşte cu un alt pîrîu, care vine de la nord-est, numit de udeghei Mîghe. Urmîndu-l, se poate ieşi pe rîul Tahobe, unde trăiesc solonii. După spusele lui Sunţai, trecătoarea peste Sihote-Alin e joasă acolo, iar urcuşul şi coborîrea sînt lungi, domoale.

Rîul Mîghe e foarte cotit şi are o lungime de vreo 50 km. Pădurile înconjurătoare sînt bune pentru lemn de foc, fiind alcătuite mai ales din răşinoase.

De dimineaţă timpul era posomorît, văzduhul fiind plin de pulbere de zăpadă. Odată cu răsăritul soarelui s-a pornit şi vîntul, iar spre amiază s-a înteţit, bătînd în rafale. Pe rîu se roteau vîrtejuri de zăpadă ; se iscau pe neaşteptate, alergau în aceeaşi direcţie şi piereau tot pe neaşteptate. Cedrii uriaşi păreau morocănoşi, se clătinau dintr-o parte într-alta, vuiau ca şi cum ar fi fost supăraţi de vremea rea.

Pe ger e foarte greu să mergi contra vîntului. Ne opream mereu să ne încălzim la foc. Făcînd socoteala, pînă la urmă am străbătut într-o zi cel mult 10 kilometri. Ne-am instalat tabăra într-un loc unde rîul se desface în

trei braţe. Din cauza vîntului, cortul era plin de fum, aşa că ne-am văzut siliţi să ne culcăm mai devreme.

Noaptea, în jurul lunii s-a ivit o pată palidă, difuză. În dimineaţa de 17 decembrie starea vremii nu s-a schimbat în bine. Vîntul sufla cu aceeaşi tărie : anemometrul arăta 220, iar termometrul —30°C. Cu toate astea, am mers înainte. Se vedea bine că la apus de Sihote-Alin căzuse mai multă zăpadă decît în zona litoralului.

Pe cursul mijlociu rîul Mîghe are lăţimea de 6—7 m. În multe locuri se vedeau pe lîngă maluri sloiuri subţiri ca nişte cornişe. Apăruseră după ce rîul îngheţase la izvoare şi scăzuseră apele.

Pe această porţiune Mîghe trece printr-o vale largă, acoperită cu pădure deasă de răşinoase şi mixtă. Dintre foioase cresc aici arinul, mălinul, salcia, plopul de munte, plopul negru şi mesteacănul. Judecînd după urmele constatate, se poate conchide că pe Mîghe trăiesc elani, kabarga, lupi, vidre, veveriţe, samuri şi probabil urşi.

La 19 decembrie detaşamentul nostru a atins rîul Beagamu, ce curge spre sud-est şi pe care se poate ieşi pe rîul Kusun. Rîul acesta, ca mărime şi debit de apă, e de vreo două ori mai mare decît Mîghe. În apropiere de vărsare are o lăţime de vreo 20 m şi adîncimea de 1—1,5 m. După spusele udegheilor, toată valea lui Beagamu e acoperită cu păduri arse ; n-au mai rămas păduri vii decît lîngă Bikin. Pe vremuri, Beagamu era unul din locurile cele mai bogate în sălbăticiuni ; trăiau pe acolo foarte mulţi elani. Astăzi e pustiu. După incendii, toate sălbăticiunile s-au retras pe Armu şi Kulumbe, afluenţii Imanului.

După ce am mers încă 2 km pe Beagamu, ne-am instalat tabăra pe malul stîng, într-un desiş de brazi. Era a douăsprezecea tabără de la mare încoace.

Pe înserat, Zaharov s-a dus la vînătoare, dar în loc de vînat a adus nişte peşte pe care l-a scos dintr-o groapă îngheţată. Erau roşioare, *hypophtalmictys* şi lenok, cu totul nouă bucăţi.

Ziua de 20 decembrie am folosit-o făcînd drumul pînă la Bikin. Malul drept al rîului Beagamu e înalt, iar cel stîng, depresionar şi acoperit cu păduri. Munţii poartă denumiri chinezeşti : Bei-si-laza şi Danţanza. Vîrfurile lor golaşe, acoperite cu zăpadă, ieşeau net în evidenţă pe fondul de un verde închis al răşinoaselor.

Beagamu înconjură munţii Bei-si-laza pe la sud şi coteşte apoi spre apus.

Pe cursul inferior rîul se desface în braţe laterale, două cîte două, formînd insule acoperite cu păduri. La obîrşie cresc lariţa, bradul şi pinul ; pe cursul inferior se întîlneşte cedrul, iar pe valea din josul lui cresc păduri mixte alcătuite din frasin, ulm, plop, plop negru, arin, mălin, liliac, voniceriu, tei şi salcie cu trunchi subţire.

Dintre mamiferele mari, la izvoarele rîului Beagamu se întîlnesc : elanul, rîsul, ursul brun şi rosomaha : mai în jos apar iziubrul, mistreţul şi tigrul. În ceea ce priveşte păsările, am văzut pe zăpadă urme de cocoşi-de-munte, apoi am zărit de cîteva ori corbi cu ciocul mare, gaiţe, alunari, ghindari, ghionoaie pestriţe, ciocănitoare negre, scorţari şi botroşi. Dersu mi-a spus că iarna, cînd rîurile încep să îngheţe, toate păsările mari de pradă coboară spre cursurile inferioare ale rîurilor, unde-şi pot găsi mai uşor hrana.

Beagamu întîlneşte Bikinul ca rîu mare, lat de vreo 100 *m* şi adînc de 2—2,5 *m*.

Bikinul (în udeghee Biki, iar în chineză Dizinhe) e unul din cele mai mari rîuri ale ţinutului Ussuri. Are ca

lungime vreo 500 km și izvorăște din munții Sihote-Alin la înălțimea Capului Gladkii *.

În apropiere de gura rîului Beagamu era așezată o iurtă singuratică a unor udeghei. Se vedea că nu mai e locuită de mult și că fusese părăsită. În inchipuirea băștinașilor, iurtele acestea părăsite sînt întotdeauna sălașuri ale duhurilor rele.

Era cam la vremea cînd trebuia să ne instalăm tabăra. Cît pe ce să intru în iurtă, cînd Dersu mă rugă să aștept puțin. A înfășurat o coajă de copac pe un băț, a aprins-o și, băgînd facla în iurtă, a început nu știu ce să strige și s-o plimbe prin toate colțurile. Zaharov și Arinin se prăpădeau de rîs, dar goldul le spuse pe un ton cît se poate de grav și de serios că, de cum vîră focul în iurtă, diavolul iese afară pe gaura din acoperiș odată cu fumul. Abia atunci poate să intre omul în iurtă fără grijă.

Pușcașii au măturat gunoiul din iurtă, au întins la intrare, în chip de draperie, o foaie de cort și au făcut focul. Era o plăcere să stai înăuntru ! O atmosferă odihnitoare, ospitalieră. Simțeam cu toții cum ne învăluie dintr-odată o căldură dulce, mîngîietoare.

Seara tîrziu, ostașii se porniră iar pe tot felul de povești de groază cu morți, cimitire, case pustii în care bîntuie stafiile... Deodată, ajunse pînă la noi, venind dinspre rîu, o bubuitură înfiorătoare, ca o detunătură, ca un bubuit de tun. Povestitorul se opri la jumătatea vorbei. Se uitară speriați unul de altul. Ce să fie ?

— A plesnit gheața ! zise Zaharov.

Dersu își întoarse capul în direcția de unde venise zgomotul acela cutremurător și strigă cu glas tare ceva pe limba lui.

— La cine strigi ? îl întrebai.

* Capul Neted (în l. rusă) (*n. ed.*).

— La noi gonește diavolul din iurtă — acum la el supără, gheața sparge, răspunse goldul.

Și, scoțînd capul afară pe după foaia de cort, vorbi iar către ființa nevăzută din văzduh.

— La noi nu este frică. Auzi ? La tine alt loc merge caută. Acolo sus altă iurtă goală este.

Cînd se întoarse, redeveni calm, gînditor.

În acel moment gheața pîrîi pe undeva mai departe.

— Gata ! S-a cărat ! spuse Dersu cu satisfacție în glas și făcu un semn cu mîna în direcția zgomotului.

M-am îmbrăcat și am ieșit din iurtă. Era o noapte senină. Pe cerul fără pic de nor plutea imensă și mută luna plină. Zăpada scînteia pe gheață împrumutînd peisajului și mai multă lumină. În aerul limpede al nopții geroase și peste tot pămîntul se reîntronă acea binefăcătoare liniște și tihnă.

Terminîndu-mi treburile, am mai băut o cană de ceai, m-am înfășurat în pătură și, cu spatele la foc, am adormit.

Capitolul XXI
SĂRBĂTORILE DE IARNĂ

Cursul mijlociu al rîului Bikin. — Iarna la vînătoare de mistreți. — Petrecere în iurtă. — Neînțelegere la schimbarea banilor. — Ce idei au baștinașii despre distanțe. — Jocuri pe gheață. — Tombolă.

După cum era de așteptat, în zori gerul ajunse pînă la —32°C. Cu cît ne depărtam de Sihote-Alin, cu atît scădea temperatura. Se știe că în regiunile de litoral se întîmplă deseori ca pe vîrful munților să fie mai cald decît în văi. Probabil că, îndepărtîndu-ne de mare, intrasem într-un „lac de aer rece“, care umplea valea rîului Ussuri.

Am plecat la drum odată cu răsăritul soarelui.

De la gura lui Beagamu, Bikinul curge tot timpul spre apus, dacă nu ținem seama de micile coturi pe care le face. Pe dreapta, pe o distanță considerabilă, se întinde un mal înalt cu terase, asemănător cu un platou și cunoscut de chinezi sub denumirea de Lao-bei-laza [37]. Malul acesta e format dintr-un strat gros de lave. Stratul superior, de bazalt, s-a prefăcut în argilă, fapt care a dus la înmlăștinirea terasei, iar aceasta, la rîndul ei, a influențat vegetația. De aceea vedem aici doar pîlcuri de mesteceni, de plopi de munte și larițe pipernicite.

De pe podișul Lao-bei-laza se scurg două pîrîiașe: Keamtu și Sighimi Beasa. Mai departe, pe dreapta, în Bikin se varsă : rîul Bei-si-laza, care se scurge de pe muntele cu același nume, pîrîiașul Muzeiza [38] și rîul Laoho-

zen[39], numit aşa de la cuvîntul *lahou* care înseamnă tigru. După povestirile udegheilor, cu cîţiva ani în urmă apăruse pe acolo un tigru care dădea tîrcoale capcanelor de samuri, le sfărîma şi mînca tot ce se nimerea.

Nici un rîu nu se desface în atîtea braţe ca Bikinul. Udegheii spun că sînt locuri unde se pot număra pînă la 22 de braţe. Cursul Bikinului e mult mai liniştit decît al Imanului, dar albia lui e plină de buşteni înecaţi, fapt care îngreuiază foarte mult plutitul cu barca. De la gura lui Beagamu pînă la calea ferată sînt vreo 350 km.

Ceva mai jos de Laohozen se găseşte o mică aşezare udeghee, purtînd acelaşi nume ca şi rîul şi formată din trei iurte.

Am ajuns la ea pe înserat. Apariţia unor necunoscuţi venind de undeva „de sus" i-a speriat pe udeghei, dar, cînd aflară că în detaşament se află Dersu, s-au liniştit numaidecît şi ne-au primit cu multă bunăvoinţă. De data aceasta nu ne-am mai întins corturile, ci ne-am instalat prin iurte.

Eram de două săptămîni în taiga. După graba cu care puşcaşii se străduiau să ajungă în zonele locuite, mi-am dat seama că au nevoie de odihnă mai îndelungată decît o noapte obişnuită de somn. De aceea am hotărît să fac un popas de o zi în aşezarea udeghee de pe Laohozen. Aflînd cum stau lucrurile, puşcaşii s-au odihnit în iurte. Nu mai aveau de făcut nici una din muncile cerute în tabără. Nu mai era cazul să taie cetină, să care lemne şi altele. S-au dezbrăcat şi s-au apucat de îndată să-şi facă de mîncare.

Pe înserat, s-au înapoiat de la vînătoare cîţiva udeghei tineri, care ne-au spus că găsiseră în apropierea aşezării urme de mistreţi şi aveau de gînd să facă a doua zi o „razie". Vînătoarea promiţînd să fie interesantă, le-am propus să merg şi eu cu ei.

Iarna, dacă sînt zăpezi mari, băştinaşii din regiunea Amurului îşi pun schiurile ca să vîneze mistreţi. Mistreţii fug departe, dar obosesc curînd. Vînătorii îi ajung din urmă şi-i ucid cu suliţa. La asemenea vînători nici nu iau arme, ca să facă economie de cartuşe, care în taiga sînt totdeauna foarte scumpe. Vînătoarea cu suliţa mai e practicată de udeghei şi ca un sport. Tinerii au astfel ocazia să-şi arate forţa şi dibăcia.

Şi-au făcut toate pregătirile de cu seară : au strîns curelele pe schiuri şi au ascuţit suliţele. Fiindcă a doua zi urma să plecăm mai înainte de răsăritul soarelui, ne-am culcat cu toţii foarte devreme.

Era încă întuneric cînd am simţit că mă scutură cineva de umăr. M-am trezit. În iurtă ardea un foc. Udegheii erau gata de plecare ; numai eu îi ţineam în loc. M-am îmbrăcat la iuţeală, am băgat în buzunar doi pesmeţi şi am ieşit pe malul rîului.

Abia se crăpa de ziuă. Stelele se stingeau una după alta. Luna palidă se mişca încet în întîmpinarea unor norişori mărunţi, care pluteau în văzduh. De cealaltă parte a cerului se lumina. Era o dimineaţă friguroasă. Mercurul din termometru coborîse la —39°C. Domnea pretutindeni o linişte desăvîrşită. Nu se mişca nici un fir icel. Pădurea neagră se înălţa ca un zid, părînd că ascultă cum crapă lemnele de ger. Sunetele acestea, ca nişte pocnituri de bici, se răspîndeau în văzduhul adormit al dimineţii.

Udegheii se aflau în faţă — eu, pe urmele lor. Am mers o bucată pe rîul Laohozen, apoi am cotit, am urcat pe o culme scundă şi am coborît în valea învecinată. Aici vînătorii ţinură sfat. După ce vorbiră, porniră mai departe, dar de data aceasta în linişte, fără să facă gălăgie.

După o jumătate de ceas se lumină de-a binelea. Razele soarelui, luminînd vîrfurile munţilor, dădură de veste locuitorilor pădurilor că a început o zi nouă.

În răstimp, am ajuns la locul în care tinerii văzuseră în ajun urmele mistreților.

Trebuie să spun că, vara, mistreții se odihnesc ziua și se hrănesc noaptea. Iarna, dimpotrivă, ziua sînt plini de viață, iar noaptea dorm. Însemna că mistreții văzuți cu o zi înainte nu puteau să fi plecat departe. De aici a început urmărirea.

Pentru prima oară în viața mea vedeam cît de repede merg udegheii pe schiuri prin pădure. Am rămas curînd în urmă și apoi i-am pierdut cu totul din vedere. N-avea rost să alerg după ei. Am mers fără grabă după urmele schiurilor. Am înaintat așa timp de vreo jumătate de oră ; în cele din urmă, m-am așezat să mă odihnesc. Deodată, am auzit în spate un zgomot. M-am întors și am văzut doi mistreți alergînd la trap mărunt peste drum. Am ridicat în grabă arma și am tras, dar nu i-am nimerit. Mistreții, speriați, au luat-o la goană. Negăsind urme de sînge, m-am hotărît să-i urmăresc. După vreo cincisprezece sau douăzeci de minute i-am ajuns din nou. Obosiseră și mergeau greu prin stratul gros de zăpadă. Deodată, animalele simțiră primejdia și, ca soldații la comandă, se răsuciră în loc cu capetele întoarse spre mine. După cum își mișcau fălcile și după sunetul ce ajungea pînă la mine am înțeles că-și ascuțeau colții. Ochii fiarelor ardeau, își umflaseră nările și-și ciuliseră urechile. Dacă ar fi fost un singur mistreț, poate aș fi tras, dar în fața mea erau doi vieri. Fără nici o îndoială că aveau să sară la mine. N-am tras și m-am hotărît să aștept o altă ocazie, mai bună. Mistreții încetară scrîșnitul colților ; cu rîturile ridicate în sus, adulmecară puternic, se întoarseră încet și plecară mai departe. Am făcut un ocol și i-am ajuns din nou ; se opriră iarăși. Unul dădu să rupă cu colții coaja de pe un buștean căzut. Deodată, ciuliră urechile, scoaseră un grohăit scurt și porniră să-și facă drum

prin stînga mea. In clipa aceea văzui patru udeghei. După expresia fețelor lor îmi dădui seama că zăriseră mistreții. Am pornit împreună cu ei. Mistreții nu puteau să se ducă departe. S-au oprit și s-au pregătit de apărare. Udegheii i-au încercuit și au pornit cu toții spre ei, silindu-i să dea ocol, cînd într-o parte, cînd într-alta. În cele din urmă, nemaiputînd să rabde urmărirea, se repeziră spre dreapta. Udegheii, cu o dibăcie uimitoare, îi loviră cu sulițele. Pe unul l-au izbit chiar sub spată, iar pe celălalt l-au rănit la gît. Acesta alergă înainte. Tînărul udegheu încercă să-l oprească în loc cu sulița, dar în clipa aceea se auzi o trosnitură scurtă, seacă. Mistrețul tăiase cu colții lemnul suliței ca pe o nuielușă. Vînătorul își pierdu echilibrul și căzu. Mistrețul se repezi spre mine. Instinctiv, am ridicat arma și am tras în el, aproape atingîndu-l cu pușca. Din fericire, glonțul a nimerit fiara drept în cap. Abia atunci am observat că udegheul căruia mistrețul îi rupsese sulița se așezase în zăpadă și încerca să oprească cu mîna sîngele ce năvălea dintr-o rană de la picior. Nici el nu băgase de seamă cînd îl sfîrtecase mistrețul cu colții. În timp ce-l pansam, udegheii aduseră lemne și făcură în grabă un foc. Unul a rămas cu rănitul, altul a plecat după sanie, iar ceilalți și-au văzut mai departe de vînătoare.

Rănirea vînătorului nu i-a speriat de loc pe udeghei : cînd s-au întors la așezare, nevasta rănitului a rîs și a făcut glume pe seama lui. Întîmplările de acest fel sînt atît de frecvente, încît nimeni nu le mai dă vreo atenție. Toți bărbații, de la mic la mare, au pe trupul lor urme lăsate de colții mistreților și de ghearele urșilor.

Peste zi pușcașii au reparat săniile, iar femeile udeghee ne-au cîrpit încălțămintea și îmbrăcămintea. Ca să ușurez oamenii, am tocmit doi udeghei cu sănii și cîini să ne însoțească pînă la așezarea următoare.

A doua zi, la 23 decembrie, ne-am continuat drumul. Mai departe, rîul Bikin curge în vechea direcție, spre sud-vest. Valea, cînd se îngustează pînă la 200 m, cînd se lărgește pînă la peste 3 km.

Aici, în munți, cresc mai ales păduri de rășinoase cu lemn bun de construcție, iar jos, în vale, o pădure mixtă, alcătuită din frasin, plop, ulm, arțar, stejar, tei și filodendron.

După Laohozen, Bikinul primește pe dreapta următoarele pîraie : Sagde-ula, Kangatu și Habagou, iar pe stînga, Ciugulian-kuni. Davasigci și Sagde-ghe (în limba chineză Sițihe). De la Davasigci trecătoarea duce tot spre rîul Armu, pe cursul lui mijlociu. Două dealuri înalte, aflate pe dreapta rîului, poartă numele de Lao-bei-laza și Sîfantai.

Lîngă gura rîului Davasigci se află o așezare udeghee formată din patru iurte. Toți bărbații erau plecați la vînătoare, iar acasă nu rămăseseră decît femeile și copiii. Îmi făcusem socoteala să schimb aici călăuzele și să tocmesc altele, dar, lipsind bărbații, n-am putut face nimic. Spre bucuria mea, udegheii de pe Laohozen au primit să ne însoțească mai departe.

După-amiază am trecut pe lîngă o altă așezare, Kangotu. Aici ne-am despărțit de manciurianul Ci-si-u ; i-am dat bani și provizii.

Cu puțin înainte de a se însera, aproape de rîul Habagou, am mai găsit o iurtă locuită și ne-am făcut tabăra lîngă ea. În iurtă se afla o femeie tînără cu doi copii mici. Bărbatu-său plecase și el la vînătoare. De data aceasta am rămas cu pușcașii în cort. Seara, Dersu a venit după mine, spunîndu-mi că femeia mă roagă să poftesc pînă la ea. De obicei femeile udeghee sînt extrem de tăcute. Sînt totdeauna posomorîte, te privesc cu neîncredere, nu vorbesc cu străinii și deseori nici nu răspund la întrebările

ce li se pun. Spre deosebire de ele, noua noastră cunoştinţă era foarte binevoitoare, se purta degajat, cu multă naturaleţe. Ne-a întrebat despre tazii de pe Kusun, despre viaţa de la oraş, despre calea ferată şi altele. După masă am rugat-o să-mi schimbe 10 ruble. Femeia începu să şuşotească ceva cu Dersu. I-a răspuns ceva cu glas tare şi a pufnit în rîs. Am aflat că nu se pricepe la bani şi-l întreba dacă nu cumva umblu cu păcăleli ; avea de gînd să-mi aducă toţi banii şi să mi-i lase să mă descurc singur cu ei. Aflînd că nu e cazul să fie îngrijorată, s-a dus în hambar, de unde a adus o cutioară din scoarţă de copac cu tot felul de ornamente. Avea în cutia aceea vreo 40 de ruble în bancnote. Dîndu-mi cutioara, mi-a spus că bărbatul ei preferă banii de argint în locul celor de hîrtie, fiindcă se pot ascunde îngropîndu-i în pămînt, iar ea, tot aşa, vrea bani de metal fiindcă-i poate coase în veşminte.

Deoarece aveam nevoie de bani cît mai mărunţi, i-am pus pe genunchi o hîrtie de 10 ruble şi-am început să scot din cutioară hîrtiile de cîte o rublă. Deodată văzui că-i dau lacrimile.

— Ce s-a întîmplat ? l-am întrebat pe gold.

— Zice că i-ai dat o singură hîrtie — îmi răspunse Dersu — şi că de luat ai luat din cutie zece bucăţi.

I-am spus atunci să fie liniştită, că n-o păcălesc şi cînd i s-o întoarce bărbatul are să vadă că am fost cinstit. Femeia însă mi-a răspuns că nici bărbatul ei nu se pricepe la bani, şi a continuat să plîngă amarnic. Ca s-o liniştesc, am renunţat să mai schimb banii, i-am pus la loc hîrtiile de cîte o rublă, mi-am luat înapoi bancnota de 10 ruble şi i-am dăruit o monedă de 50 de copeici de argint nounouţă. S-a domolit pe dată ; zîmbi printre lacrimi, apoi ne puse dinainte kaşă de ciumiză cu icre şi se porni iar pe

întrebări despre viața udegheilor de dincolo de munții Sihote-Alin.

Pe la nouă seara am ieșit din iurtă și, fără să vreau, mi-am aruncat privirea spre cer. Datorită aerului foarte curat, sau altor cauze, stelele păreau mai mari și mai strălucitoare, și de aceea pe cer era mai multă lumină decît pe pămînt. Contururile munților învecinați și vîrfurile ascuțite ale brazilor se vedeau limpede ; în schimb, jos, totul era cufundat în beznă. Sunete nelămurite pe care urechea de-abia le percepea umpleau văzduhul amorțit. Orice ar fi fost — fîlfîitul unei păsări de noapte, zăpada căzută de pe o ramură, foșnetul unei crenguțe uscate, pe care o mișca adierea vîntului — nimic nu putea tulbura liniștea ce stăpînea natura.

M-am apropiat de cort. Pușcașii dormeau de mult. Am stat un pic la foc, m-am dezbrăcat, m-am strecurat la locul meu și am adormit.

A doua zi, am plecat mai departe. În munți se vedeau păduri minunate de cedru ; în schimb, în vale, arborii cu cetină dispăreau treptat, iar în locul lor apăreau esențe cu frunza lată, cărora le plac solul mîlos și umezeala.

Fauna acestor păduri e foarte variată. Trăiesc aici tigrul, rîsul, pisica sălbatică, veverița, burunducul, iziubrul, căprioara, kabarga, rosomaha, samurul, dihorul și veverița zburătoare. Ursul negru se întîlnește pe cursul inferior al Bikinului numai pînă la rîul Habagou, iar mai sus sînt domeniile ursului brun. Cînd sînt recolte înbelșugate de nuci de cedru, mistreții urcă pînă la Beagamu, iar dacă sînt nuci puține, coboară pînă dincolo de stîncile Sigonku—Guleani. Bikinul e socotit pe drept cuvînt unul dintre rîurile cele mai populate cu pește din ținut. În el se găsesc mulți pești : la izvoare — lipan și lenok ; pe brațele laterale și în apele cu fund nămolos — crap,

mihalț și știucă, iar mai jos, spre vărsare — taimen și somn. Keta urcă aproape pînă la izvoare.

Lîngă stîncile Sigonku era o așezare de udeghei. Am aflat de la ei că un comisar de poliție venise să caute pe cineva pe Bikin, dar se înapoiase din cauza zăpezilor prea mari. Pe atunci nu știam că eu eram cel în cauză. După spusele udegheilor, ceva mai departe se aflau două iurte părăsite. Am hotărît să fac acolo un popas mai lung în ajunul sărbătorilor.

— Unde se află iurtele ? îi întrebai pe udeghei.

— Bei-si-laza-datani, îmi răspunse unul dintre ei.

— Cîte verste sînt pînă acolo ? îl întrebă Zaharov.

— Două, zise udegheul fără șovăire.

L-am rugat să ne conducă, și el primi bucuros. Am cumpărat de la udeghei carne de elan, pește, slănină de urs și am plecat mai departe. După vreo 3 kilometri l-am întrebat pe cel ce ne călăuzea dacă mai e mult pînă la iurte.

— Nu mai e mult, îmi răspunse.

Cu toate acestea, am mai străbătut alți 4 kilometri, dar iurtele, ca fermecate, se mutau parcă din ce în ce mai departe. Venise vremea să ne instalăm tabăra, dar n-aveam chef să scormonim zăpada și să dormim sub cerul liber, cînd iurtele erau în apropiere. De cîte ori îl întrebam dacă mai e mult, udegheul răspundea scurt :

— Aproape.

După fiecare cot al rîului tot speram să le zăresc, dar, venea cot după cot, pinten după pinten, și iurtele... ia-le de unde nu-s ! Am mai mers așa încă vreo 8 kilometri. Deodată îmi trecu prin minte să-l mai întreb o dată pe cel ce ne călăuzea cîte verste mai sînt pînă la Bei-si-laza-datani.

— Șapte, îmi răspunse cu aceeași siguranță în glas.

Pușcașii, auzindu-l, se așezară și începură să ocărască. Însoțitorul nostru habar n-avea ce-i aceea o verstă. Pe udeghei nu trebuie să-i întrebi niciodată sub forma asta căci ei măsoară distanțele în timp : o jumătate de zi de drum, două zile și așa mai departe.

Am dat pe loc semnalul de oprire. Udegheul zicea că iurtele sînt foarte aproape, dar nimeni nu-i mai da crezare. Pușcașii se puseră pe rînit zăpada, cărară lemne și întinseră corturile. Întîrziasem foarte mult : întunericul ne prinse în plină activitate de instalare. Cu toate acestea, tabăra a reușit de minune.

Seara mi-am tratat tovarășii de drum cu ciocolată și rom. Le-am povestit despre viața Romei antice, despre Colosseum și luptele de gladiatori, care erau puși să se sfîrtece între ei numai ca să înveselească mulțimile de spectatori.

Pușcașii mă ascultau foarte atent ; erau numai urechi.

Le-am arătat apoi constelațiile de pe bolta cerului. Ziua, la lumina soarelui, vedem doar Pămîntul ; noaptea, în schimb, putem contempla întregul univers. Pe tot necuprinsul bolții cerești era presărată o pulbere de lumină feerică, strălucitoare. De la aceste stele sclipitoare părea că pogoară liniștea pe Pămînt și de aceea întreaga natură emana acea tihnă solemnă.

Am rămas pe loc și ziua următoare.

Încă la plecarea din Vladivostok luasem cu mine podoabe și jucării pentru pomul sărbătorilor de iarnă : pocnitori, nuci poleite, lumînări de parafină cu suporturi, beteală, turtă dulce, și diferite daruri : un păhărel de argint, un briceag cu plăsele de sidef, un țigaret de chihlimbar și alte diverse obiecte. Le păstrasem pe toate pentru această ocazie.

Lîngă cortul nostru creştea un brăduţ. L-am împodobit cu coşuleţe cu bomboane şi cu beţigaşe de zahăr în chip de ţurţuri.

Peste zi am organizat jocuri pe gheaţă. Am legat două frînghii de un ţăruş bătut în gheaţă ; capetele frînghiilor le-am fixat de centurile a doi oameni şi i-am legat la ochi. Unuia i-am dat în mînă un clopoţel, iar celuilalt un prosop răsucit. Cel cu clopoţelul trebuia să sune şi să se ferească, iar celălalt să-l urmărească după clinchet şi să caute să-l atingă cu prosopul răsucit. Jocul deveni captivant pentru toată lumea. Băştinaşii se prăpădeau de rîs, tăvălindu-se realmente pe jos, aşa că începusem chiar să mă tem să nu le facă rău. Cînd s-a întunecat, am aprins focuri de artificii. Era o seară senină şi liniştită.

La tombola pe care am organizat-o, Dersu a cîştigat o lulea, foarte binevenită pentru el. Apoi am împărţit dulciurile. Toţi erau bucuroşi nevoie mare şi plini de voie bună. Cîntecele puşcaşilor se revărsau departe peste rîu, trezind sălbăticiunile pădurii.

Aproape de miezul nopţii, ostaşii s-au culcat prin corturi şi, întinşi pe iarba uscată, şi-au povestit întîmplări hazlii, şi-au spus glume, au rîs. Încetul cu încetul glasurile s-au stins, replicile au devenit tot mai rare. Puşcaşul Turtîghin încercă la un moment dat să reînsufleţească discuţia, dar nu-i mai răspunse nimeni.

Curînd, respiraţia amplă şi liniştită, uşor şuierată, ce se răspîndi în liniştea cortului, vestea că pe toţi îi cuprinse somnul.

Capitolul XXII
ATACUL TIGRULUI

Supărarea udegheilor. — Îngheață rîul. — Tazul Kitembu. — Rîul Katetabauni. — Trecătoarea spre rîul Hor. — Viscolul. — Tabără pe zăpadă. — Dersu și Alipa. — Furtună. — Mistreții. — O noapte zbuciumată. — Tigrul. — Zorile. — Urmărirea fiarei. — Urme. — Ne înapoiem în tabără. — Rosomaha.

Dimineața ne-am înțeles cu cei doi ghizi să nu ne mai însoțească, drept care am vrut să mă achit plătindu-le pentru serviciul făcut. La despărțire însă s-a întîmplat ceva foarte nostim. I-am dat fiecăruia cîte zece ruble : unuia o hîrtie de 10 ruble, iar celuilalt două hîrtii de cîte 5 ruble. Primul s-a supărat foc. Am crezut în primul moment că suma i se pare insuficientă și că pretinde mai mult. L-am întrebat atunci de ce i se pare puțin, spunîndu-i că, iată, tovarășul lui, din contră, e foarte mulțumit pentru suma primită. Dar problema era alta : udegheul se supărase că lui i-am dat o singură hîrtie, iar tovarășului său — două. Uitasem că nu se pricep la bani. Vrînd să-i fac pe plac celui dintîi, i-am dat în schimbul bancnotei de 10 ruble trei hîrtii de cîte 3 ruble și una de o rublă. Atunci se imbufnă celălalt, care primise numai două hîrtii a cîte 5 ruble fiecare. Ce tărășenie !

Ca să-i împac pe amîndoi a trebuit să-l plătesc pe fiecare cu același număr de bancnote de una și aceeași valoare. Puteai să-i vezi cum radiau de bucurie și cît de satisfăcuți și-au văzut de drum !

După popasul de o zi toţi eram veseli şi sprinţari şi am pornit pe cărările noastre cu cîntece şi voie bună.

De la udeghei am aflat că furtuna cu zăpadă prin care am trecut noi atunci (în 26 noiembrie) pe rîul Nahtohu se dezlănţuise concomitent şi pe Bikin. Prima zăpadă căzuse aici pe data de 11 noiembrie, cînd rîul abia începuse să înghețe. Stratul de gheaţă era mai gros numai pe porţiunile unde zăpada fusese luată de vînt. Iată de ce rîurile de aici îngheaţă atît de neuniform. Grosimea gheţei variază deseori între 1 cm şi 70 cm. De aceea, dacă zăpada a căzut devreme, trebuie să calci cu grijă, încercînd mereu gheaţa înarmat cu un băţ. Într-o situaţie ca asta schiurile sînt de neînlocuit. Dacă gheaţa rezistă la tatonările cu băţul, poţi merge fără schiuri. Puşcaşii n-au luat în seamă spusele udegheilor şi-au mers fără să încerce rezistenţa gheţei, dar după două-trei îmbăieri în apa îngheţată s-au convins că sfaturile acestora nu erau de neglijat.

Într-o zi am străbătut vreo 18 km şi ne-am făcut tabăra lîngă pîrîul Katetabauni. Am găsit acolo trei iurte şi o fanză numită Sidungou [40]. Era locuită de doi bătrîni : unul era taz, iar celălalt, un chinez vînător de samuri. Stăpînii fanzei s-au arătat cît se poate de primitori.

Ţineam foarte mult să urc în trecătoarea spre rîul Hor. I-am rugat, aşadar, să ne spună cîteva ceva despre drumul pînă acolo. Tazul Kitenbu (aşa se numea noua noastră cunoştinţă) a primit să ne călăuzească. Părea să aibă vreo 60 de ani. În păr îi apăruseră fire argintii şi faţa îi era plină de zbîrcituri. Ne-a povestit că înainte vreme locuise pe Ussuri, dar s-a strămutat pe rîul Bikin, unde trăia de peste zece ani.

Kitenbu s-a apucat de îndată să se pregătească de drum. A luat o pătură peticită, o blană de capră şi o carabină Berdan veche, reparată de nu ştiu cîte ori : cu

am luat un ceainic, un carnet de note şi sacul de dormit, iar Dersu, o foaie de cort, lulcaua şi proviziile

Afară de noi trei, din grupul nostru mai făceau parte două „persoane" ; cîinele meu Alipa şi o căţeluşă cenuşie cu botul ascuţit şi cu urechile ridicate, numită Kada, care era a tazului.

Kate-Tabani (Katetabauni) este un rîuleţ de munte, care curge printr-o vale îngustă la vărsare şi ceva mai largă spre obîrşie. Munţii ce-l înconjură sînt acoperiţi cu o pădure bătrînă de răşinoase şi mixtă.

De dimineaţă am avut vreme bună. Speram că spre seară vom ajunge pînă la fanza de vînătoare aflată dincolo de cumpăna apelor. Dar nu ne-a fost dat. Am rămas doar cu speranţa. După-amiază cerul s-a acoperit cu nori stratus, în jurul soarelui apărură cercuri-cercuri şi totodată începu să sufle şi vîntul. Era cît pe ce s-o iau înapoi, dar Dersu m-a liniştit, spunîndu-mi că n-o să viscolească, ci doar o să bată un vînt puternic, care o să se oprească a doua zi. Aşa s-a şi întîmplat. Pe la ora patru, soarele s-a ascuns, dar nu ştiai pe unde : printre nori sau printre ceţuri şi piclă. Văzduhul era plin de o pulbere de zăpadă uscată.

Vîntul ne bătea din faţă, tăindu-ne obrajii ca un cuţit. Spre seară am ajuns la cumpăna apelor. Dersu ţinu sfat cu bătrînul taz. Apropiindu-mă de ei, am aflat că tazul cam greşise drumul.

De teamă să nu ne rătăcim, am hotărît să dormim noaptea sub cerul liber.

— Căpitan — îmi spuse Dersu — astăzi la noi fanza nu găseşte, trebuie facem tabără.

— Bine ! îi spusei. Haideţi să ne căutăm un loc !

Cei doi tovarăşi de drum mai stătură de vorbă între ei şi, făcînd vreo douăzeci de paşi spre dreapta, îşi scoaseră traistele.

N-aş putea spune că locul de tabără fusese prea bine ales. Era o şa netedă acoperită cu o pădure deasă. De aici pornea o creastă de munte avînd la capăt o colină conică. Pe amîndouă părţile şeii erau desişuri alcătuite din cedri şi din nişte tufe cu frunza uscată, care nu căzuse încă. Ne-am băgat dinadins chiar în desiş, cu gîndul să ne adăpostim de vînt şi ne-am aşezat la picioarele unui cedru uriaş, înalt probabil de vreo 20 metri.

Dersu luă toporul şi se duse după lemne, tazul bătrîn se apucă să taie cetină pentru aşternut, iar eu mă ocupam de foc.

N-am terminat treburile decît pe la şase şi jumătate şi eram rupţi de oboseală. Cînd începu să pîlpîie focul, în tabără se făcu dintr-o dată mai plăcut. Acum puteam să ne schimbăm încălţămintea, să ne uscăm şi să ne gîndim şi la mîncare. După o jumătate de ceas ne beam ceaiul, vorbind despre vreme.

Cîinele meu n-avea blană atît de groasă cum o avea Kada. Alipa, înfrigurată, obosită de drum, şedea la foc cu ochii închişi, părînd că dormitează. Cîinele tazului, obişnuit de mic cu tot felul de lipsuri, dădea prea puţină atenţie necazurilor vieţii de expediţie. Se făcu colac, se culcă deoparte şi adormi îndată. Era plin de zăpadă. Uneori se scula să se scuture, apoi, după ce bătătorea locul de sub el, se culca pe cealaltă parte şi încerca să se încălzească cu propria-i suflare, vîrîndu-şi nasul în blana de pe burtă.

Dersu avea totdeauna grijă de Alipa şi de fiecare dată, înainte de a se culca, îi făcea un culcuş din cetină şi iarbă

uscată. Dacă prin apropiere n-avea nici una nici alta, îi ceda haina. Alipa ajunsese să știe toate astea. La popasuri îl căuta pe Dersu, sărea în jurul lui, îi făcea semne cu labele și se străduia în fel și chip să-i atragă atenția asupra ei. Și cum punea Dersu mîna pe topor, se liniștea și aștepta cu răbdare să se înapoieze cu un braț de cetină.

Eram tot atît de obosiți ca și cîinii și de aceea, îndată după ceai, am pus ceva mai multe lemne pe foc și ne-am pregătit de culcare.

Ne-am strîns în jurul focului, fiecare pe unde a apucat. Eu m-am așezat mai la adăpost de vînt, iar Dersu într-o parte.

Și-a făcut un fel de cort, iar pe umeri și-a pus o manta. Tazul bătrîn își făcu loc la picioarele cedrului, acoperindu-se cu pătura. Își luase obligația să păzească tabăra și să pună lemne pe foc toată noaptea. Mi-am tăiat crengi de brad, le-am întins pe jos, peste ele mi-am pus sacul de dormit și așa m-am cuibărit bine. Dintr-o parte mă adăpostea de vînt un trunchi căzut la pămînt, iar în cealaltă parte ardea focul.

Vremea rea e totdeauna sinistră într-o pădure mare. Ai mereu impresia că tocmai copacul sub care dormi o să cadă peste tine și o să te strivească. Cu toată oboseala, n-am putut dormi multă vreme.

Cineva înfuriase vîntul în așa hal, că se arunca la tot ce-i ieșea în cale, ca o fiară turbată. Copacii luau în piept toată furia lui dezlănțuită. Era o adevărată luptă între uriașii pădurii și elementul acesta al naturii dezlănțuit cu turbare. Vîntul răbufnea mereu, rupea ce-i ieșea în cale, apoi se îndepărta și vuia jalnic în depărtări. Părea că ne găsim chiar în inima unei trombe gigantice. Vîntul descria un cerc mare, se înapoia asupra taberei și ataca cedrul, încercînd în fel și chip să-l doboare, dar nu reușea.

Uriaşul pădurii se încrunta şi doar se legăna, cînd într-o parte, cînd în alta. Mi-am amintit de viscolul de lîngă lacul Hanka şi de furtuna de zăpadă iscată pe cînd treceam peste Sihote-Alin. Îl auzeam pe taz cum punea lemne pe foc şi zgomotul pe care-l făcea focul aţiţat de vînt. Apoi toate se învălmăşiră şi aţipii. M-am trezit aproape de miezul nopţii. Dersu şi Kitenbu nu dormeau şi tot discutau ceva între ei. După tonul cu care vorbeau am ghicit că sînt îngrijoraţi.

„Probabil că cedrul se clatină şi ameninţă să cadă", îmi trecu prin minte.

Am dat la o parte, în grabă, gluga sacului de dormit şi i-am întrebat ce s-a întîmplat.

— Nimic, nimic, căpitan ! îmi răspunse Dersu.
Dar am simţit că-mi ascunde ceva. Era limpede că nu voia să mă neliniştească.

Focul ardea cu o flacără vie. Dersu şedea lîngă el şi, acoperindu-şi faţa cu mîna de dogoarea jăraticului, îndrepta lemnele, adunînd tăciunii la un loc. Bătrînul Kitenbu îşi mîngîia cîinele. Alipa şedea lîngă mine şi tremura ; probabil de frig.

Părea că se adunaseră la un loc toate duhurile rele şi se alungau unele pe altele prin taiga. Voiau parcă să dea peste cap ordinea din natură şi să iste din nou haosul pe pămînt. S-auzeau cînd plînsete desperate şi gemete, cînd rîsete sălbatice şi urlete. Apoi deodată se făcea linişte şi atunci îţi puteai da seama ce se întîmplă în preajmă. După aceste opriri ale vîntului ghiceai că se apropie sfîrşitul.

Lemnele ardeau cu flacără puternică. Umbre negre şi vîlvătăi roşii se mişcau pe pămînt, înlocuindu-se unele pe altele : cînd se apropiau de foc, cînd se depărtau şi dansau pe tufe şi pe troiene.

— Nu-i nimic, căpitan ! îmi spuse din nou Dersu. La tine poate doarme. La noi doar aşa, vorbeşte.

Fără să mă las rugat, m-am acoperit pînă peste cap şi am adormit din nou. După vreo jumătate de oră mă treziră din nou nişte glasuri.

„Ceva nu-i în regulă“, mă gîndii ieşind din sac.

Furtuna se mai domolise. Pe cer licăreau din loc în loc stele. Fiecare răbufnire de vînt spulbera zăpada uscată, făcînd un zgomot ca de nisip cernut. Îi văzui pe cei doi prieteni stînd la foc. Tazul era în picioare şi trăgea cu urechea. Dersu sta cu spatele la foc şi, făcîndu-şi umbră cu mîna, scruta bezna. Nici cîinii nu dormeau ; se trăgeau lîngă foc, încercau să se culce, dar numaidecît săreau în picioare şi se mutau în alt loc. Simţiseră ceva şi se uitau şi ei în aceeaşi direcţie în care îşi îndreptaseră privirile Dersu şi bătrînul taz.

Vîntul aţîţa focul, ridicînd în sus mii de scîntei, le rotea prin văzduh şi le ducea undeva, în adîncul pădurii.

— Ce s-a întîmplat, Dersu ? îl întrebai pe gold.

— Mistreţii merge, îmi răspunse.

— Şi ce-i cu asta ?

Mistreţii sînt un lucru obişnuit într-o pădure : animalele dăduseră de tabăra noastră şi acum îşi exprimau zgomotos nemulţumirea.

Dersu dădu din mînă în semn de lehamite şi spuse :

— Cum la tine atîta prin taiga merge şi nu este înţelege ! Iarna, noaptea, mistreţii nu merge.

Din direcţia în care priveau Dersu şi Kitenbu se auzeau trosnind ramuri rupte şi „strănuturile“ caracteristice ale mistreţilor.

Cu puţin înainte de a ajunge la tabăra noastră, mistreţii coborîseră pe curmătură şi ocoliseră colina conică.

Mă dezmeticii şi-mi trecu somnul.

— Dar de ce umblă mistreţii ăştia noaptea ? îl întrebai pe Dersu.

— La ei degeaba nu merge, îmi răspunse. La ei alt oameni goneşte.

Mă gîndii o clipă că se referă la udeghei şi mă miram că umblă noaptea pe schiuri prin taiga, dar mi-am adus aminte că Dersu le zicea „oameni" nu numai oamenilor. În sfîrşit, m-am lămurit : mistreţii erau urmăriţi de un tigru. Însemna că fiara se afla pe undeva prin apropiere.

N-am mai stat să aştept ceaiul, mi-am tras sacul mai aproape de foc, m-am vîrît în el şi am adormit din nou. Mi s-a părut că am dormit foarte puţin. Deodată, mi se prăvăli pe piept o greutate, auzii schelălăind un cîine şi pe Dersu strigînd disperat :

— Mai repede !

Mi-am dat numaidecît la o parte gluga sacului de dormit. Îmi căzură pe ochi zăpadă şi frunze uscate. În aceeaşi clipă zării o umbră prelungă lunecînd pieziş spre pădure. Alipa se cuibărise pe pieptul meu.

Focul era aproape stins : doar cîteva cioturi mai ardeau mocnit. Vîntul sufla peste tăciuni şi ducea scînteile pe zăpadă. Dersu şedea pe jos cu picioarele înţepenite în zăpadă. Îşi ţinea mîna stîngă pe piept, părînd că vrea să-şi oprească bătăile inimii. Tazul bătrîn sta întins pe jos şi nu mişca.

Cîteva clipe nu mi-am dat seama ce se întîmplase şi ce trebuia să fac. Abia am putut să dau jos cîinele de pe mine, am ieşit din sac şi m-am apropiat de Dersu.

— Ce s-a întîmplat ? l-am întrebat, scuturîndu-l de umăr.

— Amba, Amba ! strigă el speriat. Amba în tabără la noi merge ! Un cîine fură !

Abia atunci am observat că lipsea cîinele tazului.

Dersu se ridică de jos şi începu să înteţească focul.

Într-un tîrziu, tazul își reveni și el : se uita speriat în jur și părea ca scos din minți. Altădată mi s-ar fi părut hazliu.

Eram singurul care-mi păstrasem sîngele rece. Și aceasta fiindcă dormisem și nu văzusem ce se întîmplase. Totuși, rolurile s-au inversat curînd : cînd Dersu se liniști, mă speriai eu. Cine ne garanta că tigrul n-o să se înapoieze în tabără și n-o să ne atace ? Cum de s-au putut întîmpla toate astea și nu trăsese nimeni cu arma ?

Am aflat că primul se trezise Dersu ; îl deșteptaseră cîinii. Săreau întruna dintr-o parte în alta a focului. Vrînd să scape de tigru, Alipa sărise drept în capul lui Dersu. Somnoros, o zvîrlise cît colo și în clipa aceea zărise tigrul la doi pași de el. Fiara fioroasă înșfăcase celălalt cîine și încet, fără grabă, ca și cum ar fi știut că nimeni n-o poate împiedica, plecase cu el în pădure. Speriată de lovitură, Alipa sărise peste foc și ajunsese pe pieptul meu. Tot atunci îl auzisem strigînd și pe Dersu. Instinctiv am pus mîna pe armă, dar nu știam încotro să trag.

Deodată, auzii un foșnet în desișul din spate.

— Acolo ! spuse pe șoptite tazul, arătînd cu mîna în dreapta cedrului.

— Nu, acolo ! făcu Dersu, arătînd în direcția diametral opusă.

Foșnetul se repetă, dar de data aceasta venea în același timp din amîndouă părțile. Vîntul foșnea pe sus, în frunzișul copacilor și ne împiedica să auzim ceva. Mi se părea că aud în adevăr trosnind ramuri și că văd fiara, dar mă convinsei curînd de realitate : era fie un copac doborît, fie vreun brad tînăr.

Pădurea care ne înconjura era atît de deasă, că nici ziua n-ai fi putut zări ceva.

— Dersu ! mă adresai goldului. Urcă-te în copac ! De sus ai să vezi mai bine.

— Nu, îmi răspunse. La mine nu poate. La mine oameni bătrîn. Acum la mine nu mai ştie urcă în copac.

Tazul bătrîn refuză şi el să se urce. Am hotărît atunci să încerc eu. Trunchiul era drept, neted şi acoperit cu zăpadă pe partea bătută de vînt. Cu mari eforturi am reuşit să mă urc pînă la o înălţime de vreo trei metri. Mi-au îngheţat însă mîinile numaidecît şi a trebuit să mă dau jos.

— Nu'trebuie ! spuse Dersu aruncînd o privire spre cer. Curînd noaptea termină.

Am pus mîna pe carabină şi am tras în gol. O răbufnire de vînt puternică prinse detunătura şi împrăştie zgomotul.

Am înteţit focul şi am pus apa de ceai la fiert. Alipa se făcea ghem cînd lîngă mine, cînd lîngă Dersu, şi la orice zgomot cît de mic se cutremura, privind speriată în toate părţile. Am mai stat la foc vreo patruzeci de minute, împărtăşindu-ne impresiile.

În cele din urmă începu să se lumineze. Văzduhul se umplu de umbre nelămurite, întunecate, stelele păliră ca şi cum s-ar fi afundat în înaltul cerului. Peste puţină vreme zorii roşii-sîngerii apărură la răsărit. Vîntul se linişti repede, iar gerul se înteţi. Dersu şi Kitenbu o luară spre tufişuri. După urme, au stabilit că trecuseră pe lîngă noi nouă mistreţi şi că tigrul era mare şi bătrîn. Dăduse multă vreme tîrcoale taberei şi nu atacase cîinii decît atunci cînd focul se stinsese de tot.

I-am propus lui Dersu să lăsăm lucrurile în tabără şi să plecăm pe urmele tigrului. Credeam că o să refuze şi m-am mirat cînd l-am auzit că e gata să plece în urmărirea fiarei, ca să-i ia cîinele pe care-l sugrumase şi-l furase. Goldul spunea că tigrul are în taiga destulă hrană şi că n-are voie să atace oamenii. Tigrul ăsta urmărise mistreţii, dar pe drum dăduse de noi, ne atacase tabăra şi ne furase un cîine.

— Aşa Amba poate împuşcă, nu este păcat ! îşi încheie el lunga-i cuvîntare.

Am mîncat în grabă puţină carne rece, ne-am băut ceaiul, ne-am pus schiurile şi am pornit pe urmele tigrului.

Vremea rea trecuse de-a binelea. Brazii şi cedrii seculari îşi pierduseră veşmîntul alb ; în schimb, troienele crescuseră. Razele soarelui lunecau pe ele şi în pădure era lumină multă, ca într-o zi de sărbătoare.

De la tabăra noastră tigrul se înapoiase pe vechile lui urme, care duceau printre nişte arbori doborîţi de vînt.

— Nu grăbi, căpitan îmi spuse Dersu. Nu trebuie merge drept. Trebuie împrejur merge, bine priveşte.

Am ocolit trunchiurile doborîte de vînt.

— A plecat ! strigă deodată Dersu şi porni în grabă după nişte urme lăsate de curînd.

Se vedea limpede că tigrul stătuse mult într-un loc. Zăpada se topise sub el. Lăsase cîinele în faţa lui, pîndind dacă nu cumva e urmărit. Apoi îl dusese mai departe.

Am umblat aşa trei ore în şir.

Tigrul nu mersese drept, ci îşi alesese locuri cu mai puţină zăpadă şi desişuri mai de nepătruns şi cu mai mulţi arbori doborîţi de vînt. Într-un loc se căţărase pe un copac căzut şi stătuse mult pe el, dar sărise speriat şi se tîrîse cîţiva metri pe burtă. Din timp în timp se oprise şi ciulise urechile ; simţindu-ne, pleca mai întîi în salturi, apoi la trap şi la pas.

În cele din urmă, Dersu se opri şi se sfătui cu tazul. După părerea lui, trebuia să ne înapoiem, fiindcă tigrul nu era rănit, zăpada nu era destul de adîncă şi urmărirea era o pierdere zadarnică de timp.

Mi s-a părut ciudat şi de neînţeles de ce tigrul nu mîncase cîinele şi-l tîra după el. Ca şi cum ar fi vrut să răspundă gîndurilor mele, Dersu îmi spuse că fiara nu fusese

un tigru, ci o tigroaică, și că are pe undeva pui la care ducea ciinele. Desigur, n-o să ne ducă la bîrlogul ei, ci o să ne plimbe pe dealuri, pînă cînd o s-o lăsăm în pace. Nu puteam fi decît de acord cu asemenea argumente.

Cînd am hotărît să ne înapoiem în tabără, Dersu se întoarse în direcția în care fugise tigrul și strigă :

— Amba ! La tine nu are obraz. La tine este hoț, mai rău decît ciine. La mine nu este frică de tine. Altădată vede la tine, împușcă !

Apoi își aprinse luleaua și porni înapoi pe pîrtia de schi.

Cu puțin înainte de a ajunge la tabără, tazul și Dersu rămăseseră în urmă, iar eu mergeam în față. Urcînd în trecătoare, mi se păru că zăresc niște umbre urcînd în goană în susul povîrnișului, de la tabăra noastră. După un minut, am ajuns și noi.

Toate lucrurile erau împrăștiate și sfîșiate. Din sacul meu de dormit rămăseseră doar bucățele. Urmele de pe zăpadă arătau că cele care ne distruseseră lucrurile fuseseră două rosomaha. Probabil că pe ele le văzusem fugind cînd ne apropiasem de tabără.

Am adunat ce mai rămăsese neatins și am coborît în grabă din trecătoare.

Înaintam ușor, fiindcă pîrtia veche de schi, deși era acoperită cu zăpadă, se bătătorise bine. Nu mergeam, ci alergam, așa că spre seară eram din nou împreună cu restul detașamentului.

Capitolul XXIII
SFÎRŞITUL EXPEDIŢIEI

Cursul inferior al rîului Bikin. — Popas de noapte într-o iurtă părăsită. — Apa murdară. — Regiunea Sigou. — Anul nou. — Chinezii ne primesc cu alai. — Ne întîlnim cu Merzleakov. — Olon. — Tabandou. — Rîul Alcian. — Staţia de cale ferată.

La 29 decembrie am plecat mai departe în jos pe rîul Bikin, care aici curge drept spre apus. Rîul, cu cît înaintează în josul văii, cu atît se desface în mai multe braţe. Dacă le cunoşti, te poţi folosi de ele şi astfel poţi scurta mult din drum.

Pe ostroavele dintre braţele laterale, în regiunile Hoitun şi Nitaheza, se întîlnesc băştinaşi proveniţi din căsătoriile chinezilor cu femeile udeghee. Sînt aceiaşi cijagubai [41] (în limba chineză „sînge amestecat") ca şi în regiunea litoralului, pe rîurile Taduşu, Tetiuhe şi Sanhobe. Trăiesc în fanze de tip chinezesc şi se ocupă cu pescuitul, vînătoarea şi grădinăritul. Pe pămînturile cultivate de ei mai sînt încă buturugi pe care n-au reuşit să le scoată din rădăcini, fapt care arată că oamenii aceştia s-au apucat de agricultură de foarte curînd. Malurile rîului Bikin sînt foarte bine împădurite. Peste tot, numai codri : pe munţi, pe văi, pe insule. O taiga nemărginită se întinde de jur împrejur, pe sute de kilometri. Nu-i de mirare că aceste locuri din bazinul lui Ussuri sînt socotite a fi cele mai bogate în sălbăticiuni.

Lîngă muntele Bomidinza, pe dreapta Bikinului, am dat de o iurtă udeghee părăsită. Cercetînd-o, Dersu şi-a exprimat părerea că oamenii îşi lăsaseră sălaşul ; se amestecase diavolul în viaţa lor, uneltind împotrivă-le : unul murise, altul îşi frînse piciorul, tigrul le dădea tîrcoale şi le fura cîinii. Ne-am folosit de iurtă şi ne-am aciuat în ea pentru popasul de noapte, simţindu-ne ca acasă.

Puşcaşii au plecat după lemne, iar Dersu s-a apucat şi de data asta să gonească diavolul din iurtă. Eu mi-am luat puşca şi am pornit în josul rîului în recunoaştere.

Vremea fusese posomorîtă de dimineaţă ; acum începuseră să cadă fulgi mari de zăpadă umedă, dar nu era nici pic de vînt.

Cedrii uriaşi, ca nişte străjeri gigantici, neclintiţi, parcă şuşoteau între ei.

Toate cele ce ne înconjurau — înserarea, fulgii de zăpadă căzînd alene din cer şi pădurea mohorîtă, tăcută — alcătuiau o privelişte de nemărginită tristeţe...

Pe alături trecu în zbor, fîlfîind, o bufniţă ; un iepure speriat se repezi în tufişuri, iar buha coti îndată într-acolo. Am stat puţin pe vîrful dealului şi apoi m-am întors. Peste cîteva minute m-am apropiat de iurtă. Prin gaura din acoperiş fumul se ridica în trîmbe de scîntei, semn că tovarăşii mei de drum îşi terminaseră treburile şi pregăteau de mîncare...

La ceai s-a vorbit din nou despre tot soiul de fantome şi duhuri rele.

Zaharov căuta întruna să afle cum îşi închipuie golzii că arată diavolul. Dersu îi spuse că diavolul n-are totdeauna aceeaşi înfăţişare, ci-şi schimbă mereu „cămaşa", iar cînd îl întrebă dacă diavolul se bate sau nu cu zeul cel bun Enduri, goldul răspunse foarte serios :

— Nu ştiu ! La mine niciodată n-am văzut asta.

După ceai, după ce se culcaseră toţi, am mai lucrat vreo oră, mi-am pus la punct jurnalul de drum şi mi-am încheiat ziua trăgînd şi eu un pui de somn.

La 30 decembrie am ajuns cu detaşamentul în regiunea Tugulu, unde trăieşte o populaţie formată din băştinaşi „cu sînge amestecat".

Prin partea locului, Bikinul, primeşte următoarele pîraie : Amba, Funzilaza [42], Ugolikokoli, Roholo şi Tugulu. Dintre înălţimile din această parte trebuie remarcate, pe dreapta, dealurile de granit : Funzinlaza, Roholo, Djara-Honkoni, regiunea Vanzikami, iar pe stînga : Vanbaboza, cu vîrfurile Amban, Ugoli şi Lansogoi, cu stînca Banga alcătuită din melafir.

Mai jos de Sîfantai, Bikinul atinge o lăţime de aproape 200 m şi adîncimea de vreo 2 m ; viteza curentului ajunge la 4 km pe oră.

Fie că pămîntul îşi schimbase poziţia faţă de soare în planul eclipticii, fie că ne îndepărtam din ce în ce mai mult de ocean (probabil că se întîmplau amîndouă lucrurile), ziua se mărise vizibil şi clima era mai constantă. Vînturile puternice rămăseseră în urmă. Barometrul urca încet, apropiindu-se de 760 mm. Dimineaţa temperatura era joasă (—30°C), în timpul zilei se ridica puţin, iar spre seară scădea din nou pînă la —25°C.

Astăzi s-a petrecut o mică întîmplare, care pe Dersu l-a întristat, dar pentru mine a fost foarte hazlie.

Aveam în taşcă o sumedenie de mărunţişuri de tot felul : creioane colorate, briceag, gumă, ace cu aţă, sulă, ceas, secundometru şi altele. O parte din aceste obiecte, printre care şi o călimară de corn, cu capac înşurubat, plină cu cerneală, i le-am dat lui Dersu să le ducă. După-amiază veni fuga la mine şi-mi spuse speriat că a pierdut...

Ce anume ?.

Se căznea şi nu ştia ce să răspundă. Vedeam că se află la ananghie şi că trecea în revistă, în minte, toate cuvintele ruseşti pe care le ştia.

— Ce-ai pierdut ? l-am mai întrebat o dată.

— Apa murdară, îmi răspunse fîstîcindu-se.

În vocabularul lui nu exista cuvîntul „cerneală" şi nu ştia cum să-i zică lichidului ăluia care murdărea totul atît de rău.

Tovarăşii mei de drum pufniră în rîs, iar el se supără. Credea că rîdem de el pentru că nu fusese atent şi pierduse cerneala şi începu să ne spună că avusese foarte multă grijă de „apa murdară". Unele cuvinte, zicea el, ies din gura omului şi se răspîndesc prin preajmă, în văzduh. Altele sînt închise în sticlă. Ele se aştern pe hîrtie şi pleacă departe, departe. Primele pier repede, celelalte pot trăi o sută de ani şi chiar mai mult. El, Dersu, n-ar fi trebuit să ducă această minune de „apă murdară", fiindcă nu ştia cum să se poarte cu ea.

Ultima zi a anului 1907 am hărăzit-o traversării regiunii Sigou (Valea de Apus), cea mai populată de pe Bikin. Aici trăiesc numai chinezi. În 1882, aşezarea se numea Sea-mou-dinza [43], iar în 1894 număra 70 de locuitori. Ceva mai sus de Sigou (la vreo 2 kilometri) există alte două aşezări : Ţamodînza [44] şi Dafazigou (în prezent, ultima a fost părăsită). Locuitorii din Sigou caută jenşen, vînează, prind samuri, distilează spirt şi-i exploatează pe udeghei. În plus, reuşesc să defrişeze cu multă greutate loturi de pămînt, pe care seamănă grîu şi porumb.

Culmea de munţi de pe dreapta rîului se numeşte Oloţînza şi are două vîrfuri mai înalte : Dangoza şi Ţamodînza. Ramurile muntoase care pornesc de la aceste vîrfuri se opresc lîngă rîu sub forma unor stînci abrupte, numite Cijagali, Honkoni şi Daigu [45].

Alături de Bikin, și aproape paralel cu el, curge un alt rîu mare, numit Alcian. În trecătoarea dintre aceste două ape, pe muntele Niuosîdîțzî, se află un lac natural de formă ovală cu un perimetru de 150 m.

Întîmplarea cu comisarul care ne venise în întîmpinare mi-a ridicat prestigiul în ochii chinezilor. Așa se explică, probabil, de ce ne-au făcut o primire pompoasă, cu drapele, hîrîitori, jocuri de artificii și felinare de hîrtie. Am intrat cu mare alai în satul Sigou.

Chinezii au tăiat un porc și m-au rugat stăruitor să petrec cu ei ziua următoare. Proviziile noastre erau pe sfîrșite, iar pușcașilor le surîdea perspectiva de a petrece revelionul într-un loc mai civilizat decît o tabără obișnuită. Am primit invitația chinezilor, iar pe oamenii mei i-am rugat să-mi promită că n-o să bea peste măsură. S-au ținut de cuvînt și n-am văzut pe nici unul amețit.

Ziua următoare era însorită și geroasă. Dimineața mi-am aliniat detașamentul în front și am ținut o scurtă cuvîntare, mulțumind tuturor acelora care se străduiseră ca expediția noastră să fie dusă la bun sfîrșit. În încheiere, i-am felicitat și le-am mulțumit pentru că își făcuseră serviciul în mod exemplar. Strigătele de „ura" răsunară pînă departe în pădure.

Din fanzele vecine ieșiră în grabă chinezii și, aflînd despre ce e vorba, își puseră din nou în funcțiune pocnitorile.

Abia ne împrăștiasem prin fanze și începusem să mîncăm, cînd de afară se auzi clinchet de clopoței. Chinezii veniră în fugă să ne dea de veste că sosise comisarul de poliție. Peste cîteva minute intră în fanză un om încotoșmănat într-o șubă. Comisarul de poliție nu era altul decît... A. I. Merzleakov. Ne-am strîns mîinile și ne-am așezat la vorbă. Am aflat că el fusese acela (și nu vreun co-

misar de poliţie) care voise să ne iasă în intîmpinare, dar îşi amînase călătoria din pricina zăpezilor mari.

Expediţia era pe sfîrşite. De la Sigou am plecat cu săniile trase de caii aduşi de A. I. Merzleakov. Aveam cu totul trei sănii.

De la Sigou pînă la staţia de cale ferată, pe o distanţă de 160 km, se întinde un drum bun de sanie, făcut de tăietorii de păduri. Am străbătut această distanţă în trei zile.

Nu se poate spune care-i lăţimea rîului în această parte, tot aşa cum nu i se poate calcula nici iuţeala curentului în albie. E alta pe fiecare din numeroasele lui braţe. Pe Bikin (pe cursul lui inferior) se face un plutărit intens, de aceea albia lui e curăţită în fiecare an de buştenii aduşi de ape, dar, cu toate acestea, plutele nu se deplasează totdeauna fără piedici. Multe se desfac în dreptul stîncilor Cijagali, Honkoni şi Daigu.

Culmea înaltă care se întinde pe dreapta Bikinului se numeşte Olonţînza. De aici porneşte spre sud o ramură puternică care se sfîrşeşte cu dealul Olongu-Uoni. Bikinul o ocoleşte pe la sud şi apoi coteşte din nou spre apus. În acest lanţ muntos există cîteva vîrfuri mai deosebite, avînd următoarele denumiri : Bogoulaza [46], Cijuntaiza şi Goshondza [47], care coboară spre rîu prin stîncile Sindafu şi Gsanza. Lîngă Cijuntaiza sînt cîteva locuri în care ies la suprafaţă cărbuni bruni.

La vreo 15 km de Sigou, în josul Bikinului, se află o regiune despădurită, cu pămînt bun de cultivat.

De la Sigou în josul rîului Bikin se întîlneau dese sălaşuri de iarnă, construite de muncitorii ruşi tăietori de păduri. Se găseau la o distanţă de 25 km unul de altul. Într-o zi, am străbătut 50 km şi am poposit la gura rîului Gogolauza.

Pe 3 ianuarie am pornit la drum cu mult înainte de a răsări soarele. Vizitiii cazaci ne zoreau, dar şi noi, cu toţii, doream să ajungem cît mai repede la calea ferată.

De obicei, cînd mai ai mult, nu te grăbeşt, dar cu cît te apropii de sfîrşit, cu atît ai mai multe emoţii, te pripeşti şi faci mereu tot felul de greşeli. În asemenea cazuri trebuie să te stăpîneşti şi să mergi înainte cu răbdare, fără să grăbeşti pasul. De la Olon pînă la Tabando sînt vreo 40 km. Aici rîul se lipeşte de marginea dreaptă a văii, iar pe stînga se întinde o mlaştină imensă. Munţii se văd pînă departe, pierzîndu-se în zările înceţoşate de la sud-vest.

Rîul Alcian e afluentul de pe dreapta — cel mai mare şi ultimul — al Bikinului. Îşi are obîrşia în munţii Olo (în limba chineză Olonţzinza [48]).

Are o lungime de vreo 100 km şi la izvoare e alcătuit din două rîuri : Sango (în udeghee înseamnă „urs") şi Alcianul propriu-zis, care pe cursul superior curge de la răsărit la apus.

Mai departe, direcţia rîului Alcian urmează pe aceea a unui lanţ muntos întins în lăţime, mergînd de la nord — nord-est spre sud — sud-vest. Capătul lui se apropie de Bikin şi este numit Daiutai [49].

Această regiune se numeşte Banado, care înseamnă „vad". Aici se trag bărcile de pe un rîu pe altul, scurtînd astfel mult din drum şi cîştigînd din timp.

Printre cazaci circulă zvonuri rele despre Tabando. Locul ăsta e un viespar de hunhuzi care s-au statornicit prin preajmă. Aci îi pîndesc pe chinezii care se îndreaptă spre Ussuri şi-i despoaie pînă la piele. Hunhuzii nu-i iartă nici pe ruşi, dacă soarta îi aduce pe acolo fără pază.

Pe dreapta, valea largă a rîului Alcian e muntoasă, iar pe stînga, plană. Lîngă vadul prin care se trag bărcile se îngustează pînă la un kilometru. Înainte vreme, rîul se vărsa în Bikin chiar în acest loc. De aici Alcianul e un

rîu mare, lat de 60—80 m şi adînc de 2—2,5 m. Pe cursul mijlociu, în vale, sînt dezvoltate dioritele, malahitele, bazaltele, andezitele şi tufurile lor.

Ocolind muntele Daiutai, Alcianul, după cum am mai spus, intră în vechea albie a Bikinului şi pe drum mai primeşte, pe dreapta, alţi trei afluenţi cu ape bogate : Olida (în chineză Kultuhe), Taudahe[30] şi Malaia Lultuhe. Alcianul se varsă în Bikin la 10 kilometri sud de staţia de cale ferată cu acelaşi nume. Valea lui e vestită de multă vreme ca teren bun de vînătoare şi ca loc unde creşte jenşen-ul.

Dintre animale trăiesc aici : iziubrul, căprioara, kabarga, mistreţul, tigrul, rosomaha, cîinele-raton, samurul şi rîsul. Ultimul se întîlneşte cel mai des pe rîul Kultuhe. Începînd din 1904, s-au tăiat numeroase păduri de pe malurile rîului Alcian. Sălbăticiunile au fugit prin alte locuri; totuşi cazacii, în virtutea unor vechi obiceiuri, se mai duc şi acum pe Alcian şi nu se întorc nciodată cu mîna goală.

În aşezarea Tabando am sosit pe înserat. Erau 8 fanze în care locuiau vreo 70 de chinezi.

Ziua de 4 ianuarie a fost ultima din călătoria noastră. Cazacii m-au trezit foarte devreme.

Se făcuse întuneric, dar stelele de pe cer arătau că soarele se apropie de orizont. Era un ger bunicel... Termometrul arăta —34°C. Coamele, spinările şi boturile cailor erau pline de promoroacă. Cînd am pornit la drum, de-abia se crăpa de ziuă.

La vadul bărcilor era atît de puţină zăpadă, că a trebuit să ne dăm jos din sănii şi să ne cărăm în spinare toate lucrurile.

Fundul Bikinului de jos e mîlos şi nisipos. Pe lîngă mal se întîlnesc grinduri uscate şi între ele mici lacuri, iar ceva mai departe, mlaştini acoperite cu lariţă rară şi mesteacăn alb pipernicit.

Curînd după-amiază am ajuns la satul de cazaci Gheorghevski, ne-am odihnit puţin şi am pornit iarăşi spre staţia de cale ferată Bikin.

Ceea ce dă gust vieţii sînt contrastele. Cît de minunat ar fi fost dacă s-ar putea ca dintr-o dată în locul unei iurte prăpădite să te pomeneşti într-o casă mare, bună, sănătoasă, de oraş ! Din păcate, pînă acolo e drum lung şi trebuie să-l iei în piept ca pe o scară, treaptă cu treaptă : mai întîi iurta udeghee, apoi fanza chinezească, izba ţărănească şi, abia la urmă, oraşul.

După atîta amar de vreme cît am tot băut numai ceai din ăla infect, sub formă de cuburi presate şi cu iz de fum, ba în plus şi cu gust metalic din cauza cănilor de tinichea — ce fericire să poţi să bei un ceai ca lumea, ba chiar cu paharul ! Cu ce frenetică plăcere m-am dus la frizerie să mă tund şi să mă rad ! Cu cîtă desfătare am făcut o baie bună după care „am plonjat“ în aşternutul curat-curat al unui pat moale şi cald !

Capitolul XXIV
MOARTEA LUI DERSU

La Habarovsk am ajuns în seara de 7 ianuarie. Puşcaşii au plecat la companiile lor, iar eu împreună cu Dersu la mine acasă, unde se adunaseră cîţiva prieteni mai apropiaţi.

Toată lumea se uita cu mirare şi curiozitate la Dersu. Nu se simţea în apele lui şi multă vreme n-a reuşit să se obişnuiască cu noile condiţii de viaţă.

I-am pus la dispoziţie o cămăruţă în care i-am instalat un pat, o masă şi două taburete. Ultimele erau de fapt cu totul inutile, deoarece prefera să şadă pe jos sau pe pat turceşte. În poziţia asta semăna cu un idol de pe un altar budist. După vechiul lui obicei, ori de cîte ori se culca, aşternea cîte o piele de căprioară peste salteaua de paie şi peste plapumă.

Locul preferat al lui Dersu era colţişorul de lîngă sobă. Se aşeza pe lemne şi rămînea aşa, privind la foc. În cameră toate îi erau străine şi numai lemnele arzînd îi aminteau taigaua. Cînd ardeau prost, se supăra pe sobă :

— Oameni rău, la el nu vrea deloc arde !

Uneori mă aşezam alături de el şi ne aduceam aminte de cele trăite în timpul peregrinărilor noastre. Aceste evocări ne făceau o deosebită plăcere.

O dată mi-a venit ideea să-i înregistrez vorbirea la un fonograf. A priceput repede ce vreau de la el şi a spus o poveste lungă, care a ocupat aproape un cilindru întreg. Am schimbat apoi membrana cu una de reprodu-

cere şi am pus din nou apratul în funcţiune. Dersu, auzindu-şi vocea transmisă, nu s-a mirat cîtuşi de puţin, nici măcar n-a clipit. A ascultat atent pînă la sfîrşit, apoi a spus :

— La el — şi-mi arătă fonograful — vorbeşte bine, nici un cuvînt nu sare.

Dersu era un animist incorijibil : umaniza pînă şi fonograful.

La înapoierea dintr-o expediţie ai totdeauna mult de lucru : referate şi decontări, desenarea traseelor parcurse, despachetarea colecţiilor, cîte şi mai cîte ! Dersu mă vedea că stau zile în şir la birou şi scriu întruna.

— La mine gîndeşte înainte — îmi spune — un căpitan aşa stă ! — şi-mi arătă cum stă un căpitan. Mănînci, oameni judecă, alt lucru nu este. Acum la mine înţelege : căpitan munte merge, lucrează, înapoi la oraş vine, iar lucrează. Deloc plimbare nu poate merge.

O dată, intrînd la el în odaie, l-am găsit îmbrăcat de plecare. Era cu puşca în mînă.

— Încotro ?

— Trage cu arma ! îmi răspunse el simplu, ca şi cum ar fi ceva cît se poate de firesc şi, citind mirarea din ochii mei, îmi spuse că pe ţeava puştii s-a strîns multă murdărie. Dacă trage un foc, glonţul trece pe ţeava ghintuită şi o curăţă ; după care nu-i mai rămîne decît să şteargă ţeava cu o cîrpă.

Interdicţia de a trage cu puşca în oraş a fost o descoperire neplăcută pentru el. Îşi tot suci şi răsuci puşca şi, oftînd, o puse la loc în colţ. Nu ştiu de ce l-au tulburat aşa de mult cele întîmplate.

A doua zi, trecînd pe lîngă odaia lui Dersu, am văzut că uşa era întredeschisă. Intrînd încetişor, l-am găsit stînd la fereastră, vorbind de unul singur cu jumătate glas.

E lucru știut că oamenii care trăiesc multă vreme în taiga, în deplină singurătate, obișnuiesc să-și exprime gîndurile cu voce tare.

— Dersu ! îl strigai.

Se întoarse spre mine. Pe față i se citea un zîmbet amar.

— Ce-i cu tine ?

— Nimic, așa ! răspunse. La mine aici stai la fel o rață. Cum poate oameni într-o ladă trăiește ? și-mi arătă tavanul și pereții camerei. Oamenii trebuie tot timpul pe munte merge, trage cu arma.

Tăcu, se întoarse din nou spre fereastră și se uită în stradă. Tînjea după libertatea pierdută. „Nu-i nimic, gîndii eu. Mai trece un timp și se obișnuiește și cu casa."

O dată a fost nevoie să se facă niște renovări în cameră : trebuia reparată soba și văruiți pereții. I-am propus să se mute pentru vreo două zile în cabinetul meu, urmînd să se înapoieze din nou în camera lui cînd va fi gata.

— Nu-i nimic, căpitan ! îmi spuse. La mine poate afară doarme : cortul face, foc pune, nu încurcă la nimeni.

I se păreau toate atît de simple, încît cu multă greutate am reușit să-l conving să se lase de acest gînd. Nu se supărase, dar era nemulțumit că în oraș sînt prea multe constrîngeri : nu poți să tragi cu pușca, fiindcă-i deranjezi pe trecători !

Altădată, Dersu era de față cînd cumpăram niște lemne : a rămas stupefiat cînd a văzut că dau bani pe ele.

— Cum ? ! strigă. În pădure multe lemne este. De ce dai degeaba bani ?

L-a certat pe negustor, făcîndu-l „oameni rău" și a încercat să mă convingă în fel și chip că am fost păcălit. Am vrut să-i explic că dau bani nu atît pe lemne, cît

pentru muncă, dar a fost în zadar. Dersu nu s-a putut liniști multă vreme și în seara aceea n-a mai făcut foc în sobă. A doua zi, ca să mă scutească de cheltuială, a plecat singur în pădure după lemne. Au pus mîna pe el și i-au încheiat un proces-verbal de contravenție. Dersu a protestat și a făcut gălăgie. Atunci a fost dus la poliție. Cînd mi s-a comunicat la telefon ce i se întîmplase, am făcut tot posibilul să aranjez lucrurile.

Oricît am încercat apoi să-i explic de ce nu-i voie să tai lemne în apropierea orașului, tot nu m-a înțeles.

A fost puternic impresionat de cele întîmplate. Și-a dat seama că în oraș nu poți trăi cum vrei, ci cum vor alții. Pretutindeni numai oameni străini, care te stînjenesc la tot pasul ! Bătrînul a rămas de atunci tot mereu pe gînduri și căuta izolarea. Slăbise, era tras la față și parcă îmbătrînise și mai mult.

O altă întîmplare, cu totul nesemnificativă, i-a zdruncinat definitiv sufletul : m-a văzut că plătesc apa.

— Cum ? ! strigă plin de indignare. Pentru apă tot bani plătește ? Ca și pentru lemne ? Uite fluviul — și-mi arătă Amurul. Apă multă este ! Pămînt, apă, aer, fără bani e dat. Cum se poate ?

Fără să-și termine fraza, își acoperi fața cu amîndouă mîinile și se retrase în odaia lui.

Seara, mă aflam în cabinetul meu de lucru și scriam. Am auzit deodată scîrțîind ușor ușa. M-am întors : în prag stătea Dersu. Mi-am dat seama imediat că vrea să mă roage ceva. Pe față i se citea sfiala și o tulburare. N-am apucat să-i pun vreo întrebare, că se lăsă în genunchi și-mi spuse :

— Căpitan ! Te rog, lasă la mine pleacă pe munte ! La mine nu poate deloc la oraș trăiește : lemne cumpără, apa tot trebuie cumpără, copac taie — oameni ocărăște.

L-am ridicat de jos şi l-am aşezat pe un scaun.

— Încotro vrei să pleci ?

— Acolo ! şi-mi arătă cu mîna spre culmea munţilor Hehţir, care se zărea albastră în zare.

Mi-era tare greu să mă despart de el, dar nici nu mă înduram să-l reţin. A trebuit să cedez. I-am cerut însă să-mi dea cuvîntul că se va înapoia după o lună, ca să plecăm împreună pe rîul Ussuri. Aveam de gînd să vorbesc cu nişte tazi pe care-i cunoşteam şi să-i rog să-l găzduiască.

Trăgeam nădejde că Dersu are să mai rămînă cîteva zile la mine, în care timp să-i dau bani, hrană şi îmbrăcăminte.

Dar n-a fost să fie.

A doua zi dimineaţa, trecînd prin faţa camerei lui, am zărit uşa deschisă. Mi-am aruncat privirea înăuntru : odaia era goală.

Plecarea lui Dersu m-a întristat nespus de mult : am simţit că mi se frînge inima şi, totodată, mi se strecură în suflet un presentiment nefast. Aveam aproape certitudinea că n-am să-l mai văd niciodată. Toată ziua am fost întors pe dos, nu-mi ardea de nimic, n-am putut lucra. În cele din urmă am lăsat tocul jos, mi-am pus haina şi am ieşit afară.

Primăvara bătea la uşă ; zăpada se topea văzînd cu ochii. Din albă devenise gri ca şi cum ar fi presărat-o careva cu cenuşă. Pe troiene, pe partea bătută de soare, se formaseră pojghiţe subţiri de gheaţă : peste zi plesneau, iar noaptea se închegau la loc. Prin şanţuri şiroia apa. Murmura vesel, grăbită parcă să-i dea de veste firului uscat de iarbă că s-a trezit la viaţă şi acum grija ei este să reînvie întreaga natură.

Nişte puşcaşi care se înapoiau de la munca cîmpului mi-au spus că văzuseră pe drum un om cu traista în spinare şi cu o puşcă în mînă. Mergea vesel, fluierînd. După cum mi l-au descris, nu putea fi decît Dersu.

La vreo două săptămîni după plecarea lui Dersu am primit de la prietenul meu I. A. Dziul o telegramă cu următorul conţinut :

„Omul trimis de dumneavoastră în taiga a fost găsit ucis."

„Dersu este !" îmi străfulgeră prin gînd. Mi-am adus aminte că, pentru a evita orice neplăceri cu poliţia ori de cîte ori se ducea în oraş, îi dădusem lui Dersu cartea mea de vizită şi scrisesem pe verso cine este el şi că locuieşte la mine. Probabil că această carte de vizită a mea a fost găsită asupra lui Dersu şi astfel mi s-a putut expedia telegrama.

A doua zi am plecat spre gara Korfovskaia, ce se găsea pe partea de miazăzi a culmii Hehţir. Acolo am aflat de la nişte muncitori că-l văzuseră pe Dersu pe drum. Mergea cu puşca în mînă şi vorbea, adresîndu-se unui corb care şedea în copac. Din asta au dedus că omul trebuie să fi fost beat.

În staţia Korfovskaia trenul a ajuns pe înserat.

Era tîrziu, aşa că ne-am propus, eu şi I. A. Dziul, să mergem la locul nenorocirii a doua zi de dimineaţă.

N-am dormit toată noaptea. O tristeţe de moarte îmi frîngea inima.

Simţeam că am pierdut un om apropiat. Prin cîte nu trecusem împreună ! De cîte ori nu m-a salvat de la moarte sigură, riscîndu-şi propria viaţă !

Ca să-mi abat gîndurile, am încercat să citesc, dar n-am izbutit. Privirile îmi alunecau mecanic peste text şi nu reuşeam să reţin nici un cuvînt. În ochii minţii îmi

stăruia chipul lui Dersu, al acelui Dersu care mă rugase ultima oară să-l las să plece, să fie liber, liber...

Mă învinuiam că-l adusesem la oraş. Dar cine şi-ar fi imaginat un asemenea sfîrşit !

Spre ziuă am aţipit şi am avut un vis ciudat : eram cu Dersu într-o tabără în pădure. Îşi făcea traista şi se pregătea să plece undeva, iar eu îl rugam să rămînă cu mine. Cînd a fost gata mi-a spus că se duce la nevasta lui, şi apoi s-a îndreptat foarte grăbit spre pădure. Am simţit că mi se face frică, am fugit după el, dar m-am încurcat în nişte smîrdari. Apoi se făcea că-mi vin drept în ochi nişte frunze de jenşen în formă de degete răsfirate. Apoi, degetele închipuiră două mîini ; două mîini care m-au apucat şi m-au trîntit la pămînt.

M-am trezit de propriul meu ţipăt şi am aruncat plapuma de pe mine. M-a izbit o lumină puternică, orbitoare. Lîngă mine stătea I. A. Dziul şi mă scutura de umăr.

— Aşa somn mai zic şi eu ! îmi spuse. Gata, sularea !

Am plecat la drum pe la nouă dimineaţa.

Martie era pe sfîrşite. Soarele primăvăratic îşi trimitea din înaltul cerului razele-i strălucitoare. În văzduh se mai făcea simţită răcoarea îngheţului de peste noapte, mai cu seamă prin locurile umbrite, dar zăpada plăpîndă, mai mult topită; susurul de ape şiroind prin pîraie, freamătul vesel, voios al copacilor îmbrăcaţi ca de sărbătoare făceau ca nimeni să nu se mai teamă de frigul nopţilor.

O cărăruie singuratică ne duse pînă-n taiga. Am mers mult, foarte mult, nu ştiu cît, eram buimac. Mergeam tăcuţi, nici unul din noi n-a scos o vorbă. La vreo doi kilometri în dreapta cărării am văzut un foc în preajma căruia se agitau trei oameni. Pe unul l-am recunoscut : era comisarul de poliţie. Doi muncitori săpau un mor-

mînt, iar alături, întins pe jos și acoperit cu o rogojină zăcea un mort. L-am recunoscut numaidecît după colțunii de blană din picioare.

— Dersu ! Dersu ! strigai, fără să vreau, din adîncul pieptului.

Lucrătorii mă priviră uluiți. Refuzam ideea de a-mi da frîu liber simțămintelor în fața unor necunoscuți. M-am dat deoparte și m-am așezat pe o buturugă, dedat cu totul mîhnirii mele fără de margini.

Pămîntul era complet înghețat. Oamenii au făcut foc ca să-l dezghețe dar nu se putea săpa decît la mică adîncime. Am stat așa vreo cinci minute, cînd, văd că vine spre mine comisarul. Arăta foarte vesel și bine dispus, avînd aerul unui om venit la o petrecere. Citeam pe figura lui că nu dă prea multă importanță acestei crime și că nu are deloc intenția să se ocupe de descoperirea ucigașilor. Eram sigur că avea de gînd să se limiteze doar la un proces-verbal de constatare. Cum se explică o asemenea nepăsare din partea unui om al legii — nu-mi dau seama ; fie că în îndelungata lui carieră de polițist văzuse atîtea cadavre abandonate încît unul în plus nu-l mai impresiona, fie că această omucidere îl lăsa rece pentru simplul fapt că era vorba de un „venetic" oarecare. Comisarul mi-a spus că Dersu fusese găsit mort chiar lîngă acel foc. Judecînd după circumstanțe, se putea presupune că a fost omorît în timp ce dormea. Ucigașii îl scotociseră de bani, dar s-au mulțumit numai cu o carabină (căci carabina lui Dersu lipsea).

După vreun ceas și jumătae mormîntul era gata săpat. Muncitorii se apropiară de Dersu, dînd la o parte rogojina. O rază de soare strecurată prin desimea brădetului îi lumină pentru o clipă fața. Arăta aproape neschimbat. Ochii larg deschiși păreau că scrutează cerul. Aveai senzația că

sînt vii şi că exprimă o descumpănire : aceeaşi expresie pe care o citeai în ochii lui Dersu ori de cîte ori se întîmpla ca, vrînd să spună ceva, uita ce anume vroia să zică şi se silea cu tot dinadinsul să-şi amintească. Oamenii îi aşezară trupul în groapă şi începură să-l acopere cu pămînt.

— Adio, Dersule ! — am rostit încetişor, abia şoptit. — Pădurea ţi-e pămîntul natal, în pădure ţi-ai sfîrşit viaţa !

În douăzeci de minute totul se isprăvise : pe deasupra locului unde fusese pogorît trupul neînsufleţit al lui Dersu se ridica acum o moviliţă de pămînt.

Terminîndu-şi treaba, oamenii şi-au aprins lulelele şi, luîndu-şi fiecare hîrleţul, toporul sau ce mai aveau, o pornirăm spre gară în urma comisarului. M-am aşezat jos, pe pămînt, la margine de drum şi-am stat mult, aşa, în neştire, cu gîndul numai şi numai la prietenul meu cel minunat, trecut acum în nefiinţă.

Ca pe o peliculă cinematografică se perindau în clipa aceea prin faţa ochilor mei secvenţe din trecutul nostru comun : prima întîlnire cu Dersu pe rîul Lefu, momentul cînd a intrat în viaţa noastră de tabără, lacul Hanka, întîlnirea şi disputa cu tigrul pe Li-Fu-dzin — Amba —, pădurea în flăcări de pe malurile rîului Sanhobe, inundaţia de pe Bilimbe, traversarea cu pluta peste rîul Takema, drumul de-a lungul şi de-a latul Imanului, foametea de pe Kulumbe, traseele de pe Bikin şi cîte altele...

Un scorţar veni în zbor şi se aşeză pe o tufă de lîngă mormîntul proaspăt făcut, mă privi încrezător şi ciripi.

„Oameni cuminte !" — ar fi zis Dersu. Îmi adusei aminte că aşa le spunea el locuitorilor înaripaţi ai taigalei. Deodată, pasărea zvîcni de pe tufă reluîndu-şi zborul.

Şi, iară mă cuprinse aceeaşi mare, cumplită, sugrumătoare trisețe. Nu am cuvinte s-o pot exprima.

— Adio, Dersu ! — am mai spus pentru ultima oară şi am plecat.

În vara anului 1908 am organizat o a treia expediție care a durat doi ani.

În 1910 — era iarnă — m-am înapoiat la Habarovsk şi primul drum pe care l-am făcut a fost spre stația de cale ferată Korfovskaia ca, de acolo, să merg să revăd mormîntul singuratic al celui drag mie. Dar, spre stupoarea mea, n-am mai recunoscut locurile ; toate se schimbaseră, totul arăta altfel decît păstrasem eu în memorie : prin preajma gării răsărise o întreagă aşezare, pe dealurile premontane de la Hehțir se lucra la cariere de granit, campania de despădurire era în toi, în locul pădurilor — platforme de prelucrare a lemnului şi de fabricare a traverselor. În cîteva rînduri am tot dat ocol împrejurimilor (eram cu I. A. Dziul), am rătăcit de colo-colo spre a regăsi mormîntul, dar zadarnic. Cedrii seculari care ne-ar fi putut sluji drept puncte de reper dispăruseră ; peste tot, de jur împrejur — noi drumuri tăiate, terasamente, săpături, dîmburi, gropi, hîrtoape...

Adio, Dersu !

NOTE

1 Escadra era alcătuită din cinci torpiloare: „Groznîi", „Gremeaşcii", „Stereguşcii", „Besşumnîi" şi „Boikii".
2 *Sinanța (Sin-nan-cea)* = ramificația de sud-vest.
3 *Liteangou (Li-tean-gou)* = vale interioară în formă de jgheab.
4 *Iodzîhe (Iao-țzi-he)* = rîul cu gropi.
5 *Hanidaheza; Hanida* = elan (cuvînt manciurian); *He-țzî* = rîuleț (cuvînt chinezesc).
6 *Da-Sinanța (Da-Si-nan-cea)* = afluentul mare de sud-vest.
7 *Seao-Sinanța (Seao-Si-nan-cea)* = afluentul mic de sud-vest.
8 *Pearl-gou (Pean-er-gou)* = valea înclinată. *Laza-gou* = vale stîncoasă. *Hongolea-gou (Huan-ga-lean-gou)* = valea gaoleanului roşu.
9 Umbră, suflet.
10 Adică „furi", „şterpeleşti".
11 *Beia (Bei-ia)* = ramificația de nord.
12 *Kudea-lin (Gu-țzean-lin)* = trecătoarea (sau: culmea) familiei Gu.
13 *Țzun-gan-şan (Țzun-gan-şan)* = muntele de la care pleacă drumurile principale.
14 *Kudea-he (Gu-țzean-he)* = pîrîul familiei Gu.
15 *Tavaiza (Da-vai-țzi)* = golful mare.
16 *Dun-Tavaiza (Dun-da-vai-țzî* = golful mare de răsărit.
17 *Bin-lean-bei* = rece ca un monument cioplit în piatră. Probabil este forma derivată a unui cuvînt autohton.
18 *Tean-cingouza (Tean-țin-gou-țzî)* = vale de culoarea cerului.
19 *Tean-cin-laza (Tean-țin-laza)* = stîncă de culoarea cerului.
20 *Sița (Si-cea)* = ramificație apuseană.
21 Pui de cerb în vîrstă de un an, înțărcat.
22 *Cen-Şenza (Cen-şen-gou)* = valea care a devenit „sfîntă".
23 *Seaodunța (Seao-dun-cea)* = ramificația mică de la răsărit.
24 *Seao-Dunanța (Sao-dun-nun-cea)* = ramificația mică de sud-est.
25 În 1925, Cean-Lin a avut o moarte tragică chiar acolo, pe rîul Takema.

26 *Ian-tun-laza* ***(Ian-dun-la-ţzi)*** = stînca primejdioasă de la răsărit.
27 *Kulunzuiza (Kulun-ţzui-ţzi)* = capăt, deschidere.
28 Zeul cerului.
29 Încălţăminte folosită de băştinaşi.
30 Încălţămintea chinezească *(uli)* are la tocuri cîte două cuie cu floare mare.
31 Jenşen.
32 Sănii uşoare pe cîte trei perechi de suporturi, lungi de 3 m, late de 0,7 m şi înalte de 0,6 m, cu tălpile îndoite în sus în faţă şi în spate, ca să poată urca pe buştenii acoperiţi cu zăpadă şi apoi să coboare uşor pe pămînt.
33 Au îndeplinit ritualul şamanului.
34 Două sănii erau ale băştinaşilor care ne însoţeau.
35 *Ulengou (U-lean-gou)* = cinci văi reunite.
36 Zeitate pe care băştinaşii o socoteau creatoare a lumii.
37 *Lao-bei-laza (Lao-bei-la-ţzi)* = stînca veche de la nord.
38 *Muzeiza (Mu-ţzei / he /)* = rîuleţul sepiilor.
39 *Laohozen (Lao-hu-ţzen)* = tigrul care se teme (de acest loc).
40 *Sidungou (Si dun-gou)* = valea stîncoasă de la răsărit.
41 *Cijagubai (Ţza-gu-bai)* = amestec de castă.
42 *Funzilaza (Fin-ţzî-la-ţzi)* = stînca nebunului.
43 *Sea-mou-dinza (Seao-mao-din-ţzi)* = vîrful în formă de căciuliţă.
44 *Ţamodinza (Ţeao-ma-ti-gou-ţzi)* = vîrful acoperit de stejari.
45 *Daigu (Da-ia-gou)* = valea mare ramificată.
46 *Bogouleza (Bei-gao-la-ţzi)* = înălţimea nordică a stîncii.
47 *Goshondza (Gao-ian-han-ţzi)* = trecătoarea dintre două piscuri înalte.
48 *Olonţzinza (Olon-ciun-din-ţzi)* = vîrful orocilor.
49 *Daiutai (Da-iu-tai)* = turnul vechi şi mare.
50 *Taudahe (Tau-da-he)* = primul rîu mare.

CUPRINS

Redactor : CONSTANŢA OANCEA
Tehnoredactor : ŞTEFAN TĂNASE

Bun de tipar : octombrie 1987
Apărut 1987. Coli de tipar 9,5

Com. nr. 70 318
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piaţa Scînteii nr. 1. Bucureşti,
Republica Socialistă România

VOL. I—II LEI 36

In fată, la vreo treizeci de metri, se auzea zgomotul apei la prag. Era limpede că Dersu n-o să poată stăpîni pluta și, cu siguranță, curentul o să-l ducă drept la cascadă. Nu departe de prag ieșea din apă o cracă a unui plop înecat. Pluta cu cit se apropia de cascadă, cu atit o ducea apa mai repede. Pieirea lui Dersu părea iminentă. Alergam de-a lungul malului și strigam nici eu nu știu ce. Prin desișul pădurii văzui că Dersu aruncă prăjina, se duce la marginea plutei și în clipa cînd trecu în goană pe lingă plop, sări ca o pisică pe cracă și se prinse cu amîndouă mîinile de ea. După un minut pluta ajunse la prag. Capetele buștenilor se mai arătară încă de două ori din apă, apoi se făcură țăndări...

EDITURA MERIDIANE